

**ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MINISTERULUI
AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ „ȘTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC”**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 343.1(043.3)

PILAT ARTIOM

EXPERTIZA JUDICIARĂ ÎN PROCESUL PENAL

Teză de doctor în drept

Specialitatea: 554.03 – Drept procesual penal

Autor:

Conducător de doctorat

Odagiu Iurie, dr. în drept, conf. univ.

Comisia de îndrumare:

Osoianu Tudor, dr. în drept, prof. univ.

Carp Simion, dr. în drept, prof. univ.

Lari Iurie, dr. în drept, prof. univ.

CHIȘINĂU, 2022

© Pilat Artiom, 2022

CUPRINS

ADNOTARE (română, rusă, engleză)	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. ABORDĂRI DOCTRINARE ȘI EVOLUȚIA CADRULUI NORMATIV CU PRIVIRE LA INSTITUȚIA EXPERTIZEI JUDICIARE	
1.1. Evoluția cercetărilor teoretice referitoare la instituția expertizei judiciare în Republica Moldova.....	18
1.2. Cercetarea instituției expertizei judiciare în doctrina de specialitate a altor state	26
1.3. Cadrul normativ actual care reglementează instituția expertizei judiciare.....	36
1.4. Concluzii la capitolul 1	49
2. EXPERTIZA JUDICIARĂ – PROCEDEU PROBATOR ÎN PROCESUL PENAL	
2.1. Conceptul, esența și clasificarea expertizelor judiciare în procesul penal	50
2.2. Forma și conținutul raportului de expertiză judiciară în calitate de mijloc distinct de probă ..	68
2.3. Raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală și corelația lui cu raportul de expertiză judiciară în cadrul procesului penal	77
2.4. Aprecierea raportului de expertiză judiciară	89
2.5. Concluzii la capitolul 2	98
3. DISPUNEREA EXPERTIZEI JUDICIARE ÎN PROCESUL PENAL	
3.1. Procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de urmărire penală	100
3.2. Dispunerea expertizei judiciare și cercetarea raportului de expertiză judiciară în faza de judecată	125
3.3. Concluzii la capitolul 3	152
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	154
BIBLIOGRAFIE	158
ANEXE	173
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	211
CV AL AUTORULUI	212

ADNOTARE

Pilat Artiom, Expertiza judiciară în procesul penal. Teza de doctor în drept. Chișinău 2022.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 219 de surse, text de bază 150 pagini. Rezultatele obținute au fost publicate în 16 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: expertiză judiciară, dispunerea expertizei judiciare, aprecierea raportului de expertiză judiciară, organul de urmărire penală, cunoștințe speciale, expert judiciar, cercetare, instanță de judecată, instituția de expertiză judiciară.

Scopul lucrării: Scopul prezentei lucrări constă în consolidarea prevederilor legale care reglementează activitatea instituției expertizei judiciare în vederea înlăturării caracterului interpretativ al normelor de procedură care reglementează activitatea instituției de expertiză judiciară precum și prevenirea aplicării neuniforme a legislației naționale cu privire la expertiza judiciară de către organele de urmărire penală și instanțele judecătorești.

Obiectivele cercetării: în vederea realizării scopului propus, este necesar de a fi realizate următoarele obiective: analiza multiaspectuală a cadrului normativ național care reglementează domeniul instituției expertizei judiciare în cadrul procesului penal; cercetarea și evoluția materialelor științifice referitoare la expertiza judiciară în procesul penal; identificarea cauzelor care determină aplicarea eronată sau arbitrară a normelor de procedură cu privire la instituția expertizei judiciare; cercetarea criteriilor de apreciere a raportului de expertiză judiciară de către organul de urmărire penală și instanța de judecată; examinarea practicii Curții Constituționale și a Colegiului Penal al CSJ cu privire la practica aplicării legislației care reglementează activitatea în domeniul expertizei judiciare; identificarea cauzelor de condamnare a Republicii Moldova la CtEDO, pe segmentul nerespectării drepturilor părților în cazul dispunerii sau aprecierii eronate a raportului de expertiză judiciară.

Noutatea și originalitatea științifică: Prezenta teză de doctor constituie prima cercetare complexă și multiaspectuală a reglementărilor procedurale din momentul intrării în vigoare a prezentului CPP, care vizează instituția expertizei judiciare. Pentru a reda unele particularități de aplicare a normelor de procedură penală cu privire la expertiza judiciară, autorul a examinat unele abordări doctrinare naționale cât și străine. De asemenea, a fost cercetată practica judiciară a Colegiului Penal al CSJ, a Curții Constituționale a RM, precum și practica CtEDO. Noutatea științifică a tezei de doctor constă în formularea unui set de recomandări de lege ferenda care vor contribui la perfectarea cadrului legal și aplicarea uniformă a legii procesuale penale.

Problema științifică soluționată: constă în elucidarea unor aspecte procesuale ale expertizei judiciare, precum și înaintarea unui set de recomandări de *lege ferenda*, pentru a perfectă activitatea organului de urmărire penală și a instanțelor judecătorești în procesul dispunerii și aprecierii raportului de expertiză judiciară.

Semnificația teoretică: semnificația teoretică a lucrării este caracterizată prin analiza literaturii de specialitate autohtonă precum și a practicii judiciare a Curții Constituționale, CSJ și CtEDO, care vor contribui la identificarea cauzelor de aplicarea neuniformă și arbitrară a normelor de procedură penală în domeniul expertizei judiciare.

Valoarea aplicativă: se exprimă prin formularea propunerii de *lege ferenda* care ar perfectă și îmbunătăți activitatea în domeniul dispunerii și aprecierii raportului de expertiză judiciară, care va uniformiza aplicabilitatea legii procesuale penale de către organele de urmărire penală și instanțele judecătorești.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele cercetării vor contribui la perfecționarea activității organelor de urmărire penală, procuraturii, instanțelor de judecată precum și a altor participanți în procesul dispunerii și aprecierii rezultatelor expertizei judiciare. De asemenea, rezultatele obținute pot fi folosite pentru instruirea studenților din ciclul I, II și III precum și a audiențelor ai cursurilor de formare inițială și continuă.

РЕЗЮМЕ

Пилат Артём. Судебная экспертиза в уголовном судопроизводстве. Докторская диссертация. Кишинэу, 2022.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 219 источников, основной текст 150 страниц. Результаты опубликованы в 16 научных статьях.

Ключевые слова: судебная экспертиза, распоряжение о производстве судебной экспертизой, оценка заключения эксперта, орган уголовного преследования, специальные знания, судебный эксперт, следствие, суд, учреждение судебной экспертизы.

Цель работы: Целью настоящей работы является усовершенствование правовых норм, регулирующих деятельность учреждения судебной экспертизы, с целью устранения толкования норм процессуального права регулирующих деятельность учреждения судебной экспертизы, и недопущения незаконного применения норм национального законодательства регламентирующие институт судебной экспертизы.

Задачи работы: для достижения поставленной цели необходимо решить следующие задачи: анализ отечественной нормативной базы, регулирующей сферу института судебной экспертизы в уголовном процессе; исследование научных материалов, связанных с судебной экспертизой в уголовном процессе; выявление причин, обуславливающих ошибочное или произвольное применение процессуальных норм регламентирующие норм судебной экспертизы; исследование критериев оценки заключения судебной экспертизы органом уголовного преследования и судом; изучение практики Конституционного Суда и Уголовной коллегии ВСП по практике применения норм уголовно процессуального права, регулирующего деятельность в сфере судебной экспертизы; выявление дел об осуждении Республики Молдова ЕСПЧ, в части несоблюдения прав сторон в случае ошибочного постановления или оценки заключения судебной экспертизы.

Научное новшество и оригинальность: Настоящая докторская диссертация является первым комплексным и многоплановым исследованием процессуальных норм с момента вступления в силу настоящего УПК, который регламентирует институт судебной экспертизы. Для демонстрации применения некоторых особенностей уголовно-процессуальных норм в части судебной экспертизы автором были рассмотрены некоторые отечественные и зарубежные доктринальные подходы, а также судебная практика Уголовной коллегии ВСП, Конституционного Суда Республики Молдова и практика ЕСПЧ. Научная новизна докторской диссертации заключается в формулировке комплекса рекомендаций *lege ferenda*, которые будут способствовать совершенствованию правовой базы и единообразному применению уголовно-процессуального закона.

Решенная научная проблема: заключается в разъяснении некоторых процессуальных аспектов судебной экспертизы, а также представлении комплекса рекомендаций *lege ferenda*, в целях совершенствования деятельности органа уголовного преследования и судов при рассмотрении и оценке заключения судебной экспертизы.

Теоретическая значимость: Теоретическая значимость работы характеризуется анализом отечественной литературы, а также судебной практики Конституционного суда, ВСП и ЕСПЧ, что позволит выявить случаи неравномерного и произвольного применения уголовно-процессуальных норм в сфере судебной экспертизы.

Прикладная ценность: выражается в формулировании предложений *lege ferenda*, которые усовершенствуют и улучшат деятельность в области распоряжения и оценки заключения судебной экспертизы, что упорядочит применимость уголовно-процессуального закона органами уголовного преследования и судами.

Внедрение научных результатов: Результаты исследования будут способствовать совершенствованию деятельности органов уголовного преследования, прокуратуры, судов, а также иных участников процесса, кроме того, они могут быть использованы в процессе преподавания студентам I, II и III циклов обучения в высших учебных заведениях с юридическим профилем и слушателей курсов по переподготовки кадров.

ANNOTATION

Pilat Artiom, Judicial Expertise in Criminal Proceedings. Doctoral Thesis in Law. Chisinau, 2022.

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 219 sources, basic text 150 pages. The results were published in 16 scientific papers.

Keywords: judicial expertise, disposition of judicial expertise, assessment of judicial expertise report, criminal investigation body, special knowledge, judicial expert, investigation, court, institution of judicial expertise.

The purpose of the thesis: The purpose of this paper is to strengthen the legal provisions governing the activity of the institution of judicial expertise in order to remove the interpretative nature of the rules of procedure governing the activity of the institution of judicial expertise and to prevent uneven application of national law on judicial expertise by prosecutors.

Research objectives: In order to achieve the proposed goal, it is necessary to achieve the following objectives: the multifaceted analysis of the national normative framework that regulates the field of the institution of judicial expertise in the criminal process; research and evolution of scientific materials related to judicial expertise in criminal proceedings; identification of the causes that determine the erroneous or arbitrary application of the procedural norms regarding the institution of judicial expertise; the investigation of the criteria for assessing the report of judicial expertise by the criminal investigation body and the court; examination of the practice of the Constitutional Court and the Criminal College of the SCJ regarding the practice of applying the legislation governing the activity in the field of judicial expertise; identification of the cases of conviction of the Republic of Moldova to the ECtHR, on the segment of non-compliance with the rights of the parties in case of erroneous disposition or assessment of the forensic report.

Scientific novelty and originality: This doctoral dissertation is the first complex and multifaceted investigation of the procedural regulations since the entry into force of the current CPP., which aims at the institution of judicial expertise. In order to reproduce some particularities of the application of the criminal procedure norms regarding the judicial expertise, the author examined some national and foreign doctrinal approaches, as well as the judicial practice of the Criminal College of the SCJ, the Constitutional Court of the Republic of Moldova and the ECtHR practice. The scientific novelty of the doctoral thesis consists of the formulation of a set of recommendations of *lex ferenda* that will contribute to the improvement of the legal framework and the uniform application of the criminal procedural law.

The scientific problem solved: consists of elucidating some procedural aspects of the judicial expertise as well as submitting a set of recommendations of *lex ferenda*, in order to perfect the activity of the criminal investigation body and the courts in the process of disposing and assessing the report of judicial expertise.

Theoretical significance: The theoretical significance of the paper is characterized by the analysis of local literature and judicial practice of the Constitutional Court, SCJ and ECtHR, which will help identify cases of non-uniform and arbitrary application of criminal procedure in the field of judicial expertise.

Applicable value: is expressed by formulating proposals of *lex ferenda* that would perfect and improve the activity in the field of disposition and appreciation of the report of judicial expertise, which will standardize the applicability of the criminal procedural law by the criminal prosecution bodies and the courts.

Implementation of scientific results: the results of the research will contribute to the improvement of the activity of the criminal investigation bodies, the prosecutor's office, the courts as well as other participants in the process of arranging and assessing the results of the forensic expertise, as well as audiences of initial and continuing education courses.

LISTA ABREVIERILOR

RM	–	Republica Moldova
ONU	–	Organizația Națiunilor Unite
CtEDO	–	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CSJ	–	Curtea Supremă de Justiție
MAI	–	Ministerul Afacerilor Interne
IGP	–	Inspectoratul General de Poliție
CTC și EJ	–	Centrul Tehnico-Criminalistic și Expertize Judiciare
IP	–	Inspectoratul de Poliție
INJ	–	Institutul Național de Justiție
ISO	–	International Organization for Standardization
CPP	–	Codul de procedură penală
cap.	–	capitol
alin.	–	aliniat
pct.	–	punct
nr.	–	numărul
sec.	–	secțiunea
mun.	–	municipiu
str.	–	strada
etc.	–	et cetera

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate

Cercetarea completă și obiectivă a circumstanțelor cauzei constituie o obligație pozitivă a statului, care este realizată doar cu condiția îndeplinirii cumulative a mai multor angajamente reflectate în practica CtEDO. Această obligație a statului este realizată prin intermediul reprezentanților organului de urmărire penală, procurorului, precum și de instanța de judecată. Totodată, nu putem exclude și alte persoane care participă în cadrul procesului penal și contribuie la buna desfășurare a acestuia.

În cadrul urmăririi penale, organul de urmărire penală are un rol activ, care este caracterizat prin obligația acestuia de a lua toate măsurile necesare pentru a cerceta sub toate aspectele, complete și obiective, a tuturor circumstanțelor cauzei.

Pentru realizarea acestei obligații pozitive, organul de urmărire penală este obligat să întreprindă anumite acțiuni de urmărire penală care vor contribui la clarificarea tuturor circumstanțelor importante pentru justa soluționare a cauzei. Astfel, reieșind din rolul activ al organului de urmărire penală și al procurorului, precum și din atribuțiile acestora, ei sunt în drept să audieze martori, partea vătămată, să efectueze acțiuni de urmărire penală, cum ar fi cercetarea la fața locului, percheziția etc., precum și să dispună efectuarea expertizelor judiciare.

Expertiza judiciară ca procedeu probatoriu în cadrul procesului penal reprezintă activitatea științifico-practică care este caracterizată prin efectuarea unor cercetări metodice, cu aplicarea cunoștințelor speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite circumstanțe, obiecte etc.

Tratatele internaționale ratificate de Republica Moldova, Constituția RM, Codul de procedură penală, precum și alte legi, constituie cadrul legal care reglementează procedura de dispunere și efectuarea expertizei judiciare. Însă, activitatea de dispunere și efectuare a expertizei judiciare este una complexă, și nu se limitează doar la emiterea actului de dispunere și întocmirea raportului de expertiză judiciară, dar constituie o activitate care posedă un parcurs în limitele căruia urmează a fi respectate drepturile părților în cadrul procesului penal.

Pentru a poseda o pondere probatorie în cadrul procesului penal, nu este suficientă doar dezvoltarea tehnico-științifică a acestei instituții. Un aspect nu mai puțin important îi aparține și reglementării juridice a acestei instituții, care să ofere garanții suficiente participanților la procesul penal în vederea realizării poziției sale procesuale.

Rezultatele cercetării realizate în procesul efectuării expertizei judiciare sunt materializate în raportul de expertiză judiciară. Raportul de expertiză judiciară reprezintă un

mijloc de probă în cadrul procesului penal, dar obține valoare probatorie nu doar datorită conținutului cercetării, ci și datorită respectării aspectelor legale cu privire la dispunerea, efectuarea, și aprecierea acestuia de către organele împuternicite prin lege.

În procesul dispunerii expertizei judiciare, informarea părților cu privire la dispunerea acesteia reprezintă una dintre garanțiile fundamentale privind realizarea dreptului la apărare, care în ansamblul său include atât dreptul de a desemna un expert care va efectua cercetarea, cât și înaintarea întrebărilor expertului, recuzarea acestuia etc.

La fel, în rezultatul efectuării expertizei judiciare, părțile vor fi informate despre rezultatele acesteia. Informarea părților reprezintă o obligație a ordonatorului expertizei judiciare. Drept urmare, părților li se oferă posibilitatea de a solicita efectuarea unei expertize repetate, suplimentare sau, în unele cazuri, audierea expertului judiciar.

Se purcede la audierea expertului judiciar în situațiile în care raportul de expertiză judiciară nu este suficient de clar și apare necesitatea ca aceste neclarități să fie explicate fără necesitatea efectuării unei expertize judiciare suplimentare sau repetate.

În aceeași ordine de idei, nu este clar dacă declarațiile expertului judiciar constituie un mijloc de probă în procesul penal: reieșind din prevederile art. 93 CPP, declarațiile expertului nu reprezintă un mijloc de probă, nefiind incluse în categoria mijloacelor de probă, însă instanțele naționale admit ca expertul judiciar să fie audiat.

O contribuție considerabilă la studierea expertizei judiciare a fost adusă de către autorii autohtoni și cei de peste hotare, printre care: Ig. Dolea, T. Osoianu, Iu. Odagiu, L. Luchin, D. Roman, M. Gheorghiuță, I. Sedlețchi, M. Poalelungi, C. Rusnac, V. Dongoroz, S. Kahane, C. Bulai, N. Volonciu, I. Neagu, E. Stancu, C. Aionițoie, V. Bercheșan, I.L. Petruhin, N.A. Gromov, T.V. Sahnova, M.S. Strogovici, R.S. Belkin, Iu.K. Orlov, I.I. Muhin, T.V. Averianova, E.M. Livșiț, V.A. Mihailov, M. Bowers, J. Hielkema ș.a.

În pofida faptului că expertiza judiciară a constituit obiectul de studiu al mai multor lucrări de specialitate, menționăm că acele probleme de ordin procesual cu care se confruntă această instituție au fost rediate tangențial de literatura de specialitate autohtonă, având doar un caracter fragmentar.

Lipsa unui studiu științific-procesual cu privire la expertiza judiciară în procesul penal creează anumite dificultăți în procesul dispunerii acesteia precum și aprecierii raportului de expertiză judiciară.

În acest sens, considerăm că elaborarea unui studiu sub aspect procesual al acestui procedeu probatoriu va contribui la aplicarea corectă a normelor de procedură ce reglementează

activitatea în domeniul expertizei judiciare. Astfel, tema propusă spre cercetare este una actuală și prezintă o importanță atât teoretică, cât și practică.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul prezentei lucrări constă în consolidarea prevederilor legale care reglementează activitatea instituției expertizei judiciare în vederea înlăturării caracterului interpretativ al normelor de procedură care legiferează activitatea instituției de expertiză judiciară precum și prevenirea aplicării neuniforme a legislației naționale cu privire la expertiza judiciară de către organele de urmărire penală și instanțele judecătorești.

Astfel, în vederea atingerii scopului propus, este necesară realizarea următoarelor obiective:

- analiza multiaspectuală a cadrului normativ național care reglementează domeniul instituției expertizei judiciare în cadrul procesului penal;
- cercetarea și evoluția materialelor științifice referitoare la expertiza judiciară în procesul penal;
- identificarea cauzelor care determină aplicarea eronată sau arbitrară a normelor de procedură cu privire la instituția expertizei judiciare;
- cercetarea criteriilor de apreciere a raportului de expertiză judiciară de către organul de urmărire penală și instanța de judecată;
- examinarea practicii Curții Constituționale și a Colegiului Penal al CSJ cu privire la practica aplicării legislației care reglementează activitatea în domeniul expertizei judiciare;
- identificarea cauzelor de condamnare a Republicii Moldova la CtEDO, pe segmentul nerespectării drepturilor părților în cazul dispunerii sau aprecierii eronate a raportului de expertiză judiciară;
- elaborarea recomandărilor de *lege ferenda* privind perfecționarea cadrului legal care reglementează activitatea instituției expertizei judiciare.

Sinteza metodologiei de cercetare

În vederea realizării unei cercetări obiective și multilaterale cu privire la expertiza judiciară în procesul penal, în prezenta lucrare au fost aplicate un șir de metode de cercetare, printre care: metoda logică (bazată pe analiza inductivă și deductivă, interpretarea normelor juridice care reglementează activitatea de expertiză judiciară etc.), metoda comparativă (aplicată în scopul studierii materialelor științifice cu privire la instituția expertizei judiciare publicate în Republica Moldova și în alte state, precum și analiza legislațiilor altor state), metoda sistemică (aplicabilă în scopul cercetării actelor juridice naționale și internaționale care conțin reglementări cu privire la instituția expertizei judiciare în cadrul procesului penal), metoda empirică (în

procesul elaborării lucrării de către autor a fost examinată practica CtEDO, a Curții Constituționale, Colegiului Penal al CSJ, și au fost consultate dosare penale).

Ipoteza de cercetare se bazează pe următoarele premise:

- expertiza judiciară reprezintă activitatea de cercetare științifico-practică cu aplicarea cunoștințelor speciale și a procedurilor tehnico-științifice care oferă informații obiective și legale cu privire la anumite circumstanțe, fapte, obiecte materiale etc., în lipsa cercetării acestora nefiind posibilă stabilirea valorii probatorii a acestora;
- mijloacele de probă în cadrul procesului penal posedă aceeași valoare probatorie, rezultatele expertizei judiciare urmând a fi apreciate în coroborare cu celelalte probe administrate în cadrul procesului penal;
- procedura de dispunere a expertizei judiciare este una complexă, căreia îi sunt caracteristice anumite particularități: informarea părților despre dispunerea expertizei, comunicarea întrebărilor la care urmează să răspundă expertul, modificarea sau completarea acestora etc., realizarea în ansamblu a cărora contribuie la respectarea drepturilor părților la un proces echitabil;
- cu privire la cercetarea efectuată, părțile la proces sunt în drept de a solicita audierea expertului judiciar, însă legiuitorul autohton nu a inclus declarațiile acestuia în lista mijloacelor de probă în cadrul procesului penal.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării

Prin prezenta teză de doctor, pentru prima dată după intrarea în vigoare a CPP și a Legii RM cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, este realizată o cercetare complexă și multiaspectuală a expertizei judiciare sub aspect procesual.

Importanța teoretică a lucrării vizează totalitatea subiectelor puse în discuție precum și identificarea problemelor de ordin juridic și doctrinar, la fel și înaintarea propunerii de soluționare a acestora în vederea prevenirii unor neclarități cu care se confruntă participanții la proces cu dreptul de a dispune și de a aprecia raportul de expertiză judiciară.

Valoarea aplicativă a prezentei teze rezidă din formularea unor propuneri de *lege ferenda*, care ar permite îmbunătățirea legislației naționale în domeniu și ar perfecția activitatea de aplicare a legislației de către organele de urmărire penală și instanțele judecătorești în procesul dispunerii și aprecierii raportului de expertiză judiciară care vor preveni aplicarea neuniformă și arbitrară a legislației procesual penale.

De asemenea, studiul realizat și propunerile de *lege ferenda* pot fi utilizate la instruirea studenților ciclurilor I, II, III de studii în cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic, precum și instruirea audienților la instruirea continuă a angajaților din domeniul urmăririi

penale, procuraturii, instanțelor judecătorești, precum și din cadrul centrelor de expertiză din Republica Moldova.

Noutatea științifică

Prezenta teză de doctor reprezintă o cercetare complexă și multiaspectuală a reglementărilor procedurale care vizează instituția expertizei judiciare. Pentru a reda unele particularități de aplicare a normelor de procedură penală cu privire la expertiza judiciară, autorul a examinat unele abordări doctrinare atât naționale, cât și străine, și a examinat practica judiciară a Colegiului Penal al CSJ, a Curții Constituționale a RM, precum și practica CtEDO.

Elementele de noutate științifică sunt caracterizate prin următoarele teze ale lucrării:

- s-a stabilit că legiuitorul nu a redat noțiunea de cunoștințe speciale și care cunoștințe fac parte din această categorie. În lucrare am menționat că din categoria cunoștințelor speciale fac parte cunoștințe din domeniul tehnicii, artei, medicinei, meșteșugului etc., care sunt obținute de către o persoană în baza pregătirii speciale și a activității practice și care este accesibilă unui număr redus de persoane;
- s-au identificat unele reglementări procesuale care afectează dreptul la apărare a bănuțului. În textul legii, este specificat expres căror participanți la proces le revine dreptul să ceară recuzarea bănuțului, iar expertul judiciar nu face parte din această categorie; astfel, legiuitorul încalcă dreptul bănuțului la apărare;
- în cazurile prevăzute în art. 152 CPP, expertul judiciar poate fi audiat cu privire la raportul de expertiză prezentat, în condițiile de audiere a martorului. În prezenta lucrare, am argumentat necesitatea includerii declarațiilor expertului judiciar în categoria mijloacelor de probă, deoarece aceste declarații influențează convingerea lăuntrică a judecătorului sau a persoanei care efectuează urmărirea penală, precum și se constată noi elemente de fapt;
- în prezenta lucrare, s-a argumentat necesitatea modificării prevederilor art. 374 CPP, care reglementează procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată. Legiuitorul, reglementând procedura de dispunere a expertizei judiciare în această fază a procesului penal, doar a făcut referire la normele cu caracter general care reglementează instituția expertizei judiciare, evitând să abordeze specificul fazei de judecată și principiile care guvernează această etapă a procesului penal.

Noutatea științifică a tezei este determinată și de formularea argumentată a unor propuneri de *lex ferenda*, care vor perfecționa cadrul legal al instituției expertizei judiciare și vor spori echitabilitatea procesului penal, și anume:

- De redenumit Secțiunea a VII-a a Cap. I a Titlului I al CPP în „*Expertiza judiciară*”;

- Art. 93 alin. 2 pct. 1 al CPP de modificat în următoarea redacție: *declarațiile bănuitului, învinuitului, inculpatului, ale părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului, expertului judiciar, specialistul.*
- Art. 57 alin. 2 pct. 5 al CPP, de modificat în următoarea redacție: *citează și audiază persoane în calitate de bănuit, parte vătămată, martori, expert judiciar;*
- Art. 64 alin. 2 pct. 14 al CPP, de modificat în următoarea redacție: *să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, judecătorului de instrucție, interpretului, traducătorului, expertului judiciar;*
- Art. 153 CPP, să fie completat alin. 3 cu următorul conținut: *În cazul unor deficiențe sau neclarități a raportului de expertiză judiciară, părțile la proces sunt în drept să participe la audierea expertului.*
- Art. 374 CPP reglementează procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată. În norma dată, legiuitorul doar a făcut referire la prevederile art. 142-155 CPP, dar nu a luat în calcul specificul fazei de judecată. În acest sens, opinăm că prevederile art. 374 CPP urmează a fi modificate în următoarea redacție: *Dispunerea de către instanță a efectuării expertizei judiciare și audierea expertului în ședința de judecată se fac în cazurile și în condițiile prevăzute în art. 142-155, respectând principiile nemijlocirii, oralității și contradictorialității.*

Baza empirică a lucrării

Baza empirică a lucrării include materialele cauzelor penale, Practica judiciară Colegiului Penal al CSJ, Deciziile Curții Constituționale a Republicii Moldova, precum și practica CtEDO cu privire la respectarea garanțiilor procesuale ale părților în procesul dispunerii și efectuării expertizei judiciare.

Aprobarea rezultatelor

Cercetarea particularităților expertizei judiciare în procesul penal nu s-a limitat doar la elaborarea prezentei lucrări, unele idei referitoare la tema tezei de doctor au fost discutate la următoarele foruri științifice: Conferința științifico-practică internațională a experților judiciari dedicată Zilei naționale a expertului judiciar cu genericul „Argumentarea științifică a rapoartelor de expertiză”, 13-14 aprilie 2018; Conferința științifică a doctoranzilor cu genericul „Criminalitatea în Republica Moldova – tendințe, probleme de prevenire și combatere”, (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM), 25 septembrie 2018; Исследования и оценка заключения эксперта в уголовном процессе” // Concursul internațional în numele Profesorului Universitar „Evghenii Martîncik”, cu genericul: „Отправление правосудия по уголовным делам через призму уголовно-процессуального, криминалистического, оперативно-

розыскного и судебно-экспертного опыта”, Ediția a IX-a, 14-24 decembrie 2019 (Federația Rusă, or. Kursk), nominația la categoria: „Комплексный подход к научному исследованию”; Международная научно-практическая конференция „Аубакировские чтения”, 19 февраля 2020 года, Республика Казахстан, г. Алматы.

De asemenea, unele constatări de bază au fost publicate atât în reviste științifico-practice naționale, cât și în cele internaționale: Artiom Pilat: „Condițiile de validare a raportului de expertiză judiciară” // Revista științifico-practică „Legea și viața” nr. 2 (314) 2018; Artiom Pilat: „Raport de expertiză ca mijloc de probă în cadrul procesului penal” // Revista științifico-practică „Legea și viața” (Ediție specială, aprilie 2018); Василий Флоря, София Пилат, Артём Пилат: „Судебно-медицинская экспертиза по делам о «врачебных преступлениях»” // Федеральный научно-практический журнал „Медицинское право” № 4 (80), 2018 (Москва, 2018); Кирица Валентин, Пилат Артём: „Судебная экспертиза в уголовном судопроизводстве” // Publicat în materialele conferinței științifice internaționale „Modern Scientific Challenges and Trends” (Volumul II), 20 mai 2018 (Polonia, Varșovia); Artiom Pilat: „Relația dintre raportul de expertiză judiciară și raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală ca mijloc de probă” // Revista științifico-practică „Legea și viața” (Ediție specială, ianuarie 2020); Осояну Тудор, Артём Пилат: „Соблюдение прав участников уголовного процесса при назначении экспертизы и исследования эксперта” // Publicat în materialele международной научно-практической конференции „Аубакировские чтения” (Республика Казахстан, г. Алматы, 19 февраля 2020 года); Одажиу Юрий, Пилат Артём: «ИССЛЕДОВАНИЯ ЗАКЛЮЧЕНИЯ ЭКСПЕРТА В РАМКАХ СУДЕБНОГО СЛЕДСТВИЯ» // Publicat în materialele conferinței științifico-practice internaționale „Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення : матер. I Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро, 17 черв. 2021 р. 266 с.

Sumarul capitolelor tezei

Reieșind din standardele prestabilite, consecutivitatea realizării scopului și ale obiectivelor trasate, lucrarea este compusă din: adnotări în limba română, rusă și engleză; lista abrevierilor; introducere; trei capitole divizate în unsprezece paragrafe; concluzii generale și recomandări; bibliografie; declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

Introducerea tezei are următoarea structură: actualitatea și importanța temei abordate, scopul lucrării, obiectivele cercetării, ipoteza de cercetare, sinteza metodologiei de cercetare, sumarul capitolelor tezei, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, noutatea științifică, baza empirică a lucrării și aprobarea rezultatelor.

Primul capitol al lucrării, cu titlul „**Abordări doctrinare și evoluția cadrului normativ cu privire la instituția expertizei judiciare**” care este compus din următoarele paragrafe: 1.1. Evoluția cercetărilor teoretice referitoare la instituția expertizei judiciare în Republica Moldova; 1.2. Cercetarea instituției expertizei judiciare în doctrina de specialitate a altor state; 1.3. Cadrul normativ actual care reglementează instituția expertizei judiciare; 1.4. Concluzii la capitolul 1.

În cadrul acestui capitol au fost cercetate materialele științifice cu privire la expertiza judiciară publicate în Republica Moldova și în alte state. Așadar, au fost cercetate lucrările următorilor autori: Tudor Osoianu, Igor Dolea, Iurie Odagiu, Gheorghe Golubenco, Constantin Rusnac, Lilian Luchin, Mihail Gheorghîță, Dumitru Roman, Tatiana Vîzdoagă, Valeriu Cușnir, Nicolae Volonciu, Ion Neagu, Emilian Stancu, Vintilă Dongoroz, Costică Bulai, Mihail Udriou, T.V. Averianova, A.Ia. Paliașvili, E.R. Rosinskaia, I.L. Petruhin, Iu.K. Orlov, M.S. Strogovici, R.S. Belkin ș.a.

Pe lângă analiza materialelor științifice, primul capitol include și analiza cadrului normativ care reglementează aspecte procesuale ale expertizei judiciare în cadrul procesului penal. În acest sens, au fost examinate următoarele acte normative: Codul de procedură penală; Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar; Legea Republicii Moldova cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale (abrogată); Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Legii nr. 1086-XIV din 23.06.2000 cu privire la expertiză judiciară; Legea Republicii Moldova nr. 66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova; Legea Republicii Moldova nr. 316 din 22.12.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Pe lângă acte normative naționale, în prezenta lucrare a fost efectuată și analiza legilor a altor state care reglementează activitatea în domeniul expertizei judiciare, cum ar fi: Федеральный закон «О государственной судебно-экспертной деятельности в Российской Федерации» от 31.05.2001 № 73-ФЗ; Закон про судову експертизу України. № 4038-XII от 25 лютого 1994 року; Закон Республики Беларусь о судебно-экспертно деятельность г. № 281-3 от 18 декабря 2019; Ordonanța nr. 2 din 21 ianuarie 2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară. În: Monitorul Oficial al României nr. 26 din 25 ianuarie 2000.

La fel, a fost analizată practica judiciară a Colegiului Penal al CSJ, a Curții Constituționale a RM, practica CtEDO și dosare penale: Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție nr. 1ra-12/2008 din 29 ianuarie 2008; Decizia Curții Supreme de Justiție din 8 noiembrie 2017. Dosarul nr. 1ra-1542/2017; Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 februarie 2018; Dosarul nr. 1ra-473/2018; Decizia Curții Supreme de Justiție din 29 mai 2018;

Dosarul nr. 1ra-946/2018; Decizia Curții Supreme de Justiție din 30 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-971/2018; Decizia Colegiului Penal lărgit al CSJ, nr. 1ra-43/2015; Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 18 din 22.05.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului), (Sesizarea nr. 27g/2017); Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova: nr. 98 din 6 septembrie 2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 116g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală (plata pentru efectuarea expertizei în cauzele penale); Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14.03.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (invocarea nulității probelor la ședința preliminară); Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 27.01.2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (articolul 347 alin. (3) din Codul de procedură penală); Cauza Sara Lind Eggertsdottir c. Islandei; Cauza Brandstetter c. Austriei; Cauza Dogotar c. R. Moldova; Cauza Luberti c. Italiei; Cauza H.L. c. Marii Britanii; Cauza Ciobanu c. R. Moldova; Cauza Cottin c. Belgiei; Cauza Mantovanelli c. Franței etc., dosare penale: 2015482180, 2015210387, 2014450191, 2015421107.

Al doilea capitol, intitulat **„Expertiza judiciară – procedeu probatoriu în procesul penal”** cuprinde următoarele paragrafe: 2.1. Conceptul, esența și clasificarea expertizei judiciare în procesul penal; 2.2. Forma și conținutul raportului de expertiză în calitate de mijloc distinct de probă; 2.3. Raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală și raportul de expertiză judiciară, coraportul și rolul acestora în cadrul procesului penal; 2.4. Aprecierea raportului de expertiză judiciară; 2.5. Concluzii la capitolul 2.

În cadrul paragrafelor care fac parte din acest capitol, au fost cercetate publicațiile științifice la tema tezei de doctor; astfel, în urma unei examinări contradictorii a mai multor publicații, a fost dedus conceptul și esența expertizei judiciare precum și a fost realizată o clasificare a expertizelor judiciare. Al doilea paragraf este dedicat examinării formei și conținutului raportului de expertiză judiciară în calitate de mijloc de probă. În cadrul acestui paragraf au fost analizate prevederile CPP precum și ale Legii cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar, care reglementează structura acestui mijloc de probă în cadrul procesului penal. În al treilea paragraf a fost realizată o analiză comparativă a raportului de expertiză judiciară cu raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală, incluse în art. 93 CPP ca mijloace de probă. Al patrulea paragraf este dedicat aspectelor procesuale privind aprecierea raportului de expertiză judiciară, fiind analizată atât literatura de specialitate, cât și

unele decizii ale Curții Constituționale cu privire la aprecierea probelor în cadrul procesului penal.

Al treilea capitol intitulat **„Dispunerea expertizei judiciare în procesul penal”**, include următoarele paragrafe: 3.1. Procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza urmăririi penale; 3.2. Dispunerea expertizei și cercetarea raportului de expertiză judiciară în faza de judecată; 3.3. Concluzii la capitolul 3.

În conținutul acestui capitol, au fost cercetate publicații științifice, practica judiciară națională, precum și practica CtEDO cu privire la dispunerea expertizei judiciare în procesul penal. Totodată, au fost reliefate și unele particularități de dispunere a expertizei judiciare în faza de urmărire penală și în faza de judecată, care au drept bază atât material teoretic, cât și practic.

1. ABORDĂRI DOCTRINARE ȘI EVOLUȚIA CADRULUI NORMATIV CU PRIVIRE LA INSTITUȚIA EXPERTIZEI JUDICIARE

1.1. Evoluția cercetărilor teoretice referitoare la instituția expertizei judiciare în Republica Moldova

Realizarea unei cercetări detaliate a instituției expertizei judiciare în cadrul procesului penal nu este posibilă fără analiza lucrărilor științifice ale specialiștilor din domeniu, atât autohtoni, cât și de peste hotare. În literatură de specialitate autohtonă nu se regăsesc studii monografice al căror obiect de studiu a constituit instituția expertizei judiciare sub aspect procesual, însă tangențial, acest subiect a fost reflectat în mai multe lucrări de specialitate în domeniul dreptului procesual penal, al criminalisticii precum și al expertizei judiciare.

Printre lucrările în care au fost abordate anumite trăsături, probleme și soluții cu privire la acest procedeu probatoriu, menționăm următoarele: Iu. Odagiu și L. Luchin „Expertize judiciare” [121]; Odagiu Iu., Todica V. „Expertize judiciare” [122]; Dolea I. „Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ” [70]; Dolea I. „Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ” Ed. II [71]; Odagiu Iu., Osoianu T., Andronache A., Caminschi I. „Drept procesual penal. Partea generală” [123]; Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. „Tactica acțiunilor de urmărire penală” [128]; Dolea I., Roman D., Sedlețchi I., Vîzdoagă T. „Drept procesual penal” [74]; Gheorghiuță, Mihail. „Tratat de criminalistică” [79].

În continuare, în prezenta lucrare vom examina lucrările științifice menționate, precum și vom analiza opiniile autorilor referitoare la expertiza judiciară în cadrul procesului penal.

Expertiza judiciară poate fi dispusă de către organele competente în cazurile în care pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală sunt necesare cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau în alte domenii.

Cu privire la conceptul cunoștințelor speciale care reprezintă o parte indispensabilă a expertizei judiciare s-a expus și autorul M. Gheorghiuță în lucrarea sa „*Tratat de criminalistică*”, care a menționat că, „în mod tradițional, în literatura juridică prin această noțiune se înțelege un sistem de cunoștințe teoretice profesionale și deprinderi practice într-un domeniu concret al științei, tehnicii, artei sau într-o meserie, însușite pe calea unei pregătiri speciale și a experienței profesionale” [79, p. 690].

O altă opinie, în acest sens, a expus-o autorul E. Baltaga în teza de doctor în drept „*Aplicarea cunoștințelor speciale medicale la cercetarea cauzelor penale*”, care a reiterat că cunoștințele speciale reprezintă „...un sistem de cunoștințe științifico-practice dintr-un domeniu sau altul al științei, tehnicii și tehnologiilor moderne, artei sau meșteșugului și deprinderile

obținute de o persoană concretă în rezultatul studiilor specializate și antrenării profesionale” [4, p. 63].

O opinie similară o susțin autorii Gh. Golubenco și D. Chiotici care menționează că „...cunoștințe specializate sunt oricare cunoștințe din știință, tehnică, artă, meșteșug, alte sfere ale activității umane (exceptând domeniul dreptului material și procesual), obținute în rezultatul unor pregătiri și experiențe profesionale sau ca urmare a unor îndeletniciri și experimente practice, aplicate în scopul soluționării problemelor, apărute în cadrul înfăptuirii justiției” [81, p. 105 - 116].

Așadar, cunoștințele speciale sunt acele cunoștințe profesionale în domeniul științei, tehnicii și meșteșugului, obținute în urma pregătirii profesionale, care sunt folosite de către un expert judiciar în vederea efectuării unei cercetări metodice, concluzii argumentate ale căreia pot servi drept probe într-un proces judiciar.

În literatura de specialitate nu am identificat o opinie unică referitoare la natura, esența și scopul expertizei judiciare în cadrul căreia sunt aplicate cunoștințe speciale de către un expert judiciar.

Autorii Iu. Odagiu și L. Luchin în lucrarea „*Expertize judiciare*” au menționat că „...expertiza judiciară reprezintă o formă calificată de folosire a cunoștințelor speciale. Ea lărgeste semnificativ posibilitățile de cunoaștere ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor de judecată, acceptând folosirea tuturor mijloacelor științifice de cunoaștere” [121, p. 7].

Prin urmare, menționăm că expertiza judiciară reprezintă o modalitate prin care cercetărilor metodice, care sunt realizate cu aplicarea cunoștințelor speciale, li se atribuie o valoare probatorie și sunt lărgite considerabil posibilitățile de cunoaștere ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor de judecată.

Cu privire la scopul expertizei judiciare s-au expus detaliat autorii Iu. Odagiu, T. Osoianu, A. Andronache ș.a., în lucrarea „*Drept procesual penal. Partea generală*” care au stipulat că „...urmele și mijloacele materiale de probă nu au valoare pentru cauză atâta timp cât nu au fost analizate, interpretate și valorificate pentru obținerea unui maximum de date, menite pentru a contribui la clarificarea diferitor împrejurări referitoare la condițiile în care a fost săvârșită infracțiunea, faptei etc., în scopul aflării adevărului. Pentru valorificarea urmelor și a mijloacelor materiale de probă, în scopul arătat, sunt necesare cunoștințe de specialitate și mijloace tehnice adecvate, pe care organele de urmărire penală, oricât ar fi de dotate, nu le posedă” [104, p. 278].

Astfel, din cele menționate mai sus, deducem că expertiza judiciară reprezintă un procedeu probatoriu, care este realizat de expert judiciar, în scopul efectuării cercetării, în vederea obținerii de noi probe sau verificare a probelor existente, care pot fi obținute sau verificate doar în baza efectuării cercetării, în urma efectuării căreia, expertul judiciar va materializa concluziile sale în raportul de expertiză judiciară.

Pentru a reda unele particularități individuale ale expertizei judiciare, este oportun de a efectua o clasificare a acestora. Clasificarea expertizei judiciare contribuie la realizarea scopului procesului penal precum și la alegerea expertului judiciar care va efectua cercetarea, formularea exactă a întrebărilor la care urmează să răspundă expertul judiciar, aprecierea corectă a rezultatelor expertizei judiciare etc.

În opinia autorului M. Gheorghită „...problema clasificării expertizelor judiciare are o importanță nu numai teoretică dar și practică, pentru a determina orientarea lor metodică, organizațională” [79, p. 696], precum și cea procesuală. În lucrarea sa, „*Tratat de Criminalistică*”, autorul, ca bază pentru clasificarea expertizelor, au fost luate „...obiectul și metoda cercetării, divizarea tuturor expertizelor în nouă clase, și anume: criminalistice; medico-legale și psihofiziologice; ingineresti de transport; contabile și economico-financiare; tehnologice-ingineresti; tehnice; agricole; ecologice; biologice și a obiectelor de proveniență animală or și vegetală” [79, p. 696].

La rândul său, autorii Iu. Odagiu și L. Luchin [121, p. 11], în lucrarea „*Expertize judiciare*” clasifică expertizele judiciare conform „...domeniilor științei: tipuri, genuri, grupe și subgrupe. Tipurile alcătuiesc acele cercetări care servesc drept izvor de formare a bazei teoretice și metodice a expertizei judiciare. Genurile se deosebesc după obiect și metoda cercetării. Grupurile sunt niște elemente componente ale genurilor. Ele se deosebesc prin specificul obiectului în relațiile generale dintre genul obiectelor și metodicelor. Subgrupe sunt părțile componente ale grupelor, având la bază niște cercetări specifice”.

Clasificarea expertizelor judiciare propusă de către Iu. Odagiu și L. Luchin în ghidul practic „*Expertizele judiciare*” este una inovațională, precum și contribuie la sporirea calității procesului de dispunere și apreciere corectă a raportului de expertiză judiciară. „Importanța raportului de expertiză judiciară este dată de statutul său de probă științifică, ce conține nu doar concluzii sau răspunsuri la întrebări, ci și elementele care prezintă succint, dar veridic și acoperitor pentru justa soluționare a cauzei, istoricul cauzei, etapele expertizei, constatările și considerațiile expertului, treptat, până la formularea concluziilor. Datorită acestei varietăți de informații și desfășurării lor în mod logic, raportul de expertiză capătă o valoare probatorie deosebită, superioară mărturiei și chiar înscrisurilor” [121, p. 18].

Autorii Ig. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi ș.a., în lucrarea „*Drept procesual penal*” afirmă că „...specificul raportului de expertiză pe care îl întocmește un expert dintr-un domeniu care nu este cunoscut suficient organului de urmărire penală sau instanței de judecată, în literatura de specialitate s-a înaintat opinia că expertul ar efectua o „judecată științifică”. În opinia dată, raportul de expertiză are o valoare probatorie mai mare decât celelalte mijloace de probă” [74, p. 303].

Cu privire la „judecată științifică”, menționăm opinia autorilor T. Osoianu, Iu. Odagiu, D. Ostavciuc, C. Rusnac, care în lucrarea „*Tactica acțiunilor de urmărire penală*” au remarcat faptul că „...expertiza judiciară nu soluționează probleme privind legalitatea sau ilegalitatea faptelor săvârșite de persoanele fizice sau juridice” [128, p. 323].

Așadar, raportul de expertiză judiciară reprezintă actul în care expertul judiciar își materializează concluziile sale în urma efectuării cercetării, și care este compus din trei părți: introductivă, descriptivă și concluziile. În pofida faptului că în raportul de expertiză judiciară se materializează procesul de cercetare precum și concluziile la care a ajuns expertul judiciar, acest mijloc de probă urmează să fie apreciat în mod egal cu celelalte mijloace de probă, rezultatele expertizei judiciare repetate au aceeași valoare probantă ca și rezultatele expertizei anterioare și se apreciază în coroborare cu alte probe.

Includerea de către legiuitor a constatării tehnico-științifice sau medico-legale în categoria mijloacelor de probă în procesul penal a trezit discordanțe de aplicare practicienilor și loc de abordare doctrinară. Examinând prevederile legale care reglementează procedura de întocmire a raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală în care sunt materializate rezultatele constatării, deducem faptul că instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale nu este reglementată suficient de clar, și permite o interpretare duală a prevederilor legale.

Autorii Iu. Odagiu, T. Osoianu, A. Andronache ș.a., în lucrarea „*Drept procesual penal. Partea generală*” au remarcat că în cazul în care „...există pericol de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt și este necesară explicarea urgentă a unor fapte sau circumstanțe ale cauzei, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate folosi cunoștințele unui specialist dispunând, la cererea părților, iar organul de urmărire penală și din oficiu, efectuarea constatării tehnico-științifice sau medico-legale”[123, p. 321].

De asemenea, autorii Ig. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi ș.a. [74, p. 251], în lucrarea „*Drept procesual penal*” și-au exprimat opinia referitor la ajutorul acordat de către specialist, care se exprimă prin:

- „contribuirea prin sfaturi, sugestii la descoperirea, fixarea, ridicarea sau excluderea obiectelor și a documentelor care au importanță pentru cauza penală;
- contribuirea la aplicarea mijloacelor tehnice și a programelor computerizate în cursul acțiunii procesuale;
- formularea concluziilor de constatare tehnico-științifică sau medico-legală;
- ajutorul la formularea întrebărilor pentru experți”.

O definiție mai amplă și exactă în acest sens au expus-o autorii V. Rusu, I. Rusu în articolul științific intitulat „*Reflecții de ordin doctrinar privind deosebirile și asemănările dintre expertizele judiciare și constatările tehnico-științifice sau medico-legale*” [143, p. 20 - 24], unde au menționat că „...sub aspectul conținutului, această activitate operativă este mai restrânsă decât expertiza și se dispune numai în caz de urgență. Constatarea tehnico-științifică este mijlocul de probă prevăzut de art. 93 CPP prin care sunt utilizate în faza de urmărire a procesului penal, cunoștințele unui specialist pentru explicarea de urgență a unor fapte sau împrejurări care necesită cunoștințe de specialitate. Ea are caracter facultativ”.

Specialistul este persoana care este în drept să efectueze o constatare tehnico-științifică sau medico-legală. În acest sens, autorul Ig. Dolea în manualul „*Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ*” menționează că „...specialistul ca subiect procedural activează, de regulă, în cadrul organului de urmărire penală. Prin urmare, pot apărea probleme de independență a acestora în sensul art. 6 al CtEDO. În al doilea rând, specialiștii sunt chemați potrivit art. 87 să participe la efectuarea unei acțiuni procesuale și nu doar la efectuarea cercetării și întocmirea rapoartelor de constatare tehnico-științifică sau medico-legale. În al treilea rând, norma legală indică la necesitatea de a poseda cunoștințe și deprinderi speciale pentru acordarea ajutorului necesar și nu de a efectua unele cercetări independente” [70, p. 238]. Susținem opinia exprimată *supra* doar parțial, deoarece specialiștii din cadrul inspectoratelor de poliție și din organul de urmărire penală activează în secții diferite, însă se află în subordonarea procesuală a ofițerilor de urmărire penală în cazul efectuării unor acțiuni de urmărire penală, de exemplu: cercetarea la fața locului, percheziția, prezentarea spre recunoaștere etc.

Astfel, menționăm că constatarea tehnico-științifică sau medico legală este un mijloc de probă special, care își găsește aplicabilitatea în cazuri de risc de dispariție a unor mijloace de probă precum și în cazurile când este necesară explicarea de urgență a unor fapte sau circumstanțe. Totuși această regulă nu este una obligatorie, astfel încât constatarea tehnico-științifică sau medico-legală poate fi dispusă și în cazul constatării bănuielii rezonabile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni sau pregătirea săvârșirii unei infracțiuni, precum și în cazul aplicării cunoștințelor speciale de către un specialist în cazul lipsei unui expert de o anumită specialitate.

În scopul efectuării cercetării cu aplicarea cunoștințelor speciale, organul de urmărire penală sau instanța de judecată sunt în drept să dispună efectuarea cercetării; la fel, părțile sunt în drept să propună câte un expert, să înainteze întrebări suplimentare expertului etc. Lipsa expertului de o anumite specialitate a fost soluționată de legiuitor prin posibilitatea de a recunoaște *ad-hoc* în calitate de expert judiciar o persoană competentă în specializarea solicitată pentru efectuarea expertizei atâta timp cât putem invita experți judiciari din alte țări. În acest sens, autorul C. Rusnac reiterează că „...ulterior recunoașterea ad-hoc în calitate de expert pe persoana care are cunoștințele de specializare goleşte problema:

- lipsei cunoștințelor juridice (nu cunoaște statutul expertului);
- necunoașterii metodicii de realizare a expertizei;
- necunoașterii cerințelor tehnice de întocmire a unui raport de expertiză” [139, p. 157 - 166].

La fel, autorul susține opinia că problemele enunțate afectează direct valoarea probantă a raportului de expertiză. Ele nu pot fi soluționate pe moment, iradierea lor fiind posibilă numai prin elaborarea unei politici chibzuite în domeniul expertizei judiciare.

De asemenea, expertiza judiciară poate fi dispusă și în faza de judecată; așadar, dispunerea expertizei judiciare poate avea loc după ce ședința de judecată a fost declarată deschisă. Prin urmare, ne vom referi la poziția autorului Ig. Dolea, din lucrarea sa „*Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Ediția II*”. Autorul afirmă că „...deschiderea ședinței de judecată semnifică o declanșare a judecării cauzei. Orice act judecătoresc se consideră realizat legal doar dacă a fost declarată ședința deschisă. Prin urmare, chiar dacă ar părea o chestiune formală, omisiunea de a declara ședința deschisă poate lovi de nulitate valabilitatea actelor ulterioare” [71, p. 965].

Întreaga activitate de judecată se desfășoară în condițiile de contradictorialitate, inclusiv și dispunerea expertizei judiciare. În acest sens reiterăm opinia autorilor M. Poalelungi, Ig. Dolea, C. Gurschi, T. Vîzdoagă, care în lucrarea „*Manualul judecătorului pentru cauze penale*” au reliefat că „...în procesul penal se conturează, de regulă, poziții și interese contrare. Duelul dintre acuzare și apărare apare evident și se manifestă în confruntarea de opinii și argumente legate de modul în care urmează a fi rezolvat conflictul de drept penal substanțial dedus instanței de judecată” [136, p. 62].

Cu privire la rolul și importanța principiului contradictorialității în procesul dispunerii expertizei s-a expus autorul L. Rusu în teza de doctor în drept „*Principiul contradictorialității în procesul penal: reglementări naționale și de drept comparat*”, care menționează că la „...realizarea principiului contradictorialității, în faza examinării cauzei penale în prima instanță

de judecată contribuie acțiunea principiilor procesului penal, fixate în art. 314, 316 CPP R.M, precum nemijlocirea, oralitatea, publicitatea ședinței de judecată etc. Ele asigură părților participante la proces posibilitatea de a-și apăra pozițiile. CPP în art. 315, stabilește egalitatea în drepturi a părților în fața instanței, care se manifestă prin faptul că procurorul, partea vătămată, partea civilă, apărătorul, inculpatul, partea civilmente responsabilă și reprezentanții lor beneficiază de drepturi egale în fața instanței de judecată în ceea ce privește administrarea probelor, participarea la cercetarea acestora și formularea cererilor și demersurilor”. Conform art. 317 alin. (2) CPP R.M. „Președintele conduce ședința de judecată și, în interesele justiției, ia toate măsurile prevăzute de lege pentru asigurarea egalității în drepturi a părților, păstrând obiectivitatea și imparțialitatea, creând condiții necesare pentru examinarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a tuturor probelor prezentate de către părți sau administrate la cererea acestora” [141, p. 143].

Așadar, ambelor părți la judecarea cauzei, instanța le oferă aceleași condiții și posibilități în vederea realizării poziției sale procesuale, la fel și în cazul dispunerii expertizei judiciare, ambele părți sunt în drept să înainteze cereri cu privire la efectuarea cercetării.

Cu privire la necesitatea dispunerii expertizei judiciare s-a expus autorul O. Neicuțescu în teza de doctor în drept „*Obiectivitate și subiectivism în expertiza criminalistică*”, care a remarcat că expertiza judiciară „... poate fi realizată, atât în faza de urmărire penală, cât și în cea de judecată, în cadrul activității de administrare și verificare a probelor necesare pentru dovedirea existenței infracțiunii și identificarea făptuitorului. Pentru a dispune efectuarea unei expertize, organul de urmărire penală sau instanța de judecată trebuie să constate prezența cumulativă a unor fapte sau stări de fapt care nu sunt valorificate îndeajuns și împrejurarea că pentru lămurirea lor este necesară folosirea cunoștințelor unor specialiști în situația în care sunt întrunite cele două cerințe exprese ale legii, organul judiciar dispune efectuarea expertizei chiar dacă judecătorii sau persoanele care efectuează urmărirea au unele cunoștințe în specialitatea respectivă, în alt mod, s-ar aduce o gravă încălcare a garanțiilor procesuale ale părților, deoarece acestea nu ar putea discuta liber și critic concluziile de specialitate, când ele ar aparține persoanei care efectuează urmărirea penală sau participă la judecată” [119, p. 97].

Merită atenție procesul dispunerii expertizei judiciare, precum și formularea întrebărilor ce urmează a fi înaintate experților. În acest sens, autorii V. Cușnir și V. Rusu, în articolul științific „*Expertizele judiciare și constatările tehnico-științifice în procesul penal*”, au afirmat că „...la formularea întrebărilor este necesar să se țină seama de cerințele pe care trebuie să le îndeplinească acestea:

- a) să se refere la obiectul expertizei și la pregătirea expertului sau specialistului;

b) să fie clare și precise pentru a da posibilitate expertului ori specialistului să înțeleagă sarcinile care-i revin;

c) să fie formulate astfel încât să oblige la un răspuns cert (pozitiv sau negativ);

d) să aibă o legătură logică între ele;

e) să nu solicite expertului să facă aprecieri cu privire la încadrarea juridică, forme de vinovăție ori să-l oblige să rezolve sarcini care intră în competența organului de urmărire penală, cum ar fi ridicări de înscrisuri, ascultări, reconstituiri, cercetări la fața locului” etc [45, p. 278].

De asemenea, se pune accent pe calitatea materialelor transmise spre examinare. În acest sens, asigurarea calității materialelor trimise spre expertiză reprezintă premisa de bază a obținerii rezultatelor scontate prin administrarea acestui mijloc de probă. În vederea efectuării lucrărilor indicate de organul judiciar, expertul va trebui, de regulă, să aibă la dispoziție, pe de o parte, urmele, obiectele ce constituie mijloace materiale de probă, iar pe de altă parte, modelele de comparație. Materialele supuse expertizei trebuie să fie reprezentative și suficiente din punct de vedere cantitativ și calitativ. La dispoziția experților „...se pun toate materialele, obiectele de care au nevoie pentru a executa în cele mai bune condiții lucrarea. Atunci când se dispune o nouă expertiză, organul de urmărire penală este dator să verifice corpurile delictive care vor face obiectul ei, spre a constata dacă acestea nu au suferit modificări în cursul primei examinări, modificări ce l-ar putea induce în eroare pe expert, iar în caz afirmativ, să aprecieze în ce măsură concluziile pot fi influențate de ele” [95].

Rezultatele cercetării acesteia sunt materializate în raportul de expertiză judiciară care vor fi aduse la cunoștință părților din proces. În acest sens s-au expus autorii M. Poalelungi, I. Dolea, C. Gurschi, T. Vîzdoagă ș.a. în lucrarea „*Manualul judecătorului pe cauze penale*”, care au reiterat „...că acest drept al acuzatului se prezintă ca o contrabalansare privind prerogativele de care dispun organele de anchetă abilitate în organizarea investigației și derularea procedurilor penale. Dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării are în vizor adunarea multitudinii de probe, care să permită organizarea unei apărări, pe cât de posibil în circumstanțele cauzei, eficiente și rezultative în vederea contestării învinuirii înaintate” [136, p. 37]. Opinie similară în acest sens o menționează și autorul M. Poalelungi în teza de doctor habilitat în drept „*Obligațiile pozitive și negative ale statului prin prisma Convenției Europene pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale*” [135].

În urma studierii raportului de expertiză judiciară, părțile sunt în drept să depună cereri în vederea audierii expertului judiciar. Cu privire la audierea expertului judiciar s-a expus autorul D. Gherasim, care în articolul științific „*Particularitățile audierii expertului în cadrul cercetării judecătorești*” a remarcat că „în procesul audierii verbale a expertului poate fi depistată

necesitatea dispunerii și efectuării unei noi expertize, dacă raportul prezentat de experți se va dovedi a fi nedeplin, insuficient de clar sau contradictoriu” [80, p. 71 - 75].

Aceeași opinie o susține și Ig. Dolea care menționează că „...condiția necesității audierii expertului este neclaritatea raportului, fie anumite deficiențe. Aceste vicii, după cum menționează autorul, nu trebuie să fie de natura care ar impune o expertiză suplimentară” [71, p. 524].

În unele cazuri experții audiați deviază simțitor de la opinia exprimată în raportul de expertiză. „În atare situații, organul de urmărire penală sau instanțele trebuie să verifice motivele care au determinat divergențele dintre cele indicate în raportul de expertiză și declarațiile expertului audiat” [128, p. 323].

Cu privire la valoarea probatorie a declarațiilor expertului judiciar, autorul L. Furnică susține părerea că „legiuitorul autohton nu a acordat valoare probatorie declarațiilor expertului judiciar, reieșind din prevederile art. 93 CCP. Luând în considerație faptul că datele care nu sunt colectate prin intermediul mijloacelor de probă nu pot servi ca dovezi în cauza penală, ajungem la concluzia că declarațiile expertului nu au nici o valoare probantă în cauza penală și, respectiv, trebuie neglijate de către instanță la pronunțarea sentinței. Totodată, declarațiile expertului pot fi privite ca parte integrantă a raportului de expertiză și astfel pot fi incluse în categoria mijloacelor de probă, atribuindu-se la raportul de expertiză. Oricum, declarațiile expertului nu se referă la fondul cauzei, ele fiind necesare în cazul în care raportul de expertiză nu este clar sau are unele deficiențe, pentru a căror înlăturare nu sunt necesare investigații suplimentare, ori a apărut necesitatea de a preciza metodele aplicate de către expert sau unele noțiuni” [78, p. 627].

Nu susținem opinia autorului L. Furnică cu privire la faptul că declarațiile expertului reprezintă partea inherentă a raportului de expertiză și pot fi incluse în categoria mijloacelor de probă, deoarece art. 93 CPP prevede expres că probele în cadrul procesului penal se constată prin intermediul mijloacelor de probă, la fel și art. 100 indică că administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, însă declarațiile expertului nu fac parte din categoria mijloacelor de probă. La fel, autorul sus-menționat afirmă că declarațiile expertului reprezintă partea inherentă a raportului de expertiză, însă Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar precum și CPP prevăd expres structura și conținutul acestui raport, însă declarațiile expertului conform prevederilor legale nu se regăsesc în acest raport.

1.2. Abordări științifice ale instituției expertizei judiciare realizate în alte state

Instituția expertizei judiciare a constituit obiectul de studii al mai multor lucrări publicate în afara hotarelor RM, așadar, în prezentul paragraf vor fi puse în discuție lucrările de

specialitate obiectul cărora a constituit analiza expertizei judiciare ca procedeu probator în cadrul procesului penal.

Unele particularități ale expertizei judiciare au fost examinate în lucrarea „*Explicații teoretice ale codului de procedură penală român*” de către autorii V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai., care au afirmat că „se recurge la acest procedeu uneori pentru a se stabili dacă anumite obiecte materiale conțin sau nu elemente susceptibile de a servi ca probă, adică de a releva date, situații de fapt care constituie probe și deci pot fi reținute ca mijloace de probă, uneori pentru a evalua forța probantă a unui mijloc de probă existent sau care clarifică eventuale contradicții care există între două sau mai multe mijloace probatorii” [75, p. 271].

O opinie similară a fost expusă în lucrarea „*Expertizele-Mijloc ce probă în procesul penal*” [41, p. 54], de către autorii R. Constantin, P. Drăghici și M. Ioniță care au remarcat că „...în practica urmăririi penale, expertizele pot fi efectuate pentru elucidarea unor probleme variate sub aspectul naturii științifice: criminalistice, contabile, tehnice etc.”

Autorul Gh. Mateuț definește expertiza judiciară ca procedeu probatoriu prin care este folosită în cadrul procesului penal opinia unui expert pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte sau împrejurări ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului [11, p. 629].

Specificul expertizei judiciare, precum și alte particularități ale acestei instituții au fost analizate de către autorul A.R. Șleahov, care afirmă în lucrarea „*Судебная экспертиза: организация и проведения*” că „expertiza judiciară reprezintă o acțiune procesuală care constă în cercetarea circumstanțelor faptei, efectuată în baza ordonanței organului de urmărire penală sau încheierea instanței de judecată, efectuată în conformitate cu prevederile codului de procedură penală de către expertul judiciar în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau în alte domenii în scopul constatării circumstanțelor care au importanță pentru cauza penală” [216, p. 7].

În lucrarea sa, A.Ia. Palișvili opinează că trăsăturile esențiale ale expertizei judiciare sunt: forma procesuală, folosirea cunoștințelor speciale, independența procesuală a expertului judiciar, răspunderea personală a expertului judiciar, cercetarea obiectului expertizei judiciare, efectuarea expertizei judiciare obiective și multiaspectuale precum și o formare procesuală a raportului de expertiză judiciară [188, p. 3].

Cunoștințele speciale la care face referire autorul, în opinia noastră, reprezintă nucleul expertizei judiciare care îl caracterizează și îl evidențiază în raport cu celelalte procedee probatorii.

Noțiunea cunoștințelor speciale a fost formulată și de autorii S.V. Kivalov, S.N. Mișenko, D.Iu. Zaharcenko în lucrarea „Уголовный процессуальный кодекс Украины: Научно – практический комментарий”. Prin „cunoștințe speciale se înțeleg cunoștințe în domeniul științei, tehnicii, artei sau a meșteșugului, obținute în rezultatul pregătirii speciale sau a experienței profesionale și care nu fac parte din categoria cunoștințelor profesionale ale persoanelor care au competența de a acumula material probator în cauza penală [168, p. 216].

Aceeași opinie o susține și A.A. Aisman, care afirmă că cunoștințele speciale nu sunt accesibile tuturor, numărul de persoane care le posedă fiind limitate, sunt cunoștințe de care nu dispune organul de urmărire penală, procurorul etc [217, p. 89].

Considerăm că nu este necesar să ne expunem asupra esenței și conceptului cunoștințelor speciale, deoarece potrivit autorului E.Iu. Samuticeva, „esența cunoștințelor speciale în sistemul de drept anglo-saxon și romano-germanic este identică, elementul care o caracterizează reprezintă lipsa cunoștințelor în domeniul dat a persoanei care conduce urmărirea penală” [196, p. 15].

Cu privire la scopul expertizei judiciare s-a expus autorul T.V. Averianova, în lucrarea „Эксперт. Руководство для экспертов органов внутренних дел”, în care afirmă că „scopul expertizei judiciare constă în acumularea de noi probe precum și verificarea probelor existente” [153, p. 315].

În vederea acumulării de noi probe sau a verificării probelor existente, cu aplicarea cunoștințelor speciale, expertul judiciar va efectua o cercetare, procedura de efectuare a căreia și rezultatele acesteia vor fi materializate în raportul de expertiză judiciară.

Autorul I.L. Petruhin opinează în lucrarea sa „Заключение эксперта. Теория доказательств в советском уголовном процессе” că raportul de expertiză judiciară constă în coroborarea tuturor elementelor de fapt, constatate în urma efectuării cercetării obiectelor supuse examinării, ca urmare a aplicării cunoștințelor speciale în domeniul științei, artei, tehnicii etc., de către un subiect special – expert judiciar [190, p. 701].

O opinie similară o susține și autorul V.A. Gromov, care definește raportul de expertiză judiciară în lucrarea sa „Уголовный процесс России” ca fiind concluziile unei persoane care posedă cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii, artei sau a meșteșugului, iar în urma efectuării cercetării răspunde la întrebările acordate de către ofițerul de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată, rezultatele cercetării fiind materializate în raportul de expertiză judiciară [163, p. 169].

La rândul său, autorul B. Benoni afirmă că „...concluziile trebuie să fie clare, decurgând, în succesiunea logică, din rezultatele examinării făcute. Concluziile formulate de expert pot fi

certe și probabile. Practica expertizei criminalistice cunoaște cazurile când nu poate fi formulată nici una din aceste concluzii” [5, p. 193].

Referitor la concluziile raportului de expertiză judiciară, ca nucleul acestui mijloc de probă, remarcăm poziția autorului G.I. Olteanu și M. Ruiu, care în manualul „*Tactica Criminalistică*” au menționat că „concluziile pot fi certe, probabile și de imposibilitate. La rândul său, concluziile certe apar în condițiile susținerii de către expert pe baza unor argumente științifice a unor enunțuri de interes pentru anchetă” [124, p. 86].

Importanța concluziilor raportului de expertiză judiciară a constituit obiectul de studiu al mai multor lucrări de specialitate. În acest sens, remarcăm opinia autorului C. Dăgăroiu, care afirmă că „...concluziile certe, la rândul său, sunt de două tipuri: pozitive și negative” [69, p. 14]. În literatura de specialitate concluziile pozitive sunt și concluzii de identificare a persoanei ori a obiectului.

La rândul său, concluziile de probabilitate constituie un subiect al unor discuții îndelungate și contradictorii din literatura de specialitate. În acest sens, M.A. Celițov și N.V. Celițova în lucrarea „*Проведение экспертизы в советском уголовном процессе*” opinează că concluziile de probabilitate reprezintă o probă indirectă în cadrul procesului penal [213, p. 195]. Însă concluziile de probabilitate, în dependență de circumstanțele fiecărui caz în parte, pot fi și probe directe.

Raportul de expertiză judiciară, ca mijloc de probă în cadrul procesului penal, posedă anumite trăsături comune cu un alt mijloc de probă, raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală. Însă pentru a determina particularitățile raportului de expertiză judiciară este necesară realizarea unei analize comparative a acestui mijloc de probă cu raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală.

Referitor la trăsăturile raportului de expertiză judiciară s-a expus autorul Gh. Mateuț în manualul „*Procedură penală. Partea Generală*”, astfel, expertiza judiciară reprezintă cercetarea cu caracter tehnic pe care o întreprinde expertul, în urma căreia ajunge la concluzii referitoare la chestiunea ce trebuie lămurită pentru soluționarea cauzei de către un organ de urmărire penală sau de jurisdicție, după caz. Aceste concluzii nu sunt altceva decât probele ce urmează a fi folosite în proces la stabilirea adevărului, iar raportul de expertiză în care sunt cuprinse reprezintă mijlocul de probă [110, p. 629].

În acest sens, autorul A.V. Cudreavțeva în articolul „*Заключения и показания специалиста как вид доказательств в уголовном процессе России*” menționează că este necesar de clarificat esența și specificul activității expertului și a specialistului. Expertul judiciar în rezultatul efectuării unei cercetări, aplicând cunoștințe speciale, formulează concluziile în

specialitatea în care este autorizat, cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, organismul și psihicul uman. Premisa principală reprezintă informația cu privire la cauză penală, a doua premisă reprezintă cunoștințele speciale ale specialistului, în urma aplicării căreia se ajunge la o concluzie [174, p. 56].

O poziție similară a expus-o și autorul V.M. Bîcov în lucrarea „*Заключение и показание специалиста как новый вид доказательств*”, care susține că specialistul, de regulă, se limitează doar la examinarea obiectelor prezentate, dar cunoștințele sale speciale le aplică nu pentru a efectua cercetarea, ci doar la aprecierea acestora [159, p. 75].

De remarcat este și poziția autorului E. Stancu, care în lucrarea „*Investigare științifică a infracțiunilor*” afirmă că „în cazurile urgente, în care se impune lămurirea fără întârziere a faptelor sau împrejurărilor cauzei, organul de urmărire penală are posibilitatea să folosească cunoștințele unui specialist, dispunând efectuarea unei constatări tehnico – științifice asupra materialelor și datelor pe care le pune la dispoziție sau le indică specialistul” [146, p. 70].

Aceeași opinie o împărtășesc și autorii Gh. Nistoreanu, M. Apetrei, L. Nae, C.A. Paraschiv în manualul „*Drept procesual penal. Partea Generală*”, unde menționează că „...specialistul nu va efectua o cercetare, ci doar se va limita la explicare de urgență a unor fapte sau circumstanțe ale cauzei. Constatarea tehnico-științifică trebuie să fie efectuată într-un moment foarte apropiat de cel al săvârșirii infracțiunii” [120, p. 133], deoarece numai în acest fel ea poate surprinde aspecte cu relevanță deosebită în rezolvarea cauzei. Însă efectuarea expertizei judiciare necesită un timp îndelungat pentru a asigura realizarea unei cercetări corecte și obiective, fapt care poate influența negativ asupra bunei desfășurări a urmăririi penale.

Cu privire la statutul procesual al specialistului în cadrul procesului penal, s-a expus autorul A.R. Belkin în manualul „*Теория доказывания: Научно-методическое пособие*”, potrivit căruia specialistul este persoana chemată pentru a participa la efectuarea unor acțiuni procesuale care, la fel, contribuie la ridicarea, cercetarea și aprecierea probelor. Ulterior, A.R. Belkin a completat că persoana care este citată ca specialist trebuie să posede o calitate specială: să fie erudit [155, p. 11].

Specialistul, ca participant la procesul penal, la fel posedă cunoștințe speciale și le aplică atât la efectuarea acțiunilor de urmărire penală, precum și la efectuarea constatării tehnico-științifice sau medico-legale. Nu putem să nu ne referim la cerințele care trebuie să fie întrunite de către o persoană pentru a i se atribui statutul de specialist. Considerăm că legiuitorul trebuie să intervină și să prevadă cerințele pentru exercitarea activității de specialist.

În sistemul de drept romano-germanic, conform opiniei autorului E.Iu. Samuticeva, pe care o susține în teza de doctor în drept intitulată „*Заключения эксперта и его оценка в*

уголовном процессе (сравнительно-правовое исследование)”, în faza de urmărire penală, organul de urmărire penală sau procurorul dispun din oficiu efectuarea acțiunilor de urmărire penală în scopul elucidării tuturor circumstanțelor cauzei [196, p. 41]. O astfel de obligație este specifică și organului de urmărire penală autohton. În acest sens ne vom referi la prevederile art. 254 CPP care prevede că organul de urmărire penală este obligat să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă a circumstanțelor cauzei. Astfel, este realizată obligația statului de a asigura realizarea unei anchete eficiente.

Cu privire la obligativitatea organului de urmărire penală de a dispune efectuarea expertizei judiciare, s-a expus și autorul V.K. Stupenkova în lucrarea sa „*Судебная экспертиза и исследование обстоятельств, образующих состав преступления*”, care a reiterat că cercetarea circumstanțelor faptei care necesită aplicarea cunoștințelor speciale, rezultă nu numai din obligația expertului judiciar ca persoana care posedă cunoștințe speciale, dar și obligația ofițerului de urmărire penală de a cerceta complet și obiectiv toate circumstanțele faptei comise [199, p. 17].

Autorul I.A. Tshovrebova a menționat în lucrarea „*Уголовно-правовое значение судебной экспертизы Уголовный процесс и криминалистика на рубеже веков*”, că la soluționarea unor chestiuni cu privire la dispunerea expertizei judiciare, temeiul juridic nu constituie elementul-cheie, ci necesitatea constatării circumstanțelor cauzei prin intermediul cunoștințelor speciale reprezintă temeiul de bază la dispunerea expertizei judiciare [210, p. 172].

Referitor la respectarea prevederilor legale în procesul dispunerii expertizei judiciare s-au expus autorii E.M. Livșiț și V.A. Mihailov în manualul „*Назначение и производство экспертизы*” care au reiterat că nerespectarea prevederilor procesuale privind dispunerea și efectuarea expertizei judiciare este calificată ca o încălcare a legii procesuale penale, rezultatele căreia nu pot fi puse la baza sentinței de condamnare sau a altor hotărâri [175, p. 36].

Însă în doctrină și literatura de specialitate nu persistă o poziție uniformă față de rolul conducătorului instituției de expertiză judiciară în cadrul procesului penal. În acest sens, autorul Dulov A.V. menționează că conducătorul instituției de expertiză judiciară este consultant procesual al ordonatorului în procesul dispunerii și efectuării expertizei judiciare [164, p. 131].

Opinia autorului A.V. Dulov a fost criticată de către A.I. Paliășvili în lucrarea „*Экспертиза в суде по уголовным делам*” [188, p. 261], care opinează că în urma acordării conducătorului de expertiză judiciară a astfel de drepturi, funcția acestuia va fi confundată cu funcția ofițerului de urmărire penală.

În lucrarea „*Правовые основы организации и деятельности судебно-экспертных учреждений СССР*” [215, p. 22], autorul A.V. Șleahov susține că conducătorul instituției de expertiză judiciară este în drept să verifice calitatea obiectelor parvenite la cercetare. Nu susținem opinia autorului A.V. Șleahov cu privire la faptul că conducătorul instituției de expertiză judiciară este în drept să verifice calitatea obiectelor parvenite la cercetare, întrucât obiectele parvin împachetate și sigilate și este necesar ca expertul judiciar să fixeze starea în care acestea au parvenit, pentru a demonstra cantitatea acestora și modul cum au fost acestea împachetate.

Indiferent de faptul că organul de urmărire penală are obligația pozitivă de a cerceta toate circumstanțe cauzei, dispunând, la fel, și efectuarea expertizelor judiciare precum și efectuarea altor acțiuni de urmărire penală, astfel asigurând dreptul la o anchetă eficientă. Spre deosebire de organul de urmărire penală, instanța de judecată are un rol pasiv, dar pentru clarificarea circumstanțelor cauzei, la cererea părților, poate dispune efectuarea expertizei judiciare.

În acest sens, autorul N. Jidovu, în lucrarea „*Дрепт процесуал пенал*”, susține opinia că judecata, ca fază a procesului penal „...reprezintă etapa procesuală care se desfășoară în fața instanței penale din momentul sesizării ei și până la soluționarea definitivă a cauzei penale” [100, p. 397].

Judecarea cauzei are loc în condițiile de contradictorialitate. În acest sens, autorul M.S. Strogovici, în lucrarea „*Природа советского уголовного процесса принцип состязательности*”, reiterează că „...contradictorialitatea reprezintă un principiu democratic al procesului penal, însă autorul susține opinia că contradictorialitatea, ca un principiu privit individual nu există, ci se exprimă prin respectarea în ansamblu a mai multor principii ale procesului penal” [203, p. 103].

Cu privire la respectarea principiului contradictorialității în procesul dispunerii expertizei judiciare s-a expus autorul R.V. Bagdasarov în manualul „*Принцип состязательности в уголовном процессе России и стран Европейского Союза*”, potrivit căruia o astfel de abordare a principiului contradictorialității va preveni o cercetare unilaterală a circumstanțelor cauzei și instanței de judecată îi va fi creată imaginea obiectivă a faptei comise [154, p. 10].

Respectând prevederile principiului contradictorialității, legiuitorul oferă posibilitatea părților să înainteze cereri privind audierea expertului judiciar sau de dispunere expertizei judiciare, în cadrul ședinței preliminare. Însă din punct de vedere tactic, considerăm că cererile privind audierea expertului judiciar sau dispunerea expertizei judiciare sunt oportune de a fi înaintate în cadrul cercetării judecătorești.

În partea pregătitoare a ședinței de judecată, președintele ședinței de judecată stabilește identitatea și competența expertului judiciar, explică drepturile și obligațiile acestuia, precum și previne expertul judiciar referitor la răspunderea penală pe care o poartă în cazul în care oferă intenționat declarații false.

Cu privire la această întrebare s-au expus autorii M.A. Celițov și N.V. Celițova în manualul „*Проведение экспертизы в советском уголовном процессе*”, potrivit cărora în partea pregătitoare a ședinței de judecată, președintele ședinței de judecată va soluționa întrebarea cu privire la înlăturarea expertului judiciar din sala ședinței de judecată până ca acesta să fie audiat [213, p. 207].

În această ordine de idei, susținem opinia autorului A.Ia. Palișvili pe care a expus-o în lucrarea „*Экспертиза в суде по уголовным делам*”, potrivit căreia nu este suficient ca părților să le fie adusă la cunoștință doar identitatea și competența expertului judiciar, dar și informația cu privire la locul de muncă al acestuia, funcția deținută, gradul special, titlul științific, studii etc [188, p. 73].

Autorul D.A. Harcenko, în teza sa de doctor în drept „*Судебная экспертиза в российском уголовном судопроизводстве*”, afirmă că temeiul de divizare a activității de dispunere și efectuarea expertizei judiciare pe etape este caracterizat de obiectivele fiecărui stadiu care urmează a fi soluționat în cadrul fiecărei faze [209, p. 153].

De asemenea, autorul sus-menționat susține părerea că necesitatea dispunerii și efectuării expertizei judiciare în faza de judecată constituie necesitatea cercetării suplimentare a circumstanțelor cauzei sau situația în care probele acumulate pe marginea cauzei sunt contradictorii [209, p. 153].

În acest sens menționăm opinia autorului V.M. Bozrov, care clasifică procedura de dispunere a expertizei judiciare pe faze, accentuând atribuțiile instanței de judecată în procesul dispunerii, efectuării și aprecierii raportului de expertiză judiciară. Astfel, autorul identifică trei etape de efectuare a expertizei judiciare:

- cercetarea circumstanțelor faptei referitoare la obiectul expertizei judiciare;
- întocmirea întrebărilor la care urmează să răspundă expertul judiciar;
- întocmirea încheierii, anunțarea acesteia și audierea expertului judiciar [158, p. 26].

O altă opinie în acest sens a expus-o autorul V.A. Nazarov, care a identificat șapte etape de dispunere și efectuare a expertizei judiciare. În cadrul divizării pe etape a dispunerii și efectuării expertizei judiciare pe etape, autorul ia în considerare următoarele criterii: activitatea instanței de judecată, activitatea expertului judiciar, activitatea altor participanți la proces [180, p. 8].

Aceeași opinie o împărtășește autorul V.A. Mihailov în manualul „*Судебная экспертиза в уголовном судопроизводстве*”, care afirmă că „instanța de judecată va dispune efectuarea expertizei judiciare, în situația în care a fost necesară efectuarea expertizei în fază de urmărire penală, însă din anumite circumstanțe aceasta nu a fost dispusă, sau în situația în care au fost identificate circumstanțe noi pe marginea cauzei și urmează a fi clarificate” [177, p. 164].

În această ordine de idei, autorul O. Neicuțescu, în teza de doctor intitulată „*Obiectivitate și subiectivism în expertiza criminalistică*”, menționează că expertiza judiciară „...Pentru a dispune efectuarea unei expertize, organul de urmărire penală sau instanța de judecată trebuie să constate prezența cumulativă a unor fapte sau stări de fapt care nu sunt valorificate îndeajuns și este necesară folosirea cunoștințelor unor specialiști în situația în care sunt întrunite cele două cerințe exprese ale legii, organul judiciar dispune efectuarea expertizei chiar dacă judecătorii sau persoanele care efectuează urmărirea au unele cunoștințe în specialitatea respectivă, în alt mod, s-ar aduce o gravă încălcare a garanțiilor procesuale ale părților, deoarece acestea nu ar putea discuta liber și critic concluziile de specialitate, când ele ar aparține persoanei care efectuează urmărirea penală sau participă la judecată” [119, p. 97].

O poziție diametral opusă în acest sens o susține autorul Iu.K. Orlov în lucrarea sa „*Проведение экспертизы в суде. Правовые и организационной – практические вопросы*”, unde reiterează că „în situația în care expertiza judiciară a fost efectuată în faza de urmărire penală, ea deja nu va fi efectuată în fază de judecată” [219, p. 45].

Nu susținem opinia autorului menționat *supra* din considerentul că expertiza judiciară constituie o activitate în cadrul căreia sunt cercetate anumite obiecte, fenomene, persoane etc., însă pentru cercetarea cărora sunt necesare cunoștințe speciale, iar necesitatea de efectuare a expertizei judiciare pentru clarificarea unor circumstanțe suplimentare poate să apară pe parcursul judecării cauzei.

În cazul apariției circumstanțelor a căror clarificare necesită aplicarea cunoștințelor speciale, autorii E. Stancu și T. Manea în lucrarea lor „*Tactica criminalistică (I). Curs universitar*”, au menționat importanța formulării corecte și logice a întrebărilor la care urmează să răspundă expertul judiciar, astfel „...la dispunerea expertizei judiciare este important să se acorde atenție modului de formulare a întrebărilor la care va răspunde expertul. Una dintre cauzele principale ale ajungerii la concluzii eronate sau nefundamentate științific o reprezintă superficialitatea în fixarea obiectivelor expertizei, fără a mai menționa situațiile în care aceste obiective sunt lăsate la aprecierea expertului” [147, p. 116].

Pentru soluționarea unor cereri înaintate de către părți în procesul de judecată, judecătorul sau, după caz, completul de judecată deliberează pe loc, fără a se retrage în camera de deliberare.

Însă, ca rezultat al consultării părților cu privire la cererea de dispunere și efectuare a expertizei judiciare, judecătorul, după caz, completul de judecată se va retrage pentru deliberare.

Obligația de a se retrage în camera de deliberare rezultă din necesitatea constatării temeiurilor privind dispunerea expertizei judiciare precum și de a exclude intenția părții care a solicitat efectuarea expertizei judiciare de a tergiversa termenul judecării cauzei.

În această ordine de idei, autorul M. Udriou, în manualul „*Procedura penală. Partea Specială. Ediția 5*” afirmă că „...deliberarea este activitatea desfășurată de completul de judecată în vederea stabilirii soluției ce urmează a fi pronunțată în cauza penală; tot o activitate de deliberare are loc și atunci când instanța se pronunță asupra cererilor formulate de procuror, persoana vătămată sau de părți (de pildă, deliberarea cu privire la probele solicitate a fi administrate în cercetarea judecătorească)” [150, p. 258].

În urma deliberării, judecătorul sau președintele completului de judecată va anunța, dacă cererea este admisă sau respinsă. Indiferent de faptul dacă aceasta a fost admisă sau respinsă, judecătorul va argumenta decizia luată. În cazul admiterii cererii, judecătorul, după informarea părților, va expedia încheierea de dispunere a expertizei și întrebările care urmează a fi supuse cercetării către instituția de expertiză judiciară.

Instanța de judecată va decide referitor la timpul oportun pentru aducere la cunoștință a rezultatelor expertizei, precum și alte circumstanțe care vor fi stabilite în urma realizării cercetării.

Dacă după ce părțile au făcut cunoștință cu materialele cauzei și au parvenit unele întrebări referitoare la cercetarea efectuată, acestea sunt în drept să solicite audierea expertului care a întocmit raportul de expertiză judiciară.

Autorul S.F. Bîcikova în lucrarea „*Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан. Институт специальных знаний*” a menționat că neclaritatea raportului de expertiză judiciară implică necesitatea argumentării metodicii de cercetarea pe care a folosit-o expertul judiciar precum și mijloacele tehnice care au fost folosite la cercetarea în cauză [160, p. 66].

Consecutivitatea audierii experților care au participat la efectuarea expertizei în comisie, complexe sau suplimentare nu este reglementată de lege, însă aceasta depinde de particularitățile fiecărui caz separat.

Pentru aprecierea corectă a raportului de expertiză judiciară, precum și a declarațiilor expertului judiciar, instanța de judecată este obligată să cerceteze toate documentele prezentate de către părți, precum și alte mijloace de probă administrate de urmărirea penală.

Problema cercetării documentelor, proceselor verbale etc. în instanța de fond are o relevanță deosebită întrucât examinarea cauzei în fond este etapa de bază a procesului penal.

Referitor la cercetarea probelor în faza de judecată s-a expus autorul G.B. Cedjemova în lucrarea „*Судебное следствие*”, care menționează că diferența dintre concluziile organului de urmărire penală și ale instanței de judecată nu se referă doar la concluziile sale obiective, ci și la efectele juridice ce parvin în contextul stabilirii adevărului. Constatarea adevărului în faza de judecată servește ca temei de a pronunța sentința de condamnare, însă în faza de urmărire penală este temei de a termina urmărirea penală și de a transmite cauza spre judecare [211, p. 4].

Autorul M.S. Strogovici, a exprimat poziția cu privire la verificarea probelor, care constă în certificarea corectitudinii sau incorectitudinii acestora. Ca metode de cercetare, el se referă la cercetarea propriu-zisă a probei prezentate, administrarea de noi probe care ar susține sau ar respinge proba cercetată, precum și coroborarea probei cu celelalte probe prezentate. Rezultatul cercetării constituie aprecierea acesteia [202, p. 302].

Poziția similară în acest sens a expus-o și autorul P.F. Pașchevici, care a reiterat că cercetarea și verificarea probelor reprezintă obligația ofițerului de urmărire penală, a procurorului, precum și a instanței de judecată și numai în urma cercetării complete și obiective proba poate fi apreciată corect [189, p. 119].

1.3. Cadrul normativ actual care reglementează instituția expertizei judiciare

De lege lata, în Republica Moldova, expertiza judiciară este reglementată de Sec. VII cap. III a Codului de procedură penală precum și de Legea nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Constatăm faptul că până la 16.11.2000, când a fost publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și a intrat în vigoare Legea cu privire la expertiza judiciară nr. 1086 din 23.06.2000 [104], ulterior redenumită prin Legea nr. 371 din 29.12.2005 [108], „Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale”, această instituție juridică a fost reglementată doar de prevederile Codului de procedură penală nr. 42 din 24.03.1961.

Legea nr. 1086 din 23.06.2000 cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale a fost abrogată prin Legea nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, care nu reglementează instituția constatărilor tehnico-științifice sau medico-legale, însă menționăm că varianta inițială a legii nr. 1086 din 23.06.2000 la fel nu conținea reglementări cu privire la constatările tehnico-științifice sau medico-legale. Ulterior, însă, a fost modificată și, parțial, existau reglementări referitoare la instituția constatării.

Atât Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar cât și Codul de procedură penală definește „expertiza judiciară ca activitatea de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul procesului civil, penal sau contravențional în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar”.

Actuala lege cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede o clasificare a expertizelor judiciare care este contradictorie cu clasificarea acestora prevăzută de Codul de procedură penală [103]. Așadar, art. 27 al Legii cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar prevede clasificarea expertizelor judiciare după următoarele criterii:

- „consecutivitatea efectuării expertizelor;
- volumul cercetărilor;
- numărul de experți care au participat la efectuarea cercetărilor;
- numărul de domenii științifice aplicate la efectuarea expertizei”.

„După consecutivitatea efectuării cercetărilor, expertizele judiciare pot fi clasificate în primare și repetate. După volumul de cercetări, expertizele judiciare se clasifică în expertize de bază și expertize suplimentare. După numărul de experți participanți la cercetări, expertizele judiciare pot fi clasificate în expertize individuale și expertize în comisie. După complexitatea domeniilor științifice aplicate la efectuarea expertizelor judiciare, acestea se clasifică în monospecializate și complexe” [103].

Codul de procedură penală clasifică expertizele judiciare după aceleași criterii ca legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, însă, în funcție de criteriul de clasificare, expertizele sunt clasificate diferit. Astfel, art. 146-148 al CPP prevede următoarele expertize: expertiza în comisie, expertiza complexă, expertiza suplimentară, expertiza repetată [38].

Clasificarea expertizelor după volumul de cercetare, consecutivitatea efectuării cercetării, după numărul de experți sau complexitatea domeniilor științifice contribuie la respectarea prevederilor legale în procesul dispunerii acestora, dar în același timp oferă posibilitatea aprecierii corecte și eficiente a expertizei repetate sau suplimentare, precum și la elaborarea recomandărilor tactice pentru dispunerea și efectuarea expertizei judiciare repetate sau suplimentare.

Conform Hotărârii de Guvern nr. 195 din 24.03.2017 [85] privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare, expertizele judiciare sunt clasificate după domeniu

(criminalistic tradițional, chimico-criminalistic, biologic, economico-ingenieresc, tehnico-ingenieresc, psihologico-judiciar, psihiatrico-legal), genul expertizei judiciare (expertiza dactiloscopică; expertiza materialelor și a substanțelor; expertiza biologică etc.), specialitatea expertizei judiciare (expertiza urmelor digitale, palmare și plantare; expertiza armelor albe; expertiza ecologică a vibrațiilor și a vibrațiilor de fundal).

Unul dintre criteriile de clasificare a expertizelor judiciare prevăzute de CPP, sunt expertizele obligatorii și expertizele facultative. În funcție de importanța circumstanțelor care urmează a fi stabilite vor fi ordonate expertize judiciare obligatorii pentru:

- „constatarea cauzei morții;
- constatarea gradului de gravitate și a caracterului vătămărilor integrității corporale;
- constatarea stării psihice și fizice a bănuțului, învinutului, inculpatului – în cazurile în care apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate sau la capacitatea lor de a-și apăra de sine stătător drepturile și interesele legitime în procesul penal;
- constatarea stării psihice și fizice a persoanei în privința căreia se reclamă că s-au comis acte de tortură, tratamente inumane sau degradante;
- constatarea vârstei bănuțului, învinutului, inculpatului sau părții vătămăte – în cazurile în care această circumstanță are importanță pentru cauza penală, iar documentele ce confirmă vârsta lipsesc sau prezintă dubiu;
- constatarea stării psihice sau fizice a părții vătămăte, martorului dacă apar îndoieli în privința capacității lor de a percepe just împrejurările ce au importanță pentru cauza penală și de a face declarații despre ele, dacă aceste declarații ulterior vor fi puse, în mod exclusiv sau în principal, în baza hotărârii în cauza dată;
- alte cazuri când prin alte probe nu poate fi stabilit adevărul în cauză”.

Nu putem susține opinia legiuitorului în sensul clasificării expertizelor ca obligatorii și facultative. Opinăm că în cazul în care apare necesitatea clarificării unor circumstanțe pentru soluționarea cărora este nevoie de aplicarea cunoștințelor speciale, organul de urmărire penală, pentru a asigura dreptul la o anchetă eficientă, va dispune efectuarea expertizei judiciare, iar instanța de judecată, la rândul său, la cererea părților, va dispune efectuarea unei cercetări pentru soluționarea unor circumstanțe care au importanță pentru soluționarea cauzei.

La rândul său, CPP nr. 42 din 24.03.1961 (abrogat prin Legea nr. 122 din 14.03.2003) prevedea următoarele cazuri de dispunere obligatorie a expertizei judiciare:

- „pentru stabilirea cauzei morții;
- pentru stabilirea gradului de gravitate și a caracterului vătămărilor integrității corporale;

- pentru stabilirea stării psihice a bănuțitului sau învinutului în cazurile când persoana ce efectuează cercetarea penală, anchetatorul penal, procurorul sau instanța de judecată au îndoieli cu privire la starea de responsabilitate a bănuțitului și a învinutului sau cu privire la capacitatea lor, în momentul efectuării cercetărilor, de a-și da seama de actele lor sau de a le dirija;
- pentru stabilirea vârstei învinutului, bănuțitului sau părții vătămăte în cazurile când această împrejurare are importanță pentru cauză și nu există documente, care confirmă vârsta”.

Așadar, actuala reglementare a CPP prevede mai multe cazuri când este necesară efectuarea obligatorie a expertizei judiciare. La rândul său, Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar nu prevede cazuri când efectuarea expertizei judiciare este obligatorie pentru că Legea prevede reglementări generale cu privire la instituția de expertiză judiciară, obținerea calității de expert judiciar etc., dar nu sistematizează aspecte procesuale ale instituției de expertizei judiciare.

Legea 68 din 14.04.2016 definește expertiza primară ca „expertiza efectuată de către un expert judiciar sau de către o comisie de experți judiciari pentru prima dată, în cazul în care obiectul de cercetare nu a mai fost supus anterior, în cadrul unui proces, vreunei expertize de aceeași specializare”. La rândul său, CPP nu redă noțiunea expertizei primare, în cadrul căreia obiectele sunt cercetate pentru prima dată. Susținem poziția legiuitorului prin neinclusiunea în Codul de procedură penală a termenului „expertiza primară”. Faptul că expertiza judiciară este prima în cauză și obiectele supuse cercetării se examinează pentru prima dată, se subînțelege din considerentul neindicării în actul de dispunere a cuvântului „primar”.

Pentru ca raportul de expertiză judiciară să poseze valoarea probatorie, este necesar ca acesta să corespundă condițiilor de fond și de formă.

Potrivit prevederilor art. 93 CPP, raportul de expertiză judiciară constituie mijloc de probă în cadrul procesului penal, prin intermediul căruia pot fi constatate probe. Nu este corect să declarăm că raportul de expertiză judiciară este probă în cadrul procesului penal, probă constituie anume acel element de fapt (informația) care este materializată în acest raport, ca rezultatul realizării cercetării cu aplicarea cunoștințelor speciale de către expertul judiciar.

Condițiile de fond și de formă ale raportului de expertiză judiciară sunt prevăzute atât în Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, precum și în ordinele și dispozițiile interne ale instituțiilor de expertiză judiciară.

Codul de procedură penală, precum și Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevăd expres că raportul de expertiză judiciară este structurat în trei părți:

- partea introductivă;
- partea descriptivă;
- concluzii.

Partea introductivă a raportului de expertiză judiciară începe cu antet, unde este indicată „...adresa juridică instituției publice de expertiză judiciară sau a biroului de expertiză judiciară, datele privind actul de dispunere a expertizei judiciare, datele ordonatorului expertizei judiciare, denumirea și adresa juridică ale laboratorului în care a fost efectuată expertiza judiciară, mențiunea despre informarea privind drepturile și obligațiile prevăzute de prezentul cod și privind răspunderea pentru încălcarea prevederilor art. 312 și 315 din Codul penal, data întocmirii raportului de expertiză judiciară, numărul, tipul și genul expertizei judiciare, datele expertului sau ale experților participanți la efectuarea expertizei judiciare (numele, prenumele, numărul licenței, specializarea în care este calificat, gradul de calificare, precum și dacă este cazul, gradul științific, specialitatea deținută și vechimea în muncă în calitate de expert judiciar în specialitatea respectivă), datele persoanelor care au participat, precum și ale celor care au asistat la efectuarea expertizei judiciare, expunerea succintă a circumstanțelor cazului pentru a cărui soluționare se solicită efectuarea expertizei judiciare, lista materialelor și a obiectelor prezentate pentru expertiza judiciară, problemele înaintate spre soluționare, în cazul expertizei judiciare suplimentare sau al celei repetate – motivele dispunerii acesteia, precum și datele expertizei judiciare primare (numărul, data întocmirii raportului de expertiză judiciară, numele și prenumele experților participanți la efectuarea expertizei judiciare, concluziile acestora)” [38].

Conform prevederilor Codului de procedură penală și a Legii cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar [103], în partea descriptivă a raportului de expertiză, în funcție de genul expertizei efectuate, se regăsesc următoarele informații:

- „date despre starea obiectelor supuse examinării (prezența și starea ambalajului) sau date despre persoanele examinate, modalitățile de transportare și de ambalare a materialelor și obiectelor prezentate pentru expertiză;
- conținutul etapelor de examinare, cu indicarea metodelor de cercetare și a metodicilor aplicate, a mijloacelor tehnice și a materialelor de consum folosite, condițiilor de utilizare și a rezultatelor obținute;
- scopurile, condițiile și rezultatele experimentelor (dacă acestea au fost efectuate) și obținerea unor modele de comparație;
- date privind deteriorarea sau consumul obiectelor supuse examinării;

- evaluarea pe etape a cercetărilor, analiza rezultatelor obținute, motivarea și formularea concluziilor;
- „referiri la ilustrații, anexe și explicațiile necesare pentru acestea;
- circumstanțele relevante identificate de expert în privința cărora nu au fost adresate întrebări;
- concluziile prealabile;
- argumentarea imposibilității de a răspunde la toate sau la unele întrebări ce au fost formulate, dacă materialele prezentate nu au fost suficiente sau întrebările formulate nu țin de competența expertului, sau nivelul științei și practica expertizelor nu permit găsirea răspunsurilor la aceste întrebări”;
- caracteristica succintă a dispozitivelor și materialelor utilizate, regimul procesului de fixare și imprimare. Pentru mijloacele tehnice și programele soft, se indică tipul, modelul, producătorul, denumirea și versiunea programului soft utilizat, programul de obținere și imprimare a imaginilor [103]”.

Respectarea condițiilor de fond și de formă ale raportului de expertiză judiciară contribuie la cercetarea și aprecierea obiectivă a acestuia, care se va realiza în mod obligatoriu cu prezența părților la proces. Cu privire la cercetarea și aprecierea obiectivă a probelor s-a expus și CtEDO în cauza Krasniki c. Republicii Cehe [24, par.79], așadar probele vor fi prezentate în cadrul unei audieri publice în mod obligatoriu, în prezența acuzatului, în vederea argumentării contradictorii.

Curtea a menționat că în procesul cercetării probelor acestea urmează a fi argumentate respectând condițiile contradictorialității, dar în lipsa explicării părții descriptive a raportului de expertiză judiciară, dezbaterile contradictorii nu sunt pasibile.

Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede expres cazurile când expertul judiciar poate să refuze efectuarea expertizei judiciare:

- „a fost încălcată procedura de dispunere a expertizei judiciare;
- întrebările prezentate spre soluționare depășesc competența acestuia ori se constată că realizările științei și tehnicii nu permit soluționarea lor;
- materialele prezentate pentru efectuarea expertizei sunt insuficiente;
- expertul judiciar nu dispune de condiții, metode și proceduri aprobate, nici de mijloacele tehnice necesare pentru efectuarea cercetărilor;
- există un pericol pentru viața sau sănătatea expertului judiciar, care depășește limitele riscului profesional;

- nu este asigurat accesul liber la obiectul expertizei sau nu există condițiile necesare pentru efectuarea expertizei;
- nu a fost achitată taxa pentru serviciile de efectuare a expertizei;
- nu există niciunul dintre temeiurile pentru a dispune o expertiză judiciară repetată sau expertiză suplimentară” [103].

Prin Legea 316 din 22.12.2017 au fost modificate prevederile art. 151 alin. 7 al CPP, în următoarea redacție „...raportul de expertiză judiciară sau declarația expertului judiciar privind imposibilitatea prezentării unor concluzii, precum și procesul-verbal de audiere a expertului se comunică părților imediat, dar nu mai târziu de 3 zile lucrătoare de la primirea lor de către organul de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată, și li se explică în scris că au dreptul să dea explicații, să facă obiecții, precum și să ceară înaintarea unor întrebări suplimentare expertului, efectuarea unei expertize judiciare” etc. [106].

Totuși considerăm că modificările operate la prevederile art. 151 alin. 7 al CPP nu sunt reușite și nu reglementează segmentul imposibilității prezentării concluziilor în ansamblu. În acest sens, menționăm prevederile art. 54 din Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar care reglementează cazurile când expertul judiciar va refuza efectuarea expertizei judiciare. La rândul său, CPP obligă ordonatorul expertizei judiciare să informeze părțile despre imposibilitatea prezentării concluziilor dar nu și despre refuzul efectuării expertizei judiciare.

Claritatea raportului de expertiză judiciară reprezintă o cerință de bază a acestuia. Colegiul Penal al CSJ s-a expus asupra clarității raportului de expertiză. Analizând materialele unor cauze penale, membrii Colegiului Penal al CSJ au menționat că concluzia expertului din raportul de expertiză nu este imperativă, deoarece aceasta nu este clară, nu indică nemijlocit că depunerile de culoarea neagră de pe particulele prezentate la expertiză, ridicate în urma cercetării la fața locului de pe monumentul „Tanc” amplasat în Piața V. Alecsandri, mun. Bălți și a memorialul soldaților căzuți în perioada celui de-al Doilea Război Mondial amplasat pe str. Decebal nr. 5A, mun. Bălți, reprezintă aceeași componentă chimică de vopsea din flaconul cu inscripția „Mega Lack”, ridicat în urma percheziției la domiciliul cet. I.S. amplasat pe str. XXXX 102A, ap. 20, mun. Bălți, or, simpla constatare „se aseamănă” nu poate fi folosită în calitate de probă veridică, pertinentă și concludentă [57, pct. 7.1].

Într-o altă decizie a Colegiului Penal al CSJ, s-a menționat că raportul de expertiză medico-legală nr. 379 D din 16.09.2016, nu poate fi considerat ca probă utilă în sensul constatării vinovăției și tragerii la răspundere penală a inculpaților, or, din concluzia raportului de expertiză nu se constată prompt legătura între acțiunile lui P.V. și C.V. și apariția fracturilor la

partea vătămată P.N., în concluzia expertizei motivul apariției fracturii fiind indicat „Posibil și în circumstanțele descrise” [55, pct. 5.1].

Așadar, sintagma „se aseamănă” din raportul de expertiză judiciară nu poate fi folosită ca mijloc de probă care ar demonstra vinovăția sau nevinovăția persoanei.

În acest sens, facem referire la Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind sentința judecătorească [94, pct. 7], „prevede că sentința de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri sau, în mod exclusiv ori în principal, pe declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale, citite și cercetate în instanța de judecată cu respectarea cerințelor art. 371 Cod de procedură penală”.

Sec. VII cap. III al CPP care reglementează aspecte procesuale ale expertizei judiciare, a suferit multiple modificări prin legea 66 din 04.05.2012 [107], modificările operate au creat un cadrul legal mai vast părților la proces în vederea realizării drepturilor și obligațiilor sale.

La data de 14.04.2016 a fost adoptată o nouă lege cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar [103], astfel a fost abrogată legea cu privire la expertizele judiciare și constatările tehnico-științifice sau medico-legale. Însă această lege în varianta inițială nu conținea reglementări referitoare la instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale.

În pofida faptului că Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar nu reglementează instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale la 27.11.2019 prin Ordin IGP a fost aprobată procedura operațională standard privind „Disponerea expertizelor judiciare în procesul penal”, care prevede că ofițerii de urmărire penală vor dispune, în ordinea prevăzută de lege, efectuarea expertizelor judiciare evitând, pe cât este posibil, disponerea constatărilor tehnico-științifice și medico-legale [125]. Instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale la fel a suferit multiple modificări în baza legii nr. 316 din 22.12.2017 [106] pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

De asemenea, Procedura operațională standard privind „Disponerea expertizelor judiciare în procesul penal” recomandă ofițerilor de urmărire penală să dispună expertiza judiciară și până la începerea urmăririi penale, dar totodată prevede că în situația în care există o bănuială rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, se recomandă ca ofițerul de urmărire penală să decidă prioritar începerea urmăririi penale, mai apoi disponerea expertizei judiciare [125]. Nu susținem prevederile Recomandării referitoare la faptul că expertiza judiciară se dispune până la începerea urmăririi penale. În acest sens, menționăm opinia autorului D. Ostavciuc, care în teza de doctor în drept „Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii” a menționat că reieșind din reglementările alin. (1) al art. 142 CPP, reiese că efectuarea expertizei poate fi dispusă doar după pornirea urmăririi penale. Aceasta se prezumă din

următoarea reglementare „...Posedarea unor asemenea cunoștințe specializate de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către judecător nu exclude necesitatea dispunerii expertizei...”. Adică, prin reglementarea „persoana care efectuează urmărirea penală”, legiuitorul subliniază că urmărirea penală a fost deja începută” [131, p. 175].

La fel, referitor la faza procesului penal când poate fi dispusă expertiza judiciară, vom face referire la Recomandarea nr. 38 a Plenului Curții Supreme de Justiție [137], astfel, reieșind din prevederile art. 142-153 CPP al RM, până la începerea urmăririi penale nu poate fi dispusă și efectuată expertiza judiciară. Totodată, aceeași recomandare a Plenului CSJ include constatarea tehnico-științifică sau medico-legală în lista acțiunilor care pot fi efectuate până la declanșarea urmăririi penale, motivând precum că acțiunea respectivă poate fi desfășurată fără antrenarea făptuitorului.

Respectarea prevederilor legale care reglementează procedura de dispunere a expertizei judiciare în mod inevitabil influențează și asupra procesului de apreciere a raportului de expertiză judiciară. Cu privire la aprecierea probelor în cadrul procesului penal s-a expus Curtea Constituțională. Curtea reține că libera apreciere a probelor este strâns legată de regula cercetării sub toate aspectele, complet și obiectiv a circumstanțelor cauzei și probelor. Astfel, „Curtea menționează că dispozițiile potrivit cărora probele sunt supuse liberei aprecieri a judecătorului urmează a fi interpretate în sensul în care propria sa convingere este formată în urma cercetării tuturor probelor administrate. Curtea reliefează că noțiunea de „proprie convingere”, care este utilizată în textele de lege criticate, nu are sensul de opinie subiectivă, ci acela al certitudinii dobândite de judecător în urma examinării tuturor probelor în ansamblu, sub toate aspectele, în mod obiectiv și călăuzindu-se de lege” [83, pct. 66], la fel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului reamintește că referitor la „procesul de apreciere a probelor, în jurisprudența Curții Europene s-a conturat standardul „dincolo de orice îndoială rezonabilă” („beyond reasonable doubt”), care presupune că, pentru a putea fi pronunțată o soluție de condamnare, acuzația trebuie dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă” [83, pct. 78].

Pentru aprecierea corectă a raportului de expertiză judiciară, este necesar că în procesul dispunerii acesteia să fie respectate prevederile CPP, precum și să nu fie încălcate drepturile și obligațiile participanților la proces.

În acest sens, vom face referire la Hotărârea Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 30 iulie 2018, potrivit căreia „reprezentanții organului de urmărire penală nu respectă pretutindeni prevederile CPP, astfel, Instanța de judecată a constatat că ofițerul de urmărire penală nu a luat în calcul prevederile art. 145 alin. (1) CPP, și s-a constatat că în procesul dispunerii expertizei judiciare a fost încălcat dreptul persoanei la apărare, dreptul de a înainta întrebările expertului,

completarea sau modificarea acestor întrebări, precum și dreptul de a solicita desemnarea unui anumit expert” [77].

Totodată, CtEDO a menționat că în cazul în care concluziile raportului de expertiză judiciară confirmă poziția părții acuzării, instanța de judecată, în baza cererii părții apărării, nu este obligată să desemneze un alt expert pentru efectuarea expertizei judiciare repetate [14, par. 46].

La fel, pe parcursul elaborării prezentei lucrări, a fost analizată practica CtEDO privind dispunerea expertizei judiciare în privința persoanelor care sunt bănuite că ar fi comis infracțiunea în stare de iresponsabilitate. În acest sens a fost analizată Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități [44], Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale [43]. Totodată au fost analizate unele hotărâri ale CtEDO, și anume: H.L. c. Marii Britanii [22], Luberti c. Italiei [25]. Republica Moldova a fost condamnată la CtEDO pentru încălcarea prevederilor referitoare la internarea persoanei într-o instituție medicală. Astfel, cauza cea mai recentă pentru Republica Moldova reprezintă Dogotar c. Republicii Moldova [18].

De asemenea, în practica judiciară, întrebarea cu privire la Constituționalitatea expresiei „și pe cont propriu” a fost discutabilă. În acest sens, la 17 august 2018, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a fost sesizată cu privire la excepția de neconstituționalitate a textului „și pe cont propriu” din articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală [64]. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul a invocat faptul că, spre deosebire de acuzatorul de stat, inculpatul este obligat să achite o plată, mărimea căreia este stabilită prin Hotărârea Guvernului nr. 194 din 24 martie 2017 [86], în ipoteza solicitării de către acesta a dispunerii unei expertize judiciare.

„Curtea constată că în cazurile în care organul de urmărire penală și, în special, procurorul, este obligat, *ope legis*, să dispună efectuarea unei expertize judiciare (prevăzute în articolul 143 din Codul de procedură penală), cheltuielile pentru aceasta sunt suportate de către ordonatorul expertizei judiciare din bugetul alocat. Astfel, Curtea Supremă de Justiție a stabilit în jurisprudența sa că aceste cheltuieli nu pot fi puse în sarcina acuzatului (Decizia Curții Supreme de Justiție din 8 noiembrie 2017, în dosarul nr. 1ra-1542/2017 [53]; Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 februarie 2018, în dosarul nr. 1ra-473/2018 [50]; Decizia Curții Supreme de Justiție din 29 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-946/2018 [51]; Decizia Curții Supreme de Justiție din 30 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-971/2018 [52]). Dimpotrivă, în cazurile prevăzute în articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală, i.e. atunci când părțile doresc să fie dispusă și

efectuarea altor expertize (care ar fi relevante, în opinia lor), acestea vor suporta și cheltuielile corespunzătoare” [64].

Pe lângă analiza reglementărilor legale naționale, au fost studiate legi cu privire la expertiza judiciară a Federației Ruse [206], Ucrainei [165], Belarusului [166], României [126].

Pentru a admite sau a respinge cererea părților privind dispunerea expertizei judiciare, este necesar ca instanța de judecată să cerceteze toate probele admisibile, dar în cadrul ședinței preliminare, instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la admisibilitatea anumitor probe, Curtea Constituțională observă că examinarea probelor în condiții de contradictorialitate este rezervată pentru etapa cercetării judecătorești. La această etapă, părțile pot solicita, *inter alia*, examinarea corpurilor delictive, a documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale. În acest sens, dacă la etapa ședinței preliminare instanța de judecată decide care dintre probele prezentate instanței pentru soluționarea cauzei sunt pertinente, la etapa cercetării judecătorești judecătorul trebuie să examineze în fond fiecare probă pe care a considerat-o pertinentă [62, pct. 24].

De asemenea, a fost examinată Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 27.01.2020 [63, pct. 10], potrivit autorului excepției de neconstituționalitate, examinarea pertinentei probelor în cadrul ședinței preliminare, fără a se verifica dacă acestea sunt admisibile, obligă instanța de judecată să pronunțe o hotărâre în baza unor informații care nu pot servi ca probe. La rândul său, Înalta Curte a reiterat că legislația procesual-penală stabilește garanții suficiente, oferindu-le părților posibilitatea de a contesta probele la alte etape ale procedurii penale. Potrivit articolului 364 alin. (4) din Codul de procedură penală, părțile pot prezenta și cere administrarea probelor și în cursul cercetării judecătorești, iar în conformitate cu articolele 372 și 373 din Cod, părțile pot solicita examinarea corpurilor delictive, a documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale. O altă garanție este reglementată de articolul 394 alin. (1) pct. 2) din Cod, care obligă instanța de judecată să indice probele pe care își bazează concluziile și motivele pentru care a respins alte probe în partea descriptivă a sentinței de condamnare.

Indiferent de faptul dacă cererea privind dispunerea expertizei judiciare a fost admisă sau respinsă, încheierea instanței urmează a fi argumentată. Cu privire la argumentarea încheierilor judecătorești s-a expus Curtea Constituțională a Republicii Moldova. Curtea Constituțională a menționat în paragraful 15, că „dincolo de diferența stabilită de legislator între încheierile separate și încheierile care se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată, Curtea reține că articolul 20 din Constituție [42] stabilește o cerință de bază pentru respectarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil – cea cu privire la motivarea oricărui act judecătorec prin care

se soluționează chestiunile apărute în timpul judecării cauzei [61, pct. 15]. Așadar, prevederile articolului 20 din Constituție nu le eliberează de obligația prezentării unor motive suficiente în cazul respingerii cererii privind efectuarea expertizei judiciare” [61, pct. 19].

În cauza *Mirilashvili c. Federației Ruse* [28, par. 72], grupului, format din trei experți judiciari, i-au fost pus la dispoziție mostrele în limba rusă a vocii reclamantului. Experții au cercetat înregistrările audio care conțineau discuții în limba georgiană. Doi din cei trei experți incluși în comisie, care nu cunoșteau limba georgiană au constatat că vocea îi aparține reclamantului. La rândul său, expertul judiciar, vorbitor de limba georgiană inclus în comisia de experți a concluzionat că vocea nu îi aparține reclamantului.

Pentru a contrazice concluziile raportului de expertiză judiciară care indică că vocea îi aparține reclamantului, partea apărării a solicitat de la instanță ca în calitate de specialist să fie citat cet. *Rosinskaia E.R.* și *Galeașina E.I.*, la 29 ianuarie 2003, aceste persoane au fost audiate și au menționat că metodele prin care a fost stabilit că vocea îi aparține reclamantului nu sunt sigure, și concluziile acestora sunt nesigure. *Rosinskaia E.R.* și *Galeașina E.I.*, au prezentat concluziile lor instanței de judecată, acestea contribuind la dispunerea unei expertize repetate pe marginea acestui caz.

Dreptul părților de desemnare a unui expert recomandat, precum și de adresarea întrebărilor formulate de părți chiar din cursul urmăririi penale, în conformitate cu prevederile art. 145 CPP, a fost legiferat caracterul contradictoriu al expertizei, legislația procesuală aliniindu-se jurisprudenței CtEDO din cauza *Mantovanelli c. Franței* [26, par. 33], potrivit căreia, respectarea dreptului la un proces echitabil presupune dreptul părților de a-și putea exprima punctul de vedere înainte de formularea raportului de expertiză, simpla posibilitate acordată de a discuta concluziile expertizei nefiind suficientă pentru a satisface exigențele art. 6 CEDO.

Practica națională la fel cunoaște cazuri de încălcare a drepturilor părților la dispunerea expertizei. Așadar, Judecătoria Chișinău cu sediul la Buiucani, a stabilit că organul de urmărire penală a acționat contrar prevederilor art. 145 CPP la dispunerea efectuării expertizei, a admis încălcarea dreptului învinuitului la apărare, la cunoașterea obiectului efectuării expertizei, dreptul de a formula întrebări expertului, dreptul de a face observații cu privire la aceste întrebări și de a cere modificarea sau completarea lor, precum și dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei judiciare [144].

Referitor la importanța raportului de expertiză judiciară s-a expus și CtEDO în cauza *Beraru c. României*, Curtea Europeană a arătat că „...reaudierea se impune atunci când observațiile instanței cu privire la conduita și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru acuzat. Curtea a reiterat că mijloacele de probă esențiale în cauză nu sunt

declarațiile martorilor, ci înscrisurile aflate în dosarul cauzei, sesizările și rapoartele organelor de urmărire penală sau ale altor instituții abilitate, rapoartele de constatare sau de expertiză” [13, par. 64].

În cauza Buhaniuc c. Republicii Moldova [15, par. 39], Curtea „ia notă, de asemenea, de declarația medicului legist privind prezența polițiștilor în timpul examenului medical. Acest lucru trebuie să fi zădărnicit orice încercare a reclamantului de a arăta doctorului și alte leziuni de frică de a nu fi maltratat. Având în vedere starea generală de nesiguranță în diverse locuri de detenție ulterior dezordinilor din 7 aprilie 2009, teama reclamantului nu a fost lipsită de temeii. Așadar, Curtea Europeană admite ca părțile să fie prezente la efectuarea expertizei judiciare, însă în cauza Buhaniuc, Curtea a constatat că prezența polițiștilor în cadrul examenului medical ar putea influența negativ asupra unei cercetări complete și obiective”.

În practica CtEDO, persistă cazurile când declarațiile medicului legist intră în contradicție cu concluziile sale din raportul de expertiză judiciară medico-legală. În acest sens, menționăm cazul Ghimp și alții c. Republicii Moldova [20, par. 50]. „Medicul I.C. a făcut parte din prima comisie de medici legiști care, după ce au examinat corpul victimei, au ajuns la o concluzie privind ora posibilă la care a fost cauzată vătămarea mortală. Doi ani mai târziu, din motive cunoscute doar de el, I.C. și-a exprimat în fața Curții de Apel o opinie care a înclinat în cu totul altă parte balanța acuzațiilor aduse împotriva celor trei polițiști. Noua sa opinie a fost admisă de Curtea de Apel fără a i se adresa întrebări despre motivele care au stat la baza deciziei medicului I.C. de a-și schimba opinia după o perioadă atât de lungă. În plus, judecătorii care au admis noua opinie a lui I.C. nu au considerat necesar să motiveze preferința lor față de noua opinie în detrimentul raportului de autopsie și opiniei comisiei de medici legiști care au avut sarcina să examineze corpul victimei. Ulterior, Curtea Supremă de Justiție a casat hotărârea judecătorească de achitare a inculpaților care era întemeiată pe opinia medicului I.C. și a dispus reexaminarea cauzei. Curtea Supremă de Justiție nu a atras atenția asupra problemelor fundamentale menționate mai sus, ci doar la o simplă tehnicitate, și anume că opinia unui singur medic era insuficientă pentru a combate constatările comisiei de medici din 31 mai 2006”.

De asemenea, și în cauza recentă Tomac c. Republicii Moldova [37, par. 19], „Curtea observă că declarațiile expertului judiciar intră în contradicție cu raportul de expertiză judiciară întocmit de către acesta, potrivit căruia I.T. ar fi putut el însuși să provoace leziunile stabilite după moartea sa. În acest sens, reamintește că regimul intern pentru expertiza medico-legală trebuie să fie bazat pe suficiente garanții capabile să-și păstreze credibilitatea și eficacitatea, în special, prin cerința către experți să-și motiveze opiniile. Având în vedere considerațiile de mai

sus, Curtea consideră că, în cazul de față, opinia expertului judiciar nu a fost suficient motivată și că din actele de la dosar nu reiese că existau suficiente garanții”.

1.4. Concluzii la capitolul 1

– Instituția expertizei judiciare în cadrul procesului penal constituie un procedeu probator care constă în efectuarea cercetării cu aplicarea cunoștințelor speciale de către un expert judiciar, cu materializarea rezultatelor cercetării în raport de expertiză judiciară, la aprecierea căruia sunt cercetate toate părțile ale acestuia, în coraborare între ele;

– Începând cu momentul intrării în vigoare a Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, datorită noilor cerințe înaintate precum și a standardelor prestabilite, deducem faptul că se începe o nouă etapă de dezvoltare a acestei instituții, însă pentru a evita interpretări și aplicări neuniforme ale legislației, considerăm că prevederile Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar urmează a fi corelate cu prevederile CPP deoarece în unele reglementări ale acestor acte normative se contrazic, creând situații de aplicare neuniformă și arbitrară a legislației;

– În practica CtEDO au fost identificate cazuri când în procesul dispunerii sau efectuării expertizei judiciare sunt încălcate prevederile legale (Ciobanu c. Republicii Moldova, Cottin c. Belgiei), sau când concluziile expertului sunt în contradicție cu declarațiile acestuia (Ghimp ș.a. c. Republicii Moldova, Tomac c. Republicii Moldova). Pentru a evita pe viitor erorile comise, aspectul legal urmează a fi perfectat, creând condiții optime pentru realizarea scopului procesului penal și în mod obligatoriu respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale părților la proces;

– Expertiza judiciară în procesul penal a constituit obiectul de studiu al mai multor lucrări de specialitate, care a preocupat, în special sau tangențial, autori cum ar fi: Ig. Dolea, M. Poalelungi, T. Osoianu, Iu. Odagiu, , C. Rusnac, L. Luchin, D. Roman, M. Gheorghică, I. Sedlețchi, , V. Dongoroz, S. Kahane, C. Bulai, N. Volonciu, I. Neagu, E. Stancu, C. Aionițoaie, V. Bercheșan, I.L. Petruhin, N.A. Gromov, T.V. Sahnova, M.S. Strogovici, R.S. Belkin, Iu.K. Orlov, I.I. Muhin, T.V. Averianova, E.M. Livșiț, V.A. Mihailov ș.a.

2. Expertiza judiciară – procedeu probatoriu în dreptul procesual penal

2.1. Conceptul, esența și clasificarea expertizei judiciare în procesul penal

Datorită progresului considerabil al societății în diferite domeniile ale științei, tehnicii și, nu în ultimul rând, cel informațional, posibilitățile acelor procedee probatorii care erau folosite tradițional de organele de drept, cum ar fi audierea bănuitului, experimentul în procedura de urmărire penală, chiar și cercetarea la fața locului, în unele cazuri, deja nu ar putea oferi o gamă mai largă, obiectivă și mai multiaspectuală a tuturor circumstanțelor cauzei.

Perioada actuală de evoluție a societății noastre este caracterizată printr-un proces activ și necesar de perfecționare a legislației și a practicii naționale de aplicare a ei, inclusiv în domeniul combaterii a criminalității [11, p. 6].

Rezolvarea unui conflict de drept necesită clarificarea tuturor circumstanțelor cauzei, dar în anumite situații acest lucru nu este posibil fără aplicarea cunoștințelor speciale din domeniul științei, tehnicii, artei sau a meșteșugului. Această listă a cunoștințelor speciale nu este una exhaustivă, ea se află într-un proces continuu de perfecționare, și o dată cu progresul tehnico-științific, cercul acestor domenii se lărgeste [170, p. 30].

În vederea realizării scopului procesului penal, legiuitorul impune organelor competente în anumite împrejurări, când sunt necesare cunoștințe speciale, să apeleze la experți judiciari sau specialiști care posedă astfel de cunoștințe speciale și vor contribui la soluționarea justă și obiectivă a cauzei penale.

În acest sens, menționăm că declarațiile bănuitului, ale martorului sau ale părții vătămate, procesele verbale ale acțiunilor de urmărire penală, în coraport cu alte mijloace de probă, sunt necesare în cadrul examinării cauzei penale, acest mijloace de probă, practic sunt regăsite în conținutul cercetării oricărei cauze penale. În acest sens, considerăm că este necesară lărgirea bazei probatorii în procesul examinării cauzei penale, în primul rând prin anexarea la cauza penală a acelor mijloace de probă care posedă o valoare probatorie individuală și contribuie la verificarea unor probe, inclusiv și a declarațiilor bănuitului, a părții vătămate etc. Raportul de expertiză judiciară în coraport cu alte mijloace de probă ar contribui efectiv la soluționare acestui obstacol în realizarea scopului procesului penal.

Dicționarul explicativ al limbii române definește termenul de „expertiză” ca cercetare de specialitate făcută de un expert, la cererea unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală ori a părților, asupra unei stări de fapt, a unei probleme, situații contabile etc. [68, p. 694].

Legislația autohtonă nu definește noțiunea de „cunoștințe speciale”, dar după cum menționează autorul M. Gheorghită, în mod tradițional, în literatura juridică, prin această noțiune se înțelege un sistem de cunoștințe teoretice profesionale și deprinderi practice într-un domeniu

concret al științei, tehnicii, artei sau într-o meserie, însușite pe calea unei pregătiri speciale și a experienței profesionale [79, p. 872].

Așadar, în opinia autorului M. Gheorghică, cunoștințele speciale sunt obținute atât în cadrul pregătirii speciale, cât și în activitate profesională. Pregătirea specială în opinia noastră nu oferă o gamă largă și completă de cunoștințe necesare pentru activitatea practică, dar reprezintă o bază practică suficientă pentru activitatea profesională într-un anumit domeniu.

În literatura procesual-penală, precum și în cea criminalistică, au fost întreprinse anumite acțiuni pentru a defini și a stabili care cunoștințe fac parte din gama cunoștințelor speciale. Autorul Iu.G. Koruhov atribuie la cunoștințe speciale totalitatea de cunoștințe dintr-un anumit domeniu al științei, tehnicii sau a meșteșugului, folosit în cadrul probatoriului [172, p. 17].

În opinia autorului A.A. Aisman, cunoștințe speciale nu sunt accesibile tuturor, numărul de persoane care le posedă este limitat, sunt cunoștințe de care nu dispune organul de urmărire penală, procurorul etc. [217, p. 89]. Prezumăm că organul de urmărire penală sau procurorul posedă aceste cunoștințe speciale, iar asta nu exclude faptul dispunerii expertizei judiciare și efectuării cercetării de o persoană competentă.

Autorul E.G. Morozov reiterează că cunoștințele speciale sunt acele cunoștințe pe care le posedă o persoană în domeniul chimiei sau biologiei, matematicii sau fizicii, pedagogiei sau tehnicii [178, p. 10]. Însă opinia respectivă nu este susținută de B.M. Bișmanov, deoarece spectrul cunoștințelor speciale propuse de autorul E.G. Morozov este larg și este accesibil unui număr mare de persoane [157, p. 20]. Una dintre trăsăturile distinctive ale cunoștințelor speciale, în viziunea autorului V.N. Mahov, este învățarea acestor cunoștințe pentru o activitate anumită, precum și însușirea acestora în cadrul activității practice. Astfel, sunt cunoștințe dintr-un anumit domeniu, cu excepția cunoștințelor profesionale ale organului de urmărire penală sau instanței de judecată folosite în procesul cercetării faptelor infracționale [176, p. 44]. Deci, în opinia autorului V.N. Mahov, cunoștințele juridice ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată nu fac parte din categoria cunoștințelor speciale. La rândul său, în conformitate cu prevederile CPP al Țărilor de Jos, cunoștințele juridice fac parte din categoria cunoștințelor speciale [82, p. 27].

Susținem poziția autorului Iu.K. Orlov, care opinează că cunoștințele speciale sunt acele cunoștințe care depășesc limita cunoștințelor generale, și care sunt cunoscute unui număr redus de persoane [219, p. 6].

O altă opinie în acest sens a expus-o autorul M. Gheorghică, care menționează că „...prin apelare la cunoștințele speciale în calitate de unul dintre genurile de probe, legiuitorul subliniază importanța acestora și necesitatea aplicării lor în timpul descoperirii și cercetării infracțiunilor,

iar acest lucru, la rândul său, i-a făcut pe cercetătorii criminaliști și procesualiști să răspundă la necesitățile concrete ale practicii” [79, p. 872]. Cunoștințele speciale, în opinia autorului M. Gheorghiu reprezintă un gen de probă, însă opinăm că prin intermediul aplicării cunoștințelor speciale expertul răspunde la întrebările înaintate de ordonatorul expertizei, cercetările efectuate, la rândul lor, fiind materializate în raportul de expertiză judiciară, care constituie mijloc de probă în cadrul procesului penal.

Autorul E. Baltaga, care a reiterat că cunoștințele speciale reprezintă „un sistem de cunoștințe științifico-practice dintr-un domeniu sau altul al științei, tehnicii și tehnologiilor moderne, artei sau meșteșugului și deprinderile obținute de o persoană concretă în rezultatul studiilor specializate și antrenării profesionale” [4, p. 63].

O altă opinie în acest sens au prezentat-o autorii Gh. Golubenco și D. Chiotici care afirmă că „cunoștințe specializate sunt oricare cunoștințe din știință, tehnică, artă, meșteșug, alte sfere ale activității umane (exceptând domeniul dreptului material și procesual), obținute în rezultatul unor pregătiri și experiențe profesionale sau ca urmare a unor îndeletniciri și experimente practice, aplicate în scopul soluționării problemelor, apărute în cadrul înlăptuirii justiției” [81, p. 105].

Noțiunea cunoștințelor speciale au redat-o autorii S.V. Kivalov, S.N. Mișenko, D.Iu. Zaharcenko, așadar, prin cunoștințe speciale se înțeleg cunoștințele în domeniul științei, tehnicii, artei sau a meșteșugului, obținute în urma pregătirii speciale sau a experienței profesionale și care nu fac parte din categoria cunoștințelor profesionale ale persoanelor care au competența de a acumula material probator pe marginea cauzei penale [168, p. 216].

Menționăm opinia autorului E.Iu. Samuticeva, pe care a expus-o în teza de doctor în drept „*Заключения эксперта и его оценка в уголовном процессе. (сравнительно-правовое исследование)*”, că esența cunoștințelor speciale în sistemul de drept anglo-saxon și romano-germanic este identică, elementul care le caracterizează reprezintă lipsa cunoștințelor în domeniul dat a persoanei care conduce urmărirea penală [196, p. 19].

În procesul penal al Germaniei, din categoria cunoștințelor speciale, pe care le posedă persoanele invitate la proces, fac parte cunoștințele și experiența în domeniul științei, artei sau a meșteșugului, pe care nu le posedă persoana care efectuează urmărirea penală sau examinează cauza în instanța de judecată, dar aceste cunoștințe sunt necesare pentru soluționarea unor întrebări pe marginea cauzei [9, p. 147].

La fel, și legislația SUA oferă posibilitatea aplicării cunoștințelor speciale în cadrul procesului penal. În pofida faptului că Regulile Federale de Probă nu definesc termenul de cunoștințe speciale, însă examinând prevederile art. 702, deducem că cunoștințe speciale

reprezintă cunoștințe în diferite domenii (știință, tehnică sau altele) sau deprinderi obținute în urma pregătirii profesionale [200, p. 109].

Definiția similară a cunoștințelor speciale este redată și în doctrina engleză, accentul fiind pus atât pe cunoștințe teoretice obținute, cât și pe experiența profesională a persoanei competente [138, p. 298].

În procesul penal anglo-saxon, este necesar ca informația comunicată de către persoana care posedă cunoștințe speciale să nu facă parte din spectrul cunoștințelor pe care le posedă instanța de judecată, așadar, informația va fi obținută în urma aplicării cunoștințelor speciale.

Așadar, prin apelarea la cunoștințele speciale pot fi obținute probe și, în acest sens, legiuitorul subliniază importanța acestora și necesitatea aplicării lor în timpul descoperirii și cercetării infracțiunilor, iar acest lucru, la rândul său, i-a făcut pe cercetătorii criminaliști și procesualiști să răspundă la necesitățile concrete ale practicii [79, p. 690].

Analizând opiniile specialiștilor în domeniul expertizei judiciare, concluzionăm că cunoștințele speciale sunt acele cunoștințe profesionale în domeniul științei, tehnicii și meșteșugului, obținute în urma pregătirii profesionale, care sunt folosite de către un expert judiciar sau specialist, în activitatea de cercetare științifico-practică, efectuată în vederea realizării scopului procesului penal.

Instituția expertizei judiciare, primordial, este reglementată de Codul de procedură penală și Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar. Potrivit Codului de procedură penală, la instituția expertizei judiciare atribuim, direct sau indirect, acele norme de drept ce reglementează această instituție. În prevederile Codului de procedură penală nr. 42 din 24.04.1961 [39] (abrogat), instituția expertizei judiciare era reglementată succint în Cap. IV intitulat „Probele”. În reglementările acestui Cod de procedură penală, legiuitorul a omis noțiunea de „expertiză” reglementând doar termenul de „Concluziile expertului”, termenul „Raport de expertiză” nu era reglementat de Codul de procedură penală din 1961. Totodată, legiuitorul a reglementat procedura de dispunere a expertizei suplimentare și contraexpertizei, precum și cazurile când expertiza este obligatorie.

Temeiurile și procedura de dispunere a expertizei judiciare este reglementată de Codul de procedură penală cât și de Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar [103]. Aceste acte normative prevăd drepturile și obligațiile persoanelor care participă la efectuarea expertizei judiciare, actele care se întocmesc la dispunerea și efectuarea expertizei judiciare, precum și alte circumstanțe referitoare la procedura de dispunere și efectuare a expertizei judiciare.

Legiuitorului folosește termenul de „expertiză judiciară” indiferent de faza procesului penal în care aceasta este dispusă sau efectuată, termenul de „expertiză în urmărire penală” nu este prevăzut nici de legislație nici de doctrina dreptului procesual penal.

Esența expertizei judiciare în cadrul procesului penal, a constituit obiectul de studiu al mai multor lucrări, atât naționale: Iu. Odagiu, Ig. Dolea M. Gheorghiu, C. Rusnac, L. Luchin, V. Todica, D. Roman etc., cât și al altor state: V. Dongoroz, S. Kahane, A.P. ШЛЯХОВ, И.Л. Петрухин, Р.С. Белкин etc., specialiștii în domeniu care au identificat semnele distincte ale expertizei judiciare, însă opiniile acestora sunt diverse și interpretative atât cu privire la raportul de expertiză judiciară cât și cu privire la procedura de dispunere a expertizei și aprecierea raportului de expertiză.

Autorii Ig. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi ș.a. susțin părerea că „particularitățile concluziilor la care a ajuns expertul și care sunt reflectate în raportul de expertiză judiciară, spre deosebire de alte mijloace de probă, se caracterizează prin însăși natura de obținere, analiza științifică și ordinea procesuală specială” [74, p. 303].

Autorul A.R. Șleahov menționează că expertiza judiciară reprezintă o acțiune procesuală, care constă în cercetarea circumstanțelor faptei, efectuată în baza ordonanței organului de urmărire penală sau încheierii instanței de judecată, în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, de către expertul judiciar cu aplicarea cunoștințelor speciale în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau în alte domenii în scopul constatării circumstanțelor care au importanță pentru cauza penală [216, p. 7].

Cu privire la instituția expertizei judiciare s-au expus autorii V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu ș.a., care afirmă că „se recurge la acest procedeu uneori pentru a se stabili dacă anumite obiecte materiale conțin sau nu elemente susceptibile de a servi ca probă, adică de a releva date, situații de fapt care constituie probe și deci pot fi reținute ca mijloace de probă, uneori pentru a evalua forța probantă a unui mijloc de probă existent sau care clarifică eventuale contradicții care există între două sau mai multe mijloace de probă” [74, p. 271].

Susținem cele expuse de autorii V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu ș.a., și considerăm că este necesar de stabilit dacă obiectele au legătură cu infracțiunea comisă, dacă prin intermediul acestor obiecte supuse cercetării constatăm anumite date care prezintă o informație referitoare la cauza penală, sau de a clarifica unele contradicții între probele prezentate anterior. Prevederile asemănătoare le regăsim și în art. 158 al Codului de procedură penală, care prevede expres că pentru a recunoaște un obiect ca corp delict trebuie să fie respectate unele condiții: în cazul în care există temeuri de a presupune că ele au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra loc urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectul acestor acțiuni.

Autorii Iu. Odagiu și L. Luchin, în lucrarea „Expertize judiciare”, au menționat că „expertiza judiciară reprezintă o formă calificată de folosire cunoștințelor speciale. Ea lărgeste semnificativ posibilitățile de cunoaștere ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor de judecată, acceptând folosirea tuturor mijloacelor științifice de cunoaștere” [121, p. 7]. Astfel, una dintre trăsăturile expertizei judiciare constituie aplicarea cunoștințelor speciale în procesul efectuării expertizei judiciare.

Sușinem părerea expusă de autorii Iu. Odagiu și L. Luchin referitor la faptul că expertiza judiciară reprezintă o modalitate de aplicare a cunoștințelor speciale, la fel, menționăm că cunoștințele și deprinderile speciale sunt aplicate și de către specialist în cadrul efectuării unei acțiuni procesuale sau în cazul efectuării constatării tehnico-științifice sau medico-legale. În cadrul efectuării cercetării la fața locului, specialistul va acorda ajutorul necesar organului de urmărire penală, procurorului sau organului de constatare în vederea cercetării detaliate a locului faptei, și va aplica cunoștințele speciale în vederea descoperirii, ridicării sau împachetării urmelor de la fața locului, precum și alte acțiuni, efectuarea cărora necesită aplicarea cunoștințelor speciale. Un exemplu clasic de participare obligatorie a specialistului reprezintă cazurile de omor, pruncucidere etc., astfel încât specialistul va oferi unele informații urgente, necesare organului de urmărire penală, ca rezultatul aplicării cunoștințelor sale speciale din domeniul medicinei. În exemplele respective, la fața locului, specialistul stabilește aproximativ ora decesului, cauza decesului etc.

Trăsătura similară a expertizei judiciare o regăsim și în codul de procedură penală al Franței. În acest sens, menționăm prevederile CPP al Franței, conform căruia expertiza judiciară reprezintă o modalitate de aplicare a cunoștințelor speciale. La fel ca și în procesul penal autohton, în Franța expertiza reprezintă o cercetare efectuată de către un expert, în urma efectuării căreia se întocmește un raport de expertiză judiciară [97].

Autorul M. Udriu afirmă că expertiza judiciară reprezintă un procedeu probatoriu care se poate dispune atunci când pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte sau împrejurări ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză este necesară și opinia unui expert [149, p. 664].

În literatura de specialitate nu există opinie unică cu privire la trăsăturile esențiale ale expertizei judiciare. În acest sens, autorul I.L. Petruhin menționează următoarele trăsături esențiale ale expertizei judiciare, și anume: subiectul, obiectul și forma procesuală a cercetării [193, p. 4].

O altă părere a expus-o autorul A.Ia. Paliashvili, care afirmă că trăsăturile esențiale ale expertizei judiciare sunt: forma procesuală, folosirea cunoștințelor speciale, independența

procesuală a expertului judiciar, răspunderea personală a expertului judiciar, cercetarea obiectului expertizei judiciare, efectuarea expertizei judiciare obiective și multiaspectuale, precum și o formare procesuală a raportului de expertiză judiciară [188, p. 3].

Autorul E.R. Rosinskaia la trăsăturile esențiale ale expertizei judiciare atribuie:

- „Pregătirea materialelor pentru efectuarea expertizei judiciare, dispunerea expertizei cu respectarea prevederilor legale, explicarea drepturilor și obligațiilor părților inclusiv și expertului judiciar;
- Efectuarea cercetării propriu zise cu aplicarea cunoștințelor speciale în domeniul științei, tehnicii, artei sau a meșteșugului;
- Întocmirea raportului de expertiză judiciară, care este mijloc de probă în cadrul procesului penal” [194, p. 69].

În literatura de specialitate sunt expuse diverse opinii referitoare la trăsăturile esențiale ale expertizei judiciare, în majoritatea cazurilor acestea coincid, dar am constatat că specialiștii în domeniu nu atribuie independența procesuală a expertului și răspunderea personală pentru concluzii intenționat false la trăsăturile esențiale ale acestei instituții, însă nu susținem opinia precum că expertul judiciar nu beneficiază de independența procesuală, expertul judiciar este independent și își va formula concluziile sale doar pe baza cercetărilor efectuate, conducându-se după principiul obiectivismului. Totodată, în cazul întocmirii unei concluzii intenționat false, expertul judiciar poate fi tras la răspundere penală în conformitate cu prevederile art. 312 al Codului penal.

Cu privire la esența expertizei judiciare, opiniile autorilor atât autohtoni cât și ale celor străini, în esență, sunt similare, dar am constatat că opiniile acestora referitoare la scopul expertizei judiciare sunt diverse.

Autorii R. Constantin, P. Drăghici și M. Ioniță [41, p. 54], opinează că „în practica urmăririi penale, expertizele pot fi efectuate pentru elucidarea unor circumstanțe variate sub aspectul naturii științifice: criminalistice, contabile, tehnice” etc.

Poziția expusă de autorii menționați supra, este una generală și nu redă anumite particularități individuale ale scopului expertizei judiciare. Detaliat cu privire la scopul expertizei judiciare s-au expus autorii Iu. Odagiu, T. Osoianu, A. Andronache ș.a., care au menționat că „urmele și mijloacele materiale de probă nu au valoare pentru cauză atâta timp cât nu au fost analizate, interpretate și valorificate pentru obținerea unui maximum de date, menite a contribui la clarificarea diferitor împrejurări referitoare la condițiile în care a fost săvârșită infracțiunea, făptuitori, etc., în scopul aflării adevărului. Pentru valorificarea urmelor și a mijloacelor

materiale de probă, în scopul arătat, sunt necesare cunoștințe de specialitate și mijloace tehnice adecvate, pe care organele de urmărire penală, oricât ar fi de dotate, nu le posedă” [123, p. 278].

Autorul T.V. Averianova susține că scopul expertizei judiciare constă în acumularea de noi probe precum și verificarea probelor existente [153, p. 315].

În urma examinării poziției specialiștilor în domeniul expertizei judiciare, deducem două trăsături de bază ale expertizei judiciare: aplicarea cunoștințelor speciale și aspectul legal.

Pe lângă aceste două trăsături de bază ale expertizei judiciare, deducem și alte trăsături ale acestei instituții, după cum urmează:

- pregătirea, dispunerea și efectuarea expertizei judiciare cu respectarea prevederilor Codului de procedură penală, cu garantarea drepturilor și obligațiilor părților la proces, expertului judiciar;
- efectuarea cercetării propriu zise cu aplicare cunoștințelor speciale din diferite domenii ale științei, tehnicii etc.;
- materializarea cercetării și a concluziilor în raportul de expertiză judiciară, care, în conformitate cu prevederile art. 93 CPP, constituie mijloc de probă.

Așadar, expertiza judiciară – procedeu probatoriu, realizat de către experți judiciari în vederea obținerii de noi probe sau verificări ale celor existente, prin efectuarea cercetărilor și materializarea concluziilor în raportul de expertiză judiciară.

Pentru a reda unele particularități individuale ale expertizei judiciare, este oportun de a efectua o clasificare a acestora. Clasificarea expertizei judiciare contribuie la realizarea scopului procesului penal precum și contribuie la alegerea corectă a expertului judiciar, formularea corectă a întrebărilor la care urmează să răspundă expertul judiciar, aprecierea corectă a rezultatelor expertizei judiciare etc.

În opinia autorului M. Gheorghită „problema clasificării expertizelor judiciare are o importanță nu numai teoretică, dar și practică, pentru a determina orientare lor metodică, organizațională” [79, p. 696], precum și cea procesuală. Clasificarea științifică a expertizelor judiciare evidențiază evoluția și progresul tehnico-științific al acestei instituții. Totodată, contribuie la elaborarea și implementarea noilor metode de efectuare a expertizelor judiciare, a mijloacelor tehnico-criminalistice precum și perfecționarea metodelor existente. Clasificarea expertizelor judiciare, *inter alia*, contribuie la eficientizarea activității organelor de urmărire penală și a instanței de judecată în procesul dispunerii expertizei judiciare. Așadar, în urma efectuării unei clasificări corecte și legale a expertizelor judiciare, ordonatorul va constata ce fel de cunoștințe speciale sunt necesare pentru a soluționa circumstanțele cauzei, și în acest caz va formula corect întrebările la care urmează să răspundă expertul judiciar.

Autorul I. Ionescu-Dolj „clasifică expertizele în două categorii: prima categorie, cuprinde expertizele ce au la bază constatările materiale și diferite date de specialitate, și a doua categorie cuprinde expertizele ce au un caracter obligatoriu și au la bază elementele juridice” [99, p. 303].

Domeniile în care se recurge la sprijinul experților pot fi dintre cele mai variate. Din acest motiv categoriile de expertize sunt tot așa de numeroase, ca și ramurile științei, tehnicii și artei [113, p. 37].

În literatura de specialitate au fost întreprinse încercări de a clasifica expertizele, „...recunoscându-se următoarele criterii: natura problemelor ce urmează a fi lămurite prin expertiză; modul prin care legea reglementează necesitatea efectuării expertizei; modul de desemnare a expertului; modul de organizare a expertizei” [117, p. 328].

„Ca bază pentru clasificarea expertizelor au fost luate obiectul și metoda cercetării, toate expertizele propunând a le diviza în zece domenii, și anume: criminalistice; medico-legale și psihofiziologice; ingineresti de transport; contabile și economico-financiare; tehnologice-ingineresti; tehnice; agricole; ecologice; biologice și a obiectelor de proveniență animală și vegetală” [79, p. 696].

Problema clasificării expertizelor judiciare a luat începutul din anii '50-'60 ai secolului al XX-lea și, după cum constatăm, nu este soluționată nici actualmente. Opiniile specialiștilor în domeniu sunt diverse și numitorul comun, referitor la clasificarea expertizelor, nu a fost identificat. Totodată, recunoaștem faptul că, datorită progresului tehnico-științific, apar noi domenii ale științei, tehnicii, noi metode de cercetare, fapt care contribuie la imposibilitatea de a enumera toate formele de expertiză judiciară.

Autorii Iu. Odagiu și L. Luchin [121, p. 11], „clasifică expertizele judiciare după domeniile științei: tipuri, genuri, grupe și subgrupe. Tipurile alcătuiesc acele cercetări care servesc drept izvor de formare a bazei teoretice și metodice a expertizei judiciare. Genurile se deosebesc după obiect și metoda cercetării. Grupele sunt niște elemente componente ale genurilor. Ele se deosebesc prin specificul obiectului în relațiile generale dintre genul obiectelor și metodicelor. Subgrupele sunt părțile componente ale grupelor, având la bază niște cercetări specifice”.

O diversitate de opinii în domeniul științei expertizei judiciare este benefică, contribuind la elucidarea și soluționarea unor probleme referitoare la activitatea de expertiză judiciară, însă nu este admisibil ca Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar să reglementeze instituția expertizei judiciare diferit în comparație cu prevederile Codului de procedură penală.

Actuala lege cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede o clasificare a expertizelor judiciare care este contradictorie Codului de procedură penală. Așadar, art. 27 al Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede clasificarea expertizelor judiciare după următoarele criterii:

- „consecutivitatea efectuării expertizelor;
- volumul cercetărilor;
- numărul de experți care au participat la efectuarea cercetărilor;
- numărul de domenii științifice aplicate la efectuarea expertizei [103]”.

„După consecutivitatea efectuării cercetărilor, expertizele judiciare pot fi clasificate în primare și repetate. După volumul de cercetări, expertizele judiciare se clasifică în expertize de bază și expertize suplimentare. După numărul de experți participanți la cercetări, expertizele judiciare pot fi clasificate în expertize individuale și expertize în comisie. După complexitatea domeniilor științifice aplicate la efectuarea expertizelor judiciare, acestea se clasifică în monospecializate și complexe” [103].

Codul de procedură penală clasifică expertizele judiciare după aceleași criterii ca și Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, însă, în funcție de criteriul de clasificare, expertizele sunt clasificate diferit. Codul de procedură penală prevede următoarele expertize: expertiza în comisie, expertiza complexă, expertiza suplimentară, expertiza repetată.

Clasificarea expertizelor după volumul de cercetare, consecutivitatea efectuării cercetării, după numărul de experți sau complexitatea domeniilor științifice contribuie la respectarea prevederilor legale în procesul dispunerii acestora și, în același timp, oferă posibilitatea aprecierii corecte și eficiente a expertizei repetate sau suplimentare, precum și elaborarea recomandărilor tactice pentru dispunerea și efectuarea expertizei judiciare repetate sau suplimentare. În continuare, vom examina clasificarea expertizelor judiciare, prevăzute în Codul de procedură penală.

Reieșind din Hotărârea de Guvern nr. 195 din 24.03.2017 [85] privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare, expertizele judiciare sunt clasificate după: domeniu (criminalistic tradițional, chimico-criminalistic, biologic, economico-ingineresc, tehnico-ingineresc, psihologico-judiciare, psihiatrico-legal), genul expertizei judiciare (expertiza dactiloscopică; expertiza materialelor și a substanțelor; expertiza biologică etc.), specialitatea expertizei judiciare (expertiza urmelor digitale, palmare și plantare; expertiza armelor albe; expertiza ecologică a vibrațiilor și a vibrațiilor de fundal).

Vom efectua o clasificare a expertizelor judiciare, identificând numitorul comun dintre prevederile Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar și reglementările

Codului de procedură penală și, totodată, vom lua în considerare prevederile art. 2 alin. 4 al CPP, conform cărora normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în prezentul cod de procedură penală.

Primul criteriu de clasificare a expertizelor judiciare, prevăzut de Codul de procedură penală reprezintă necesitatea efectuării expertizei judiciare. În acest sens, expertizele judiciare se clasifică în expertize judiciare obligatorii și expertize judiciare facultative.

Legiuitorul a prevăzut expres în art. 143 CPP, cazurile în care efectuarea expertizelor judiciare este obligatorie pentru constatarea:

- „cauzei morții;
- gradului de gravitate și a caracterului vătămărilor integrității corporale;
- stării psihice și fizice a bănuțului, învinuțului, inculpatului – în cazurile în care apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate sau la capacitatea lor de a-și apăra de sine stătător drepturile și interesele legitime în procesul penal;
- stării psihice și fizice a persoanei în privința căreia se reclamă că s-au comis acte de tortură, tratamente inumane sau degradante;
- vârstei bănuțului, învinuțului, inculpatului sau părții vătămăte – în cazurile în care această circumstanță are importanță pentru cauza penală, iar documentele ce confirmă vârsta lipsesc sau prezintă dubiu;
- stării psihice sau fizice a părții vătămăte, martorului, dacă apar îndoieli în privința capacității lor de a percepe just împrejurările ce au importanță pentru cauza penală și de a face declarații despre ele, dacă aceste declarații ulterior vor fi puse, în mod exclusiv sau în principal, în baza hotărârii în cauza dată;
- altor cazuri când prin alte probe nu poate fi stabilit adevărul în cauză” [38].

Astfel, legiuitorul a prevăzut anumite situații când efectuarea expertizei judiciare este obligatorie, indiferent de circumstanțele cauzei, însă, datorită acestei prevederi, a fost redusă valoarea probatorie a constatării tehnico-științifice sau medico-legale. De exemplu, dacă până la pornirea urmăririi penale a fost dispusă constatarea medico-legală pentru a stabili gradul vătămărilor corporale, conform prevederilor art. 143 CPP, în pofida faptului că a fost dispusă constatarea medico-legală, organul de urmărire penală este obligat, după pornirea urmăririi penale, să dispună efectuarea expertizei judiciare pentru a stabili gradul vătămărilor corporale.

Examinând prevederile codului de procedură penală, am identificat și alte cauze când dispunere expertizei judiciare este obligatorie. În acest sens, facem referire la prevederile art. 58 alin. (5¹) al CPP, care prevede că victima actelor de tortură, a tratamentelor inumane sau degradante este supusă expertizei judiciare asupra stării psihice sau fizice. De asemenea, o

prevedere asemănătoare o regăsim și în art. 141 alin. (2), dacă se constată că raportul tehnico-științific ori medico-legal nu este complet sau concluziile acestuia nu sunt exacte, se dispune efectuarea unei expertize judiciare.

Prevederi asemănătoare se regăsesc și în art. 97 CPP, unde este expres prevăzut că existența, caracterul și gradul vătămarilor corporale se va constata prin raportul de expertiză medico-legală. Prin urmare, constatăm că raportul de constatare medico-legală va servi doar pentru confirmarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la fel, va constitui un temei pentru dispunerea expertizei judiciare după ce va fi începută urmărirea penală.

Unele Hotărâri explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție, fără caracter obligatoriu, recomandă efectuarea expertizei judiciare în anumite circumstanțe. Așadar, Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală [89, pct. 3], „prevede că la evaluarea circumstanțelor săvârșirii violului și/sau a acțiunilor violente cu caracter sexual asupra persoanei care se află în stare de ebrietate, instanțele judecătorești trebuie să reiasă din faptul că prezența imposibilității victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința este confirmată numai atunci când ebrietatea, provocată de consumul alcoolului, substanțelor narcotice sau altor substanțe euforizante, avea un astfel de grad, încât lipsa victimei de puțină de a opune rezistență făptuitorului, ori de a-și da seama ce se întâmplă cu ea sau de a-și manifesta voința. În funcție de caz, consumul alcoolului sau al substanțelor narcotice se va stabili printr-o expertiză corespunzătoare”.

La fel și Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor [93, pct. 3], prevede că „legătura de cauzalitate dintre acțiunea și inacțiunea făptuitorului și urmările prejudiciabile sub formă de moarte cerebrală a victimei trebuie să fie stabilite cu atenție în fiecare caz în parte. De aceea, în toate cauzele care au ca obiect o infracțiune de omor se efectuează o expertiză medico-legală, care are drept scop tocmai stabilirea cauzelor decesului”.

Prevederile respective sunt regăsite și în alte Hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție: Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor [92]; Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analoagelor acestora și a precursorilor [90]; Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației în cadrul

examinării cauzelor penale referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport [91].

După cum am menționat anterior, Hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție în chestiunile privind aplicarea prevederilor legale în practica judiciară au caracter de recomandare pentru organele de urmărire penală și instanțele judecătorești, însă reieșind din prevederile Codului penal, pentru calificarea faptei drept infracțiune, este necesară dispunerea efectuării expertizei judiciare.

Expertizele facultative sunt dispuse de către organul de urmărire penală din oficiu sau la cererea părților, precum și de instanța de judecată la cererea părților în toate cazurile când consideră că sunt necesare cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii, artei sau a meșteșugului.

Constatând necesitatea unei examinări de specialitate, organul de urmărire penală va dispune efectuarea expertizei judiciare după începerea urmăririi penale [118, p. 252].

În literatura de specialitate, cât și în legislație, nu există o poziție unică cu privire la prima expertiză dispusă într-o cauză penală. Autorii Iu. Odagiu și L. Luchin [121, p. 13], afirmă că „expertiza inițială este prima expertiză care se dispune într-o cauză penală”, la rândul său, autorul M. Gheorghită susține că „expertiza primară se dispune pentru prima dată într-o cauză cercetată sau examinată în instanță” [79, p. 698]. Autorii Iu. Odagiu și V. Todica menționează că după consecutivitatea efectuării expertizele pot fi clasificate în inițiale și repetate. Expertiza inițială (primară) este prima expertiză dispusă în cauză [122, p. 8]. La fel și legea cu privire la expertiza judiciară operează cu termenul „expertiza primară”, însă termenul respectiv nu este reglementat în codul de procedură penală.

Consultând dicționarul explicativ al limbii române, menționăm că cuvântul „inițial” și „primar” sunt sinonime, astfel, esența acestuia este aceeași. Codul de procedură penală nu specifică faptul că prima expertiză este inițială sau primară, el folosește doar termenul expertiză judiciară, astfel demonstrând că în cadrul expertizei se vor examina pentru prima dată obiectele supuse cercetării pe cauza respectivă, dar în cazul în care se dispune o expertiză suplimentară sau repetată, se subînțelege că obiectele supuse cercetării au fost deja cercetate în cadrul cauzei penale respective.

Susținem poziția legiuitorului prin neincluderea în Codul de procedură penală a termenului „expertiză inițială (primară)”, din motivul că expertiza judiciară este prima în cauză, se subînțelege din faptul neindicării în actul de dispunere (*Anexa 6*).

Anume neindicând faptul că expertiza dispusă este suplimentară sau repetată, se subînțelege că expertiza dispusă este prima în cadrul căreia obiectele supuse cercetării se vor

examina pentru prima dată. La fel, expertiza complexă sau în comisie poate fi prima într-o cauză penală, dar în anumite circumstanțe expertiza complexă sau în comisie poate fi atât repetată, cât și suplimentară, fapt despre care în mod obligatoriu este menționat în actul de dispunere a expertizei judiciare.

Pentru a spori calitatea expertizelor judiciare și pentru respectarea termenului rezonabil al urmăririi penale, expertizele complicate sau voluminoase pot fi efectuate de o comisie de experți.

Organul de urmărire penală purcede la dispunerea expertizei judiciare în comisie în care procedura de examinare a obiectelor supuse cercetării reprezintă un grad sporit de complexitate, sau în cazul expertizelor judiciare voluminoase, sau în cazul în care expertizele judiciare efectuate anterior prezintă concluzii contradictorii sau cu divergențe esențiale. Reieșind din prevederile Codului de procedură penală, expertiza în comisie este efectuată de cel puțin doi experți judiciari de aceeași specializare sau, după caz, de specializare diferită.

Decizia de a dispune efectuarea expertizei în comisie îi aparține organului de urmărire penală, procurorului sau instanței de judecată, însă, în unele cazuri, conducătorul instituției de expertiză judiciară este în drept să propună organului de urmărire penală, procurorului sau instanței de judecată efectuarea expertizei în comisie, pornind de la complexitatea investigațiilor ce urmează a fi efectuate.

În rezultatul efectuării cercetării, comisia întocmește un singur raport de expertiză judiciară, care este semnat de fiecare expert judiciar, membru al comisiei de experți. În situația în care „...nu există o concluzie comună, unanim acceptată, în raportul de expertiză judiciară se prezintă concluzia acceptată de majoritatea experților participanți la efectuarea expertizei judiciare în comisie ori se declară imposibilitatea prezentării unor concluzii comune. Opiniile separate ale experților se expun în concluzii separate care se anexează la raportul de expertiză judiciară și se prezintă ordonatorului expertizei judiciare” [38].

O trăsătură definitivă a expertizei judiciare în comisie care o deosebește de celelalte expertize judiciare constă în faptul că în rezultatul efectuării expertizei judiciare în comisie, în situația în care nu există o concluzie comună, unanim acceptată, opiniile divergente se expun în concluzii separate, se anexează la raportul de expertiză judiciară și se prezintă în mod obligatoriu ordonatorului expertizei. Concluziile la care au ajuns fiecare expert judiciar, membri ai comisiei, sunt privite ca mijloc de probă individual și care urmează a fi apreciat și cercetat de organele competente, conform prevederilor Codului de procedură penală.

În procesul efectuării expertizei judiciare în comisie, pot fi cercetate mai multe obiecte identice, dar temeiul de bază pentru efectuarea expertizei judiciare constă în complexitatea cercetării sau volumul mare de cercetare care urmează a fi realizat. În situația în care expertiza

judiciară în comisie este repetată, temeiul de efectuare a acesteia constă în obiectivitatea și veridicitatea concluziilor prezentate de către expertul judiciar în rezultatul efectuării expertizei primare. În cazul expertizei judiciare repetate în comisie, aceasta nu constituie un act contradictoriu [59], ci are preponderență față de raportul de expertiză primară [70, p. 408].

Reieșind din cele menționate supra, deducem următoarele trăsături esențiale ale expertizei judiciare în comisie:

- cercetarea se efectuează de mai mulți experți judicari de aceeași specializare sau de specializări diferite;
- rezultatele expertizei judiciare se examinează de comisia de experți;
- întocmirea unui singur raport de expertiză judiciară, contrasemnat de fiecare membru a comisiei de experți;
- în cazul unor divergențe între concluziile experților judicari, aceste concluzii se vor expune în concluziile separate care se vor anexa la raportul de expertiză judiciară.

Cu privire la expertiza judiciară în comisie în literatura de specialitate nu am identificat neconcordanță în pozițiile autorilor de specialitate, cu excepția doar la concluziile experților judicari în rezultatul efectuării cercetării propriu zise, dar cu privire la expertiza judiciară complexă atât în doctrină cât și în reglementările legale se evidențiază unele neclarități, referitoare la procedura de dispunere a expertizei judiciare și la întocmirea raportului de expertiză judiciară complexă.

Expertiza judiciară complexă se va dispune pentru constatarea unor circumstanțe ce pot avea importanță probatorie în cauza penală, cercetarea poate fi efectuată numai în rezultatul realizării unor investigații în diferite domenii (*Anexa 2 – 2.9; 5 – 5.1*).

Expertiza judiciară complexă contribuie la cercetarea multespectuală și detaliată a obiectului supus cercetării aplicând cunoștințe speciale din două sau mai multe domenii.

Poziția similară este expusă și de autorul V. I. Șikanov, care reiterează că expertiza complexă reprezintă un exemplu perfect al colaborării diferitor cunoștințe speciale. Folosind în procesul cercetării cunoștințele din două sau mai multe domeniile ale științei, tehnice, meșteșugului etc., va contribui semnificativ la elucidarea unor circumstanțe care în cazul efectuării expertizei individuale nu pot fi constatate [214, p. 62].

Cu privire la trăsăturile esențiale ale expertizei judiciare complexe, în literatura de specialitate nu este susținută o poziție unică, unii autori ca I. A. Cudreavțev, [173, p. 18] care opinează că elementul care diferențiază expertiza complexă de celelalte expertize judiciare, constă în aplicarea cunoștințelor speciale din două sau mai multe domenii în procesul cercetării a aceluiași obiect parvenit la examinare.

Reieșind din cele menționate supra, evidențiem următoarele trăsături ale expertizei judiciare complexe:

- necesitatea aplicării cunoștințelor speciale din mai multe domenii;
- obiect unic de cercetare;
- cercetarea se efectuează de mai mulți experți judiciari de specialități diferite, fie de către un singur expert calificat în mai multe genuri de expertiză judiciară. Rezultatele cercetării se materializează într-un singur raport de expertiză judiciară.

Așadar, expertiza judiciară complexă reprezintă o cercetare efectuată de mai mulți experți calificați în diferite genuri de expertiză judiciară sau de un singur expert calificat în mai multe genuri de expertiză judiciară, care examinează un singur obiect de cercetare, aplicând cunoștințele sale din diferite domenii ale științei, tehnicii, artei etc.

„Dacă concluziile expertului sunt neclare, contradictorii, neîntemeiate, dacă există îndoieli în privința veridicității lor și dacă aceste deficiențe nu pot fi înlăturate prin audierea expertului sau dacă a fost încălcată ordinea procesuală de efectuare a expertizei judiciare, poate fi dispusă efectuarea unei expertize judiciare repetate de către un alt expert sau o altă comisie de experți” [38].

Cu privire la claritatea raportului de expertiză judiciară s-a expus și Colegiul penal lărgit al CSJ, „analizând materialele cauzei penale, s-a constatat faptul că concluzia expertului din raportul de expertiză nu este imperativă, deoarece aceasta nu este clară, nu indică nemijlocit că depunerile de culoarea neagră de pe particulele prezentate la expertiză, ridicate în urma cercetării la fața locului de pe monumentul „Tanc” amplasat în Piața V. Alecsandri, mun. Bălți și a memorialul soldaților căzuți în perioada celui de-al Doilea Război Mondial amplasat pe str. Decebal nr. 5A, mun. Bălți, reprezintă aceeași componență chimică de vopsea din flaconul cu inscripția „Mega Lack”, ridicat în urma percheziției la domiciliu cet. I.S. amplasat pe str. XXXX 102A, ap. 20, mun. Bălți, or, simpla constatare „se aseamănă” nu poate fi folosită în calitate de probă veridică, pertinentă și concludentă” [60].

Legiuitorul autohton a prevăzut expres cazuri de efectuare a expertizei judiciare repetate:

- concluziile expertului sunt neclare, contradictorii, neîntemeiate sau există îndoieli în privința veridicității acestora;
- ordonatorul expertizei judiciare sau instanța de judecată a constatat că expertul judiciar nu avea dreptul să o efectueze ori și-a depășit competența;
- a fost încălcată ordinea procesuală de dispunere a expertizei judiciare;
- s-au constatat încălcări ale metodelor sau procedurilor de efectuare a expertizei judiciare;

- concluziile expertului nu au fost corelate cu datele de fapt puse la dispoziția lui;
- există contradicții esențiale între opiniile experților participanți la efectuarea unei expertize judiciare în comisie.

În activitatea organelor de urmărire penală, în unele cazuri, se purcede la dispunerea expertizei judiciare repetate. În acest sens, vom prezenta un caz practic când în activitatea organelor de urmărire penală a apărut necesitatea dispunerii expertizei judiciare repetate.

Victima N.G. a depus o cerere la organul de urmărire penală privind efectuarea expertizei judiciare dactiloscopice repetate, invocând faptul că ofițerul de urmărire penală a transmis pentru cercetarea comparativă, efectuată în cadrul expertizei primare, fișa dactiloscopică cu impresiunile digitale și palmare care nu aparțin bănuțului, ci altei persoane, dar în ordonanță și în fișa dactiloscopică a indicat că acestea aparțin bănuțului. În urma examinării efectuate în cadrul expertizei primare, s-a constatat că urma ridicată la fața locului nu aparține bănuțului. Cererea victimei a fost acceptată în urma căreia, de la bănuț, din nou au fost colectate mostre pentru comparație și a fost dispusă expertiza judiciară dactiloscopică repetată [29].

În ordonanța de dispunere a expertizei repetate, pe lângă întrebarea referitoare la valabilitatea urmei papilare și dacă aceasta aparține bănuțului, expertului judiciar i-a fost înaintată următoarea întrebare: Dacă amprente papilare de pe fișa dactiloscopică întocmită la 14.04.2016 din numele cet. D.M și amprente papilare de pe fișa dactiloscopică întocmită la 20.05.2016 din numele cet. D.M sunt create de aceeași persoană. În urma cercetării, s-a constatat că amprente papilare de pe toate fișele dactiloscopice aparțin uneia și aceeași persoane.

Astfel, expertiza judiciară repetată a fost efectuată cu privire la aceleași obiecte, fapte, circumstanțe și în cadrul căreia sunt soluționate aceleași întrebări formulate la efectuarea expertizei primare.

Rezultatele expertizei judiciare repetate au aceeași valoare probantă ca și rezultatele expertizei anterioare și se apreciază în coroborare cu alte probe [71, p. 513].

Potrivit prevederilor art. 148 alin. (1) CPP, „expertiza judiciară suplimentară se dispune în cazul când organul de urmărire penală, procurorul ori instanța de judecată care a dispus efectuarea expertizei judiciare constată că raportul expertului nu este complet și necesită explicații sau completări ori dacă apar întrebări noi referitoare la circumstanțele examinate și, în toate cazurile, răspunsurile nu pot fi obținute prin audierea expertului, se dispune efectuarea unei expertize judiciare suplimentare de către același expert sau de către un alt expert” (*Anexa 3 – 3.6*).

În cauza penală 2015482180, în cadrul efectuării expertizei judiciare dactiloscopice, expertului judiciar i-au fost puse două întrebări: dacă urmele papilare sunt valabile pentru

identificare; dacă urmele papilare îi aparțin cet. V.X. În procesul efectuării cercetării, expertul judiciar D.G. a stabilit care urme sunt valabile pentru identificare, însă nu a răspuns la întrebarea dacă aceste urme aparțin cet. V.X., menționând că fișa dactiloscopică a cet. V.X. nu conține suficienți indici pentru realizarea examenului comparativ. Pentru a stabili dacă urmele papilare ridicate de la fața locului aparțin cet. V.X., ofițerul de urmărire penală a colectat mostre pentru comparație și a dispus efectuarea expertizei judiciare suplimentare [32].

Expertiza judiciară se consideră a fi incompletă dacă expertul nu a cercetat toate obiectele sau dacă nu a răspuns la toate întrebările înaintate spre soluționare. În cadrul expertizei suplimentare, expertul realizează investigațiile doar în partea în care acestea nu au fost efectuate în cadrul expertizei primare. Efectuarea expertizei suplimentare se dispune, de regulă, aceluiași expert care a realizat expertiza primară, dar poate fi dispusă și altui expert [71, p. 514].

Autorul I.L. Petruhin afirmă că expertiza suplimentară este dispusă când nu sunt îndoieli referitoare la obiectivitatea concluziei expertului, însă acestea necesită completări sau clarificări [190, p. 701].

Această poziție însă nu este una unanimă, Iu.K. Orlov susține părerea că în cazul când este necesară lămurirea unor neclarități ale raportului de expertiză, este necesară și audierea expertului dar nu și dispunerea expertizei suplimentare [219, p. 89].

Audierea expertului, în vederea soluționării unor neclarități din raportul de expertiză judiciară, ar contribui la respectarea termenului rezonabil al urmăririi penale, deoarece dispunerea și efectuarea expertizei judiciare suplimentare necesită un timp mai îndelungat în comparație cu audierea expertului.

Totodată, nu este clar, în ce caz raportul de expertiză judiciară nu este complet? În opinia noastră, raportul de expertiză judiciară poate fi considerat incomplet atunci când expertul nu a răspuns la toate întrebările ordonatorului sau nu a prezentat un răspuns complet la întrebările înaintate, când în cadrul efectuării expertizei judiciare nu au fost cercetate toate obiectele, nu au fost analizate sau nu au fost luate în calcul toate circumstanțele cauzei sau, când metodele de cercetare au fost folosite incomplet. Dacă concluziile expertului judiciar sunt incomplete ca rezultat al aplicării insuficiente a bazei tehnico-materiale sau nu au fost luate în calcul toate circumstanțele cauzei menționate din actul de dispunere a expertizei judiciare, astfel de concluzii pot fi catalogate ca neîntemeiate, precum și există îndoieli în privința veridicității acestora, fapt ce constituie un temei de dispunere a expertizei judiciare repetate.

Raportul de expertiză judiciară nu este complet în situația în care ordonatorul nu a prezentat obiectele necesare spre cercetare sau nu a formulat întrebările necesare în scopul stabilirii tuturor circumstanțelor cauzei, însă concluziile prezentate de către expert sunt obiective

și întemeiate, precum și sunt formulate în rezultatul cercetării obiectelor prezentate spre cercetare în volumul stabilit de actul de dispunere a expertizei judiciare.

În această ordine de idei, menționăm că la dispunerea expertizei judiciare suplimentare, în mod obligatoriu, la actul de dispunere a expertizei se va anexa și raportul de expertiză de bază. Nerespectarea acestei condiții, conform prevederilor art. 148 alin. (5) al CPP, acordă dreptul expertului de a refuza efectuarea expertizei judiciare suplimentare.

2.2. Forma și conținutul raportului de expertiză în calitate de mijloc distinct de probă

Pentru a determina natura juridică a raportului de expertiză judiciară, este necesar de a stabili acele condiții de fond și de formă, prevăzute de lege, care caracterizează raportul de expertiză judiciară ca mijloc de probă în cadrul procesului penal, precum și diferențiază acest raport de expertiză de alte mijloace de probă.

„În desfășurarea procesului penal, pentru aflarea adevărului, poate să apară necesitatea clarificării unor fapte sau împrejurări, prin recurgerea la cunoștințele unor specialiști sau experți judiciari. În astfel de situații, organul de urmărire penală sau instanța de judecată va dispune efectuarea unei expertize” [75, p. 270].

„În literatura juridică se discută problema valorii probatorii, a expertizei, luând în considerare că în legătură cu aspectul supus expertizării s-a exprimat un expert care are cunoștințe ce depășesc pe cele ale organului judiciar în domeniul respectiv. S-au ajuns la opinii potrivit cărora, în asemenea situații, expertul ar efectua o „judecată științifică” în cauză. Aceste puncte de vedere acordă o valoare probatorie mult sporită expertizei în raport cu celelalte mijloace de probă” [152, p. 393].

Conform prevederilor art. 93 CPP, raportul de expertiză judiciară constituie mijloc de probă în cadrul procesului penal. Nu este corect să declarăm ca raportul de expertiză judiciară este probă în cadrul procesului penal, probă constituie anume acel element de fapt (informația) care este materializat în acest raport în urma realizării cercetării de către expertul judiciar.

În literatura de specialitate nu există o poziție unică cu privire la raportul de expertiză judiciară. Așadar, specialiștii în domeniu determină natura și specificul raportului de expertiză judiciară după următoarele criterii:

- Raport de expertiză judiciară ca mijloc de probă în cadrul procesului penal;
- Raport de expertiză ca modalitate de materializare a cunoștințelor speciale ale expertului, ca rezultat al activității sale [217, p. 122].

Astfel, autorul I.L. Petruhin opinează că esența raportului de expertiză judiciară constă în coroborarea tuturor elementelor de fapt, constatate în urma efectuării cercetării obiectelor supuse examinării, ca urmare a aplicării cunoștințelor speciale în domeniul științei, artei, tehnicii etc., de către un subiect special – expertul judiciar [190, p. 701].

Definind raportul de expertiză judiciară, autorul I.L. Petruhin a pus accent pe trei criterii de bază:

- necesitatea explicării unor circumstanțe pentru soluționarea cărora sunt necesare cunoștințe speciale;
- cunoștințele speciale de care dispune expertul judiciar;
- expertul judiciar – persoana competentă pentru efectuarea cercetării cu aplicarea cunoștințelor speciale.

Autorul V.A. Gromov definește raportul de expertiză judiciară ca fiind concluziile unei persoane care posedă cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii, artei sau a meșteșugului, și în rezultatul efectuării cercetării răspunde la întrebările acordate de către ofițerul de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată iar rezultatele cercetării sunt materializate în raportul de expertiză judiciară [163, p. 169].

Autorii autohtoni Iu. Odagiu și L. Luchin opinează că „raportul de expertiză este un act procesual. Importanța raportului de expertiză judiciară este dată de statutul său de probă științifică, ce conține nu doar concluzii sau răspunsuri la întrebări, ci și elementele care prezintă succint, dar veridic și acoperitor pentru justa soluționare a cauzei, istoricul cauzei, etapele expertizei, constatările și considerațiile expertului, treptat, până la formularea concluziilor. Datorită acestei varietăți de informații și desfășurării lor în mod logic, raportul de expertiză capătă o valoare probatorie deosebită, superioară mărturiei și chiar înscrisurilor” [121, p. 118].

Considerăm că nici o probă în cadrul procesului penal nu este superioară celeilalte probe, aprecierea probelor trebuie să se bazeze pe prevederile legale: relevanța, concludența și utilitatea acestora. Proba trebuie apreciată și după veridicitatea ei. Veridicitatea este însușirea, caracterul a ceea ce este veridic, adică ceea ce este conform cu adevărul, adevărat, real. Veridicitatea probelor poate fi caracterizată ca o corespundere a datei de fapt examinată de către organul de urmărire penală sau instanța pe care o probează de această dată, însă, în ansamblul lor, toate probele sunt apreciate din punctul de vedere al coroborării lor [72, p. 510].

Autorul Gh. Mateuț definește raportul de expertiză ca mijloc de probă prevăzut de CPP, iar expertul devine un interlocutor privilegiat și esențial al organelor procesului penal. Recurgerea la expert este, în prezent, un procedeu curent [110, p. 629].

Complexitatea crescândă a cauzelor penale, în special în sectoarele economice și financiare, obligă jurisdicțiile penale să apeleze, mai frecvent decât altădată, la experți. Frecvența recurgerii la experți ține de evoluția justiției penale însăși [3, p. 40].

De asemenea, o poziție similară cu privire la raportul de expertiză judiciară este expusă și de autorii Ig. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi ș.a., astfel, „având în vedere specificul raportului de expertiză pe care îl întocmește un expert dintr-un domeniu care nu este cunoscut suficient organului de urmărire penală sau instanței de judecată, în literatura de specialitate s-au înaintat opinii că expertul ar face o „Judecată științifică”. În opinia dată, raportul de expertiză are o valoare probatorie mai mare decât celelalte mijloace de probă” [74, p. 303].

Conceptul de judecată științifică realizată de expert a fost susținut și de autorul Vladimirov L.E., care a argumentat opinia sa prin faptul că nici judecătorul, nici jurații nu pot obține cunoștințe speciale din diferite domenii în timpul unei ședințe de judecată, ei nu sunt în competență să cerceteze critic raportul de expertiză cu excepția condițiilor de formă. Reieșind din cele menționate, autorul concluzionează că experții sunt judecători științifici, concluzia cărora autorul o echivalează cu sentința de achitare sau de condamnare [161, p. 197].

Însă în literatura de specialitate nu este susținută unanim opinia potrivit căreia expertul ar face o „judecată științifică”, precum și faptul că raportul de expertiză judiciară are o valoare probatorie mai mare decât celelalte mijloace de probă, asupra subiectului dat ne-am expus anterior.

„Judecata științifică” este negată de cea mai mare parte a reprezentanților doctrinei” [74, p. 303], „care susțin părerea că asemenea opinii sunt străine gândirii juridice contemporane și vin în contradicție cu prevederile legale care nu permit ca probele să aibă putere dinainte stabilită” [152, p. 353].

Legislația procesual penală a Ucrainei definește raportul de expertiză judiciară ca act în care sunt descrise cercetări realizate și formulate concluziile, în urma realizării cercetării, acordarea răspunsului la întrebările înaintate de către ordonatorul expertizei judiciare. Definiția similară a raportului de expertiză judiciară o regăsim și în legislația Federației Ruse [205].

Conform art. 4 al CPP al Țărilor de Jos, prin raport de expertiză se înțelege actul în care sunt materializate rezultatele cercetării realizate în baza indicațiilor organelor competente, care sunt realizate în baza competențelor profesionale ale expertului [91].

În legislația procesual penală a Irlandei de Nord, a Angliei și a Țării Galilor, raportul de expertiză judiciară este caracterizat ca raport realizat de persoana care posedă cunoștințe speciale, care depune declarații referitoare la întrebările la care este competent de a acorda un răspuns [201, p. 35].

În legislațiile procesual penale ale Federației Ruse, Ucrainei, Franței și a Țărilor de Jos, raportul de expertiză judiciară obținut în urma efectuării cercetării în faza de urmărire penală sau faza de judecată, este privit ca mijloc independent de probă și poate sta la baza sentinței de achitare sau de condamnare, emisă de către instanța de judecată.

În același rând, legislația procesual penală a Germaniei nu oferă statut de mijloc independent de probă raportului de expertiză judiciară. În această ordine de idei, menționăm că raportul de expertiză judiciară obține o valoare probatorie numai în cazul în care expertul care a efectuat cercetarea a fost prezent la judecarea cauzei și a depus declarații cu privire la raportul prezentat.

„În pofida faptului că legislația prevede că valoarea probatorie a mijloacelor de probă este egală, din practica judiciară deducem faptul că raportul de expertiză judiciară reprezintă unul dintre cele mai semnificative mijloace de probă în cadrul procesului penal. Importanța acestuia rezultă din procedura de întocmire a acestuia precum și de dezvoltarea procedurilor științifice de efectuare a expertizelor judiciare în cadrul laboratorului de expertiză judiciară” [133, p. 107].

În comparație cu celelalte mijloace de probă, raportul de expertiză judiciară, posedă anumite caracteristici individuale, care îl deosebesc de celelalte mijloace de probă:

- „este mijlocul de probă, procedura de obținerea a căruia este reglementată nu numai de legislația procesual penală dar și de Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar;
- cercetarea obiectelor supuse examinării și materializarea concluziilor sale în raportul de expertiză judiciară este realizată de către un subiect special, expert judiciar;
- este mijlocul de probă, care, în anumite situații prevăzute este obligatoriu pentru constatarea anumitor circumstanțe ale cauzei;
- este mijlocul de probă, care oferă anumită informație în rezultatul aplicării cunoștințelor speciale din unul sau mai multe domenii” [169, p. 112].

Condițiile de fond și de formă ale raportului de expertiză judiciară sunt prevăzute atât în Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar precum și în acte normative interne ale instituțiilor de expertiză judiciară. Conținutul raportului de expertiză trebuie să fi clar și explicit pentru toți participanții la procesul penal.

În doctrina dreptului procesual penal, precum și în prevederile codului de procedură penală, și a Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar este prevăzut expres că raportul de expertiză judiciară este structurat în trei părți:

- partea introductivă;

- partea descriptivă;
- concluzii.

În partea introductivă a raportului de expertiză judiciară, întocmită de către CTC și EJ al IGP a MAI, este amplasată și emblema Centrului Național de Acreditare din Republica Moldova (*Anexa 1- 1.7*). Astfel, se prezumă că laboratorul de expertiză judiciară este autorizat conform standardului ISO/CEI 17025 pentru efectuarea expertizei care a fost realizată și rezultatele căreia au fost materializate în raportul de expertiză judiciară.

Autorizarea laboratorului reprezintă una dintre cerințele esențiale ale Legii nr. 68, însă la momentul intrării în vigoare a Legii, CTC și EJ al IGP, CNEJ pe lângă Ministerul Justiției, precum și alte laboratoare de expertiză judiciară nu corespundeau acestei cerințe, din acest considerent această prevedere a intrat în vigoare peste 5 ani de la intrarea în vigoare a Legii nr. 68 cu privire la expertiza judiciară.

În partea introductivă a raportului de expertiză judiciară nu este reflectată procedura de cercetare a obiectelor, ci doar informația despre obiectele supuse cercetării. Aici atribuim atât obiectele în litigiu cât și cele ca model de comparație, informația despre ordonatorul expertizei judiciare, nr. cauzei penale, denumirea instituției care va efectua cercetarea, nr. raportului de expertiză judiciară și data întocmirii acestuia, întrebările la care urmează să răspundă expertul judiciar, informația despre expertul judiciar (vechimea în muncă în domeniu, funcția, gradul [dacă este]). De asemenea, un element important pentru care se va contrasemna expertul judiciar reprezintă informarea acestuia despre drepturile și obligațiile, precum și despre răspunderea penală pentru prezentarea cu bună știință a unei concluzii false conform art. 312 al CP al Republicii Moldova (*Anexa 1 -1.7; 2 – 2.9; 3 – 3.6; 4 – 4.4*).

Informația despre ordonatorul expertizei, întrebările, obiectul expertizei sunt reflectate în actul de dispunere a acesteia, ordonanța organului de urmărire penală (*Anexa 6*) sau încheierea instanței de judecată (*Anexa 7 – 7.2*). Analizând temeiul de drept privind dispunerea expertizei judiciare și întocmind partea introductivă a raportului de expertiză, expertul judiciar va trece la următoarea etapă, etapa de lucru rezultatele căreia sunt materializate în partea descriptivă a raportului.

„În această diviziune a raportului de expertiză judiciară trebuie să se oglindească toate etapele ale procesului de cercetare, care în final justifică concluzia la care s-a ajuns. De asemenea, partea descriptivă a raportului de expertiză judiciară trebuie să reflecte procesul de cercetare, mijloacele tehnico-criminalistice și metodologia utilizată, toate datele obținute în urma examinării, modul de valorificare și interpretare a acestora” [121, p. 121].

Referitor la partea descriptivă a raportului de expertiză judiciară, în literatura de specialitate nu există o opinie unică cu privire la faptul dacă partea descriptivă, de sine stătător are valoarea probatorie în cadrul procesului penal sau nu.

În această ordine de idei, autorul T.V. Sahnova afirmă că stabilirea unor fapte interlocutorii de către expert nu vor avea valoare probatorie, deoarece pentru a formula o concluzie generală la care se referă aceste fapte intermediare, de asemenea, apare necesitatea ca acestea să fie explicate de o persoană care posedă cunoștințe speciale [197, p. 37].

Un alt punct de vedere în acest sens este exprimat de către autorul M.K. Treșnikov, care susține părerea că partea descriptivă a raportului de expertiză judiciară poate îmbrăca forma unei probe indirecte în cadrul procesului penal [204, p. 283]. Aprecierea probelor intră în competența organului de urmărire penală sau instanța și doar examinând toate probele în ansamblu organul competent poate stabili dacă proba este directă sau indirectă.

Totuși, susținem că argumentele invocate de către autorul T.V. Sahnova, deoarece în partea descriptivă a raportului de expertiză judiciară este reflectat procesul de cercetare, care este realizat cu aplicarea cunoștințelor speciale pe care le posedă expertul judiciar. Reieșind din faptul că părțile la proces nu posedă cunoștințele speciale, conținutul și esența părții descriptive a raportului de expertiză judiciară nu este accesibilă părților, însă pentru lămurirea cărora sunt în drept să solicite audierea expertului judiciar.

În cazul în care raportul expertului nu este clar sau are unele deficiențe, pentru înlăturarea cărora nu sunt necesare investigații suplimentare, ori a apărut necesitatea precizării metodelor aplicate de către expert sau unele noțiuni, organul de urmărire penală sau procurorul este în drept să audieze expertul în vederea clarificării tuturor circumstanțelor.

În acest sens s-a expus și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în cauza Krasniki c. Republicii Cehe [24, par. 79], „Curtea a reiterat că probele în mod obligatoriu vor fi prezentate în cadrul unei audierii publice, în prezența acuzatului, în vederea argumentării contradictorii”.

Așadar, Curtea a menționat că în procesul cercetării probelor, acestea urmează a fi argumentate respectând condițiile de contradictorialitate, dar în lipsa explicării, a părții descriptive a raportului de expertiză judiciară dezbateri contradictorii nu sunt pasibile.

Concluziile raportului de expertiză judiciară, structural, reprezintă o parte a acestuia și constituie nucleul probator al acestui mijloc de probă.

Concizia și claritatea concluziilor formulate de către expert trebuie să fie evidente. Concluziile trebuie să reprezinte sinteza logică a constatărilor parțiale la care a ajuns expertul pe parcursul efectuării investigațiilor [121, p. 129].

Astfel, concluziile expertului, în mod obligatoriu, trebuie să corespundă următoarelor criterii:

- concluziile trebuie să cuprindă răspunsurile la întrebările formulate de către ordonatorul expertizei;
- răspunsurile la întrebări se fie formulate exact, fără a permite interpretări echivoce;
- să existe legătura logică dintre cercetări și concluzii;
- concluziile să se refere numai la obiectele expertizei;
- să nu depășească competența expertului etc.

Autorul B. Benoni afirmă că „modul în care criminalistul își formulează concluziile trebuie să fie clar, decurgând în succesiune logică din rezultatele examinării făcute. Concluziile formulate de expert pot fi: certe și probabile. Practica expertizei criminalistice cunoaște cazurile când nu poate fi formulată nici una din aceste concluzii” [5, p. 93].

Autorii G.I. Olteanu și M. Ruiu opinează că „concluziile pot fi certe, probabile și de imposibilitate. La rândul său, concluziile certe apar în condițiile susținerii de către expert pe baza unor argumente științifice a unor enunțuri de interes pentru anchetă” [124, p. 86].

Concluziile certe la rândul său, sunt de două tipuri: pozitive și negative [69, p. 14]. În literatura de specialitate, concluziile pozitive sunt și concluzii de identificare a persoanei (urma papilară ridicată în cadrul cercetării la fața locului a fost creată de degetul mare al mâinii stângi a cet. X), pe când concluziile negative au sensul de a exclude (urma papilară de la fața locului a fost creată nu de cet. X, ci de către o altă persoană).

Dintre concluziile rapoartelor de expertiză judiciară cele mai valoroase sunt concluziile cu caracter de certitudine, a căror interpretare nu ridică probleme, însă nu trebuie să se renunțe la verificarea lor atentă, mai ales că, de multe ori, reprezintă singura posibilitate de a obține probe cu adevărat valoroase în cadrul procesului penal [124, p. 90].

Valoarea probatorie a concluziilor de probabilitate reprezintă un subiect al unor discuții îndelungate și contradictorii în doctrina de specialitate.

Esența acestor discuții constă în faptul că unii autorii susțin părerea precum că concluziile de probabilitate nu constituie probe în cadrul procesului penal ci doar o informație de orientare [202, p. 452].

O altă poziție în acest sens au expus-o autorii M.A. Celițov și N.V. Celițova care opinează că concluziile de probabilitate reprezintă o probă indirectă în cadrul procesului penal [213, p. 195].

Concluziile de probabilitate sunt formulate în cazurile când calitatea și cantitatea indicilor individuali, particularitățile acestora precum și alte circumstanțe nu permit expertului

judiciar să formuleze concluzii certe. Cu alte cuvinte, există o limită la stabilirea și identificarea caracteristicilor și particularităților cantitative și calitative ale obiectului supus cercetării, când concluzia de probabilitate evoluează și se transformă în concluzii certe.

Însă nu ne vom expune referitor la valoarea probatorie a concluziilor de probabilitate a raportului de expertiză judiciară din motiv că legiuitorul autohton a prevăzut expres în ce caz poate fi adoptată sentința de condamnare. Astfel, „sentina de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri sau, în mod exclusiv ori în principal, pe declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale și citite în instanța de judecată în absența lor” [38].

Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind sentința judecătorească [94] prevede că „sentina de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri sau, în mod exclusiv ori în principal, pe declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale, citite și cercetate în instanța de judecată cu respectarea cerințelor art. 371 CPP”.

Din cele menționate supra, rezultă faptul că sentința de condamnare nu poate fi bazată pe concluziile de probabilitate ale raportului de expertiză judiciară, sentința de condamnare se adoptă numai în condiția în care, în urma cercetării judecătorești, vinovăția inculpatului în săvârșirea infracțiunii a fost confirmată incontestabil prin ansamblul de probe cercetate în instanță.

Indiferent la ce concluzii a ajuns expertul judiciar în rezultatul efectuării expertizei: certe sau de probabilitate, organul de urmărire penală sau judecătorul apreciază probele conform propriei convingeri, formate în rezultatul examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege.

„Concluziile de imposibilitate se formulează atunci când elementele individuale ale urmelor sau mijloacelor materiale de probă ori când mijloace tehnice existente la dispoziția expertului sunt insuficiente și nu permit formularea unor concluzii certe ori probabile. Există posibilitatea ca expertul să primească urme deteriorate, înscrisuri care conțin foarte puține elemente specifice, semnături simple, urme biologice contaminate, urme care prin natura lor nu permit identificarea la nivel individual” [124, p. 88].

Uneori, în practică, „concluzia de imposibilitate este apreciată ca o concluzie de excludere, conducând la aprecieri greșite. Ea este însă expresia unei imposibilități generale, nu numai față de obiectul prezentat dar și față de orice obiect sau ființă” [5, p. 93].

Însă imposibilitatea formulării unor concluzii nu trebuie să fie confundată cu refuzul de a efectua expertiza judiciară. În cazul imposibilității formulării unor concluzii, expertul va răspunde doar la unele întrebări din ordonanță, indicând în raportul de expertiză judiciară care este motivul imposibilității formulării unor concluzii. De exemplu, a fost dispusă expertiza

dactiloscopică, în ordonanță ordonatorul a indicat două întrebări: dacă urma papilară este valabilă pentru identificare; dacă urma aparține cet. X. Dar pentru efectuarea examenului comparativ, nu au fost expediate fișele dactiloscopice. În urma efectuării cercetării, expertul judiciar constată că urma este valabilă dar se află în situația de imposibilitate de a formula concluzia asupra întrebării cu privire la persoana căreia îi aparține această urmă, din motivul că nu poate efectua examenul comparativ din cauza lipsei urmelor ca model de comparație (fișa dactiloscopică).

Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar [103], reglementează cazurile când expertul judiciar poate să refuze efectuarea expertizei judiciare:

- „a fost încălcată procedura de dispunere a expertizei judiciare;
- întrebările prezentate spre soluționare depășesc competența sa ori se constată că realizările științei și tehnicii nu permit soluționarea lor;
- materialele prezentate pentru efectuarea expertizei sunt insuficiente;
- expertul judiciar nu dispune de condiții, metode și proceduri aprobate, nici de mijloacele tehnice necesare pentru efectuarea cercetărilor;
- există un pericol pentru viața sau sănătatea expertului judiciar, care depășește limitele riscului profesional;
- nu este asigurat accesul liber la obiectul expertizei sau nu există condițiile necesare pentru efectuarea expertizei;
- nu a fost achitată taxa pentru serviciile de efectuare a expertizei;
- nu există niciunul dintre temeiuri pentru a dispune o expertiză judiciară repetată sau expertiză suplimentară”.

„Expertul judiciar informează în scris ordonatorul expertizei despre refuzul efectuării expertizei judiciare, despre motivele care au stat la baza acestui refuz și despre necesitatea ridicării de către acesta a materialelor prezentate pentru efectuarea expertizei judiciare” [103].

La rândul său, CPP obligă ordonatorul să comunice părților raportul de expertiză judiciară sau declarația expertului judiciar privind imposibilitatea prezentării unor concluzii, precum și procesul-verbal de audiere a expertului, imediat, dar nu mai târziu de 3 zile lucrătoare de la primirea lor de către organul de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată. Însă legiuitorul a omis obligația ordonatorului de a comunica părților despre refuzul expertului judiciar de a efectua expertiza.

Pe lângă condițiile de fond și de formă ale raportului de expertiză judiciară, acesta urmează să corespundă unor criterii stabilite expres de legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Așadar, raportul de expertiză este valabil dacă sunt respectate cumulativ următoarele condiții:

- „laboratorul în care a fost efectuată expertiza judiciară este autorizat și actul de autorizare este valabil;
- cercetările au fost efectuate pentru specialitatea de expertiză judiciară pentru care laboratorul este autorizat;
- expertiza a fost efectuată prin metode și proceduri aprobate;
- expertiza a fost efectuată cu aparataj standardizat, în cazul expertizelor judiciare efectuate cu utilizarea aparatajului, mijloacelor tehnice sau a altui utilaj;
- expertiza a fost efectuată de un expert judiciar inclus în Registrul de stat al experților judiciari sau de către o persoană recunoscută în calitate de expert judiciar în procesul respectiv de către ordonatorul expertizei” [103].

Raportul de expertiză se întocmește în formă scrisă pe file albe de format A4, dactilografiat, în limba română.

„În condițiile actuale, în Republica Moldova, ponderea metodicilor de expertiză judiciară validate, utilizate de către laboratoarele de expertiză judiciară în activitatea lor este foarte mică, fiind direct proporțional numărului de metodici pe care le au laboratoarele de expertiză judiciară acreditate. Acest lucru vorbește de la sine despre credibilitatea concluziilor rapoartelor de expertiză judiciară eliberate de instituțiile respective, având și o influență directă asupra calității întregului proces judiciar, bazat pe acest probatoriu. Iată de ce vectorul de dezvoltare a domeniului de expertiză judiciară trebuie orientat anume în direcția acreditării a cât mai multe metodici, ori cel puțin, impunerea cerinței ca toate metodicile utilizate la efectuarea expertizei să treacă procedura validării” [12, p. 23].

Utilizarea tehnicii și a metodelor moderne la efectuarea expertizei judiciare contribuie în mod inevitabil la perfecționarea acestei instituții, precum și sporirea încrederii societății în rezultatele acesteia. Acreditarea metodicilor de efectuare a expertizelor judiciare reprezintă un primul pas de recunoaștere a rezultatelor cercetărilor realizate în laboratoarele de expertiză judiciară pe plan internațional.

2.3. Raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală și corelația lui cu raportul de expertiză judiciară în cadrul procesului penal

Atragerea la răspundere penală a persoanelor care au încălcat regulile prestabilite nu este posibilă fără aplicarea prevederilor legii procesual penale, care are drept scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de

faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite; astfel, orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

„Elementul de bază al oricărei societăți îl constituie totalitatea relațiilor ce se nasc și evaluează în cadrul acesteia. Existența și normala desfășurare a acestor raporturi este influențată direct de valorile sociale recunoscute și protejate de stat” [134, p. 59].

Astfel, „având în vedere că în societate există și numeroase cazuri de încălcare a regulilor stabilite între oameni, pe de o parte, precum și față de instituțiile abilitate să asigure un climat propice pentru viața și activitatea membrilor societății, s-au stabilit și norme juridice prin care sunt ocrotite respectivele reguli. În cazul faptelor cu un grad de pericol social scăzut, relațiile de conviețuire socială sunt ocrotite prin intermediul unor mijloace juridice extrapenale, de drept civil, drept administrativ etc., Împotriva faptelor cu gravitate mai mare, aceste relații sunt ocrotite și prin mijloace specifice dreptului penal și procesual penal” [102, p. 542].

În cadrul procesului penal, fără cunoașterea riguroasă de către judecători a faptei penale, produsă în realitate, a persoanei făptuitorului, a circumstanțelor obiective care au premers, au însoțit sau au urmat săvârșirii infracțiunii, a circumstanțelor subiective, precum și fără cunoașterea clară a altor împrejurări conexe cauzei, realizarea justiției este, uneori, imposibilă [6, p. 66].

Procesul penal constituie un proces de cunoaștere, în care organul judiciar trebuie să ajungă la aflarea adevărului. În activitatea de aflare a adevărului elementele care duc la realizarea cunoașterii sunt dovezile [152, p. 331].

Așadar, „în scopul stabilirii adevărului în procesul penal este necesară o activitate cognitivă în care subiecții implicați într-o cauză penală efectuează acțiuni în vederea asigurării cercetării sub toate aspectele, complete și obiective, ale circumstanțelor cauzei” [74, p. 260].

Stabilirea adevărului în cadrul cauzei penale nu este posibilă fără probe. Legiuitorul a definit probele ca fiind elemente de fapt, dobândite în modul stabilit lege, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei.

La rândul său, probele pot fi dobândite numai prin acele mijloace de probă care sunt expres prevăzute de Codul de procedură penală.

Raportul de expertiză judiciară precum și constatarea tehnico-științifică sau medico-legală, conform art. 93 CPP constituie mijloc de probă care, *inter alia*, posedă unele trăsături

asemănătoare. Din acest considerent, este necesară stabilirea unor trăsături comune precum și de identificat acele criterii care diferențiază aceste două mijloace de probă.

Raportul de expertiză judiciară se caracterizează prin unitatea formei și a conținutului acestuia, indiferent de instituția de expertiză judiciară unde a fost efectuată expertiza judiciară. Forma raportului de expertiză judiciară o reprezintă documentul dactilografiat, purtător de informații probatorii, care are un rol important în instanța de judecată pentru a constata admisibilitatea sau inadmisibilitatea acestuia.

Toate mijloace de probă prevăzute în codul de procedură penală posedă anumite trăsături individuale care le diferențiază de celelalte mijloace de probă. Raportul de expertiză judiciară este întocmit de către expert judiciar, în urma efectuării cercetării complete și obiective a obiectelor parvenite la examinare, baza juridică privind efectuarea cercetării constituie ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței de judecată.

Expertul judiciar este „persoana calificată și abilitată, conform legii, să efectueze expertize și să formuleze concluzii în specialitatea în care este autorizată, cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, organismul și psihicul uman, și care este inclusă în Registrul de stat al experților judiciari” [103].

Așadar, reieșind din textul legii menționat supra, deducem faptul că expertul judiciar este persoana fizică care posedă cunoștințe speciale, care sunt necesare pentru efectuarea expertizei judiciare, care posedă anumite drepturi și obligații în procesul efectuării cercetării. De asemenea, în procesul efectuării cercetării, el beneficiază de independență procesuală și poartă răspundere penală pentru concluzii intenționat false.

În literatura de specialitate, uneori, se confundă noțiunea de expert și specialist. Așadar, unii autori [120, p. 136] „întrebuințează termenul de specialist la descrierea expertului judiciar ca participant al procesului penal. Considerăm că folosirea termenului „specialist” la definirea termenului de expert nu este una legală și corectă, astfel, este confundat statutul expertului judiciar cu statutul altui participant la proces, specialist, competențele funcționale a căruia diferă de competențele funcționale ale expertului judiciar”.

Includerea de către legiuitor a constatării tehnico-științifice sau medico-legale în categoria mijloacelor de probă în cadrul procesului penal a trezit unele nedumeriri atât în rândul teoreticienilor, cât și rândul practicienilor. Examinând prevederile legale care reglementează procedura de întocmire a raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală în care sunt materializate rezultatele constatării, deducem faptul că instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale nu este reglementată suficient de clar, și permite o interpretare extensivă a prevederilor legale.

În procesul efectuării expertizei judiciare, legiuitorul a prevăzut expres că expertul aplică cunoștințele speciale, însă în cazul constatării tehnico-științifice sau medico-legale legiuitorul prevede că organul de urmărire penală, organul de constatare sau instanța de judecată poate folosi cunoștințele unui specialist, dar nu este specificată care este natura acestor cunoștințe.

Dacă norma care reglementează condițiile efectuării constatării tehnico-științifice sau medico-legale nu specifică expres faptul că specialistul va aplica sau nu va aplica cunoștințe speciale, la rândul său art. 87 alin. 2 CPP prevede expres că specialistul trebuie să posede suficiente cunoștințe și deprinderi speciale pentru acordarea ajutorului necesar organului de urmărire penală, procurorului, organului de constatare sau instanței, dar nu și efectuarea unei cercetări, precum în cazul efectuării expertizei judiciare.

O prevedere diametral opusă legiuitorul a prevăzut-o în art. 6 pct. 43 CPP definind specialistul ca persoană care cunoaște temeinic o disciplină sau o anumită problemă și este antrenat în procesul penal, în modul prevăzut de lege, pentru a contribui la stabilirea adevărului.

Reieșind din cele menționate supra, remarcăm o necorordanță între normele legale care reglementează instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale.

Pe lângă o astfel de reglementare ambiguă, legiuitorul nu a prevăzut care este structura raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală, sau structura acestui raport este identică cu cea a raportului de expertiză judiciară, însă, la fel, nu am identificat o reglementare legală care va oferi răspuns la această întrebare.

Necesitatea efectuării unei analize comparative ample între constatarea tehnico-științifică și expertiza judiciară rezultă din valoarea probatorie egală a acestor mijloace de probă, care în activitatea practică au un rol important în cadrul probatoriului penal, însă instituția constatării tehnico-științifice sau medico-legale nu este reglementată la un nivel înalt, ci doar sunt redată unele aspecte generale ale acestei instituții, pe care le considerăm insuficiente pentru a reda o claritate și o apreciere ale acestui mijloc de probă.

Analizând prevederile Codului de procedură penală, concluzionăm că procedura de întocmire a raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală, nu și-a găsit reflectare în lege, fapt care ridică multe semne de întrebare atât la aprecierea acestuia, precum și la cercetarea raportului de constatare tehnico-științifică în instanța de judecată.

Prin urmare, menționăm că nu este clară structura raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală, procedura de întocmire a acestuia, verificarea, aprecierea precum și folosirea acestuia în cadrul probatoriului penal, fapt care influențează negativ asupra procesului probațiunii. Însă în activitatea practică, structura raportului de constatare tehnico – științifică este similară cu structura raportului de expertiză judiciară (*Anexa 4 – 4.4*).

Actual Cod de procedură penală nu redă la cel mai înalt nivel aspectul legal al constatării tehnico-științifice sau medico-legale și opinăm că legiuitorul s-a limitat doar la redarea aspectelor legale ale acestui mijloc de probă. Astfel, art. 87 CPP prevede drepturile și obligațiile specialistului, cazuri când acesta va participa la unele acțiuni de urmărire penală precum și rolul acestuia în cadrul procesului penal.

Aceeași opinie o susține autorul V. Măcelaru, care afirmă că raportul de expertiză sau de constatare tehnico-științifică este expresia documentară a întregii activități de cercetare. De aceea, problemele privind forma și conținutul raportului au o legătură directă cu importanța probatorie a cercetării la rezolvarea cauzei [111, p. 171].

Pentru a evidenția esența și specificul constatării tehnico-științifice sau medico-legale este necesară efectuarea unei analize comparative între competența expertului și competența specialistului în cadrul procesului penal.

Așadar, art. 139 CPP prevede expres că în cazul în care există pericol de dispariție a unor probe sau de modificare a unor situații de fapt și este necesară explicarea de urgență a unor fapte sau circumstanțe ale cauzei, procurorul, organul de urmărire penală, organul de constatare sau instanța de judecată poate folosi cunoștințele unui specialist. La rândul său, art. 6 pct. 43 definește specialistul ca persoana care cunoaște temeinic o disciplină sau o anumită problemă și este antrenată în procesul penal, în modul prevăzut de lege, pentru a contribui la stabilirea adevărului.

Autorii Ig. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi ș.a. [74, p. 251], susțin părerea că ajutorul acordat de către specialist se exprimă prin:

- „contribuirea prin sfaturi, sugestii la descoperirea, fixarea, ridicarea sau excluderea obiectelor și a documentelor care au importanță pentru cauză penală;
- contribuirea la aplicarea mijloacelor tehnice și a programelor computerizate în cursul acțiunii procesuale;
- formularea concluziilor de constatare tehnico-științifică sau medico-legală;
- ajutorul la formularea întrebărilor pentru experți”.

Activitatea specialistului nu se bazează doar pe efectuarea constatării tehnico-științifice sau medico-legale, ci și alte activități, efectuarea cărora necesită aplicarea cunoștințelor și deprinderilor speciale, care contribuie la aflarea adevărului în cadrul procesului penal.

Autorul N. Volonciu prezintă un model clasic când este necesară intervenția specialistului, „...la locul săvârșirii infracțiunii rămân numeroase urme sau obiecte a căror descoperire, ridicare, conservare și deseori interpretare prin metode tehnice de laborator foarte complicate nu poate fi făcută decât de un specialist având și dotarea materială necesară și nu de

către orice organ de urmărire penală. De exemplu, pentru relevarea unei amprente și mai ales pentru identificarea persoanei după urma respectivă este nevoie de un specialist în dactiloscopie [152, p. 385], însă acest lucru, conform art. 118 CPP, poate fi realizat și de către persoana care efectuează urmărirea penală.

În urma celor menționate de autorul N. Volonciu, identificarea persoanei de către specialist după urmele papilare, în cazul dat, este de urgență, astfel încât este pericol că persoana se va eschiva de la urmărirea penală sau există pericolul dispariției unor mijloace materiale de probă.

Sub aspectul conținutului, această „activitate operativă este mai restrânsă decât expertiza și se dispune numai în caz de urgență. Constatarea tehnico-științifică este mijlocul prin care se folosesc în faza de urmărire a procesului penal, cunoștințele unui specialist sau tehnician pentru lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări care necesită cunoștințe de specialitate. Ea are caracter facultativ” [143, p. 120].

Așadar, în cazurile urgente, în care se „impune lămurirea fără întârziere a faptelor sau împrejurărilor cauzei, organul de urmărire penală are posibilitatea să folosească cunoștințele unui specialist, dispunând efectuarea unei constatări tehnico-științifice asupra materialelor și datelor pe care le pune la dispoziție sau le indică specialistul” [146, p. 40].

O poziția similară o susțin autorii Iu. Odagiu, T. Osoianu, A. Andronache ș.a., care reiterează că „în cazul în care există pericol de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt și este necesară explicarea urgentă a unor fapte sau circumstanțe ale cauzei, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate folosi cunoștințele unui specialist dispunând, la cererea părților, iar organul de urmărire penală și din oficiu, efectuarea constatării tehnico-științifice sau medico-legale” [123, p. 321].

Reieșind din cele menționate supra, concluzionăm că constatările tehnico-științifice sau medico-legale este un mijloc de probă special, care își găsește aplicabilitatea în cazuri de risc de dispariție a unor mijloace de probă precum și în cazurile când este necesară explicarea de urgență a unor fapte sau circumstanțe. Însă această regulă nu este una obligatorie, astfel încât constatările tehnico-științifice sau medico-legale poate fi aplicată și în alte circumstanțe.

Totodată, examinând literatura de specialitate precum și prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova, nu am constatat care sunt cerințele față de o persoană ca să obțină statut de specialist. Care sunt criteriile de apreciere a raportului de constatare tehnico-științifică? Specialistului îi este asigurată independența procesuală?

Cu privire la independența procesuală a specialistului s-a expus autorul Ig. Dolea, care reiterează că „specialistul, ca subiect procedural, activează, de regulă, în cadrul organului de

urmărire penală. Prin urmare, pot apărea probleme de independență a acestora în sensul art. 6 al CtEDO. În al doilea rând, specialiștii sunt chemați potrivit art. 87 CPP să participe la efectuarea unei acțiuni procesuale și nu doar la efectuarea cercetării și întocmirea rapoartelor de constatare tehnico-științifice sau medico-legale. În al treilea rând, norma legală indică la necesitatea de a poseda cunoștințe și deprinderi speciale pentru acordarea ajutorului necesar și nu de a efectua unele cercetări independente” [70, p. 238]. Însă odată cu numirea în funcție, se prezumă că specialistul este obiectiv și imparțial, și nu va realiza acțiuni negative asupra bunei desfășurări a procesului penal.

Așadar, concluzionăm că specialistul nu va efectua o cercetare, ci doar se va limita la explicarea de urgență a unor circumstanțe ale cauzei. Constatarea tehnico-științifică trebuie să fie efectuată într-un moment foarte apropiat de cel al săvârșirii infracțiunii [120, p. 133], deoarece numai în acest fel ea poate surprinde aspecte cu relevanță deosebită în rezolvarea cauzei. Însă efectuarea expertizei judiciare necesită un timp îndelungat pentru a asigura efectuarea unei cercetări corecte și obiective, fapt care poate influența negativ asupra bunei desfășurări a urmăririi penale.

Pentru a efectua o delimitare dintre aceste mijloace de probă, autorul A.V. Cudreavțeva, menționează că este necesar de a clarifica esența și specificul activității expertului și a specialistului. Expertul judiciar, în rezultatul efectuării unei cercetări, aplicând cunoștințe speciale, formulează concluziile în specialitatea în care este autorizat, cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, organismul și psihicul uman. Premisa principală reprezintă informația cu privire la cauza penală, a doua premisă reprezintă cunoștințele speciale ale specialistului, în urma aplicării cărora se ajunge la o concluzie [174, p. 56].

O poziție similară a expus-o și autorul V.M. Bîcov, care susține că specialistul, de regulă, se limitează doar la examinarea obiectelor prezentate, dar cunoștințele sale speciale le aplică nu pentru a efectua o cercetare, ci doar la aprecierea acestora [159, p. 75].

Însă nu susținem poziția autorului V.M. Bîcov din considerent că nu intră în competența specialistului de a aprecia obiecte, documente etc., judecătorul și persoana care efectuează urmărirea penală apreciază probele în conformitate cu propria lor convingere, formată în urma cercetării tuturor probelor administrate.

Autorul R. Cojocaru susține opinia că expertiza judiciară „...presupune o cercetare mai aprofundată a situațiilor supuse investigării cauzelor penale și are un conținut mai larg decât constatarea medico-legală” [40, p. 284].

Așadar, specialistul trebuie să fie implicat pentru soluționarea unor întrebări care nu necesită efectuarea unei cercetări complexe cu aplicarea mijloacelor tehnice de laborator și pentru soluționarea cărora nu este nevoie de timp îndelungat. Expertiza judiciară la rândul său se dispune când este necesară efectuarea unei cercetări cu aplicarea cunoștințelor speciale, care să corespundă metodelor aprobate, cu aplicarea mijloacelor tehnico-criminalistice standardizate.

Criteriile de delimitare a raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală de la raportul de expertiză judiciară menționate supra sunt interpretative și nu stabilesc anumite criterii legale clare de delimitare a acestor mijloace de probă.

Codul de procedură penală prevede expres părțile care pot dispune efectuarea constatării tehnico-științifice sau medico-legale, așadar, procurorul, organul de urmărire penală, organul de constatare sau instanța de judecată poate folosi cunoștințele unui specialist, dispunând, la cererea părților, iar procurorul, organul de urmărire penală, organul de constatare – și din oficiu, efectuarea constatării tehnico-științifice sau medico-legale.

Menționăm că constatarea tehnico-științifică sau medico-legală poate fi dispusă și la cererea părților, însă cererea de dispunere a constatării tehnico-științifice sau medico-legale nu are un caracter obligatoriu și poate fi respinsă, la fel și expertiza judiciară poate fi dispusă la cererea părților, însă legiuitorul a menționat că părțile, din inițiativă proprie și pe cont propriu, sunt în drept, prin intermediul organului de urmărire penală, al procurorului sau al instanței de judecată, să înainteze instituției publice de expertiză judiciară/ biroului de expertiză judiciară o cerere privind efectuarea expertizei judiciare pentru constatarea circumstanțelor care, în opinia lor, vor putea fi utilizate în apărarea intereselor lor.

În rezultatul celor menționate *supra*, concluzionăm că atât expertiza judiciară, cât și constatarea tehnico-științifică poate fi dispusă la cererea părților, însă expertiza judiciară poate fi dispusă și pe cont propriu de partea care a solicitat-o. Ne punem o întrebare: expresia „pe cont propriu” nu contravine prevederilor legale? Pe de o parte, legiuitorul a oferit posibilitatea părților de a prezenta probe în favoarea lor; totodată, în cazul lipsei de mijloace financiare, nu se va încălca dreptul la apărare?

Codul de procedură penală nu prevede faza procesului penal când poate fi dispusă constatarea tehnico-științifică sau medico-legală, la fel și în cazul expertizei judiciare nu există o claritate în prevederile legale.

Conform prevederilor art. 279 CPP, acțiunile de urmărire penală, pentru efectuarea cărora este necesară autorizarea judecătorului de instrucție, precum și măsurile procesuale de constrângere sunt pasibile de realizare doar după pornirea urmăririi penale. În acest sens s-a expus Curtea Supremă de Justiție prin Recomandarea 38 a Plenului CSJ [137], în care se

menționează că potrivit prevederilor art. 142-153 CPP, până la începerea urmăririi penale nu poate fi dispusă și efectuată expertiza. Totodată, aceeași recomandare a Plenului CSJ include constatarea tehnico-științifică sau medico-legală în lista acțiunilor care pot fi efectuate până la declanșarea urmăririi penale, motivând că acțiunea respectivă poate fi desfășurată fără participarea făptuitorului.

„Rațiunea unei asemenea recomandări a fost determinată în primul rând de sarcina de a oferi învinutului accesul la eventualele întrebări puse față de expert. În situația când expertiza va fi dispusă fără a asigura participarea învinutului, survine riscul încălcării articolului 6 al Convenției Europene” [73, p. 40].

Totodată, menționăm că Hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție în chestiunile privind aplicarea prevederilor legale în practica judiciară au caracter de recomandare pentru organele de urmărire penală și instanțele judecătorești.

Cu privire la faza procesului penal când poate fi dispusă expertiza judiciară, în literatura de specialitate nu persistă o opinie unanimă.

Autorul R.S. Belkin menționa despre necesitatea efectuării expertizei judiciare medico-legale până a fi declanșată urmărirea penală [156, p. 107]. Nu susținem poziția autorului R.S. Belkin, deoarece pentru a constata prezența pe corpul persoanei a vătămarilor corporale se va dispune efectuarea constatării medico-legale în care specialistul va constata prezența pe corpul persoanei a vătămarilor corporale, și va exclude riscul de dispariție sau modificarea unor situații de fapt. În cazul respectiv, raportul de constatare medico-legală va constitui temei pentru declanșarea urmăririi penale. Ulterior, pentru cercetarea detaliată a circumstanțelor cauzei, organul de urmărire penală va dispune efectuarea expertizei judiciare medico-legale.

O recomandare similară am identificat-o și în Procedura operațională standard „Disponerea expertizelor judiciare în procesul penal”, conform căreia, pentru neadmiterea dublării activităților desfășurate de către instituțiile de expertiză judiciară, pentru a exclude tergiversarea procesului penal și a reduce cheltuielile legate de constatarea, clarificarea sau evaluarea circumstanțelor cazului, ofițerii de urmărire penală vor dispune, în ordinea prevăzută de lege, efectuarea expertizelor judiciare evitând, pe cât este posibil, disponerea constatărilor tehnico-științifice și medico-legale [125].

Prin astfel de recomandări, este subminată valoarea probatorie a constatărilor tehnico-științifice sau medico-legale, în coraport cu celelalte mijloace de probă, fapt care contravine prevederilor legale.

La fel, Procedura operațională standard privind „disponerea expertizelor judiciare”, recomandă ofițerilor de urmărire penală să dispună expertiza judiciară și până la începerea

urmăririi penale, dar totodată prevede că în situația în care există o bănuială rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, se recomandă ca ofițerul de urmărire penală să decidă prioritar începerea urmăririi penale, mai apoi dispunerea expertizei judiciare [125].

Considerăm că o astfel de recomandare este una ilegală și contravine atât prevederilor Codului de procedură penală, cât și Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Autorii T. Osoianu și D. Ostavciuc susțin opinia că reieșind din prevederile „...art. 139 – 140 al CPP, se desprinde faptul că constatarea tehnico-științifică și medico-legală poate fi dispusă și până la începerea urmăririi penale. Acest fapt se dovedește prin dispunerea acestor acțiuni și de către organul de constatare care este în drept de a efectua acțiuni privind stabilirea bănuiei rezonabile cu privire la infracțiune și până la începerea urmăririi penale” [130, p. 127].

În doctrină nu a fost susținută totalmente opinia potrivit căreia expertiza judiciară poate fi dispusă până la declanșarea urmăririi penale, unul din motivele invocate de către specialiști reprezintă crearea unui precedent, care ar permite sub același pretext efectuarea și altor acțiuni de urmărire penală, care sunt interzise de a fi efectuate până la declanșarea urmăririi penale [219, p. 33].

Pentru a concretiza ce acțiuni de urmărire penală pot fi efectuate doar după pornirea urmăririi penale ne vom referi la prevederile legale. Așadar, legiuitorul autohton a prevăzut expres că acțiunile de urmărire penală pentru efectuarea cărora este necesară autorizarea judecătorului de instrucție, precum și măsurile procesuale de constrângere sunt pasibile de realizare doar după pornirea urmăririi penale, dacă legea nu prevede altfel. La rândul său, cu autorizația judecătorului se efectuează acțiunile de urmărire penală legate de limitarea inviolabilității persoanei, domiciliului, limitarea secretului corespondenței, convorbirilor telefonice, comunicărilor telegrafice și a altor comunicări, precum și alte acțiuni prevăzute de lege.

Reieșind din cele menționate supra, considerăm că efectuarea expertizei judiciare până la declanșarea urmăririi penale nu ar crea un precedent cum a menționat autorul R.S. Belkin, din considerentul că efectuarea cercetării la fața locului până la declanșarea urmăririi penale nu a creat precedent în pofida faptului că cercetarea la fața locului, în unele cazuri, limitează inviolabilitatea personală sau a domiciliului, însă o astfel de reglementare nu a creat precedent și nu a permis ca acțiunile de urmărire penală care sunt efectuate doar după declanșarea urmăririi penale să fie realizate până la declanșarea acesteia.

Pentru a reda aspectele expertizei judiciare și constatările tehnico-științifice sau medico-legale, este necesar de stabilit competența și procedura de constituire în calitate de expert judiciar sau specialist.

Cu privire la expert judiciar, legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede expres condițiile pentru exercitarea activității de expert judiciar, ceea ce nu putem spune despre specialist.

Așadar, pentru a obține calitatea de expert judiciar persoana trebuie să întrunească următoarele condiții:

- „este cetățean al Republicii Moldova;
- cunoaște limba română;
- nu este supusă unei măsuri de ocrotire judiciară sub forma tutelei;
- are diplomă de studii superioare de licență sau echivalentul acesteia în specialitatea pentru care solicită calificarea de expert judiciar; pentru obținerea calității de expert judiciar în domeniul expertizei medico-legale sau psihiatrico-legale – diplomă de studii superioare de specialitate și de studii postuniversitare de rezidențiat/ de master; pentru obținerea calității de expert judiciar în domeniul expertizelor judiciare criminalistice – diplomă de studii superioare de licență sau un act echivalent acesteia și certificatul de calificare în specializarea respectivă;
- a efectuat un stagiu profesional în specialitatea de expertiză pentru care solicită calificarea de expert judiciar;
- este apt din punct de vedere medical pentru exercitarea atribuțiilor de expert judiciar în specializarea pentru care solicită calificarea de expert judiciar;
- nu are antecedente penale;
- are reputație ireproșabilă;
- a susținut examenul de calificare” [103].

Cu privire la expertul judiciar, sunt prevăzute clar în legislație condițiile pe care trebuie să le întrunească persoana pentru a obține un astfel de statut. Prin urmare, întrunind toate condițiile prevăzute de lege, persoana obține statutul de expert judiciar.

Referitor la specialist, legiuitorul a omis reglementarea legală a condițiilor care urmează a fi întrunite pentru a obține un astfel de statut. Cu privire la calitățile specialistului s-a expus autorul A.R. Belkin, care menționează că specialistul este persoana chemată pentru a participa la efectuarea unor acțiuni procesuale, la fel, contribuie la ridicarea, cercetarea și aprecierea probelor. Ulterior, A.R. Belkin a completat că persoana care este citată ca specialist trebuie să posede o calitate specială: să fie erudit [155, p. 11].

La fel și Codul de procedură penală indică expres că specialistul trebuie să posede suficiente cunoștințe și deprinderi speciale pentru acordarea ajutorului necesar organului de urmărire penală, procurorului, organului de constatare sau instanței. Cu privire la experți judiciari, este clar care sunt condițiile care urmează a fi întrunite pentru a obține un astfel de statut. Cu privire la specialist, legiuitorul autohton nu a reglementat la nivel legislativ condițiile care urmează a fi întrunite pentru a obține un astfel de statut.

Pentru a spori calitatea constatărilor tehnico științifice sau medico legale, reieșind din nivelul de pregătire mai înalt și bine reglementat al experților judiciari precum și pentru a soluționa toate inacțiunile legislative referitoare la întocmirea raportului de constatare tehnico-științifică de către specialist, prin Legea 316 din 22.12.2017 [106], a fost modificat art. 139 CPP, așadar, alin. 2 al art. 139, care are următorul conținut:

– Constatarea tehnico-științifică și cea medico-legală pot fi efectuate și de către un expert judiciar înscris în Registrul de stat al experților judiciari.

O astfel de modificare a art. 139 al CPP o considerăm binevenită și contribuie la soluționarea unor neclarități referitoare la competența expertului în procesul efectuării constatării tehnico-științifice sau medico-legale, precum și sporirea calității a rapoartelor de constatare tehnico-științifică sau medico-legală.

Până a fi operate modificările menționate anterior precum și în prezent, constatările tehnico-științifice sau medico-legale la fel erau efectuate atât de către specialiști cât și de către experți judiciari, doar că expertul semna raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală ca specialist (*Anexa 4*).

La fel ca și Legea nr. 68 din 16.04.2016 cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar, legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale din 1086 din 23.06.2000 (abrogată), în varianta sa inițială era denumită „Legea cu privire la expertiza judiciară” care nu reglementa noțiunea de constatare tehnico-științifică sau medico-legală. Ulterior, prin Legea nr. 371 din 29.12.2005 [108], a fost redenumită „Lege cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale” și au fost operate modificări care reglementau și instituția constatărilor tehnico-științifice sau medico-legale.

Pentru a evita confuzia dintre specialist și expert, considerăm că ar fi binevenită o reglementare legislativă a condițiilor care urmează a fi întrunite de către o persoană pentru a i se oferi statutul de specialist. Considerăm că ar fi oportună reglementarea condițiilor care urmează a fi întrunite de către persoană pentru a i se atribui statutul de specialist, în cazul expertului judiciar Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar conține prevederile respective, crearea comisiei de atestare și evaluare a specialiștilor care ar contribui la evaluarea

atât a cunoștințelor speciale ale acestora, cât și de ordin procesual privind competența specialistului, drepturile și obligațiile acestuia etc., precum și crearea unui registru de stat al specialiștilor, care ar confirma domeniul de pregătire și gradul de calificare, la fel ca și în cazul experților judiciari. Așadar, considerăm că pentru a obține statutul de specialist este necesar să fie întrunite următoarele condiții:

- „să fie cetățean al Republicii Moldova;
- să cunoască limba de stat;
- să fi absolvit studii superioare de licență;
- să prezinte diploma de absolvire a cursurilor de pregătire a specialiștilor;
- să fie inclus în registrul de stat al specialiștilor”.

Structura raportului de expertiză judiciară este expres prevăzută atât de Codul de procedură penală, precum și de Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar. Așadar, organul de urmărire penală, instanța de judecată va aprecia acest mijloc de probă conform condițiilor de fond și de formă a acestuia, prevăzute de legislație. Însă nu este clar, după care criterii se va conduce instanța de judecată, organul de urmărire penală pentru a stabili dacă raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală corespunde cerințelor legale?

Legiuitorul autohton a omis o reglementare legală a structurii raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală, astfel nu este clar care criterii vor fi luate în considerare la aprecierea acestui mijloc de probă.

Efectuând o analiză comparativă a raportului de expertiză judiciară și a constatării tehnico-științifice sau medico-egale, evidențiem unele omisiuni legislative ale legiuitorului cu privire la raportul de constatare. În această ordine de idei, considerăm că este necesară o reglementare legislativă a condițiilor de fond și de formă a acestui mijloc de probă, pornindu-se de la faptul că valoarea probatorie a acestuia este aceeași ca și a raportului de expertiză judiciară, care este reglementată de legislația procesual penală cât și de Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

2.4. Aprecierea raportului de expertiză judiciară

Eficacitatea expertizei judiciare nu depinde numai de calitatea cercetării efectuate, metoda de efectuare a cercetării sau tipul concluziilor la care a ajuns expertul, dar și de capacitatea ofițerului de urmărire penală, a procurorului sau a instanței de judecată de a înțelege și de a folosi rezultatele cercetării în cadrul procesului penal.

Procesul de efectuare a expertizei judiciare se finalizează cu materializarea cercetării efectuate în raportul de expertiză judiciară. Raportul de expertiză judiciară reprezintă o informare scrisă cu privire la cercetarea efectuată, rezultatele acesteia precum și concluziile la care a ajuns expertul în rezultatul efectuării expertizei.

Literatura în domeniul dreptului procesual penal precum și cea din domeniul criminalisticii au redat diferit procesul de apreciere a probelor precum și de evaluare a conținutului acestora.

În opinia autorului I.I. Muhin, aprecierea probelor reprezintă activitatea intelectuală, efectuată în anumite forme logice, ca proces logic de stabilire a prezenței și interacțiunii între probe [179, p. 97], stabilirea rolului și conținutului acestora, suficiența și modalitatea de utilizare a probelor pentru soluționarea circumstanțelor importante pentru justa soluționare a cauzei.

Considerăm că un aspect important în aprecierea probelor a expus-o autorul rus Iu.C. Orlov, care susținea părerea că aprecierea probelor decurge conform regulilor sale logice și psihologice [183, p. 81].

Susținem opinia autorului Z.Z. Zinatulin, care menționează că aprecierea probelor parcurge două etape: procedurală și gnoseologică. Totodată, el reiterează că procesul de apreciere a probelor este compus din două elemente definatorii: aprecierea logică și aprecierea legală. Aprecierea logică este caracterizată prin faptul că în cadrul probațiunii părțile la proces efectuează anumite acțiuni prin care se constată relevanța, concludența, utilitatea și veridicitatea probelor. Aprecierea legală, la rândul său, se caracterizează prin faptul că acțiunile logice ale participanților la proces sunt realizate în urma apariției relațiilor procesuale penale, aprecierii îi sunt supuse doar acele elemente de fapt care au fost dobândite cu respectarea prevederilor codului de procedură penală, rezultatele aprecierii sunt materializate în acte procesuale, reieșind din prevederile legii [167, p. 107].

Cu privire la aprecierea probelor în cadrul procesului penal s-a expus și Colegiul penal al CSJ: „...aprecierea probelor este unul dintre cele mai importante momente ale procesului penal, deoarece întregul volum de muncă depus de către organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, cât și de părți în proces, se concentrează pe soluția ce va fi dată în urma acestei activități” [48].

Una dintre garanțiile aprecierii corecte și obiective a probelor este imparțialitatea și independența procesuală a ofițerului de urmărire penală, procurorului și judecătorului. Legiuitorul recunoaște că în procesul aprecierii probelor un rol important îl ocupă personalitatea judecătorului și a ofițerului de urmărire penală. Din acest considerent, propria convingere,

formată în urma cercetării tuturor probelor administrate, care are în conținutul său și aspect psihologic, reprezintă un element esențial la aprecierea probelor.

Propria convingere, ca temei de apreciere a probelor ia naștere în urma examinării tuturor probelor din punct de vedere al coroborării lor. Anume prin intermediul propriei convingeri a fost expusă teoria liberii aprecieri a probelor.

O poziție destul de interesantă cu privire la libera apreciere a probelor a expus-o Iu.C. Orlov [185, p. 71], care consideră că propria convingere constituie o alternativă teoriei aprecierii formale a probelor. La fel, autorul sus-menționat afirmă că propria convingere reprezintă o metodă de apreciere folosită din considerentul că nu există o altă metodă de apreciere a probelor.

Propria convingere constituie influența personalității ofițerului de urmărire penală, judecătorului asupra procesului de apreciere a probelor. Din acest considerent, propria convingere este examinată din mai multe puncte de vedere: gnoseologic, procesual, precum și cel psihologic. Considerăm că în procesul de apreciere a probelor, aspectul de bază îl ocupă anume aspectul psihologic.

Susținem cele expuse de autorul Iu.V. Korenevski, care opinează că în cadrul procesului penal ofițerul de urmărire penală, procurorul și judecătorul, pe baza probelor administrate, își creează o imagine mentală, o presupusă imagine a locului săvârșirii infracțiunii, și rămân față în față cu imaginea pe care și-au creat-o. Fiecare dintre ei trebuie să ia o decizie: imaginea creată este una corectă, corespunde această imagine cu realitate, concluziile la care a ajuns sunt oare corecte? În procesul aprecierii probelor nu există un criteriu obiectiv, deoarece circumstanțele cauzei sunt cunoscute doar în baza probelor administrate și imaginii create în baza acestora [171, p. 154].

În acest sens s-a expus și Comisia de la Veneția care „...a declarat că un judecător este liber să își expună opinia, să stabilească faptele și să aplice legea în toate problemele conform propriei sale convingeri și nu este obligat să se justifice în fața nimănui, nici chiar în fața altor judecători și/sau președintele instanței pentru modul în care a înțeles legea și a stabilit faptele. Acestea sunt garanțiile de bază care asigură independența judecătorului de a judeca cauzele cu imparțialitate, conform conștiinței sale și interpretării pe care a dat-o faptelor, și în conformitate cu legea aplicabilă” [76, pct. 21].

De asemenea, „Comisia de la Veneția a reiterat că sistemele juridice europene sunt foarte variate în ceea ce privește rolul atribuit judecătorului în raport cu organul legislativ, precum și părțile în proces. În sistemele juridice europene există, de asemenea, diferite tehnici de creație legislativă, variind de la coduri detaliate și complexe până la sisteme juridice cu prevederi mai generalizate, care lasă judecătorului mai mult spațiu de interpretare și acțiune. Cu toate acestea,

întotdeauna va exista un anumit element de discreție la interpretarea legilor, stabilirea faptelor și aprecierea probelor. Aceasta este esența funcției judiciare și reprezintă un element de bază al independenței judecătorului” [76, pct. 31].

Cu privire la intima convingere a judecătorului s-a expus și Curtea Constituțională a Republicii Moldova. „Curtea reține că libera apreciere a probelor este strâns legată de regula cercetării sub toate aspectele, complet și obiectiv a circumstanțelor cauzei și probelor. Astfel, Curtea menționează că dispozițiile potrivit cărora probele sunt supuse liberei aprecieri a judecătorului urmează a fi interpretate în sensul în care propria sa convingere este formată în urma cercetării tuturor probelor administrate. Curtea reliefează că noțiunea de „proprie convingere”, care este utilizată în textele de lege criticate, nu are sensul de opinie subiectivă, ci acela al certitudinii dobândite de judecător în urma examinării tuturor probelor în ansamblu, sub toate aspectele, în mod obiectiv și călăuzindu-se de lege” [83].

În același timp, Curtea reamintește că „referitor la procesul de apreciere a probelor, în jurisprudența Curții Europene s-a conturat standardul „dincolo de orice îndoială rezonabilă” (engl: „beyond reasonable doubt”), care presupune că, pentru a putea fi pronunțată o soluție de condamnare, acuzația trebuie dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă” [83].

Termenul de proprie convingere îl identificăm și în legislațiile procesual penale ale Franței, Ucrainei, Germaniei, Țărilor de Jos etc.

În actualul cod de procedură penală a Franței, termenul de „proprie convingere” este utilizat de mai multe ori. În urma examinării cauzei penale în instanța de judecată, înainte de a se retrage în camera de deliberare, președintele ședinței de judecată îi întreabă pe membrii juriului dacă aceștia și-au creat propria convingere în urma examinării cauzei [172, p. 278].

În procesul penal al Țărilor de Jos, „propria convingere” a judecătorului este limitată la unele condiții legislative. De exemplu, persoana nu poate fi condamnată doar în baza declarațiilor prin care și-a recunoscut vinovăția etc.

„Propria convingere” reprezintă un element al procesului de apreciere a probelor și în legislația Germaniei. Acest principiu este prevăzut în art. 264 al CPP al Germaniei. Norma respectivă se referă la activitatea instanței de judecată, aprecierea probelor în baza propriei convingeri are loc și în etapele prejudiciare ale procesului penal [207, p. 75].

Reieșind din cele menționate supra, precum și esența și conceptul raportului de expertiză judiciară, considerăm că este necesar de stabilit și de examinat criteriile de apreciere a raportului de expertiză judiciară, elemente definitorii ale raportului de expertiză judiciară, după care organele competente se conduc la aprecierea acestuia.

La stabilirea criteriilor de apreciere ale raportului de expertiză judiciară, considerăm că este necesară o abordare sistematică, care implică analiza fiecărui aspect al raportului de expertiză în parte, interacțiunea cărora creează noile proprietăți ale acestora, însă cărora le lipsesc toate criteriile privite fiecare în mod individual.

Cu privire la raportul de expertiză judiciară, organele competente deseori întâmpină anumite dificultăți la aprecierea corectă și obiectivă a acestuia. Dificultățile la aprecierea raportului de expertiză judiciară însuși denotă din esența acestuia, în urma efectuării expertizei judiciare, expertul judiciar își expune cercetările și concluziile într-un raport de expertiză judiciară. Anume din cauza aplicării cunoștințelor speciale, deseori, pentru aprecierea corectă a raportului de expertiză judiciară este necesară audierea expertului care a efectuat cercetarea pe marginea cauzei.

Pentru ca raportul de expertiză să fie valabil, legiuitorul a înaintat anumite condiții atât față de raportul de expertiză judiciară, față de expertul judiciar, precum și față de laboratorul de expertiză judiciară în cadrul căruia a fost efectuată cercetarea. Astfel, pentru ca raportul de expertiză să fie valabil, este necesar, cumulativ, să fie întrunite următoarele condiții:

- „laboratorul în care a fost efectuată expertiza judiciară este autorizat și actul de autorizare este valabil;
- cercetările au fost efectuate pentru domeniile de expertiză judiciară pentru care laboratorul este autorizat;
- expertiza a fost efectuată prin metode și proceduri aprobate;
- expertiza a fost efectuată cu aparataj standardizat, în cazul expertizelor judiciare efectuate cu utilizarea aparatajului, mijloacelor tehnice sau a altui utilaj;
- expertiza a fost efectuată de un expert judiciar inclus în Registrul de stat al experților judiciari sau de către o persoană recunoscută în calitate de expert judiciar în procesul respectiv de către ordonatorul expertizei” [103].

În cazul nerespectării condițiilor menționate supra, raportul de expertiză judiciară nu va fi valabil și nu va avea valoarea probantă în cadrul cauzei penale.

La fel, legiuitorul în art. 37 al Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar [103] prevede expres structura raportului de expertiză judiciară: partea introductivă, partea descriptivă și concluziile.

Anexele (planșa ilustrativă, precum și alte materiale care confirmă opinia expertului), la fel constituie o parte integrantă a raportului de expertiză judiciară.

„Claritatea concluziilor formulate de către expert trebuie să fie evidente. Concluziile trebuie să reprezinte sinteza logică a constatărilor parțiale la care a ajuns expertul pe parcursul efectuării investigațiilor” [121, p. 124].

„Modul în care expertul își formulează concluziile trebuie să fie clar, decurgând în succesiunea logică din rezultatul examinărilor făcute. Concluziile formulate pot fi: certe (categorice) și probabile” [121, p. 124].

Însă în anumite circumstanțe expertul poate refuza efectuarea expertizei, informând în acest caz ordonatorul expertizei despre imposibilitatea de a formula o concluzie, despre motivele care au stat la baza acestui refuz și despre necesitatea ridicării de către acesta a materialelor prezentate pentru efectuarea expertizei.

Așadar, observăm că în literatura de specialitate este discutabilă întrebarea cu privire la admisibilitatea și valoarea probatorie a concluziilor de probabilitate în cadrul procesului penal.

Autorul T.V. Averianova susține opinia conform căreia raportul de expertiză judiciară cu concluzia de probabilitate nu poate servi ca temei de luare a unei decizii pe marginea cauzei, deoarece ordonatorului nu i s-a oferit un răspuns cert la întrebarea înaintată [218, p. 330].

La fel și Codul de procedură penală nu permite ca sentința de condamnare să fie bazată pe presupuneri, în mod exclusiv ori în principal, pe declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale și citite în instanța de judecată în absența lor.

Concluziile de probabilitate reprezintă o presupunere a expertului cu privire la anumite circumstanțe și/sau fapte care au fost cercetate de către acesta, însă un răspuns cert nu a fost oferit.

„Raportul de expertiză judiciară ca mijloc de probă în cadrul procesului penal trebuie să corespundă următoarelor criterii:

- raportul de expertiză judiciară se prezintă ca rezultat al efectuării expertizei, care se dispune în baza ordonanței organului de urmărire penală, sau prin încheierea instanței de judecată și care se efectuează în conformitate cu prevederile legale;
- raportul de expertiză judiciară este întocmit de către o persoană care posedă cunoștințe speciale și este inclus în Registrul de stat al experților judiciari;
- reprezintă rezultatul activității de cercetare tehnico-științifică a unor fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar” [103].

Ca și în cazul altor probe, conținutul raportului de expertiză judiciară se studiază, se examinează și se apreciază conform principiilor generale ale aprecierii probelor. Aprecierea probelor, conform propriei convingeri, nu presupune faptul că ofițerul de urmărire penală,

procurorul sau instanța de judecată sunt independenți cu privire la presupunerea despre vinovăție sau nevinovăție a persoanei. La aprecierea probelor, subiecții oficiali vor lua în considerare reglementările legale cu privire la obținerea, fixarea, verificarea și aprecierea probelor în cadrul procesului penal.

Nici o probă, inclusiv și raportul de expertiză judiciară nu are putere probantă dinainte stabilită. Organul de urmărire penală și instanța de judecată cercetând raportul de expertiză judiciară, va verifica:

- dacă a fost respectată procedura de dispunere și efectuare a expertizei judiciare;
- dacă raportul de expertiză judiciară corespunde condițiilor de fond și de formă prevăzute de legislația procesual penală;
- dacă la toate întrebările înaintate a fost dat un răspuns de către expert;
- dacă nu contravin concluziile expertului materialele cauzei penale;
- dacă expertiza a fost efectuată prin metode și proceduri aprobate;
- argumentarea concluziilor expertului;
- dacă au importanță pentru cauza penală circumstanțele stabilite de către expert;
- dacă la efectuarea expertizei au fost folosite toate obiecte care au fost prezentate;
- dacă există teme de a dispune expertiza suplimentară sau repetată.

Raportul de expertiză se cercetează, se analizează și se apreciază individual ulterior în coroborare cu alte probe acumulate pe marginea cauzei. Totodată, vor fi luate în considerare următoarele circumstanțe:

- informația cu privire la expertul judiciar;
- exhaustivitatea cercetării, argumentarea științifică și tipul concluziilor la care a ajuns expertul în urma efectuării cercetării.

La rândul său, în procesul penal al Federației Ruse și al Ucrainei, pentru ca raportul de expertiză judiciară să fie admisibil, este necesar ca următoarele condiții să fie respectate cumulativ:

- procedura de dispunere și efectuarea expertizei judiciare să fie realizată în conformitate cu prevederile CPP;
- dacă drepturile părților la proces să fie respectate la dispunerea și efectuarea expertizei judiciare;
- dacă nu există cazuri de incompatibilitate a expertului judiciar care a efectuat cercetarea;
- dacă sunt respectate condițiile de fond și de formă ale raportului de expertiză judiciară.

Raportul de expertiză judiciară, ca act în care sunt materializate rezultatele cercetării, nu este asigurat de comiterea unor erori de către expertul judiciar. Aspectul respectiv a fost cercetat de autorii A.G. Skomorohov și M.N. Sosenușkina. Autorii menționați au identificat erori în procesul dispunerii și efectuării expertizei judiciare, însă cele mai de întâlnite greșeli sunt:

- bănuitul, învinuitul sau inculpatul nu a făcut cunoștință cu actul de dispunere a expertizei judiciare;
- lipsa temeiurilor de fapt la dispunerea expertizei judiciare, organul de urmărire penală sau instanța de judecată pot soluționa unele întrebări fără a apela la cunoștințele speciale ale experților;
- desemnarea unui expert judiciar de o altă specialitate;
- la actul de dispunere a expertizei judiciare se anexează un număr insuficient de obiecte, fapt care nu va permite efectuarea unei cercetări complete;
- formularea neclară a întrebărilor, ceea ce implică o soluționare incorectă a acestora;
- insuficiența informației cu privire la circumstanțele faptei, obiecte transmise spre examinare, în consecință expertul va refuza efectuarea expertizei judiciare;
- calitatea nesatisfăcătoare a obiectelor transmise ca model de comparație [198, p. 48].

Obiectele transmise spre cercetare la fel urmează a fi apreciate, reieșind din legalitatea acțiunii de urmărire penală în cadrul căreia a fost obținut acest obiect, fie acesta în litigiu sau va fi transmis ca model de comparație.

„Legalitatea acțiunii de urmărire penală în cadrul căreia a fost obținut obiectul în litigiu sau obiect ca model de comparație reprezintă una dintre cerințele de bază ale legislației procesual penale, astfel încât potrivit regulii fructului pomului otrăvit, proba se recunoaște ca inadmisibilă dacă a fost obținută în baza altei probe, administrate cu încălcarea prevederilor legale” [73, p. 9].

Aprecierea probelor în aspectul respectării drepturilor persoanei contribuie esențial la modificarea art. 94 CPP [105], care, în mare parte, se referă la o instituție mai puțin cunoscută procedurii penale a Republicii Moldova – regula „fructul pomului otrăvit”. Potrivit acesteia, proba se recunoaște ca inadmisibilă dacă a fost obținută în baza altei probe, obținute cu încălcarea prevederilor legale. Doctrina „fructul pomului otrăvit” este un produs al regulii exclusive din sistemul american, care stabilește că probele obținute prin arestare ilegală, cercetare neîntemeiată sau interogare forțată trebuie excluse din proces. Ca regulă exclusivă, „doctrina fructul pomului otrăvit” a fost înființată inițial pentru a proteja executarea legii de la încălcarea drepturilor împotriva cercetărilor neîntemeiate și aplicării arestului ilegal” [72, p. 108].

„În cele mai dese cazuri, această regulă este aplicabilă pentru procedeele probatorii de administrare a corpurilor delictive. Dacă asemenea mijloace de probă au fost obținute cu încălcări în cadrul percheziției, ridicării de obiecte sau documente sau cercetării la fața locului, atunci se exclud din dosar nu numai procesele-verbale ale acțiunilor procesuale respective, dar și obiectele ridicate, precum și rapoartele de expertiză privind aceste obiecte” [73, p. 9].

Prevederi similare sunt regăsite și în codul de procedură penală al Ucrainei. Așadar, raportul de expertiză judiciară este inadmisibil dacă în cadrul expertizei judiciare au fost cercetate corpurile delictive care sunt excluse din dosar.

În legislația procesual penală a Franței, Germaniei și a Țărilor de Jos, procedura de apreciere a probelor obținute cu încălcarea prevederilor legale este una mai flexibilă în comparație cu legislația Ucrainei.

În urma examinării și aprecierii raportului de expertiză judiciară, organul de urmărire penală și instanța de judecată vor realiza anumite acțiuni care vor permite folosirea rezultatelor obținute în urma efectuării cercetării în cadrul procesului penal.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, în vederea respectării principiului contradictorialității precum și respectarea dreptului la apărare, în rezultatul efectuării expertizei judiciare vor informa părțile despre rezultatul acesteia.

Raportul de expertiză judiciară sau declarația expertului judiciar privind imposibilitatea prezentării unor concluzii, precum și procesul-verbal de audiere a expertului se comunică părților imediat, dar nu mai târziu de 3 zile lucrătoare de la primirea lor de către organul de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată, și li se explică în scris că au dreptul să dea explicații, să facă obiecții, precum și să ceară înaintarea unor întrebări suplimentare expertului, efectuarea unei expertize judiciare.

Concluzionăm că criteriile de apreciere a raportului de expertiză judiciară se clasifică în două categorii: criterii cu privire la activitatea ofițerului de urmărire penală, procurorului sau a instanței de judecată și criterii referitoare la activitatea expertului judiciar.

Cu privire la criteriile referitoare la activitatea ordonatorului expertizei judiciare atribuim:

- alegerea corectă a expertului care va efectua cercetarea în funcție de specialitatea acestuia, obiectivitatea și competența acestuia;
- argumentarea necesității privind dispunerea expertizei judiciare, respectarea procedurii de dispunere și efectuare a cercetării;

La criteriile referitoare la activitatea expertului judiciar atribuim argumentarea concluziilor prezentate precum și completitudinea cercetării efectuate.

Așadar, competența funcțională a participanților la proces, criteriile de apreciere a raportului de expertiză judiciară se clasifică în cele speciale care se referă la activitatea expertului judiciar și procesuale referitoare la activitatea ordonatorului expertizei. Criteriile procesuale de apreciere a raportului de expertiză judiciară redau valoarea probatorie a raportului de expertiză judiciară, pe când cele speciale se referă veridicitatea concluziilor prezentate.

Cu privire la criteriile speciale de apreciere a raportului de expertiză judiciară, în literatura de specialitate sunt opinii diferite.

În etapa actuală, aprecierea specială a raportului de expertiză judiciară este una complicată, datorită progresului tehnico-științific actual. Unii cercetători în domeniu susțin opinia că instanța de judecată, organul de urmărire penală au posibilitatea de a cerceta criteriile speciale ale raportului de expertiză judiciară. Pentru a soluționa impedimentul lipsei cunoștințelor speciale de către instanța de judecată, autorul I.L. Petruhin, a propus compensarea lipsei cunoștințelor speciale de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată prin studierea literaturii de specialitate, audierea specialiștilor precum și a experților judiciari [191, p. 19].

Fiecărei faze a procesului penal îi este specifică o procedură individuală de apreciere a raportului de expertiză judiciară. Astfel, în literatura de specialitate s-a menționat despre aprecierea specială a raportului de expertiză judiciară în cadrul căilor ordinare și căilor extraordinare de atac [193, p. 253].

Considerăm că procedura de apreciere a raportului de expertiză judiciară diferă reieșind din faza procesului penal în care a fost dispusă urmărirea penală sau judecata. În procesul aprecierii raportului de expertiză judiciară de către ofițerul de urmărire penală care însuși a dispus efectuarea cercetării, accentul este pus pe aprecierea criteriilor speciale, dar nu și celor procesuale. O situație similară o întâlnim și în cazul când expertiza este dispusă și rezultatul acesteia este apreciat de același judecător.

2.5. Concluzii la capitolul II

– Expertiza judiciară reprezintă un procedeu probatoriu în cadrul procesului penal și se caracterizează prin aplicarea calificată a cunoștințelor speciale de către un expert judiciar sau de către o persoană recunoscută ad-hoc în calitate de expert judiciar și este realizată doar în cadrul urmăririi penale sau a judecării cauzei;

– Cercetând opiniile autorilor în domeniu, susținem opinia că cunoștințele speciale constituie un element fundamental al activității de cercetare, realizată în cadrul procesului penal (civil sau contravențional), care devansează spectrul cunoștințelor generale în același domeniu,

sunt accesibile unui număr redus de persoane care sunt obținute în urma unei pregătiri speciale într-un anumit domeniu al științei, artei, psihicului uman, precum și alte domenii, și sunt aplicate de expert judiciar sau de către o persoană recunoscută *ad-hoc* în calitate de expert judiciar;

– Nu sunt expertize obligatorii sau facultative, expertiza judiciară reprezintă un procedeu probatoriu la care recurg organele competente atunci când pentru soluționarea unor circumstanțe sunt necesare cunoștințe speciale din diferite domenii. În susținerea acestei poziții, menționăm că orice procedeu probatoriu poate fi clasificat ca obligatoriu sau facultativ, însă organul de urmărire penală recurge la folosirea fiecărui procedeu probatoriu reieșind din circumstanțele fiecărui caz în parte.

– Rezultatele cercetării în urma efectuării expertizei judiciare sunt reflectate în raportul de expertiză judiciară, care este compus din trei părți, în fiecare parte a raportului este reflectată o anumită informație cu privire la cercetarea realizată. Raportul de expertiză judiciară, precum și declarația privind imposibilitatea formulării concluziei se comunică părților, dar Legea cu privire la expertiza judiciară folosește și termenul de „refuzul de efectuare a expertizei judiciare” care nu este reglementat de actuala redacție a CPP, dar care totodată nu poate fi echivalat cu termenul de imposibilitate a prezentării concluziilor;

– Raportul de expertiză judiciară posedă anumite trăsături asemănătoare cu raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală, deoarece atât la efectuarea expertizei, cât și la efectuarea constatării sunt aplicate cunoștințe speciale de către persoana competentă, însă legiuitorul nu a creat un cadrul legal bine reglementat al constatării tehnico-științifice sau medico-legale, creând o marjă de interpretare largă care contribuie la aplicarea neuniformă a legislației procesual penale.

– Aprecierea raportului de expertiză judiciară constituie un element final în toată activitatea de dispunere a expertizei, de efectuare a acesteia și de comunicare a rezultatelor cercetării părților la proces. Organele competente vor aprecia raportul de expertiză judiciară sub aspect logic cât și cel legal precum și în coroborare cu celelalte probe administrate în cadrul procesului penal.

3. Dispunerea expertizei judiciare în procesul penal

3.1.Procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de urmărire penală

Prin ratificarea Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Republica Moldova și-a asumat o obligație pozitivă de a respecta drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor care se află în jurisdicția sa.

Dispunerea expertizei judiciare este alcătuită dintr-un set de acțiuni întreprinse de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată în vederea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale părților la proces.

Utilizarea acestei instituții în cadrul urmăririi penale sau a judecării cauzei contribuie la soluționarea unor circumstanțe, rezolvarea cărora nu este posibilă fără aplicarea cunoștințelor speciale.

„Succesul investigării unei fapte infracționale depinde în mare parte de aptitudinile profesionale ale ofițerului de urmărire penală de a înțelege nu numai esența juridico-penală a faptei, ci și pe cea criminalistică” [170, p. 38].

Soluționarea unui conflict de drept în majoritatea cazurilor necesită aplicarea cunoștințelor speciale din diferite domenii ale tehnicii, artei, științei sau a meșteșugului. Obiectele sau urmele ridicate în cadrul acțiunilor de urmărire penală nu produc nici un efect juridic în lipsa unei cercetări complete și obiective, efectuată în condiții de laborator de către o persoană autorizată, cu aplicarea cunoștințelor speciale din domeniul științei, artei, tehnicii sau a meșteșugului. De asemenea, datorită progresului tehnico-științific, domeniile de aplicare a cunoștințelor speciale se largesc, astfel, numărul infracțiunilor descoperite a crescut considerabil.

În vederea susținerii celor menționate supra, susținem opinia autorului E. Stancu, care afirmă că în funcție de atribuțiile care îi revin, fie în calitate de organ de urmărire penală, fie în calitate de judecător și chiar de apărător, orice jurist trebuie să fie pregătit în următoarele direcții:

- „Să se servească direct de mijloacele tehnice criminalistice sau cu sprijinul specialiștilor;
- Să vegheze la corectitudinea folosirii metodelor științifice de investigare a faptelor penale;
- Să aprecieze și să valorifice în deplină cunoștință de cauză rezultatele expertizelor criminalistice”[146, p. 55].

Așadar, considerăm că pentru clarificarea tuturor împrejurărilor în care a fost comisă fapta infracțională, identificarea făptuitorului, precum și respectarea dreptului persoanei la un proces echitabil, fiecare subiect oficial precum și apărătorul trebuie să fie informați asupra metodelor și mijloacelor tehnico-criminalistice folosite de către specialiști sau experți la

cercetarea obiectelor parvenite la examinare, astfel, vor fi apreciate corect și obiectiv toate circumstanțe stabilite în urma efectuării cercetării.

Datorită progresului tehnico, științific precum și cel medical, constatăm un progres și în evoluția instituției expertizei judiciare și posibilitățile acesteia la realizarea scopului procesului penal. Actualmente, pe lângă baza tehnico-materială a instituțiilor de expertiză judiciară, accentul principal este pus și pe pregătirea profesională a experților judiciari.

Disponerea expertizei judiciare constituie o acțiune procesuală care poate fi realizată doar în baza anumitor temeiuri cu respectarea condițiilor prevăzute de legea procesual penală [132, p. 558].

Temeiul de fapt privind disponerea expertizei judiciare constă în clarificarea sau evaluarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală, însă pentru aceasta sunt necesare cunoștințe specializate în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau în alte domenii. Clarificarea unor circumstanțe ce pot avea importanță în cauza penală rezultă dintr-un ansamblu de probe administrate. Autorul A.P. Rîjacob a reiterat că temeiul de fapt de disponere a expertizei judiciare sunt probele administrate cu respectarea prevederilor legale, cercetarea cărora, cu aplicarea cunoștințelor speciale din domeniul științei, tehnicii, artei și a meșteșugului contribuie esențial la identificarea elementelor de fapt care sunt necesare pentru justa soluționare a cauzei [195, p. 77].

Expertiza judiciară nu poate fi dispusă când pentru clarificarea sau evaluarea circumstanțelor nu este necesară aplicarea cunoștințelor speciale. Aceași opinie o susține și autorul T. Osoianu, care menționează că „nu se dispune efectuarea unei expertize criminalistice pentru precizarea unor împrejurări ce ar putea fi lămurite prin administrarea altor probe, sau în baza cunoștințelor de ordin profesional, a experienței de viață a organului de urmărire penală. Utilizând toate aceste posibilități, constatând că au fost administrate toate probele existente pe cauză, și totuși un anumit fapt, o anumită împrejurare continuă să rămână nelămurită, deoarece cere cunoștințe de specialitate” [127, p. 76].

Nivelul de dotare cu mijloace tehnico-criminalistice moderne, precum și noile tehnologii folosite la efectuarea expertizei judiciare contribuie la clarificarea sau evaluarea circumstanțelor cauzei care constituie temeiul de fapt privind disponerea expertizei judiciare din motiv că oferă posibilitatea de aplicare mai largă a cunoștințelor speciale de către experții judiciari.

Actualul cod de procedură penală reglementează următoarele etape de efectuare a expertizei judiciare:

- disponerea expertizei judiciare;
- efectuarea expertizei judiciare;

- cercetarea raportului de expertiză judiciară de către instanța de judecată;
- aprecierea raportului de expertiză judiciară.

La etapa de dispunere a expertizei judiciare, în faza de urmărire penală, organul de urmărire penală trebuie să întreprindă următoarele acțiuni:

- stabilirea temeiurilor de fapt și de drept de dispunere a expertizei judiciare, precum și stabilirea timpului când expertiza va fi dispusă;
- pregătirea mostrelor de comparație, necesare pentru efectuarea cercetării comparative;
- identificarea instituției de expertiză și a expertului judiciar. Se va stabili și specializarea expertului;
- se întocmește ordonanța de dispunere a expertizei judiciare conform prevederilor codului de procedură penală al RM, unde sunt indicate întrebările la care expertul judiciar va fi obligat să răspundă;
- ordonanța de dispunere a expertizei judiciare se aduce la cunoștință părților și se explică drepturile și obligațiile acestora;
- soluționarea cererilor și a demersurilor, în caz că acestea parvin;
- internarea persoanei în instituție medicală dacă pentru efectuarea expertizei medico-legale sau psihiatrice apare necesitatea unei supravegheri îndelungate a bănuțului, învinuțului, inculpatului;
- expedierea ordonanței de dispunere a expertizei judiciare cu obiectele care urmează a fi cercetate în instituția de expertiză judiciară.

Legiuitorul nu prevede expres la care etapă a urmăririi penale trebuie să fie dispusă expertiza judiciară, o astfel de întrebare este una de domeniul tactic: astfel, timpul dispunerii expertizei judiciare este condiționat de circumstanțele fiecărui caz în parte.

Totodată, sub aspect procesual, este important ca expertiza judiciară să fie dispusă la timpul oportun (timpul oportun se stabilește de către ordonator), astfel încât efectuarea acesteia necesită un timp îndelungat, fapt care se răsfrânge negativ asupra respectării termenului rezonabil al urmăririi penale.

Codul de procedură penală al Federației Ruse și al Ucrainei nu prevăd obligația ordonatorului de stabilire a termenului efectuării expertizei judiciare. Totodată, Legea cu privire la expertiza judiciară a Federației Ruse prevede anumiți termeni de efectuare a expertizei judiciare cu posibilitatea prelungirii acestora [206].

Legislația procesual penală a Țărilor de Jos, a Franței, precum și a Germaniei, obligă ordonatorul expertizei judiciare să stabilească termenul efectuării acesteia. De asemenea, codul de procedură penală al Franței oferă posibilitatea ca termenul efectuării expertizei judiciare să fie

prelungit în baza demersului expertului. În cazul în care expertul nu a efectuat expertiza în timpul stabilit, el va fi înlocuit de către un alt expert și, totodată, va prezenta explicațiile sale precum și obiectele care au fost transmise pentru cercetare. Art. 77 al codului de procedură penală al Germaniei prevede pedeapsă pecuniară dacă expertul a refuzat efectuarea sau nu a respectat termenul efectuării acesteia.

În legislația procesual penală a SUA nu este prevăzut termenul de efectuare a expertizei judiciare. De regulă, termenul se stabilește în urma consultării unei dintre părți cu expertul care va efectua cercetarea [10, p. 82].

Conducătorul instituției de expertiză judiciară este în drept să stabilească termenul efectuării cercetării. Luând în considerare prevederile art. 251 CPP, toate acțiunile efectuate după expirarea termenului stabilit sunt lovite de nulitate. Susținem opinia că sub aspect tactic, pentru a exclude eventuala sancțiune procedurală, termenul efectuării expertizei judiciare ar trebui să fie unul rezonabil, din motivul că temeiul juridic de efectuare a expertizei judiciare este individual în fiecare caz.

În acest sens, menționăm Decizia Curții Constituționale a României care reiterează că procesul penal implică desfășurarea unei activități compuse dintr-o succesiune de acte reglementate de legea de procedură penală, activitatea care impune ca, în disciplinarea actelor procesuale și procedurale, să se țină seama și de elementul de timp [36]. De aceea, printre condițiile cerute de lege pentru ca un act procesual sau procedura să fie valabil, se numără și condiția privitoare la timpul în care trebuie să fie realizat actul. Astfel, intervalul de timp în cadrul căruia sau termenul limită până la care pot fi ori trebuie îndeplinite anumite activități sau acte în cadrul procesului penal trebuie fixat astfel încât procesul să păstreze în desfășurarea sa un ritm accelerat, fără însă să se împiedice aflarea adevărului sau respectarea drepturilor părților.

Temeiul juridic de dispunere a expertizei judiciare constituie fapta infracțională comisă care reprezintă baza juridică de aplicare a cunoștințelor speciale în vederea efectuării unei cercetări complexe și obiective, rezultatele căreia sunt materializate în raportul de expertiză judiciară, prin intermediul căruia pot fi constatate elementele de fapt care sunt necesare pentru soluționarea conflictului de drept creat. Constatarea corectă și obiectivă a acestor elemente de fapt va contribui la soluționarea unor neclarități juridice cu privire la fapta comisă. Așadar, expertiza judiciară se va dispune pentru a stabili acele semne ale componenței de infracțiune care vor contribui la calificarea corectă a faptei penale, în cazul când o cercetare completă și exactă a circumstanțelor cauzei nu este posibilă fără aplicarea cunoștințelor speciale.

În acest sens s-a expus autorul V.K. Stupenkova, care consideră că cercetarea circumstanțelor faptei care necesită aplicarea cunoștințelor speciale rezultă nu numai din

obligația expertului judiciar ca persoana care posedă cunoștințele speciale, dar și obligația ofițerului de urmărire penală de a cerceta complet și obiectiv toate circumstanțele faptei comise [199, p. 17].

În sistemul de drept romano-germanic, conform opiniei autorului E.Iu. Samuticeva, în faza de urmărire penală, organul de urmărire penală sau procurorul dispun din oficiu efectuarea acțiunilor de urmărire penală în scopul elucidării tuturor circumstanțelor cauzei [196, p. 41].

Autorul I.A. Țhovrebova consideră că la soluționarea unor chestiuni cu privire la dispunerea expertizei judiciare temeiul juridic nu constituie elementul-cheie, ci necesitatea constatării circumstanțelor cauzei prin intermediul cunoștințelor speciale reprezintă temeiul de bază la dispunerea expertizei judiciare [210, p. 172].

Nu susținem poziția autorului I.A. Țhovrebova, din motiv că temeiul juridic (fapta infracțională comisă), reprezintă o încălcare a legii penale, astfel, apare necesitatea soluționării acestui conflict de drept și aplicarea cunoștințelor speciale. Așadar, temeiul de fapt apare în rezultatul stabilirii temeiului juridic.

Astfel, pentru a fi dispusă efectuarea expertizei judiciare este necesară existența a două temeiuri: juridic și de fapt. Temeiul juridic reprezintă fapta infracțională comisă, momentul când iau naștere relațiile procesual penale, dar nu este suficientă doar prezența temeiului juridic. Nu în orice cauză este nevoie de a fi aplicate cunoștințe speciale, așadar, apariția necesității de a fi aplicate cunoștințe speciale din diferite domenii reprezintă temeiul de fapt al dispunerii expertizei judiciare. Deja stabilirea genului expertizei judiciare care urmează a fi dispusă o deducem în funcție de temeiul de fapt, care este individual la fiecare cauză.

O opinie siminlară au expus-o autorii C. Aionițoaie, V. Bercheșan, I.N. Dumitrașcu „În cazul apariției temeiului juridic nu stabilim concret genul expertizei judiciare care urmează a fi dispus, în cazul cercetării infracțiunii diferă de la cauză la cauză în raport cu natura urmelor și mijloacelor materiale de probă descoperite cu ocazia cercetării locului unde a fost comisă fapta infracțională” [1, p. 196].

Autorii E.M. Livșiț și V.A. Mihailov reiterează că „nerespectarea prevederilor procesuale privind dispunerea și efectuarea expertizei judiciare este calificată ca o încălcare a legii procesual penale, rezultatele căreia nu pot fi puse la baza sentinței de condamnare sau a altor hotărâri” [175, p. 36].

În scopul asigurării drepturilor participanților la un proces echitabil, ordonatorul expertizei judiciare este obligat să întreprindă anumite acțiuni prevăzute în Codul de procedură penală pentru a asigura și respecta drepturile participanților la un proces echitabil.

„În vederea asigurării drepturilor persoanei la un proces echitabil, în conformitate cu prevederile art. 145 alin. (1) CPP, organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată, în cazul în care dispune efectuarea expertizei judiciare, informează în scris părțile despre obiectul expertizei judiciare și întrebările la care trebuie să dea răspunsuri expertul și le explică părților că au dreptul de a face observații cu privire la aceste întrebări și de a cere modificarea sau completarea lor, precum și dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei judiciare. Dacă din materialele cauzei nu rezultă că părțile ar fi participat la efectuarea expertizei sau au avut posibilitatea de a pune întrebări specialistului, fapt ce denotă că proba dată nu poate fi pusă la baza sentinței de condamnare, în situația în care părții acuzate i s-a îngrădit dreptul la apărare” [58, pct. 14].

Însă reprezentanții organului de urmărire penală nu respectă pretutindeni prevederile Codului de procedură penală. Astfel, „instanța de judecată a constatat că ofițerul de urmărire penală nu a luat în calcul prevederile art. 145 alin. (1) CPP și s-a constatat că în procesul dispunerii expertizei judiciare a fost încălcat dreptul persoanei la apărare, dreptul de a înainta întrebări expertului, completarea sau modificarea acestor întrebări, precum și dreptul de a solicita desemnarea unui anumit expert” [77].

Cu privire la inadmisibilitatea raportului de expertiză judiciară și timpul invocării acesteia s-a expus Colegiul Penal al CSJ. „Avocatul a invocat inadmisibilitatea raportului de expertiză judiciară din motivul că s-a dispus efectuarea expertizei medico-legale fără a fi informat inculpatul, fiindu-i îngrădit dreptul procesual de a obiecta, de a solicita constatarea necesară în sine fiind îngrădit dreptul său la apărare. Cu referire la argumentul apărării privind inadmisibilitatea probelor, Colegiul lărgit ține să menționeze că, atât inculpatul, cât și avocatul acestuia M.I., și care considerându-se afectați într-un drept prevăzut de lege, nu au contestat legalitatea actelor procedurale, îndeplinite de organul de urmărire penală în modul și termenul stabilit de lege, precum și la terminarea urmăririi penale și luarea de cunoștință cu materialele cauzei, nu au avut nici o obiecție asupra actelor menționate, prezumându-se că au acceptat situația dată. La fel, conform alin. (4) al art. 251 CPP, încălcarea oricărei alte prevederi legale decât cele prevăzute în alin. (2) atrage nulitatea actului dacă a fost invocată în cursul efectuării acțiunii – când partea este prezentă, sau la terminarea urmăririi penale – când partea ia cunoștință de materialele dosarului, sau în instanța de judecată când partea a fost absentă la efectuarea acțiunii procesuale, precum și în cazul în care proba este prezentată nemijlocit în instanță” [54, pct. 5.2.1].

Din actele cauzei rezultă că la terminarea urmăririi penale când inculpatul a luat cunoștință de materialele dosarului împreună cu avocatul, nu a invocat nulitatea actelor procedurale efectuate pe parcursul urmăririi penale, ceea ce prezumă că a fost de acord cu legalitatea acestor acte procedurale.

Reieșind din cele menționate mai sus, concluzionăm că legiuitorul a stabilit atribuțiile ofițerului de urmărire penală, procurorului și a instanței de judecată în cazul dispunerii expertizei judiciare. Așadar, subiecții oficiali ai procesului penal menționați supra, la dispunerea expertizei judiciare, au următoarele obligații:

- să informeze în scris părțile la proces despre obiectul expertizei judiciare și întrebările la care urmează să răspundă expertul judiciar;
- să facă obiecții față de întrebările înaintate, să solicite modificarea sau completarea acestora;
- să explice părților dreptul de desemnare a unui expert pentru efectuarea expertizei judiciare.

Conform prevederilor art. 145 CPP, părțile la proces vor fi informate despre dispunerea expertizei judiciare până a fi expediate materialele necesare pentru efectuarea expertizei judiciare. Înștiințarea părților despre efectuarea expertizei judiciare în urma expedierii materialelor necesare, exclude posibilitatea desemnării a unui expert sau de a cere efectuarea expertizei judiciare într-o anumită instituție de expertiză sau de înaintarea întrebărilor suplimentare expertului judiciar [186, p. 72].

În activitatea practică, deseori în cauza penală figurează două sau mai multe persoane cu statut de bănuît, și cazul respectiv nu este clar căror bănuiți li se va aduce la cunoștință ordonanța de dispunere a expertizei judiciare. În asemenea situații nu există o opinie unică, unii consideră că este necesară înștiințarea tuturor persoanelor vizate în proces, alții reduc numărul persoanelor care urmează să fie aduse la cunoștință ordonanța de dispunere a expertizei judiciare.

Reducerea numărului de persoane bănuite care vor fi înștiințați cu privire la ordonanța de dispunere a expertizei judiciare, va contribui la soluționarea rapidă a circumstanțelor cauzei pe de o parte însă, totodată, va limita anumite drepturi constituționale ale persoanelor bănuite cărora nu le-a fost adusă la cunoștință această ordonanță.

Informarea tuturor bănuiților cu privire la dispunerea expertizei judiciare nu este una practică, o astfel de activitate necesită timp suplimentar și pune în pericol respectarea termenului rezonabil al urmăririi penale.

„Criteriile după care se apreciază termenul rezonabil al unei proceduri penale sunt aceleași ca și în materie civilă: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și cel al autorităților competente” [7, p. 538].

De asemenea, art. 6 par. 1 CEDO nu pretinde „acuzatului” să coopereze activ cu autoritățile judiciare și că nu i se poate reproșa prelungirea procedurii de urmărire penală pentru că a voit să producă anumite probe de natură să-1 disculpe sau pentru că a cerut efectuarea de investigații suplimentare pertinente sau a utilizat toate căile de atac disponibile în legislația națională [33, par. 71].

Totodată, considerăm că informarea tuturor bănușilor, învinușilor, cu privire la dispunerea expertizei judiciare nu este una necesară, deoarece această procedură necesită timp suplimentar și contribuie la încălcarea termenului rezonabil. În acest sens, reiterăm că în procesul dispunerii expertizei judiciare vor fi informați doar acei bănuși care au legătură cu circumstanțele cauzei care în urma expertizei urmează a fi stabilite sau mostrele cărora vor fi folosite în cadrul cercetării dispuse.

Cu privire la respectarea termenului rezonabil s-a expus CtEDO în cauza Sürmeli c. Germaniei. Curtea Europeană a menționat că efectuarea expertizelor judiciare în termene excesive condiționează caracterul îndelungat al investigațiilor și constituie în sine o lezare a dreptului la un proces echitabil [36, par. 51].

În anumite circumstanțe, în cadrul procesului penal, legiuitorul prevede participarea obligatorie a apărătorului. Astfel, art. 69 alin. (1) pct. 7 indică că participarea apărătorului la procesul penal este obligatorie în cazul în care bănușul, învinușul, inculpatul este reșinut, șinut în stare de arest ca măsură preventivă sau este trimis la expertiza judiciară psihiatrică în condiții de staționar.

În prevederile art. 69 alin. 1 pct. 7, legiuitorul folosește expresia „trimis la expertiza psihiatrică” însă nu este clar dacă apărătorul va participa în cadrul procesului penal din momentul dispunerii expertizei judiciare psihiatrice sau din momentul când expertiza a fost dispusă și persoana deja se află în instituția de expertiză judiciară.

„Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități definește egalitatea și nediscriminarea și dispune că toate persoanele sunt egale în fața legii și au dreptul, fără discriminare, la protecție și beneficii egale din partea legii. Totodată, se declară că pentru a promova egalitatea și a elimina discriminarea, statele semnatare ale Convenției vor lua toate măsurile necesare pentru a garanta o acomodare rezonabilă. Egalitatea în drepturi presupune dreptul persoanelor cu dizabilități de a fi percepute, oriunde s-ar afla, ca persoane cu drepturi în

fața legii (adică subiecți cu capacitate juridică deplină), de a se bucura de asistență juridică în condiții de egalitate cu ceilalți, la fel în toate domeniile vieții” [44].

Potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la respectarea legislației în cazurile despre aplicarea, schimbarea, prelungirea și revocarea măsurilor de constrângere cu caracter medical” „poate fi supusă unei expertize psihiatrice judiciare numai dacă există suficiente date care arată că anume această persoană a săvârșit fapta, în privința căreia se efectuează urmărirea penală. Dispunerea acestei expertize se face, la cererea părților, de către organul de urmărire penală, precum și din oficiu de către organul de urmărire penală” [87].

Libertatea individuală este una dintre valorile fundamentale protejate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, importanța acesteia rezultă dintr-un control strict din partea Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la acțiuni care pot aduce atingeri la drepturi și libertăți fundamentale.

Deci, în cauza H.L. c. Marii Britanii [22, par. 110], Curtea a subliniat inexistența unor reguli de procedură în ceea ce privește deținerea persoanei incapabile, în contrast cu multitudinea de garanții ce se aplică în cazuri obișnuite. Ca rezultat al lipsei regulilor de procedură, personalul medical și-a asumat controlul deplin asupra libertății și tratamentului unui individ vulnerabil numai pe baza presupunerilor clinice și, deși Curtea nu a pus la îndoială buna lor credință sau faptul că nu ar fi acționat în favoarea reclamantului. Scopul existenței unor garanții este chiar protejarea indivizilor împotriva erorilor și lipsurilor profesionale. Absența acestor reguli de procedură a condus, în opinia Curții, la luarea măsurii în mod arbitrar și, deci, la încălcarea art. 5.

De asemenea, tulburarea trebuie să aibă un asemenea caracter sau amploare, care să justifice internarea, care însă nu poate fi prelungită dincolo de prezența acestor tulburări [25, par. 24].

La fel, pentru a interna o persoană într-o instituție medicală este necesară întreprinderea anumitor acțiuni. Republica Moldova a fost condamnată la CtEDO pentru încălcarea prevederilor referitoare la internarea persoanei într-o instituție medicală. Astfel, cazul cel mai recent pentru Republica Moldova reprezintă cazul Dogotar c. Republicii Moldova.

„Reclamantul era pensionar și primea o pensie echivalentă a 88 de Euro. La data de 05 mai 2014 Ministerul Protecției Sociale a organizat o întâlnire cu locuitorii din localitatea reclamantului. Reclamantul era prezent și după eveniment i-a adresat ministrului o întrebare privind metoda de calculare a pensiei. El a pretins că coeficientul utilizat în calcul a fost eronat și că pensia sa era foarte mică. Ministrul i-a răspuns că pensia este destul de mare și a întrebat în mod ironic dacă reclamantul a înțeles sensul cuvintelor utilizate în întrebarea sa. Răspunsul l-a

înfuriat pe reclamant, lovindu-l pe ministru cu palma peste față. La data de 12 mai 2014 procurorul responsabil de caz a dispus examinarea psihiatrică a reclamantului pentru a determina dacă acesta este capabil să pledeze în cadrul procedurilor penale. La data de 29 mai 2014, o comisie de psihiatri a speculat că reclamantul fie suferă de demență, fie de amnezie. Totuși, ei nu au ajuns la o concluzie finală și au recomandat efectuarea unei examinări psihiatrice în regim staționar. În fața Curții, reclamantul s-a plâns că detenția sa în spitalul de psihiatrie a fost arbitrară, contrar Articolul 5 § 1 din Convenție. Curtea a constatat în unanimitate violarea Articolului 5 § 1 din Convenție. Ea a considerat că este necesar de a determina în primul rând dacă spitalizarea reclamantului pentru 7 zile a constituit o privare a libertății în sensul Articolului 5 § 1 din Convenție. Potrivit Guvernului, reclamantul a acceptat spitalizarea deoarece el a semnat formularele corespunzătoare. Reclamantul, pe de altă parte, susține că el niciodată nu și-a dat acordul pentru spitalizare” [18, par. 5].

„Curtea a reiterat că o persoană nu poate fi considerată „alienată” în sensul Articolului 5 § 1 din Convenție și privată de libertate, decât dacă sunt întrunite minimum 3 condiții: trebuie să fie demonstrat în mod fiabil că este alienată; alienarea trebuie să fie de un fel sau nivel ce ar justifica încarcerarea obligatorie; și validitatea încarcerării continue depinde de persistența acestei alienări. Aparent, din materialele cauzei nici una din condițiile respective nu au fost respectate. Decizia instanței din 02 iulie 2014 a avut scopul exclusiv de a stabili dacă reclamantul este capabil să pledeze în procedurile penale, și nu pentru protecția acestuia sau altor persoane. Curtea a considerat corespunzător că detenția reclamantului nu cade sub incidența sub-paragraphului e) din Articolul 5 § 1 și astfel este arbitrară” [18, par. 6].

În unele cazuri este necesară efectuarea expertizei medico-legale sau psihiatrice în privința persoanelor minore.

Legislația națională a oferit garanții procesuale suficiente minorilor în procesul efectuării expertizei medico-legale sau psihiatrice. Din cauza psihicului fragil și frica față de medici și proceduri medicale, precum și temerea însăși față de biroul medicului pot afecta emoțional psihicul minorului. Astfel, minorul poate întreprinde anumite acțiuni care ar împiedica efectuarea expertizei medico-legale sau psihiatrice. Considerăm că astfel de situații pot fi soluționate doar prin prezența fizică a unuia dintre părinții minorului sau a unei persoane de încredere a acestuia.

Sușinem părerea că prezența a unuia dintre părinți sau a altui reprezentant legal va contribui efectiv la prevenirea situației de conflict între minor și expert judiciar, reducând astfel efectul negativ al examinării asupra psihicului minorului, în acest sens, propunem ca art. 144 CPP Să fie completat cu alin. 5 în următoarea redacție:

– La efectuarea expertizei judiciare medico-legale sau psihiatrice în privința minorilor, prezența reprezentantului legal a acestuia este obligatorie. În cazurile prevăzute de art. 77 alin. 4, reprezentantul legal va fi înlocuit sau se va solicita prezența psihologului.

Prezența reprezentantului legal la efectuarea expertizei medico-legale sau psihiatrice asupra minorului pe lângă efectele pozitive asupra psihicului minorului la fel vor contribui și la respectarea principiului contradictorialității și egalității armelor în cadrul procesului penal.

Obligația ordonatorului de a informa părțile despre dispunerea expertizei judiciare contribuie la respectarea principiului contradictorialității procesului penal precum și contribuie la cercetarea completă și obiectivă a tuturor circumstanțelor cauzei.

Identificat ca mijloc, care în mod direct contribuie la aflarea adevărului, principiul contradictorialității se manifestă prin trei laturi principale:

- „stabilirea poziției procesuale a părților cu drepturi egale și interese contrare;
- separarea principalelor funcții procesuale, așa încât apărarea, acuzarea și justiția să se exercite de subiecți procesuali distincți;
- rolul conducător, obiectiv și imparțial al instanței de judecată, obligată, potrivit art. 314 alin. 2 CPP, de a crea părților angajate în proces condițiile necesare pentru cercetarea multilaterală și în deplină măsură a circumstanțelor cauzei” [136, p. 64].

Se presupune că contradictorialitatea reprezintă un instrument obiectiv și multilateral de cercetare a circumstanțelor cauzei, de stabilire a adevărului. O astfel de structură a principiului contradictorialității contribuie la prevenirea cercetării unilaterale a circumstanțelor cauzei, instanța de judecată nu susține nici partea acuzării nici partea apărării ci doar creează condițiile egale pentru exercitarea atribuțiilor sale funcționale.

Desemnarea unui expert solicitat de părțile la proces, înaintarea întrebărilor suplimentare sau modificarea întrebărilor la solicitarea părților, contribuie efectiv la respectarea principiului contradictorialității al procesului penal.

Ordonanța de dispunere a expertizei judiciare (*Anexa 5 – 5.1; 6*) este obligatorie atât pentru expertul judiciar cât și pentru conducătorul instituției de expertiză judiciară, însă în practica judiciară au avut loc situații când ordonatorul expertizei judiciare a desemnat un expert la solicitarea părților, însă conducătorul instituției de expertiză judiciară nu a luat în calcul și nu a desemnat expertul solicitat de către părți.

În cauza Ciobanu c. Republicii Moldova [16, par. 51], „reclamanta revendică încălcarea drepturilor sale garantate de prevederile articolului 2 din Convenție, dreptul la viață, invocând faptul că autoritățile naționale nu au investigat în mod corespunzător circumstanțele decesului soțului său. Reclamanta a depus cererea de a include în comisia experților un expert independent

ales de către ea, persoana desemnată fiind inginer, conferențiar universitar precum și posedă grad științific. În pofida celor menționate, la 2 decembrie 2008 procurorul a respins cererea reclamantei deoarece persoana nu deținea act care atestă calificarea acesteia în calitate de expert judiciar. Procurorul a dispus ca persoana propusă de către reclamantă să fie inclus în comisia de experți în calitate de specialist, însă acestuia nu i-a fost oferită posibilitatea să participe la efectuarea expertizei judiciare. La rândul său, Curtea a menționat cu îngrijorare că modul în care autoritățile naționale au investigat cauza ar putea crea unui observator independent impresia că acestea nu au încercat cu adevărat să elucideze circumstanțele cauzei și să descopere adevărul. Având în vedere multiplele neajunsuri ale investigației (declarațiile martorilor au fost respinse doar pentru faptul că nu erau consistente cu concluziile expertizei tehnice, considerate de Curte ca fiind ipotetice; nu au fost întreprinse eforturi reale pentru a determina care era viteza celui alt autoturism înainte de momentul producerii impactului; unul dintre martori a fost audiat abia după șase luni de la producerea accidentului, etc.), Curtea a constatat încălcarea procedurală a art. 2 din Convenție” [114].

Reclamanta, personal și prin intermediul reprezentantului său, a întreprins o serie de acțiuni pentru realizarea unei anchete efective și clarificarea tuturor circumstanțelor cauzei. Analizând în ansamblu acțiunile organului de urmărire penală și ale procurorului, considerăm că acestea nu erau suficiente pentru realizarea drepturilor garantate părților. Chiar și cererea părților cu privire la dispunerea expertizei autotehnice era acceptată parțial și expertului îi era înaintată doar o singură întrebare, soluționarea căreia nu era suficientă pentru clarificarea tuturor circumstanțelor cauzei. Însuși expertul a indicat în raportul de expertiză unele date care nu erau reflectate în alte acțiuni de urmărire penală. Motivând erorile comise prin faptul insuficienței informației transmise expertului pentru realizarea cercetării.

În cauza *Cottin c. Belgiei* [17, par. 32], „Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că nu au fost create posibilități egale părților la dispunerea și efectuarea expertizei judiciare, astfel încât pârâtul avea posibilitatea de a participa la efectuarea expertizei judiciare, însă reclamantului nu i-a fost oferită o astfel de posibilitate. Totodată, pârâtului i-a fost oferită posibilitatea de a participa la dispunerea expertizei judiciare și înaintarea întrebărilor la care urmau să răspundă experții”.

Dispunerea expertizei judiciare reprezintă o obligație procesuală a organului și a procurorului dacă explicarea unor circumstanțe necesită aplicarea cunoștințelor speciale. Expertiza judiciară se dispune și în favoarea bănuțului, învinuțului în vederea respectării principiului egalității armelor.

În exemple din practica judiciară menționate supra, expertiza judiciară a fost dispusă la inițiativa organului de urmărire penală, însă legiuitorul oferă posibilitatea și părților la proces să solicite efectuarea expertizei judiciare la inițiativa proprie. Dreptul părților de a solicita efectuarea expertizei judiciare la inițiativa proprie nu constituie obligația organului de urmărire penală de a accepta și a dispune efectuarea expertizei judiciare.

Așadar, art. 142 alin. (2) al CPP, prevede că părțile, din inițiativă proprie și pe cont propriu, sunt în drept, prin intermediul organului de urmărire penală, al procurorului sau al instanței de judecată, să înainteze instituției publice de expertiză judiciară/ biroului de expertiză judiciară o cerere privind efectuarea expertizei judiciare pentru constatarea circumstanțelor care, în opinia lor, vor putea fi utilizate în apărarea intereselor lor [38].

În practica judiciară a fost discutabilă întrebarea cu privire la Constituționalitatea expresiei „și pe cont propriu”. În acest sens, la 17 august 2018 a fost sesizată Curtea Constituțională a Republicii Moldova cu privire la neconstituționalitatea textului „și pe cont propriu” din articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală [64].

În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul a invocat faptul că, spre deosebire de acuzatorul de stat, inculpatul este obligat să achite o plată, mărimea căreia este stabilită prin Hotărârea Guvernului nr. 194 din 24 martie 2017 [86], în ipoteza solicitării de către acesta a „dispunerii unei expertize judiciare. Astfel, se aduce atingere principiului egalității armelor. Prin urmare, dispunerea unei expertize judiciare constituie o obligație procesuală a procurorului (organului de urmărire penală), în faza de urmărire penală, dacă circumstanțele cauzei o justifică. Expertiza urmează a fi dispusă și în favoarea învinuitului pentru a respecta drepturile procesuale ale acestuia, inclusiv principiul egalității armelor. În cazul unei omisiuni a procurorului (organului de urmărire penală) de a respecta o asemenea obligație, persoanele interesate pot utiliza instrumentele procesuale prevăzute în instituția controlului judiciar al procedurii prejudiciare. Părțile interesate pot solicita efectuarea unei expertize judiciare la judecarea cauzei în prima instanță sau în instanța de apel. În mod firesc, în toate cazurile, cheltuielile suportate pentru efectuarea expertizelor sunt suportate de la bugetul de stat. Așadar, efectuarea unei expertize judiciare pentru constatarea circumstanțelor cauzei constituie o obligație pozitivă a autorităților, ce derivă din articolul 124 alin. (1) din Constituție, iar dreptul părților de a solicita efectuarea unei expertize din inițiativă proprie și pe cont propriu este o garanție suplimentară prevăzută de normele procesuale” [64].

„Curtea constată că în cazurile în care „organul de urmărire penală și, în special, procurorul este obligat, *ope legis*, să dispună efectuarea unei expertize judiciare (prevăzute la articolul 143 din Codul de procedură penală) cheltuielile pentru aceasta sunt suportate de către

ordonatorul expertizei judiciare din bugetul alocat. Astfel, Curtea Supremă de Justiție a stabilit în jurisprudența sa că aceste cheltuieli nu pot fi puse în sarcina acuzatului (Decizia Curții Supreme de Justiție din 8 noiembrie 2017, în dosarul nr. 1ra-1542/2017 [53]; Decizia Curții Supreme de Justiție din 28 februarie 2018, în dosarul nr. 1ra-473/2018 [50]; Decizia Curții Supreme de Justiție din 29 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-946/2018 [51]; Decizia Curții Supreme de Justiție din 30 mai 2018, în dosarul nr. 1ra-971/2018 [52]). Dimpotrivă, în cazurile prevăzute în articolul 142 alin. (2) din CPP, atunci când părțile doresc să fie dispusă și efectuarea altor expertize (care ar fi relevante, în opinia lor), acestea vor suporta și cheltuielile corespunzătoare” [64].

Așadar, în ipoteza în discuție, expertiza judiciară se efectuează cu condiția ca solicitantul să achite costurile ei.

Suplimentar, Curtea mai menționează că, „în cazul efectuării unei expertize pe cont propriu, determinată de omisiunea autorităților de a o efectua și o eventuală pronunțare a unei sentințe de achitare, persoana poate solicita repararea prejudiciului în conformitate cu Legea nr. 1545 din 25 februarie 1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești” [109].

„După cum se învederează din textul de mai sus, părțile din proces vor suporta plata cheltuielilor pentru efectuarea expertizelor judiciare, în cazurile când acestea vor manifesta inițiativă proprie de a ordona o atare acțiune procesuală pentru constatarea circumstanțelor Deci, art. 142 alin. (2) CPP, coroborat cu art. 75 al Legii 68/2016, stabilesc exhaustiv că cheltuielile pentru efectuarea expertizei judiciare urmează a fi suportate de către aceste acțiuni procesuale, care poate fi, inclusiv, și ordonatorul procurorul, adică reprezentantul părții acuzării în cadrul procesului penal, dacă inițiativa emană de la ultimul, iar proba obținută va fi utilizată pe parcursul procesului penal în vederea susținerii învinuirii, care ar putea fi utilizate ulterior în apărarea intereselor lor” [2, p. 12].

Totodată, în practica judiciară a Colegiului Penal al CSJ sunt cazuri când cheltuielile pentru efectuarea expertizei judiciare, care a fost dispusă la inițiativa organului de urmărire penală sunt puse pe seama inculpatului. „Colegiul penal reiterează că conform art. 229 alin. (1) CPP, cheltuielile judiciare sunt suportate de condamnat sau sunt trecute în contul statului. Alin. (2) al aceluiași articol prevede că instanța de judecată poate obliga condamnatul să recupereze cheltuielile judiciare, cu excepția sumelor plătite interpreților, traducătorilor, precum și apărătorilor în cazul asigurării inculpatului cu avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, atunci când aceasta o cer interesele justiției și condamnatul nu dispune de mijloacele necesare. Achitarea cheltuielilor judiciare poate fi suportată și de condamnatul care a fost eliberat de pedeapsă sau căruia i-a fost aplicată pedeapsa, precum și de persoana în privința

căreia urmărirea penală a fost încetată pe temeuri de nereabilitare. Or, alin. (3) al art. 228 CPP menționează strict și fără loc de interpretare care sunt cheltuielile judiciare care vor fi compensate din sumele alocate de stat, unde sumele plătite experților... pentru efectuarea expertizei nu își găsesc reflectare, deci, în asemenea circumstanțe instanța urma să dispună încasarea cheltuielilor din contul inculpatului și nu a statului. Colegiul penal lărgit constată că temei de a-l scuti pe inculpatul G.C. de la plata cheltuielilor judiciare și a le trece în contul statului la caz lipsește, or acesta nu are persoane la întreținere, lipsind temeuri prevăzute la alin. (3) art. 229 CPP, totodată reținând și personalitatea inculpatului, care nu este la prima abatere penală” [49, pct. 6.1].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în cauza Brandstetter c. Austriei, a menționat că „în cazul în care concluziile raportului de expertiză judiciară confirmă poziția părții acuzării, instanța de judecată în baza cererii părții apărării nu este obligată să desemneze un alt expert pentru efectuarea expertizei judiciare repetate” [14, par. 46].

Refuzul organului de urmărire penală sau a instanței de judecată trebuie să fie unul obiectiv și argumentat și în mod obligatoriu va fi adus la cunoștință părților la proces. Refuzul organului de urmărire penală sau a procurorului de a dispune efectuarea expertizei judiciare în baza cererii părților poate fi contestat în condițiile prevăzute la art. 298-299 CPP al RM.

În urma constatării temeiurilor de fapt și de drept privind dispunerea expertizei judiciare, ordonatorul va identifica instituția de expertiză judiciară și/sau expertul judiciar care va efectua cercetarea. Procesul de identificare a instituției de expertiză judiciară este unul complex și complicat reieșind din criteriile stabilite de Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, pentru a asigura valabilitatea raportului de expertiză, este necesar de a fi respectate cumulativ următoarele condiții:

- „laboratorul în care a fost efectuată expertiza judiciară este autorizat și actul de autorizare este valabil;
- cercetările au fost efectuate pentru specialitatea de expertiză judiciară pentru care laboratorul este autorizat;
- expertiza a fost efectuată prin metode și proceduri aprobate, cu privire la inadmisibilitatea raportului de expertiză judiciară în cazul lipsei metodicii de cercetare s-a expus și Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție” [58, pct. 14].
- expertiza a fost efectuată cu aparataj standardizat, în cazul expertizelor judiciare efectuate cu utilizarea aparatajului, mijloacelor tehnice sau a altui utilaj;

– expertiza a fost efectuată de un expert judiciar inclus în Registrul de stat al experților judiciari sau de către o persoană recunoscută în calitate de expert judiciar în procesul respectiv de către ordonatorul expertizei.

Așadar, pentru a asigura valabilitatea raportului de expertiză judiciară, ordonatorul va stabili dacă laboratorul de expertiză judiciară și expertul judiciar corespund cerințelor stabilite de lege. Ca urmare a nerespectării condițiilor impuse, raportul de expertiză judiciară nu va fi admis și se va exclude din dosar.

Pe lângă cerințele stabilite față de expertul judiciar sau laboratorul de expertiză judiciară prevăzute de legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, legislația procesual penală prevede anumite cazuri de incompatibilitate a expertului judiciar. Așadar, la dispunerea expertizei judiciare, în mod obligatoriu, ordonatorul va verifica dacă există sau nu cazuri de incompatibilitate a expertului judiciar.

Una din cerințele esențiale pentru buna desfășurare a justiției penale este încrederea deplină pe care justițiabilii trebuie să o aibă în organele judiciare penale. „Neîncrederea în felul de a-și îndeplini atribuțiile de către subiecți oficiali zdruncină autoritatea hotărârilor penale și subminează prestigiul organelor judiciare al justiției penale. De aceea, pentru situațiile în care prezumția de imparțialitate și obiectivitate ar fi pusă la îndoială, legiuitorul a prevăzut remediile procesuale adecvate precum: incompatibilitatea, recuzarea și abținerea” [117, p. 193].

În cauza Sara Lind Eggertsdottir c. Islandei, reclamanta a depus plângerea împotriva instituției medicale în privința acordării asistenței medicale necalitative. Plângerea depusă de către reclamantă era soluționată de către Agenția de expertiză judiciară islandeză, a cărei angajați erau și angajați în cadrul instituției medicale împotriva căreia era depusă plângerea. Curtea Europeană, examinând circumstanțele cauzei, a constatat încălcarea art. 6 din Convenție, deoarece angajații Agenției de expertiză judiciară au fost însărcinați să evalueze profesionalismul colegilor săi [35, par. 33].

De facto, informarea bănuțului cu privire la instituția expertizei și numele expertului judiciar oferă posibilitatea acestuia de a cere recuzarea acestuia, dar art. 64 al CPP care prevede drepturile și obligațiile bănuțului indică ca bănuțului este în drept „să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, judecătorului de instrucție, interpretului, traducătorului”. Astfel, art. 64 care prevede drepturile și obligațiile bănuțului nu îi oferă acestuia dreptul de a cere recuzarea expertului judiciar.

Informarea bănuțului sau învinuțului oferă dreptul de a cere recuzarea ofițerului de urmărire penală, procurorului, judecătorului însă nu și a expertului judiciar.

Cu privire la dreptul la recuzare a unor participanți la proces s-a expus Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza Micallef c. Maltei [27], conform legislației Maltei, nu este posibil de a cere recuzarea a judecătorului dacă el este unchiul avocatului. Curtea consideră că problema unei pretinse deficiențe în legislația relevantă care făcea imposibilă recuzarea unui judecător în baza faptului că avocatul care pledează în fața sa este nepotul acestuia sau că problema în litigiu are legătură cu conduita fratelui acestuia ridică probleme legate de administrarea echitabilă a justiției și, în consecință, reprezintă o problemă importantă de interes general.

În practica judiciară națională, organele competente au comunicat părților informația despre expert judiciar în urma efectuării cercetării. În cauza penală 202008041, la 12 octombrie 2020 a fost dispusă expertiza medico-legală. În aceeași zi, apărătorul a semnat procesul-verbal de notificare privind dispunerea expertizei medico-legale în sarcina CML. În procesul-verbal, atât apărătorul cât și bănuitul M.V. au solicitat să se pună la dispoziția expertului acte medicale suplimentare cu caracter primar care au stat la baza Raportului de expertiză extrajudiciară nr. 202002P258 din 1 septembrie 2020 precum și numirea unui expert independent, conform art. 145 CPP, dar nu au primit nici un răspuns conform art. 246 CPP. Raportul de expertiză judiciară nr. 202002D1886 din 20 octombrie a fost adus la cunoștință părților la 6 noiembrie 2020, fiind perfectat și procesul-verbal corespunzător în care este indicat că părțile au dreptul să ceară recuzarea expertului (*post factum*) [145]. Deci la dispunerea și efectuarea expertizei judiciare în cauză nu fost asigurată respectarea drepturilor bănuitolui – de a solicita punerea la dispoziția expertului, de a recuza expertul, de a propune un expert pentru efectuarea expertizei, în consecință fiind îngădit iremediabil dreptul la apărare.

Astfel, apărătorului și bănuitolui li s-a oferit posibilitatea de a cere recuzarea expertului judiciar în urma perfectării raportului de expertiză și expedierea acestuia ordonatorului expertizei judiciare.

Normele de procedură penală precum și a Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar doar superficial creează o imagine a echitabilității și transparenței procesului de dispunere a expertizei judiciare, dar analizând mai în detaliu aceste norme au fost identificate o serie de neclarități care nu permit organelor competente să acționeze în spiritul transparenței și obiectivității a procesului de cercetare cu aplicarea cunoștințelor speciale de către experți judiciari.

Elementul-cheie în cazul informării părților despre dispunerea expertizei judiciare, pe care codul de procedură penală precum și Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar l-a omis, constituie termenul când părțile la proces vor fi informați despre

dispunerea expertizei judiciare. Într-un exemplu menționat supra, am constatat că părții apărării i s-a comunicat despre dreptul de recuzare după ce expertiza judiciară a fost deja realizată.

Codul de procedură penală, în art. 145 indică doar faptul că organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată, în cazul în care dispune efectuarea expertizei judiciare, informează în scris părțile despre obiectul expertizei judiciare și întrebările la care trebuie să dea răspunsuri expertul și le explică părților că au dreptul de a face observații cu privire la aceste întrebări și de a cere modificarea sau completarea lor, precum și dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei judiciare. La rândul său, Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede că în cazul în care expertul judiciar sau experții judiciari din componența comisiei nu sunt nominalizați în conținutul actului de dispunere a expertizei judiciare, conducătorul instituției publice de expertiză judiciară numește un expert anume sau o comisie de experți în sarcina cărora se pune efectuarea expertizei judiciare solicitate. Însă dacă experții nu sunt menționați în actul de dispunere a expertizei judiciare, conducătorul instituției publice de expertiză judiciară are dreptul să delege șefilor subdiviziunilor de expertiză responsabilitatea de numire a expertului sau a comisiei de experți, iar șefii respectivi au obligația să numească, în termen de 2 zile lucrătoare, expertul sau comisia de experți în sarcina cărora se pune efectuarea expertizei dispuse.

Analizând prevederile menționate supra, nu este clar cum se va cere recuzarea expertului judiciar, dacă la momentul dispunerii expertizei judiciare însuși ordonatorul nu cunoaște cine va efectua expertiza judiciară, deoarece experții vor fi numiți numai după ce actul de dispunere a expertizei judiciare va parveni în instituția de expertiză judiciară.

Totodată, vom face referire la Decizia Curții Constituționale prin care Curtea reține că Codul de procedură penală nu poate să abunde în texte explicative. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept procedural penal [65]. Dar în cazul dispunerii expertizei judiciare legiuitorul nu a lăsat loc de interpretare, doar a omis reglementare corectă și logică a procedurii de dispunere a expertizei judiciare.

În sesizarea Curții Constituționale nr. 21g, menționată anterior, părții apărării i-a fost comunicată informația despre expertul judiciar deja după ce expertiza judiciară a fost efectuată, astfel a fost limitat dreptul de a cere recuzarea expertului judiciar la etapa dispunerii expertizei judiciare.

Conform reglementărilor legale, organele competente la dispunerea expertizei judiciare nu pot să cunoască cine va efectua cercetarea, expertul la rândul său deja va fi desemnat după ce

materialele vor parveni la instituția de expertiză judiciară. Așadar, norma juridică prevăzută la art. 145 al CPP nu reglementează cum ordonatorul va informa părțile despre identitatea expertului dacă acesta nici nu cunoaște cine va efectua expertiza judiciară. Art. 145 posedă o marjă foarte mare de interpretare, în acest sens menționăm că Curtea Constituțională a reținut că la elaborarea unui act normativ legiuitorul trebuie să respecte normele de tehnică legislativă pentru ca acestea să corespundă exigențelor de calitate. De asemenea, textul legislativ trebuie să corespundă principiului unității materiei legislative sau corelației între textele regulatorii, pentru ca persoanele să-și poată adapta comportamentul la reglementările existente ce exclud interpretările contradictorii sau concurența între normele de drept aplicabile [84].

Legiuitorul a încercat să soluționeze lipsa experților de o anumită specialitate însă considerăm că soluția propusă nu este una perfectă și legală, pentru că se află în contradicție cu anumite principii ale procesului penal. Așadar, conținutul articolului 82 al prezentei legi cu privire la expertiza judiciară oferă posibilitatea, în caz de necesitate, de a implica experți din alte țări în vederea efectuării expertizei. În baza celor analizate, putem concluziona că nu este necesar de a crea confuzii prin a recunoaște ad-hoc în calitate de expert judiciar o persoană competentă în specializarea solicitată pentru efectuarea expertizei atâta timp cât putem invita experți judiciari din alte țări. Susținem opinia autorului C. Rusnac care reiterează că ulterior recunoașterea ad-hoc în calitate de expert pe persoana care are cunoștințele de specializare goleşte problema:

- „lipsei cunoștințelor juridice (nu cunoaște statutul expertului);
- necunoașterii metodicii de realizare a expertizei;
- necunoașterii cerințelor tehnice de întocmire a unui raport de expertiză” [139, p. 157].

„Problemele enunțate afectează direct valoarea probantă a raportului de expertiză. Ele nu pot fi soluționate pe moment. Iradierea lor este posibilă numai prin elaborarea unei politici chibzuite în domeniul expertizei judiciare” [139, p. 157].

În procesul dispunerii expertizei judiciare un rol de vază îl ocupă și conducătorul instituției de expertiză judiciară, care la fel contribuie la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale părților în cadrul procesului penal.

Legea 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar precum și Legea nr. 1086 din 23.06.2000 cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale (abrogată) [104], au reglementat detaliat atribuțiile funcționale ale conducătorului instituției de expertiză judiciară. Reglementând atribuțiile conducătorului de expertiză judiciară, legiuitorul nu s-a limitat doar la indicarea drepturilor și obligațiilor acestuia, ci a prevăzut toate acțiunile care trebuie să fie întreprinse de conducătorul instituției la recepționarea actelor necesare pentru efectuarea expertizei judiciare.

Termenul de efectuare a expertizei judiciare se stabilește de către conducătorul instituției publice de expertiză judiciară sau de către expertul judiciar în cazul expertului judiciar care își desfășoară activitatea în cadrul unui birou de expertiză judiciară care a primit spre executare actul de dispunere a expertizei judiciare, ținând cont de genul acesteia, gradul ei de complexitate, normativile de muncă aprobate și termenul solicitat de ordonatorul expertizei.

Reieșind din prevederile legale, conducătorul instituției publice de expertiză judiciară este obligat:

- „să repartizeze actul de dispunere a expertizei judiciare, împreună cu materialele anexate spre executare unui expert sau unei comisii de experți din cadrul instituției publice de expertiză judiciară care posedă cunoștințe speciale în volumul necesar pentru a răspunde la întrebările înaintate expertului (comisiei de experți) fie șefului subdiviziunii specializate pentru a fi repartizat experților subordonați;
- să asigure condițiile necesare pentru efectuarea expertizei judiciare;
- să stabilească termenele de efectuare a expertizelor judiciare și să supravegheze respectarea lor;
- să aprobe regulamente, instrucțiuni, metodici și proceduri privind organizarea efectuării expertizelor;
- să asigure informarea ordonatorului expertizei cu privire la efectuarea expertizei judiciare și disponibilitatea de a preda raportul de expertiză, obiectele și materialele transmise pentru efectuarea expertizei;
- să sesizeze organul de urmărire penală competent cu privire la orice presiuni exercitate în timpul desfășurării expertizei judiciare cu scopul de a influența rezultatele acesteia sau procesul de emiteră a raportului de expertiză” [103].

Pe lângă obligațiile prevăzute supra, conducătorul instituției de expertiză judiciară în scopul respectării garanțiilor procesuale ale persoanelor este în drept să conteste în instanța de judecată încălcarea termenelor de internare sau menținerea internării nejustificate a persoanei în instituția medicală.

La rândul său, Legea cu privire la expertiza judiciară a Ucrainei nu reglementează activitatea conducătorului instituției de expertiză judiciară, astfel nu este clară competența și statutul conducătorului instituției de expertiză judiciară în procesul dispunerii și efectuării expertizei judiciare [165].

Legea Federală cu privire la expertiza judiciară realizată în instituțiile de stat ale Federației Ruse la fel a modificat statutul și rolul conducătorului instituției de expertiză judiciară în procesul dispunerii și efectuării acesteia, astfel, în urma acestor modificări, conducătorului

instituției de expertiză judiciară i-au fost oferite un set de drepturi și obligații. Însă prevederile respectivei legi nu sunt perfecte, astfel a rămas nereglementat statutul conducătorului instituției de expertiză judiciară, reglementarea statutului va contribui la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale părților interesate în rezultatul cercetării [206].

În România, activitatea de expertiză judiciară este reglementată prin Ordonanța nr. 2 din 21 ianuarie 2000 cu privire la organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară. Activitatea de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară, precum și modul de dobândire a calității de expert tehnic se organizează și se desfășoară în condițiile prevăzute în prezenta ordonanță. În ordonanța respectivă, emisă de Guvernul României în general nu este specificat despre activitatea conducătorului instituției de expertiză judiciară, așadar, nu este specificată competența conducătorului instituției de expertiză judiciară în urma dispunerii expertizei judiciare [126].

Considerăm că poziția legiuitorului român referitoare la conducătorul instituției de expertiză judiciară nu este una reușită, nu sunt clare drepturile și obligațiile acestuia, așadar conducătorul este exclus din activitatea managerială cu privire la efectuarea expertizei judiciare.

Legiuitorul din Belarus a specificat în Legea cu privire la expertiza judiciară [166] pe lângă drepturile și obligațiile conducătorului de expertiză judiciară și responsabilitatea acestuia în activitatea de expertiză judiciară. Considerăm că legiuitorul belarus a redat o redacție reușită a Legii cu privire la expertiza judiciară, astfel menționând competența și atribuțiile manageriale ale conducătorului instituției de expertiză judiciară.

Însă în doctrina și literatura de specialitate nu persistă o poziție uniformă față de rolul conducătorului instituției de expertiză judiciară în cadrul procesului penal. În acest sens, autorul A.V. Dulov menționează că conducătorul instituției de expertiză judiciară este consultant procesual al ordonatorului în procesul dispunerii și efectuării expertizei judiciare [164, p. 131]. Autorul a propus că conducătorul instituției de expertiză judiciară să fie investit cu dreptul de a colecta mostre pentru cercetarea comparativă și de a întocmi procesul-verbal de colectare a mostrelor.

Poziția autorul A.V. Dulov a fost criticată de către autorul A.I. Paliashvili care considera că în urma acordării conducătorului de expertiză judiciară a astfel de drepturi, funcția acestuia va fi confundată cu funcția ofițerului de urmărire penală [188, p. 261].

Prin urmare, considerăm că conducătorul instituției de expertiză judiciară este un participant al procesului penal, la fel posedă anumite drepturi și obligații, însă competența funcțională a căruia diferă de cea a organului de urmărire penală sau a instanței de judecată. Efectuarea expertizei judiciare este caracterizată prin apariția, dezvoltarea și încetarea relațiilor

procesual penale între persoana care dispune și persoana care participă la efectuarea cercetării precum și persoanele cointerestate de rezultatul cercetării.

Nu susținem opinia autorului A.R. Șleahov, care menționează că conducătorul instituției de expertiză judiciară este în drept să verifice calitatea obiectelor parvenite la cercetare [215, p. 35], considerăm că pachetul în care sunt prezentate obiectele spre cercetare poate fi deschis doar de către expertul care va efectua cercetarea propriu-zisă, și în cazul în care materialele prezentate pentru efectuarea expertizei sunt insuficiente, acesta va refuza efectuarea expertizei judiciare și va informa în scris ordonatorul expertizei despre refuzul efectuării expertizei judiciare, despre motivele care au stat la baza acestui refuz și despre necesitatea ridicării de către acesta a materialelor prezentate pentru efectuarea expertizei.

Cu părere de rău, constatăm că în activitatea organului de urmărire penală deseori ne întâlnim cu cazurile când din motivul lipsei de experiență sau a neatenției ofițerului de urmărire penală, expertul judiciar refuză efectuarea expertizei judiciare. În acest sens, vom prezenta unele exemple din activitatea organului de urmărire penală când a fost refuzată efectuarea expertizei judiciare.

Ofițerul de urmărire penală din cadrul Secției de urmărire penală a IP Botanica a dispus efectuarea expertizei judiciare dactiloscopice în cadrul cauzei penale nr. 2015421107 [31], acordând următoarea întrebare expertului: „Au fost oare urmele papilare ridicate în cadrul cercetării la fața locului pe faptul furtului din automobilul de model Toyota Avensis cu n/î CR S 343 parcată pe adresa bd. Decebal 1, mun. Chișinău create de către P.S sau de către altă(e) persoană(e)?” Pentru efectuarea unei cercetări comparative este necesar ca urma papilară să fie valabilă pentru identificare și este necesar ca de la cet. P.S. să fie colectate mostrele papilare pentru efectuarea cercetării comparative, însă ofițerul de urmărire penală nu a transmis fișa dactiloscopică a cet. P.S. pentru cercetare, astfel, expertul, conform art. 11 pct. c) al Legii RM nr. 1086 din 23 iunie 2000 „Cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale” a refuzat în efectuarea cercetării.

În activitatea practică ne-am întâlnit cu cazurile când expertul judiciar a refuzat efectuarea expertizei judiciare suplimentare anume din necunoașterea legislației sau lipsei de experiență. Ofițerul de urmărire penală din cadrul Secției de urmărire penală a IP Criuleni, a dispus efectuarea expertizei judiciare dactiloscopice în cadrul cauzei penale nr. 2015210387 [30], acordând următoarea întrebare expertului: dacă urmele papilare stabilite valabile în baza Raportului de Expertiză nr. 5708 din 05.08.2015 au fost create de către C.O. sau de către altă(e) persoană(e). Reieșind din prevederile art. 148 alin. (5) al CPP, „...în ordonanța sau în încheierea prin care s-a dispus expertiza judiciară suplimentară sau repetată trebuie să fie concretizate

motivele dispunerii ei. În cazul dispunerii expertizei judiciare suplimentare sau repetate se prezintă raportul expertizei judiciare primare, precum și toate materialele depuse în cadrul expertizei judiciare primare. Expertul judiciar a refuzat efectuarea expertizei judiciare din considerentul că la ordonanța de dispunere a expertizei judiciare suplimentare nu a fost anexat raportul de expertiză judiciară primară” [38].

În literatura de specialitate precum și în activitatea practică, problema respectării drepturilor participanților la proces este privită unilateral, accentul fiind pus doar pe respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale bănuیتului, învinuitului sau a inculpatului, evitând ceilalți participanți la proces, partea vătămată, martorul etc.

Reieșind din prevederile art. 145 CPP, „organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată, în cazul în care dispune efectuarea expertizei judiciare, informează în scris părțile despre obiectul expertizei judiciare și întrebările la care trebuie să dea răspunsuri expertul și le explică părților că au dreptul de a face observații cu privire la aceste întrebări și de a cere modificarea sau completarea lor, precum și dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei judiciare”.

Așadar, din cele menționate supra, apare o întrebare, de ce drepturi dispune martorul care face parte din categoria altor participanți la proces.

Conform prevederilor art. 90 alin. (7) pct. 3 al CPP, „martorul este obligat să prezinte, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, obiecte, documente, mostre pentru cercetare comparativă. Organul de urmărire penală, de asemenea, poate dispune colectarea mostrelor de la martori, dar numai în cazul în care trebuie să verifice dacă aceste persoane au lăsat urme la locul unde s-a produs evenimentul sau pe corpurile delictelor” [38].

Colectarea mostrelor de la martor în scopul efectuării cercetării comparative în cadrul expertizei judiciare obligă și informarea martorului despre dispunerea expertizei judiciare. Legiuitorul, la rândul său, se limitează doar la informarea părților și nu a persoanelor mostrele cărora sunt transmise pentru cercetarea comparativă. În scopul acumulării materialelor necesare pentru efectuarea expertizei judiciare, organul de urmărire penală va întreprinde anumite acțiuni care pot aduce atingere la inviolabilitatea vieții private sau secretul corespondenței. De exemplu, în procesul pregătirii pentru dispunerea expertizei judiciare, de la martor pot fi ridicate înscrisuri, acte, ca mostră pot fi colectate amprente papilare, pot fi ridicate unele obiecte, în urma efectuării expertizei judiciare aceste pot fi distruse sau deteriorate și folosirea acestora în continuare nu este posibilă. Astfel, se aduce atingere drepturilor patrimoniale ale martorului.

Pentru a clarifica drepturile martorului în procesul dispunerii expertizei judiciare s-a expus autorul I.L. Petruhin, care menționează că pe lângă informarea părților la proces cu privire

la dispunerea expertizei judiciare, este binevenit ca să fie informată și persoana a cărei mostre sau obiecte au fost transmise spre cercetare [192, p. 149].

Prin urmare, susținem cele expuse de autorul I.L. Petruhin, și propunem modificarea art. 145 alin. 1 în următoarea redacție:

– Organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată, în cazul în care dispune efectuarea expertizei judiciare, informează în scris părțile sau alte persoane a căror mostre sau obiecte au fost transmise spre cercetare, despre „obiectul expertizei judiciare și întrebările la care trebuie să dea răspunsuri expertul și le explică părților că au dreptul de a face observații cu privire la aceste întrebări și de a cere modificarea sau completarea lor, precum și dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei judiciare” [151, p. 84].

În urma efectuării cercetării, expertul judiciar întocmește raportul de expertiză judiciară, în care este elucidat procesul de efectuare a cercetării, raportul de expertiză judiciară pe fiecare filă este semnat de persoana care a efectuat expertiza și este aplicată impresiunea de ștampilă a expertului care a efectuat cercetarea propriu-zisă [187, p. 113].

La rândul său, „raportul de expertiză judiciară sau declarația expertului judiciar privind imposibilitatea prezentării unor concluzii, se comunică părților imediat, dar nu mai târziu de 3 zile lucrătoare de la primirea lor de către organul de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată, și li se explică în scris că au dreptul să dea explicații, să facă obiecții, precum și să ceară înaintarea unor întrebări suplimentare expertului, efectuarea unei expertize judiciare. În cazul în care raportul expertului nu este clar sau are unele deficiențe, pentru înlăturarea cărora nu sunt necesare investigații suplimentare, ori a apărut necesitatea de a preciza metodele aplicate de către expert sau unele noțiuni, organul de urmărire penală sau procurorul este în drept să audieze expertul” [38].

Cu privire la imposibilitatea formulării concluziilor și refuzul de efectuare a expertizei judiciare ne-am expus în prezenta lucrare. Legiuitorul autohton, în prevederile CPP operează doar cu termenul de imposibilitate a formulării concluziilor, dar nu și refuzul de a efectua expertiza judiciară. La fel, părțile la proces vor fi informate doar despre imposibilitatea formulării concluziilor de către expertul judiciar. Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar operează cu termenul de refuz de efectuare a expertizei indicând expres și temeiurile când efectuarea expertizei este refuzată. Considerăm că refuzul de a efectua expertiza judiciară afectează în mod direct drepturile și interesele părților la proces, astfel părțile urmează a fi informate cu privire la deciziile luate.

În literatura de specialitate a fost analizată poziția procesuală a expertului judiciar și a martorului în cadrul procesului penal, care este complet diferită. În pofida faptului că competența funcțională a acestor participanți la proces diferă, legiuitorul prevede că expertul judiciar este audiat în condițiile de audiere a martorului.

Nu susținem poziția legiuitorului cu privire la faptul că expertul este audiat în condițiile de audiere a martorului. Art. 153 CPP, prevede că „în cazul când raportul expertului nu este clar sau are unele deficiențe, pentru înlăturarea cărora nu sunt necesare investigații suplimentare, ori a apărut necesitatea de a preciza metodele aplicate de către expert sau unele noțiuni, organul de urmărire penală sau procurorul este în drept să audieze expertul judiciar, în condițiile de audiere a martorului” [38].

În acest caz, aspecte procesuale ale audierii expertului sunt identice cu cele ale audierii martorului, fapt care nu corespunde cu esența și specificul acestei acțiuni de urmărire penală. Prin urmare, opinăm că legiuitorul este obligat să reglementeze procedura de audiere a expertului judiciar separat de cea a audierii martorului, oferind astfel posibilitatea participării și a părților la audierea expertului judiciar, unde fiecare este în drept să înainteze întrebări în scopul clarificării unor circumstanțe, astfel asigurând garanțiile procesuale ale participanților la proces.

Examinând prevederile art. 93 alin. (2) al CPP, legiuitorul prevede lista mijloacelor de probă în cadrul procesului penal. Declarațiile martorului reprezintă mijloc de probă în cadrul procesului penal însă declarațiile expertului judiciar nu constituie mijloc de probă.

Art. 100 al CPP al RM prevede expres că „Administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strângerea...”, așadar probele pot fi administrate numai prin intermediul mijloacelor de probă prevăzute de legea procesual penală.

La fel, cu privire la acest subiect s-a expus și Curtea Constituțională a României. „Curtea reține că informațiile furnizate de probe, prin conținutul lor, nu pot fi folosite în procesul penal decât prin modalități expres prevăzute în Codul de procedură penală. Acestea reprezintă mijloacele de probă” [66, pct. 18].

În unele circumstanțe, audierea expertului judiciar este una necesară, numai expertul care a efectuat cercetarea poate explica metodele alese de el sau să prezinte alte informații referitoare la raportul de expertiză judiciară. Dar, pentru a reda caracterul legal al acestei acțiuni, este necesară modificarea unor prevederi ale codului de procedură penală. În acest sens, opinăm că în prevederile art. 93 alin. (2) pct. (1) ca mijloc de probă în cadrul procesului penal trebuie să fie incluse și declarațiile expertului judiciar.

Pe lângă neincluderea declarațiilor expertului în lista mijloacelor de probă, art. 57 al CPP prevede că ofițerul de urmărire penală „citează și audiază persoana în calitate de bănuit, partea

vătămată și martor”, dar nu și de expert. La rândul său, art. 153 oferă posibilitatea ofițerului de urmărire penală să audieze expertul judiciar. Astfel, pentru a evita marja de interpretare a normelor de procedură penală, susținem opinia că art. 57 al CPP urmează a fi modificat și să ofere posibilitatea ofițerului de urmărire penală să audieze expertul judiciar.

Părțile la proces, în urma efectuării expertizei judiciare, fac cunoștință cu raportul de expertiză judiciară și în cazul unor neclarități pot solicita audierea expertului judiciar. Legislația nu le oferă posibilitatea părților să participe la această acțiune, chiar dacă expertiza judiciară a fost efectuată și dispusă la cererea și/sau din contul părților la proces. Așadar, pentru a respecta drepturile părților la proces, propunem ca art. 153 alin. 1 CPP, să fie modificat în următoarea redacție:

– În cazul în care raportul expertului nu este clar sau are unele deficiențe, pentru înlăturarea cărora nu sunt necesare investigații suplimentare, ori a apărut necesitatea de a preciza metodele aplicate de către expert sau unele noțiuni, organul de urmărire penală, procurorul este în drept să audieze expertul cu participarea părților la proces și a persoanelor care sunt vizate în raportul de expertiză judiciară prezentat de către expert, respectându-se prevederile art. 105-109.

3.2. Dispunerea expertizei judiciare în faza de judecată

În procesul examinării cauzei în faza de judecată, judecătorul, în unele cazuri, solicită, în baza cererii părților, efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea cunoștințelor speciale în scopul clarificării unor circumstanțe care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei.

„Judecata este o activitate științifică diferită de la o categorie de procese, cum ar fi cele civile, economice, la alte categorii, de exemplu cele penale prin obiectul conflictului de drept și prin modul în care este reglementată legal desfășurarea sa” [75, p. 125].

„Importanța deosebită pe care o are faza de judecată în desfășurarea procesului penal a fost remarcată de mai mulți autori de specialitate care, fără echivoc, au recunoscut judecății rolul central pe care îl deține în înfăptuirea justiției penale. Prin aceasta nu se subminează importanța urmăririi penale, dar se pune accentul pe faptul că rezolvarea conflictului de drept penal apărut din săvârșirea unei fapte penale, stabilirea vinovăției sau nevinovăției celui dedus justiției rămâne a fi prerogativa exclusivă a instanței de judecată” [74, p. 641].

Autorul român N. Jidovu, susține opinia că judecata, ca fază a procesului penal „reprezintă etapa procesuală care se desfășoară în fața instanței penale din momentul sesizării ei și până la soluționarea definitivă a cauzei penale” [100, p. 397].

Învinuitul, în privința căruia cauza a fost transmisă la judecare, este din start protejat de prezumția de nevinovăție, care poate fi înlăturată numai în baza unei hotărâri definitive a instanței de judecată.

„Scopul judecării în prima instanță este soluționarea în concordanță cu legea și adevărul a acțiunii penale și civile, exercitate în fața sa. În temeiul cercetării judecătorești pe care o efectuează, a concluziilor puse de procuror și de părți cu ocazia dezbaterilor și având în vedere și probele administrate în faza de urmărire penală, prima instanță are obligația de a constata dacă acțiunea penală și cea civilă, deduse în fața sa, sunt sau nu întemeiate, dând și soluția corespunzătoare în raport cu convingerea formală” [142, p. 22].

Întreaga activitate de judecare parcurge mai multe etape: partea pregătitoare a ședinței de judecată; cercetare judecătorească; dezbateri judiciare și ultimul cuvânt al inculpatului; deliberarea și adoptarea sentinței. Fiecărei etape de judecare îi sunt specifice anumite acțiuni care sunt realizate de către părțile care participă la judecarea cauzei. Dispunerea și efectuarea expertizei judiciare nu constituie o excepție de la regula generală.

Autorul autohton Ig. Dolea a menționat că „deschiderea ședinței de judecată semnifică o declanșare a judecării cauzei. Orice act judecătorec se consideră realizat legal doar dacă a fost declarată ședința deschisă. Prin urmare, chiar dacă ar părea o chestiune formală, omisiunea de a declara ședința deschisă poate lovi de nulitate valabilitatea actelor ulterioare” [71, p. 965].

Cu privire la rolul părții pregătitoare a ședinței de judecată s-au expus autorii I. Dolea, I. Sedlețchi, D. Roman ș.a. care au menționat că „partea pregătitoare este menită să asigure, pentru cercetarea judecătorească și dezbaterile judiciare, desfășurarea în strictă concordanță cu prevederile legii, asigurarea termenului rezonabil de judecare și posibilitatea examinării nemijlocite în instanța de judecată a tuturor probelor în acuzare și apărare” [74, p. 665]. Respectarea cerințelor referitoare la partea pregătitoare a ședinței de judecată este necesară în scopul garantării respectării drepturilor constituționale și intereselor legitime ale participanților la proces [208, p.63].

Cu privire la esența părții pregătitoare s-a expus S. Țoncu, care reiterează că „...în esență, partea pregătitoare a ședinței de judecată contribuie la: examinarea cauzei de către judecători obiectivi, imparțiali și personal dezinteresați de rezultatul procesului; asigurarea prezenței în ședința de judecată și participarea activă a inculpatului, căruia să-i fie explicate, la necesitate, în termeni accesibili, drepturile și obligațiile și să i se creeze condiții în special pentru a-și realiza dreptul la apărare, inclusiv și de a fi asistat de un apărător; prezentarea în ședință a celorlalte părți, a martorilor și a altor persoane care contribuie la desfășurarea procesului penal; crearea condițiilor favorabile, ce ar asigura ca martorii să facă declarații veridice, iar experții să

formuleze concluzii certe; formularea și soluționarea cererilor și demersurilor în vederea unei cercetări sub toate aspectele, complete și obiective a circumstanțelor care se referă la faptă și făptuitor” [148, p.81].

Convenția Europeană asigură două feluri de garanții: „pe de o parte, drepturile materiale și, pe de altă parte, drepturile de natură procedurală menite să confere eficiență celor din prima categorie. Articolul 6 este o astfel de dispoziție, rolul său fiind, în principal, de a arăta cum trebuie să se desfășoare un proces în cazul contestațiilor ce poartă asupra drepturilor cu caracter civil sau acuzațiilor în materie penală” [8, p. 227].

În procesul penal se conturează, de regulă, poziții și interese contrare. „Duelul dintre acuzare și apărare apare evident și se manifestă în confruntarea de opinii și argumente legate de modul în care urmează a fi rezolvat conflictul de drept penal substanțial dedus instanței de judecată” [136, p. 62].

Cu privire la modalitatea de exprimare a principiului contradictorialității s-au expus autorii T. Osoianu și V. Orândaș, care susțin părerea că acest principiu posedă mai multe trăsături specifice:

- „stabilirea poziției procesuale a părților cu drepturi egale și interese contrare, în așa fel, încât să se realizeze egalitatea acestora cu acordarea posibilităților folosirii tuturor mijloacelor legale de opoziție față de punctele de vedere adverse;
- separarea principalelor funcții procesuale este concepută astfel ca apărarea, acuzarea și activitatea de soluționare a cauzei penale să fie atribuite unor subiecți diferiți;
- contradictorialitatea poate fi aplicată în expresia cea mai largă doar în faza dezbaterilor judiciare;
- poziția pasivă a instanței de judecată în raport cu părțile, dar activă în ceea ce privește examinarea probelor prezentate de părți” [129, p. 64].

Cu privire la principiul contradictorialității s-a expus autorului rus M.S. Strogovici, care menționează că contradictorialitatea reprezintă un principiu democratic al procesului penal, însă autorul susține opinia că contradictorialitatea ca un principiu privat individual nu există, însă, acest principiu se exprimă prin respectarea în ansamblu a mai multor principii ale procesului penal [203, p. 103].

O poziție similară cu privire la respectarea principiului contradictorialității a expus-o autorul autohton L. Rusu, care menționează că la „realizarea principiului contradictorialității la faza examinării cauzei penale în prima instanță de judecată contribuie acțiunea principiilor procesului penal, fixate în art. 314, 316 CPP RM, precum nemijlocirea, oralitatea, publicitatea ședinței de judecată etc. Ele asigură părților participante la proces posibilitatea de a-și apăra

pozițiile. CPP RM, în art. 315, stabilește egalitatea în drepturi a părților în fața instanței, care se manifestă prin faptul că procurorul, partea vătămată, partea civilă, apărătorul, inculpatul, partea civilmente responsabilă și reprezentanții lor beneficiază de drepturi egale în fața instanței de judecată în ce privește administrarea probelor, participarea la cercetarea acestora și formularea cererilor și demersurilor. Conform art. 317 alin. (2) CPP RM „Președintele conduce ședința de judecată și, în interesele justiției, ia toate măsurile prevăzute de lege pentru asigurarea egalității în drepturi a părților, păstrând obiectivitatea și imparțialitatea, creând condiții necesare pentru examinarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a tuturor probelor prezentate de către părți sau administrate la cererea acestora” [141, p. 143].

La fel, și Colegiul Penal al CSJ evidențiază importanța respectării principiului contradictorialității, astfel, „dreptul la un proces echitabil, potrivit CEDO, se bazează pe respectarea cu strictețe a principiilor fundamentale ale procesului judiciar: „egalitatea armelor”, „contradictorialitatea”, „motivarea deciziilor”, care semnifică tratarea egală a părților pe toată durata desfășurării procedurii în fața instanțelor de judecată, fără ca vreo una dintre ele să fie avantajată în raport cu cealaltă sau celelalte părți în proces, încât să nu fie puse într-o situație nedezavantajată una față de alta” [46, pct. 8].

Reieșind din cele menționate supra, constatăm că contradictorialitatea poate fi privită în formă triunghiulară, vârful căreia îl ocupă instanța de judecată independentă și imparțială, părțile aflându-se în poziții opuse, susțin pozițiile lor prin probe prezentate în cadrul cercetării judecătorești, astfel, încercându-se să convingă instanța de judecată în corectitudinea poziției sale.

„Procesului penal al Republicii Moldova îi este caracteristică forma mixtă a acestuia, care presupune existența elementelor procesului penal inchizitorial în faza urmăririi penale (caracter nepublic al urmăririi penale, lipsa caracterului contradictoriu, îndeplinirea funcției de urmărire penală concomitent cu luarea hotărârilor în cauză de către organul de urmărire penală sau procuror), precum și elementelor procesului contradictorial în faza de judecată” [74, p. 31].

În virtutea art. 116 alin. (1) din Constituția RM, „judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii. Independența judecății se reflectă în faptul că ea nu trebuie să îndeplinească funcția acuzării, rămânând pe deplin neutră în privința oricărei dintre părțile la proces. Poziția neutră a instanței de judecată nu înseamnă, însă, indiferența ei totală față de hotărârea finală. Instanța de judecată trebuie să fie cointeresată în darea unei sentințe echitabile, legale și întemeiate” [141, p. 132].

Potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la „practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuitului, învinutului, inculpatului și

condamnatului în procesul penal, principiul contradictorialității în procesul penal creează condiții de ordin procesual și organizațional deosebit de favorabile pentru soluționarea cauzei în mod just și adecvat. Acest principiu prevede un număr de garanții pentru un proces echitabil, cum ar fi independența și imparțialitatea judecătorului, egalitatea armelor, separarea funcțiilor procesuale privind urmărirea penală, apărare și judecarea cauzelor penale, care trebuie să se efectueze de diferite organe și persoane, dreptul acuzării și al apărării de a prezenta cauza independent la procesul penal” [93].

Independența, imparțialitatea și inamovibilitatea judecătorului se exprimă prin respectarea de către aceștia a principiului contradictorialității, inclusiv și în cazul necesității efectuării în procesul judecării cauzei a expertizei judiciare sau audierea expertului judiciar.

Procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată este reglementată de prevederile art. 374 al CPP Aici, legiuitorul autohton nu s-a complicat pentru a examina trăsăturile fazei de judecată, condițiile în care ea se desfășoară precum și principiile care guvernează această etapă a procesului penal, dar simplu a indicat că expertiza judiciară în faza de judecată se va dispune în cazurile și condițiile prevăzute în art. 142-155 CPP. Pe de altă parte, specificul acestor două faze ale procesului penal sunt diametral opuse. Ședințele de judecată sunt publice (cu excepția cazurilor prevăzute în art. 18 CPP), cu respectarea principiilor oralității, nemijlocirii, publicității și contradictorialității. Aceste principii care stau la baza judecării cauzei, diferențiază procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată de procedura de dispunerii expertizei în faza de urmărire penală.

La rândul său, fazei de urmărire penală îi sunt specifice următoarele trăsături:

- lipsa de publicitate;
- caracterul limitat al contradictorialității;
- caracterul preponderent al formei scrise;
- subordonarea ierarhică în efectuarea actelor de urmărire penală;
- caracterul unipersonal al activităților desfășurate în cadrul urmăririi penale [130, p. 127].

Pe lângă aceste trăsături esențiale ale urmăririi penale, organul de urmărire penală are rol activ, care se manifestă prin obligația acestuia să ia măsuri prevăzute de lege pentru a cerceta sub toate aspectele, complet și obiectiv, toate circumstanțele cauzei. Prin urmare, susținem opinia că procedura de dispunere a expertizei judiciare prevăzute de art. 142-155 este expres prevăzută pentru organul de urmărire penală și este specifică doar pentru faza de urmărire penală.

Procedura de dispunere a expertizei în faza de judecată este una individuală, care diferențiază esențial de urmărire penală. În primul rând, instanța de judecată nu are rol activ,

așadar, expertiza judiciară în această fază a procesului penal se va dispune doar la cererea părților la proces, nu și din oficiu. La fel, în prevederile art. 374 CPP nu este reglementată procedura de examinare a cererii cu privire la dispunerea expertizei judiciare și care este procedura de comunicare a părților despre faptul dispunerii expertizei.

În acest sens, opinăm că prevederile art. 374 CPP nu corespunde exigențelor unui proces echitabil și pentru a evita o interpretare ambiguă opinăm că textul normei urmează a fi modificat.

Chestiunile cu privire la dispunerea expertizei judiciare sau audierea expertului judiciar sunt examinate și soluționate în vederea asigurării unei examinări obiective a circumstanțelor cauzei, cercetarea completă și detaliată a raportului de expertiză judiciară, respectarea prevederilor legale referitoare la pregătirea pentru dispunerea expertizei judiciare precum și efectuarea acesteia, la fel și aprecierea corectă și obiectivă a raportului de expertiză judiciară în coroborare cu celelalte mijloace de probă.

Scopul expertizei judiciare în faza de judecată constă în soluționarea de către expert a unor neclarități, soluționarea cărora necesită aplicarea cunoștințelor speciale din diferite domenii ale științei, artei, tehnicii sau a meșteșugului, care i-au naștere în procesul examinării cauzei penale.

Legiuitorul oferă posibilitatea părților să înainteze cererile privind audierea expertului judiciar sau de dispunere a expertizei judiciare, în cadrul ședinței preliminare, însă, din punct de vedere tactic considerăm că cererile privind audierea expertului judiciar sau dispunerea expertizei judiciare este oportun de a fi înaintate în cadrul cercetării judecătorești.

Pentru a admite sau respinge cererea părților privind dispunerea expertizei judiciare, este necesar ca instanța de judecată să cerceteze toate probele admisibile, dar, în cadrul ședinței preliminare, instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la admisibilitatea anumitor probe, Curtea Constituțională observă că „examinarea probelor în condiții de contradictorialitate este rezervată pentru etapa cercetării judecătorești. La această etapă, părțile pot solicita, *inter alia*, examinarea corpurilor delictive a documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale. În acest sens, dacă la etapa ședinței preliminare instanța de judecată decide care dintre probele prezentate instanței pentru soluționarea cauzei sunt pertinente, la etapa cercetării judecătorești judecătorul trebuie să examineze în fond fiecare probă pe care a considerat-o pertinentă” [62, pct. 24].

Prin urmare, reieșind din decizia Curții Constituționale, probele prezentate de către părți sunt examinate în cadrul cercetării judecătorești, și în urma cercetării cărora se constată temeiul de fapt de dispunere a expertizei judiciare, în urma căreia se înaintează cerere privind dispunerea expertizei judiciare, la fel și instanța de judecată este în posibilitate să examineze cererile

înaintate de către părți cu privire la dispunerea expertizei judiciare doar după cercetarea unor probe prezentate de către părți.

Legiuitorul obligă părțile la proces să prezinte lista de probe pe care intenționează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele care nu au fost examinate în cadrul urmăririi penale. Astfel, părțile vor indica lista probelor pe care intenționează să le cerceteze în cadrul cercetării judecătorești: procesul verbal de audiere a expertului judiciar, raportul de expertiză judiciară etc.

„Neprezentarea listei probelor va face imposibilă examinarea probei în cadrul cercetării judecătorești. Totuși dacă partea care va invoca faptul descoperirii după etapa punerii pe rol a cauzei penale, nu va exista vreun impediment de a examina proba dată” [71, p. 956].

Instanța de judecată, ascultând opiniile părților, va decide asupra pertinentei probelor propuse de către părți, și va dispune care din ele să fie prezentate la judecarea cauzei. La judecarea cauzei în fond, partea la proces poate solicita repetat prezentarea probelor recunoscute nepertinente în ședința preliminară.

Cu privire la Constituționalitatea cuvântului „pertinente” din alin. 3 art. 347 a fost sesizată și „Curtea Constituțională a Republicii Moldova, potrivit autoarei excepției, doar examinarea pertinentei probelor în cadrul ședinței preliminare, fără a se verifica dacă acestea sunt admisibile, obligă instanța de judecată să pronunțe o hotărâre în baza unor informații care nu pot servi ca probe, la rândul său, Înalta Curte a reiterat că legislația procesual-penală stabilește garanții suficiente, oferindu-le părților posibilitatea de a contesta probele la alte etape ale procedurii penale. Potrivit articolului 364 alin. (4) din Codul de procedură penală, părțile pot prezenta și cere administrarea probelor și în cursul cercetării judecătorești, iar în conformitate cu articolele 372 și 373 din Cod, părțile pot solicita examinarea corpurilor delictive, a documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale. O altă garanție este reglementată de articolul 394 alin. (1) pct. 2) din Cod, care obligă instanța de judecată să indice probele pe care își bazează concluziile și motivele pentru care a respins alte probe în partea descriptivă a sentinței de condamnare” [63, pct. 25].

În partea pregătitoare a ședinței de judecată, președintele ședinței de judecată stabilește identitatea și competența expertului judiciar, explică drepturile și obligațiile acestuia, precum și previne expertul judiciar pentru răspunderea penală pe care o poartă pentru declarații intenționate false. În conformitate cu prevederile art. 363 CPP, președintele ședinței de judecată stabilește doar identitatea și competența expertului judiciar, însă în partea pregătitoare a ședinței de judecată președintele ședinței de judecată va explica dreptul de recuzare a expertului judiciar, dar

pentru realizarea acestui drept este necesar să fie adusă la cunoștință și altă informație referitoare la activitatea expertului judiciar.

În acest sens, susținem poziția autorului A.Ia. Paliashvili care afirmă că nu este suficient ca părților să le fie adusă la cunoștință doar identitatea și competența expertului judiciar, dar și informația cu privire la locul de muncă a acestuia (cauza Sara Lind Eggertsdottir c. Islandei [35]), funcția acestuia, gradul special, titlul științific, studiile etc. [188, p. 73].

În cauza Mirilashvili c. Federației Ruse, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că în faza de urmărire penală a fost dispusă efectuarea expertizei judiciare în comisie fonoscopică. Grupei, formate din trei experți judiciari, i-au fost puse la dispoziție mostrele vocii în limba rusă ale reclamantului. Experții au cercetat înregistrările audio, în care au fost înregistrate discuții în limba georgiană. Doi din cei trei experți incluși în comisie, care nu cunoșteau limba georgiană au constatat că vocea îi aparține reclamantului. La rândul său, expertul judiciar, vorbitor de limba georgiană, inclus în comisia de experți, a concluzionat că vocea nu îi aparține reclamantului.

Pentru a contrazice concluziile raportului de expertiză judiciară care indică că vocea îi aparține reclamantului, partea apărării a solicitat de la instanță ca în calitate de specialist să fie citat cet. Rosinskaia E.R. și Galeașina E.I., la 29 ianuarie 2003, aceste persoane au fost audiate și au menționat că metodele prin care a fost stabilit că vocea îi aparține reclamantului nu sunt sigure, și concluziile acestora sunt nesigure. E.R. Rosinskaia și E.I. Galeașina, au prezentat concluziile lor instanței de judecată [28, par. 180], concluziile prezentate au contribuit la dispunerea unei expertize repetate pe marginea acestui caz.

Susținem părerea că instanța de judecată era obligată să comunice părților despre faptul că doi din cei trei experți judiciari incluși în comisia de experți nu cunoșteau limba de comunicare după care a fost identificată persoana.

La fel, susținem părerea că în momentul explicării expertului a drepturilor și obligațiilor sale, acestuia trebuie să-i fie explicat motivul citării precum și la inițiativa căreia dintre părți a fost citat expertul judiciar.

După apelul martorilor, președintele ședinței de judecată cere ca ei să părăsească sala de ședință și le pune în vedere să nu se îndepărteze fără încuviințarea lui, dar nu este necesar ca sala ședinței de judecată să o părăsească și expertul judiciar?

Legiuitorul autohton nu a reglementat procedura de înlăturare sau eliberare a expertului judiciar din sala ședinței de judecată, însă din punct de vedere practic, o reglementare legală a eliberării sau înlăturării expertului din sala ședinței de judecată ar contribui la o bună desfășurare a procesului de judecată.

Cu privire la această întrebare s-au expus autorii M.A. Celițov și N.V. Celițova, potrivit cărora în partea pregătitoare a ședinței de judecată, președintele ședinței de judecată va soluționa întrebarea cu privire la înlăturarea expertului judiciar din sala ședinței de judecată până ca acesta să fie audiat [213, p. 207].

Așadar, susținem părerea că expertul judiciar poate fi eliberat din sala ședinței de judecată la cererea părților sau în baza inițiativei proprii. În ambele cazuri, instanța de judecată va examina argumentele participanților la proces și va lua o decizie motivată din moment ce expertul judiciar va fi eliberat sau înlăturat din sala ședinței de judecată.

Eliberarea sau înlăturarea expertului judiciar va contribui la realizarea scopului procesului penal în următoarele cazuri:

- Expertul judiciar nu a întocmit declarația de nedivulgare a secretului de stat în conformitate cu prevederile art. 213 CPP;
- În cadrul cercetării judecătorești vor fi examinate unele particularități ale vieții intime a părților, însă care nu au tangență cu expertiza judiciară care a fost efectuată sau care urmează a fi dispusă;
- Instanța de judecată consideră că expertul judiciar nu trebuie să facă cunoștință cu unele materiale ale cauzei sau prezența acestuia benefică la audierea unor participanți la proces;
- Instanța de judecată consideră că prezența acestuia nu este necesară și la cererea expertului acesta poate fi eliberat din sala ședinței de judecată însă numai după ce a fost cercetat raportul de expertiză judiciară și expertul a fost audiat [188, p. 78].

În caz de neprezentare a expertului sau a specialistului legal citați, instanța, ascultând opiniile părților asupra acestei chestiuni, dispune continuarea ședinței și ia măsurile respective pentru asigurarea prezenței lor, dacă aceasta este necesar, sau dispune părții care nu a asigurat prezența să o asigure la ședința următoare.

„În caz de neprezentare a expertului judiciar la ședința de judecată, instanța, în partea pregătitoare a ședinței, va examina posibilitatea cercetării cauzei în lipsa acestuia. Soluționarea acestei întrebări va contribui efectiv la cercetarea multilaterală, completă și obiectivă a circumstanțelor cauzei, precum și va contribui la respectarea garanțiilor procesuale ale părților în cazul dispunerii expertizei judiciare” [38].

Pentru a lua decizia cu privire la judecarea cauzei în lipsa expertului judiciar sau amânarea ședinței de judecată, instanța de judecată în mod obligatoriu va consulta opiniile părților cu privire la acest subiect.

Realizarea acestor acțiuni în partea pregătitoare a ședinței de judecată va contribui efectiv la cercetarea obiectivă și multilaterală a circumstanțelor cauzei, precum și buna desfășurare a

tuturor etapelor ale judecării cauzei. În urma realizării acestor acțiuni, va începe o nouă etapă a judecării cauzei, cercetarea judecătorească.

Potrivit opiniei autorului S. Kahane „cercetarea judecătorească, numită și anchetă judecătorească, este cea mai importantă și mai complexă parte a judecării în fond, de buna ei desfășurare depinzând în mare măsură stabilirea adevărului în cauză” [101, p. 254]

Această activitate constă în reluarea în faza judecării a activității de cercetare, efectuată în cursul urmăririi penale, prin readministrarea probelor în fața primei instanțe de judecată. „Spre deosebire de activitatea premergătoare, care are ca scop pregătirea condițiilor pentru desfășurarea activităților de judecată, cercetarea judecătorească are ca scop crearea condițiilor necesare pentru soluționarea prin judecată a cauzelor penale” [75, p. 175].

În literatura de specialitate se vehiculează opinia potrivit căreia cercetarea judecătorească constituie partea centrală a procedurii în prima instanță [152, p. 191].

În opinia autorului M.A. Celișov obiectul cercetării judecătorești este verificarea probelor adunate la urmărirea penală și stabilirea noilor probe, iar scopurile se reduc la crearea bazelor eventualei sentințe [212, p. 325].

La rândul său, autorul N. Jidovu, opinează că cercetarea judecătorească are ca obiect:

– „Readministrarea și verificarea tuturor probelor adunate de organul de urmărire penală. Astfel se materializează principiul nemijlocirii, probele fiind percepute direct de către instanța de judecată;

– Administrarea oricăror altor probe. Întreg material probator administrat în faza de urmărire penală este reluat în condițiile de publicitate, oralitate, nemijlocirii și contradictorialitate” [100, p. 434].

Autorii autohtoni V. Moraru și D. Gherasim au specificat că „examinarea și verificarea probelor constituie doar obiectul cercetării judecătorești, dar nu și a altor etape ale examinării cauzei penale. Abaterea de la această teză și prevedere constituie o încălcare esențială a legii de procedură penală, care poate duce la ulterioara casare, anulare a sentinței primei instanțe” [115, p. 28].

Așadar, examinând opiniile autorilor menționați supra, constatăm că cercetarea judecătorească reprezintă nucleul fazei de judecată, care are menirea de examinare a admisibilității probelor acumulate în faza de urmărire penală. Totodată, la cererea părților, poate dispune și efectuarea altor acțiuni care au drept scop stabilirea tuturor circumstanțelor cu privire la fapta cercetată.

În cadrul cercetării judecătorești sunt cercetate toate probele prezentate de către părți, inclusiv și rapoartele de expertiză judiciară efectuate în faza de urmărire penală. Instanța de

judecată, cercetând și apreciind toate probele în ansamblu prezentate de către părți la cererea acestora, poate dispune efectuarea expertizei judiciare.

Eficacitatea expertizei judiciare dispuse în faza de judecată este direct proporțională cu capacitatea președintelui ședinței de judecată de a percepe nu numai scopul acestui procedeu probatoriu, dar și de a înțelege specificul acestui mijloc de probă, în comparație cu alte mijloace de probă examinate în cadrul cercetării judecătorești.

În acest sens menționăm opinia autorului V.M. Bozrov, care clasifică procedura de dispunere a expertizei judiciare pe etape, accentuând atribuțiile instanței de judecată în procesul dispunerii, efectuării și aprecierii raportului de expertiză judiciară. Reieșind din cele menționate, autorul menționează trei etape de efectuare a expertizei judiciare:

- Cercetarea circumstanțelor faptei, referitoare la obiectul expertizei judiciare;
- Întocmirea întrebărilor la care urmează să răspundă expertul judiciar;
- Întocmirea încheierii, anunțarea acesteia și audierea expertului judiciar [158, p. 26].

O altă opinie în acest sens a expus-o autorul V.A. Nazarov, care a identificat șapte etape de dispunere și efectuare a expertizei judiciare. În cadrul divizării pe etape a dispunerii și efectuării expertizei judiciare pe etape, autorul ia în considerare următoarele criterii: activitatea instanței de judecată, activitatea expertului judiciar, activitatea altor participanți la proces [180, p. 8].

Autorul D.A. Harcenko, afirmă că temeiul de divizare a activității de dispunere și efectuare a expertizei judiciare pe etape este caracterizat de obiectivele fiecărei etape, care urmează a fi soluționate în cadrul fiecărei etape:

- citarea expertului și întocmirea încheierii privind dispunerea expertizei judiciare;
- participarea expertului judiciar în cadrul cercetării judecătorești;
- înaintarea întrebărilor expertului judiciar;
- efectuarea expertizei judiciare și întocmirea raportului de expertiză judiciară;
- aducerea la cunoștință părților a raportului de expertiză judiciară și audierea expertului [209, p. 153].

Așadar, opinăm că procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată parcurge următoarele etape:

- înaintarea cererilor de către părți privind dispunerea și efectuarea expertizei judiciare, precum și indicarea întrebărilor la care urmează să răspundă expertul judiciar;
- examinarea de către instanța de judecată a temeiurilor de fapt privind dispunerea și efectuarea expertizei judiciare. În urma examinării, cererea poate fi admisă sau respinsă.
- efectuarea expertizei judiciare;

- informarea părților despre rezultatul expertizei judiciare;
- audierea expertului judiciar;
- cercetarea și aprecierea raportului de expertiză judiciară.

În cadrul cercetării judecătorești, instanța de judecată va cerceta toate probele prezentate de către părți la proces. Însă datorită rolului său pasiv, instanța de judecată nu este în drept din oficiu să dispună efectuarea expertizei judiciare, sau să se expună anticipat asupra admisibilității asupra raportului de expertiză judiciară efectuat în faza de urmărire penală.

În acest sens, ne vom referi la încheierea emisă de Judecătoria Chișinău, cu sediul la Buiucani cu privire la cererea de recuzare a judecătorului care după retragerea în camera de deliberare în vederea pronunțării sentinței, a reluat cercetarea judecătorească, expunându-se asupra încălcării procedurii de dispunere a expertizei judiciare, care a fost dispusă și realizată până la începerea urmăririi penale. În acest caz, judecătorul a pus în discuție din oficiu oportunitatea efectuării expertizei repetate pe motivul viciilor de procedură care a afectat raportul expertizei primare, expunându-se anticipat asupra admisibilității acestui mijloc de probă, calificându-l lipsit de valoare probantă [98].

„În cadrul cercetării judecătorești, fiecare parte la proces este în drept să înainteze cererea de solicitare a efectuării expertizei judiciare. Cererea de solicitare privind efectuarea expertizei judiciare se formulează în scris, cu indicarea faptelor și împrejurărilor supuse constatării și a obiectelor, materialelor care trebuie investigate de expert” [38].

Cererile formulate vor fi argumentate, iar dacă se solicită administrarea unor probe noi, se vor indica faptele și circumstanțele ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află acestea, iar în privința experților se va indica identitatea și adresa lor în cazul în care partea nu poate asigura prezența lor în instanța de judecată [38].

Cu privire la dispunerea expertizei în cadrul procesului penal s-a expus Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care în cauza Brandstetter c. Austriei [14, par. 46] a menționat că „instanța de judecată în baza cererii părții apărării nu este obligată să dispună efectuarea unei expertize suplimentare, repetate sau să desemneze un alt expert pentru efectuarea expertizei judiciare în cazul în care raportul de expertiză primară susține cele expuse de partea acuzării. Astfel, procesul echitabil nu se referă doar la acceptarea cererilor înaintate de către părți, însă refuzul la cererile înaintate trebuie să fie întemeiat și argumentat”.

Cererile înaintate se soluționează de către instanța de judecată în urma audierii opiniilor a celorlalte părți la proces cu privire la cererea înaintată.

„În faza judecării, nici un act procesual nu poate fi efectuat decât cu aprobarea și sub controlul instanței. Dispoziția menționată este aplicabilă oricărui mijloc de probă a cărui administrare a fost anterior admisă de instanță” [74, p. 686].

Așadar, în faza de judecată, instanței îi revine rolul central, administrarea de noi probe sau cercetarea probelor administrate în faza de urmărire penală este realizată doar cu înștiințarea instanței de judecată

În procesul soluționării cererilor înaintate cu privire la dispunerea expertizei judiciare, instanța va evalua aportul încheierii privind dispunerea efectuării expertizei judiciare asupra soluționării cauzei penale; ce circumstanțe urmează a fi stabilite în urma efectuării expertizei judiciare; pentru a stabili astfel de circumstanțe sunt oare necesare cunoștințe speciale; vor contribui circumstanțele stabilite în urma efectuării expertizei judiciare la înlăturarea unor neajunsuri; pot fi realizate cererile înaintate?

Cu privire la obligativitatea de a examina cererile sau demersurile depuse de către părți la proces s-a expus și Colegiul penal al CSJ, care a reiterat că instanța de apel nu s-a expus asupra demersului, astfel admitând la caz eroarea prevăzută la art. 427 alin. (1) pct. 6) Cod de procedură penală. Or, potrivit procesului-verbal al ședinței de judecată din instanța de apel, din 25 iunie 2019, 17 septembrie 2019 și 08 octombrie 2019 nu se atestă o expunere sau o soluționare a demersului apărării asupra căruia instanța de apel urma să se expună motivat, după caz admiterea sau respingerea acestuia, respectând principiul contradictorialității [46, pct. 8]. Așadar, încălcarea procedurii de examinare a demersului înaintat de către apărare, a constituit motivul de casare a deciziei instanței de apel.

Cu privire la soluționarea cererilor referitoare la dispunerea și efectuarea expertizei judiciare s-a expus autorul A.Ia. Palișvili, care afirmă că în procesul examinării de către instanță a judecată a cererilor cu privire la dispunerea și efectuarea expertizei judiciare, pe lângă opinia părților urmează a fi examinată și opinia expertului judiciar, acest fapt va ajuta instanța de judecată să soluționeze obiectiv și rapid cererea referitoare la dispunerea expertizei judiciare [188, p.77].

Nu susținem opinia autorului A.Ia. Palișvili precum că instanța de judecată, la examinarea cererilor referitoare la dispunerea expertizei judiciare, este obligată să ia în calcul și opinia expertului judiciar. În acest sens, menționăm că instanța de judecată este un organ independent și imparțial și va dispune efectuarea expertizei judiciare în cazul în care este necesară clarificarea anumitor circumstanțe care au importanță pentru soluționarea cauzei și care necesită aplicarea cunoștințelor speciale.

Totodată, legislația procesual penală permite audierea expertului judiciar numai după prezentarea de către acesta a raportului de expertiză judiciară.

O altă opinie în acest sens a expus-o autorul D.A. Harcenko, care susține părerea că necesitatea dispunerii și efectuării expertizei judiciare în faza de judecată constituie necesitatea cercetării suplimentare a circumstanțelor cauzei sau situația în care probele acumulate pe marginea cauzei intră în contradicție [209, p. 142].

Autorul V.A. Mihailov, a menționat că instanța de judecată va dispune efectuarea expertizei judiciare, în situația în care a fost necesară efectuarea expertizei în faza de urmărire penală însă din anumite circumstanțe aceasta nu a fost dispusă sau în situația în care au fost identificate circumstanțe noi pe marginea cauzei care urmează a fi clarificate [177, p. 164].

În literatura de specialitate s-a conturat opinia potrivit căreia dacă expertiza judiciară a fost efectuată în faza de urmărire penală, ea deja nu va fi efectuată în faza de judecată [219, p. 44].

Nu susținem cele expuse de autorul Iu.K. Iurkov, din considerentul că expertiza judiciară constituie o activitate în cadrul căreia sunt cercetate anumite obiecte, fenomene etc., însă pentru cercetarea cărora sunt necesare cunoștințe speciale. La fel, dacă un obiect a constituit obiectul de studiu al unei expertize, acesta ar putea fi cercetat suplimentar sau repetat dacă în procesul judecării cauzei sunt constatate circumstanțe noi, însă această regulă nu este una absolută, instanța este în drept să refuze efectuarea expertizei, însă refuzul acesteia trebuie să fie argumentat.

Autorul Ig. Dolea reiterează că la „examinarea cauzei în fond sau în apel, instanța poate dispune efectuarea expertizei, dacă în urma unei cereri sau demers al părților se va constata că anumite circumstanțe nu au fost stabilite în urmărirea penală, iar fără constatarea acestora este imposibilă justa soluționare a cauzei” [71, p. 1015].

Așadar, dacă în procesul judecării cauzei se constată unele circumstanțe, soluționarea cărora necesită aplicarea cunoștințelor speciale, fiecare parte la proces, atât partea acuzării, cât și partea apărării vor înainta o cerere privind dispunerea expertizei judiciare. „Cererea de solicitare a efectuării expertizei judiciare se formulează în scris, cu indicarea faptelor și împrejurărilor supuse constatării și a obiectelor, materialelor care trebuie investigate de expert” [38].

În urma înaintării cererii de dispunere a expertizei judiciare, judecătorul ascultă opinia părților cu privire la necesitatea efectuării expertizei judiciare. Partea opusă, în mod obligatoriu va face cunoștință cu cererea privind dispunerea și efectuarea expertizei judiciare, și se va expune asupra temeiniciei acesteia.

Totodată, părțile se vor expune asupra întrebărilor la care urmează să răspundă expertul judiciar. Expertul nu este în drept să participe la stabilirea întrebărilor care urmează a fi soluționate în urma efectuării cercetării. Din acest considerent, expertul nu va consulta instanța și părțile la proces referitor la existența sau inexistența metodelor de cercetare care ar contribui la cercetarea completă și obiectivă a circumstanțelor faptei. Însă pentru formularea corectă a întrebărilor și respectarea termenului rezonabil, instanța de judecată este în drept de a cita un specialist care posedă cunoștințe speciale în domeniul, și va consulta părțile referitor la întrebările care vor fi înaintate expertului.

În opinia autorilor E. Stancu și T. Manea „la dispunerea expertizei judiciare este important să se acorde atenție modului de formulare a întrebărilor la care va răspunde expertul. Una dintre cauzele principale ale ajungerii la concluzii eronate sau nefundamentate științific o reprezintă superficialitatea în fixarea obiectivelor expertizei, fără a mai menționa situațiile în care aceste obiective sunt lăsate la aprecierea expertului” [147, p. 116].

Formularea corectă a întrebărilor contribuie în mod direct la respectarea termenului rezonabil precum și la calitatea actului de justiție. Formularea incorectă a întrebărilor va influența negativ asupra procesului de judecată, din considerentul că expertul judiciar este în drept să refuze ordonatorului expertizei în cazul în care întrebările prezentate spre soluționare depășesc competența sa ori se constată că realizările științei și tehnicii nu permit soluționarea lor.

La formularea întrebărilor, este necesar să se țină seama de cerințele pe care trebuie să le îndeplinească acestea:

- a) „să se refere la obiectul expertizei și la pregătirea expertului sau specialistului;
- b) să fie clare și precise pentru a da posibilitate expertului ori specialistului să înțeleagă sarcinile care îi revin;
- c) să fie formulate astfel încât să oblige la un răspuns cert (pozitiv sau negativ);
- d) să aibă o legătură logică între ele;
- e) să nu solicite expertului să facă aprecieri cu privire la încadrarea juridică, forme de vinovăție ori să îl oblige să rezolve sarcini care intră în competența organului de urmărire penală, cum ar fi ridicări de înscrisuri, ascultări, reconstituiri, cercetări la fața locului etc.” [45, p. 278].

„Întrebările circumstanțiază direct obiectul expertizei, acestea vor trebui formulate cu claritate, concis și precis, evitându-se exprimările generale, echivoce, confuze, greșite, care îi determină pe unii experți să procedeze la reformulări, cu riscul apariției de neconcordanțe între ceea ce a urmărit organul judiciar și ceea ce a înțeles expertul din întrebare, sau la ridicarea unor obiecții ale părților din considerentul că nu s-a dat răspuns întrebărilor din ordonanță sau încheiere” [147, p. 118].

În vederea prevenirii situației menționate supra, considerăm că este oportun ca în procesul dispunerii expertizei judiciare, instanța să consulte și un specialist care posedă cunoștințe speciale în domeniu.

Pe lângă faptul că specialistul va contribui la formularea corectă a întrebărilor, acesta va consulta instanța cu privire la respectarea procedurii de dispunere, și va informa instanța precum și părțile la proces referitor la necesitate dispunerii unei expertize suplimentare, complexe sau în comisie.

Așadar, părțile la proces sunt în drept de a solicita de la instanța de judecată modificarea întrebărilor, completarea acestora precum și excluderea unor întrebări la care urmează să acorde răspuns expertul judiciar. Propunerile părților cu privire la întrebările înaintate expertului urmează a fi argumentate și motivate.

În cererea înaintă, în mod obligatoriu se va indica instituția de expertiză judiciară în cadrul căreia va fi efectuată cercetarea precum și expertul judiciar care va efectua expertiza judiciară. Fiecare parte la proces este în drept să numească un expert care să participe la efectuarea expertizei.

Stabilind posibilitatea desemnării unui expert recomandat de părți, precum și de adresarea întrebărilor formulate de părți chiar din cursul urmăririi penale, în conformitate cu prevederile art. 145 CPP a fost legiferat caracterul contradictoriu al expertizei, legislația procesuală aliniindu-se jurisprudenței CtEDO din cauza *Mantovanelli c. Franței* [26, par. 33], potrivit căreia „respectarea dreptului la un proces echitabil presupune dreptul părților de a-și putea exprima punctul de vedere înainte de formularea raportului de expertiză, simpla posibilitate acordată de a discuta concluziile expertizei nefiind suficientă pentru a satisface exigențele art. 6 CEDO” [128, p. 313].

Practica națională la fel cunoaște cazuri de încălcare a drepturilor părților la dispunerea expertizei. Așadar, Judecătoria Chișinău, cu sediul la Buiucani, a stabilit că organul de urmărire penală a acționat contrar prevederilor art. 145 CPP, la dispunerea efectuării expertizei, a admis încălcarea dreptului învinutului la apărare, la cunoașterea obiectului efectuării expertizei, dreptul de a formula întrebări expertului, dreptul de a face observații cu privire la aceste întrebări și de a cere modificarea sau completarea lor, precum și dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei judiciare [144].

În cauza *Ciobanu c. Republicii Moldova*, „reclamantei i s-a refuzat numirea unui expert recomandat de ea, pentru a participa la efectuarea expertizei, în acest caz Curtea Europeană a constatat încălcarea art. 2 CEDO sub aspect procedural” [16].

Desemnarea de către părți a câte un expert recomandat precum și înaintarea, modificarea sau completarea întrebărilor contribuie la respectarea dreptului la apărare precum și la egalitatea armelor în procesul penal. Referitor la importanța raportului de expertiză judiciară s-a expus și CtEDO în cauza Beraru c. României, „Curtea Europeană a arătat că reaudierea se impune atunci când observațiile instanței cu privire la conduita și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru acuzat. Curtea a reiterat că mijloacele de probă esențiale în cauză nu sunt declarațiile martorilor, ci înscrisurile aflate la dosarul cauzei, sesizările și rapoartele organelor de urmărire penală sau ale altor instituții abilitate, rapoartele de constatare sau de expertiză” [13, par. 32].

Pentru soluționarea unor cereri înaintate de către părți în procesul de judecată, judecătorul sau, după caz, completul de judecată deliberează pe loc, fără a se retrage în camera de deliberare. Însă, în urma consultării părților, cu privire la cererea de dispunere și efectuare a expertizei judiciare, judecătorul, după caz completul de judecată, se va retrage pentru deliberare.

Necesitatea de a se retrage în camera de deliberare, rezultă din necesitatea constatării temeiurilor de fapt privind dispunerea expertizei judiciare precum și de a exclude intenția părții care a solicitat efectuarea expertizei judiciare de a tergiversa termenul judecării cauzei.

Autorul M. Udriou, „menționează că deliberarea este activitatea desfășurată de completul de judecată în vederea stabilirii soluției ce urmează a fi pronunțată în cauza penală; tot o activitate de deliberare are loc și atunci când instanța se pronunță pe diferite cereri formulate de procuror, persoana vătămată sau de părți (de pildă, deliberarea cu privire la probele solicitate pentru a fi administrate în cercetarea judecătorească)” [150, p. 278].

Autorul Ig. Dolea reiterează că „în cadrul deliberării se verifică și se evaluează materialul probator și alt material procedural în vederea aprecierii acestuia și determinării următoarei soluții. Procedura deliberării este nepublică, după cum e și firesc, pentru a asigura independența judecătorilor în materializarea propriei convingeri asupra cauzei examinate” [71, p. 944].

„Deliberarea trebuie să se desfășoare în camera de consiliu, unde este interzis accesul altor persoane. În situația în care cauza penală a fost judecată de către un complet de judecată, deliberarea are loc sub conducerea președintelui ședinței de judecată” [71, p. 944].

„La efectuarea expertizei judiciare din inițiativă proprie și pe contul propriu al părților, expertului i se remite lista întrebărilor, obiectele și materialele de care dispun părțile sau sunt prezentate, la cererea lor, de către organul de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată” [38]. La fel, legiuitorul prevede expres că în cazul în care expertiza se va dispune pe contul propriu al părților urmează a fi întocmit un proces-verbal.

În urma examinării prevederilor legale, nu este clară semnificația procesului-verbal care va fi întocmit în cazul când expertiza se va dispune din contul părților. În cererea în care părțile solicită efectuarea expertizei judiciare este menționat că expertiza va fi efectuată din contul părților, din acest considerent susținem părerea că nu este necesar ca să fie întocmit un proces-verbal, în condițiile art. 260-261 Cod de procedură penală.

În urma deliberării, instanța se va expune referitor la cererile înaintate de către părți printr-o încheiere (*Anexa 7 – 7.2*).

Autorul Ig. Dolea „clasifică încheierile emise de către instanțele judecătorești în două categorii: încheierile emise ca document separat și încheierile incluse în procesul-verbal al ședinței de judecată” [71, p. 946]. „Încheierile emise ca documente separate se referă la măsurile preventive, măsuri preventive și asiguratorii, recuzările, declinările de competență, strămutarea cauzei, dispunerea expertizei și încheierile interlocutorii, încheierea privind efectuarea medierii. În acest caz, încheierea urmează să corespundă tuturor rigorilor unei hotărâri judecătorești. Încheierea trebuie să conțină partea introductivă, descriptivă și dispozitivul. Încheierea trebuie să conțină informații privind data și locul adoptării, denumirea instanței și numele judecătorilor și ale celorlalți participanți la proces, numărul cauzei penale și datele privind inculpatul. Încheierea trebuie să prevadă informații privind subiectul în legătură cu care a fost emisă această hotărâre judecătorească, opinia părților, concluziile instanței și soluția propusă. Încheierea urmează a fi motivată. Copia încheierii va fi transmisă persoanei care este vizată în încheiere și subiectul care urmează să o execute”[71, p. 946].

Cu privire la încheiere ca document aparte s-a expus și Colegiul Penal al CSJ care a constatat nerespectarea de către instanța de apel a prevederilor ce țin de procedura examinării demersului privind numirea expertizei judiciare. „Colegiul penal lărgit constată că instanța de apel contrar dispozițiilor art. 342 alin. (2) CPP a respins protocolar demersul avocatului T.M. privind numirea unei expertize economico-financiare, deși potrivit acestei norme, cu referire la demersul dat, urma să pronunțe o încheiere motivată sub formă de document aparte, făcându-se referirea respectivă și reieșind din prevederile art. 142, 143, 145 Cod de procedură penală” [56, pct. 9].

Prin urmare, se constată că instanța de apel nu a ținut cont de dispozițiile normelor citate, respingând protocolar, contrar normelor legale demersul avocatului T.M. privind numirea unei expertize economico-financiare, or aceasta urma prin încheiere motivată să se expună asupra temeiniciei demersului apărării nominalizat.

Cu privire la argumentarea încheierilor judecătorești s-a expus Curtea Constituțională a Republicii Moldova. Curtea Constituțională a menționat în paragraful 15 că dincolo de diferența

stabilită de legislator între încheierile separate și încheierile care se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată, Curtea reține că articolul 20 din Constituție [42] „stabilește o cerință de bază pentru respectarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil – cea cu privire la motivarea oricărui act judecătoresc prin care se soluționează chestiunile apărute în timpul judecării cauzei” [61, pct. 15]. Așadar, prevederile articolului 20 din Constituție nu le eliberează de obligația prezentării unor motive suficiente în cazul respingerii cererii privind efectuarea expertizei judiciare.

„O a doua categorie de încheieri este inclusă în procesul-verbal al ședinței de judecată și se dă în legătură cu examinarea oricăror chestiuni în cadrul judecării cauzei la toate nivelurile de jurisdicție. În acest caz, încheierea nu trebuie să corespundă după structură cu încheierile emise ca documente separat. Totuși, ca și în prima categorie de încheieri, aceasta trebuie să conțină o motivare. Persoanelor care sunt vizate în încheierile respective li se pune la dispoziție un extras din procesul verbal” [71, p. 947].

În urma deliberării, judecătorul sau președintele completului de judecată va anunța dacă cererea este admisă sau respinsă. Indiferent de faptul dacă aceasta a fost admisă sau respinsă, judecătorul va argumenta decizia luată. În cazul admiterii cererii, judecătorul, în urma informării părților, va expedia încheierea de dispunere a expertizei și obiectele care urmează a fi supuse cercetării către instituția de expertiză.

„Asigurarea calității materialelor trimise spre expertiză reprezintă premisa de bază a obținerii rezultatelor scontate prin administrarea acestui mijloc de probă. În vederea efectuării lucrărilor indicate de organul judiciar, expertul va trebui, de regulă, să aibă la dispoziție, pe de o parte, urmele, obiectele ce constituie mijloace materiale de probă, iar pe de altă parte, modelele de comparație sau obiectele presupuse a fi creat urmele descoperite în câmpul infracțional” [45, p. 279].

Prima cerință pe care trebuie să o îndeplinească aceste materiale este aceea a cunoașterii cu certitudine a provenienței lor. „Regula privește atât urmele sau mijloacele materiale de probă, cât și, mai ales, modelele-tip ori obiectele suspecte trimise expertului. A doua cerință importantă se referă la calitatea pe care trebuie să o prezinte materialele, în sensul că ele trebuie să conțină sau să reflecte suficiente elemente caracteristice pe baza cărora să se facă identificarea” [45, p. 279].

Pentru efectuarea expertizei judiciare complete și obiective, materialele supuse examinării trebuie să fie suficiente atât calitativ cât și cantitativ. „La dispoziția experților se pun toate materialele, obiectele de care au nevoie pentru a executa în cele mai bune condiții lucrarea. Atunci când se dispune o nouă expertiză, organul de urmărire penală este dator să verifice

corpurile delictive care vor face obiectul ei, spre a constata dacă acestea nu au suferit modificări în cursul primei examinări, modificări ce l-ar putea induce în eroare pe expert, iar în caz afirmativ, să aprecieze în ce măsură concluziile pot fi influențate de ele” [45, p. 280].

În cauza Cottin c. Belgiei [17, par. 32], reclamantul a fost împiedicat să participe la efectuarea expertizei, în timp ce alți participanți la proces au participat la efectuarea expertizei judiciare. În cauza Buhaniuc c. Republicii Moldova [15, par. 29], Curtea ia notă, de asemenea, de declarația medicului legist privind prezența polițiștilor în timpul examenului medical. Acest lucru trebuie să fi zădărnicit orice încercare a reclamantului de a arăta doctorului și alte leziuni de frică de a nu fi maltratat. Având în vedere starea generală de nesiguranță în diverse locuri de detenție ulterioară dezordinilor din 7 aprilie 2009, teama reclamantului nu a fost lipsită de temei. Așadar, Curtea Europeană admite ca părțile să fie prezente la efectuarea expertizei judiciare, însă în cauza Buhaniuc, Curtea a constatat că prezența polițiștilor în cadrul examenului medical ar putea influența negativ asupra unei cercetări complete și obiective.

În urma efectuării cercetării, expertul judiciar va prezenta concluziile sale ordonatorului într-un raport de expertiză judiciară. În cadrul ședinței de judecată sunt date citirii complet sau „parțial procesele-verbale ale acțiunilor procesuale care confirmă circumstanțe și fapte constatate prin percheziție, ridicare, cercetare la fața locului, examinare corporală, reconstituirea faptei, efectuarea măsurilor speciale de investigații, constatarea tehnico-științifică și medico-legală, raportul de expertiză judiciară și prin alte mijloace de probă, precum și documentele anexate la dosar sau prezentate în ședința de judecată, dacă în ele sunt expuse sau ele confirmă circumstanțe care au importanță în cauza dată” [38].

Timpul și locul când raportul de expertiză judiciară se va aduce la cunoștință și în care consecutivitatea va fi dată citirii în coroborare cu celelalte mijloace de probă sunt stabilite de instanța de judecată. Raportul de expertiză judiciară se aduce la cunoștință părților public, care poate fi citit parțial sau integral.

De regulă, instanța de judecată dă citirii doar concluziile raportului de expertiză, însă părțile la proces pot solicita de la instanța de judecată să facă cunoștință cu celelalte părți ale raportului de expertiză.

În acest context, menționăm că Convenția Europeană a Drepturilor Omului în art. 6 par. 3 lit. b, prevede posibilitatea unei persoane de a dispune de un timp suficient pentru a face cunoștință cu materialul probator cu scopul de a-și asigura apărarea.

Așadar, cererea părților de a oferi un timp necesar pentru a face cunoștință cu raportul de expertiză judiciară este una obligatorie pentru instanța de judecată. Referitor la dreptul de a face cunoștință cu materialele cauzei s-au expus autorii M. Poalelungi, I. Dolea, C. Gurschi, T.

Vîzdoagă ș.a. care au reiterat că „acest drept al acuzatului se prezintă ca o contrabalansare privind prerogativele de care dispun organele de anchetă abilitate în organizarea investigației și derularea procedurilor penale. Dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării are în vizor adunarea multitudinii de probe, care să permită organizarea unei apărări, pe cât de posibil în circumstanțele cauzei, eficiente și rezultative în vederea contestării învinuirii înaintate” [136, p. 37].

O poziție similară o susține și autorul M. Poalelungi, în lucrarea sa „Obligațiile pozitive și negative ale statului prin prisma Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale” [136], acesta a făcut referire la cauza *Gregacevic c. Croației* [21, par. 51], în care Curtea a reiterat, cu „titlu de principii generale aplicabile art. 6 § 3 lit. b), că conceptul unui proces penal echitabil implică între altele și dreptul la proceduri contradictorii, în conformitate cu care o parte beneficiază de posibilitatea nu doar de a lua efectiv cunoștință de suportul probatoriu existent în speță, dar de asemenea de a lua cunoștință și de a comenta oricare probe prezentate și observații anexate la dosar, în vederea influențării deciziei finale a tribunalului”.

În cauza *Rowe și Daves c. Marii Britanii* [34, par. 59], „Marea Camera a statuat că dreptul la un proces în contradictoriu presupune, într-o cauză penală, faptul că atât acuzarea, cât și apărarea trebuie să aibă posibilitatea de a cunoaște și comenta observațiile depuse și probele prezentate de cealaltă parte”.

Pe lângă faptul că părțile la proces sunt în drept de a solicita instanței de a fi acordat timp suficient pentru a face cunoștință cu raportul de expertiză judiciară care a fost prezentat în instanță, Curtea Europeană a statuat că accesul nerestricționat la dosarul cauzei și folosirea nerestricționată a notițiilor, inclusiv, după caz, posibilitatea de a obține copii ale documentelor relevante, constituie garanții importante ale procesului echitabil [13, par. 54].

Totodată, Curtea a menționat că „chestiunea privind facilitățile și timpul necesar pentru realizarea efectivă a dreptului la apărare acordat inculpatului urmează a fi examinat reieșind din circumstanțele fiecărui caz în parte” [24, par. 174].

În urma examinării de către părțile la proces a raportului de expertiză judiciară, va avea loc reluarea ședinței de judecată în cadrul căreia părțile își vor expune obiecțiile referitoare la raportul de expertiză judiciară [181].

În cadrul ședinței de judecată, părțile la proces sunt în drept să solicite dispunerea expertizei repetate sau suplimentare, dacă există temeuri prevăzute în legislație, însă după cum am menționat anterior, instanța de judecată nu este obligată să satisfacă cererea părților privind

dispunerea expertizei repetate sau suplimentare, încheierea instanței prin care este admisă sau respinsă cererea părților urmează a fi motivată.

Părțile la proces cât și instanța de judecată nu posedă cunoștințe speciale, în acest sens, pentru a lămuri unele particularități ale raportului de expertiză judiciară, instanța de judecată va cita și audia expertul judiciar care a efectuat cercetarea și îl va audia în condițiile de audiere a martorului.

Autorul D. Gherasim afirmă că „în procesul audierii verbale a expertului poate fi depistată necesitatea dispunerii și efectuării unei noi expertize, dacă raportul prezentat de experți se va dovedi a fi nedeplin, insuficient de clar sau contradictoriu” [80, p. 81].

Aceeași opinie a expus-o și autorul Ig. Dolea, care menționează că „...condiția audierii expertului este neclaritatea raportului, fie anumite deficiențe. Aceste vicii, după cum menționează autorul nu trebuie să fie de natura care ar impune o expertiză suplimentară” [71, p. 524].

Autorul S.F. Bîciov, afirmă că neclaritatea raportului de expertiză judiciară implică necesitatea argumentării metodicii de cercetare pe care a folosit-o expertul judiciar precum și mijloacele tehnice folosite la cercetare de către acesta [160, p. 66].

Sușținem cele expuse de autorul S.F. Bîciov din considerentul că argumentarea metodicii folosite la efectuarea cercetării poate fi tălmăcită doar de către expertul judiciar care a efectuat cercetarea, și posedă cunoștințe speciale.

În unele cazuri, experții audiați deviază simțitor de la opinia exprimată în raportul de expertiză. În atare situații, organul de urmărire penală sau instanțele, trebuie să verifice motivele care au determinat divergențele dintre cele indicate în raportul de expertiză și declarațiile expertului audiat [128, p. 323].

În vederea susținerii celor menționate supra, ne vom referi la cauza Ghimp și alții c. Republicii Moldova [20, par. 14]. „...Medicul I.C. a făcut parte din prima comisie de medici legiști care, după ce au examinat corpul victimei, au ajuns la o concluzie privind ora posibilă la care vătămarea mortală a fost cauzată. Doi ani mai târziu, din motive cunoscute doar de el, I.C. și-a exprimat în fața Curții de Apel o opinie care a înclinat în cu totul altă parte balanța acuzațiilor aduse împotriva celor trei polițiști. Noua sa opinie a fost admisă de Curtea de Apel fără a i se adresa întrebări despre motivele care au stat la baza deciziei medicului I.C. de a-și schimba opinia după o perioadă atât de lungă. În plus, judecătorii care au admis noua opinie a lui I.C. nu au considerat necesar să motiveze preferința lor față de noua opinie în detrimentul raportului de autopsie și opiniei comisiei de medici legiști care au avut sarcina să examineze corpul victimei. Ulterior, Curtea Supremă de Justiție a casat hotărârea judecătorească de achitare

a inculpaților care era întemeiată pe opinia medicului I.C. și a dispus reexaminarea cauzei. Curtea Supremă de Justiție nu a atras atenția asupra problemelor fundamentale menționate mai sus, ci doar la o simplă tehnicitate, și anume că opinia unui singur medic era insuficientă pentru a combate constatările comisiei de medici din 31 mai 2006”.

În cauza Tomac c. Republicii Moldova [37, par. 60], „...Curtea observă că declarațiile expertului judiciar intră în contradicție cu raportul de expertiză judiciară întocmit de către acesta, potrivit căruia I.T. ar fi putut el însuși să provoace leziunile găsite după moartea sa. În acest sens, reamintește că regimul intern pentru expertiza medico-legală trebuie să fie înconjurat de suficiente garanții capabile să-și păstreze credibilitatea și eficacitatea, în special prin cererea experților să-și motiveze opiniile. Având în vedere considerațiile de mai sus, Curtea consideră că, în cazul de față, opinia expertului judiciar nu a fost suficient motivată și că din actele de la dosar nu reiese că existau suficiente garanții”.

Cu privire la credibilitatea expertului judiciar CtEDO în cauza Eugenia Lazăr c. României [19, par. 85], afirmă că sistemul intern de expertiză medico-legală trebuie să beneficieze de garanții suficiente, de natură să păstreze credibilitatea și eficacitatea, mai ales obligând experții – fie că provin din sectorul public sau privat – să motiveze avizele și să coopereze cu organele judiciare ori de câte ori este necesar pentru anchetă.

Legiuitorul autohton nu a acordat valoare probatorie declarațiilor expertului judiciar, reieșind din prevederile art. 93 CPP. Luând în considerație faptul că datele care nu sunt colectate prin intermediul mijloacelor de probă nu pot servi ca dovezi în cauza penală, ajungem la concluzia că declarațiile expertului nu au nici o valoare probantă în cauza penală și, respectiv, trebuie neglijate de către instanță la darea sentinței. Totodată, declarațiile expertului pot fi privite ca parte integrantă a raportului de expertiză și astfel pot fi incluse în categoria mijloacelor de probă, atribuindu-se la raportul de expertiză. Oricum, declarațiile expertului nu se referă la fondul cauzei, ele fiind necesare „în cazul în care raportul de expertiză nu este clar sau are unele deficiențe, pentru a căror înlăturare nu sunt necesare investigații suplimentare, ori a apărut necesitatea de a preciza metodele aplicate de către expert sau unele noțiuni” [78, p. 627].

Consecutivitatea audierii experților care au participat la efectuarea expertizei în comisie, complexe sau suplimentare nu este reglementată de lege, însă aceasta depinde de mai multe particularități ale fiecărui caz în parte.

Expertiza în comisie se efectuează de câțiva experți de aceeași specialitate sau de specialități diferite și în urma efectuării căreia întocmesc un singur raport de expertiză judiciară. Dacă în urma efectuării expertizei judiciare în comisie concluziile experților diferă, aceștia urmează a fi audiați, fiecare argumentând poziția sa cu privire la obiectul expertizei. Considerăm

că primul va fi audiat acel expert care a ajuns la o concluzie certă sau expertul a cărui concluzii nu contravin materialelor cauzei penale. O astfel de consecutivitate de audiere a experților va contribui la elucidarea unor circumstanțe noi pentru cauză penală, care vor fi tălmăcite și verificate în urma audierii experților a căror concluzii nu coincid.

Astfel de consecutivitate de audiere a expertului judiciar va contribui la elucidarea unor circumstanțe cu o importanță sporită pentru cauza penală, care pot fi verificate sau concretizate în urma audierii celorlalți experți, precum și va contribui la aprecierea corectă a raportului de expertiză judiciară.

Dacă, pe marginea cauzei penale au fost dispuse mai multe tipuri de expertize judiciare și experții au fost citați pentru audierea pe marginea fiecărui raport de expertiză prezentat, considerăm că primul va fi audiat expertul care a prezentat primul concluziile sau dacă concluziile acestuia constituie un temei de a dispune o altă expertiză. De exemplu, dacă în urma expertizei tehnice a documentelor se constată că acestea sunt false, dar expertiza contabilă a în baza acestor documente constată valoarea prejudiciului cauzat, considerăm că în primul rând urmează a fi audiat acel expert care a constatat falsificarea acestor acte.

În cazul efectuării expertizei primare și suplimentare, primul va fi audiat expertul care primul a efectuat cercetarea pe marginea cauzei, din considerentul că acesta va comunica mai multă informație cu privire la obiectul cercetării.

O altă consecutivitate de audiere a experților în cazul dispunerii expertizei primare și repetate, în acest caz, considerăm că primul va fi audiat expertul care a efectuat expertiza repetată, deoarece el va argumenta din ce considerent concluziile sale nu coincid cu rezultatul expertizei inițiale precum și va argumenta motivul divergențelor apărute între aceste cercetări. Însă, dacă rezultatul expertizei primare și repetate coincid, considerăm că primul va fi audiat expertul care a efectuat cercetarea primară, pentru a argumenta și a completa concluziile sale.

Consecutivitatea audierii experților în cadrul ședinței de judecată nu este reglementată legal, dar din punct de vedere tactic contribuie la elucidarea tuturor circumstanțelor cauzei precum și la eficientizarea cercetării judecătorești.

Pentru aprecierea corectă a raportului de expertiză judiciară precum și a declarațiilor expertului judiciar, instanța de judecată este obligată să cerceteze toate documente care sunt prezentate de către părți, precum și alte mijloace de probă obținute în cadrul cercetării judecătorești.

Problema cercetării documentelor, proceselor verbale etc., în instanța de fond are o relevanță deosebită, întrucât examinarea cauzei în fond este etapa centrală a procesului penal.

Însă, examinând prevederile art. 373 CPP, constatăm că particularitățile cercetării reglementate de lege nu dezvăluie întreaga sa esență, ci doar reglementează superficial forma externă a procesului de probațiune în instanța de fond, fără a reda trăsăturile individuale ale fiecărui mijloc de probă care urmează a fi cercetat.

Baza unei cercetări complete și obiective a probelor în instanța de judecată o reprezintă rolul activ al părților la proces, care pe parcursul judecării prezintă instanței de judecată concluziile lor cu privire la probele cercetate. În lipsa rolului activ al părților, deducem și lipsa unei cercetări obiective a probelor prezentate, prin urmare lipsește și contradictorialitatea procesului de judecată.

Necesitatea cercetării probelor în cadrul cercetării judecătorești în procesul penal autohton rezultă din lipsa contradictorialității fazei de urmărire penală precum și necesitatea verificării probelor administrate de către organul de urmărire penală, astfel oferind posibilitatea și părților de a se expune cu privire la legalitatea probelor administrate.

Referitor la cercetarea probelor în faza de judecată s-a expus autorul G.B. Cedjemova, care menționează că diferența dintre concluziile organului de urmărire penală și a instanței de judecată nu se referă doar la concluziile sale obiective, ci și la efectele juridice ce provin în urma stabilirii adevărului. Constatarea adevărului în faza de judecată servește ca temei de a emite sentința de condamnare, însă în faza de judecată este temei de a termina urmărirea penală și de a transmite cauza în judecată [211, p. 4].

În aspectul științific, observăm că în literatura de specialitate nu există o singură viziune asupra conceptului și esenței cercetării probelor în instanță.

Autorul M.S. Strogovici, a exprimat poziția cu privire la verificarea probelor, care constă în certificarea corectitudinii sau incorectitudinii acestora. Ca metode de cercetare, el se referă la cercetarea propriu-zisă a probei prezentate, administrarea de noi probe care ar susține sau a infirma proba cercetată, precum și coroborarea probei cu celelalte probe prezentate. Rezultatul cercetării constituie aprecierea acesteia [202, p. 302].

Prin urmare, concluzionăm că în lipsa verificării și cercetării probelor, instanța de judecată nu purcede la următoarea etapă: aprecierea acestora.

O poziție similară în acest sens a expus-o și autorul P.F. Pașchevici, care a reiterat că cercetarea și verificarea probelor reprezintă obligația ofițerului de urmărire penală, procurorului precum și instanței de judecată și numai în urma cercetării complete și obiective proba poate fi apreciată corect [189, p. 119].

Astfel, reieșind din cele menționate supra, concluzionăm că cercetarea probelor reprezintă o etapă de vază în procesul de apreciere a probelor, precum și determinarea valorii probatorii a acestora.

Sușținem părerea că procesul de cercetare a raportului de expertiză judiciară diferă de procesul cercetării celorlalte mijloace de probă. Activitatea de cercetare a raportului de expertiză judiciară o divizăm în două etape:

- corespunderea cu cerințele prevăzute de legislația procesual penală;
- corespunderea cu cerințele speciale prevăzute de art. 36 și art. 37 ale Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Codul de procedură penală determină doar aspectele procesuale de dispunere a expertizei judiciare, însă nu precizează condițiile față de laborator, echipament etc., cerințele respective sunt reglementate de legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Raportul de expertiză corespunde cerințelor speciale dacă sunt respectate cumulativ următoarele condiții:

- „laboratorul în care a fost efectuată expertiza judiciară este autorizat și actul de autorizare este valabil;
- cercetările au fost efectuate pentru specialitatea de expertiză judiciară pentru care laboratorul este autorizat;
- expertiza a fost efectuată prin metode și proceduri aprobate;
- expertiza a fost efectuată cu aparataj standardizat, în cazul expertizelor judiciare efectuate cu utilizarea aparatajului, mijloacelor tehnice sau a altui utilaj;
- expertiza a fost efectuată de un expert judiciar inclus în Registrul de stat al experților judiciari sau de către o persoană recunoscută în calitate de expert judiciar în procesul respectiv de către ordonatorul expertizei” [103].

La fel, pentru a asigura o apreciere corectă și obiectivă, urmează detaliat să fie examinate concluziile expertului judiciar. Aprecierea raportului de expertiză judiciară va avea loc în funcție de tipul concluziilor la care a ajuns expertul judiciar (certe sau de probabilitate), din considerent că concluziile de probabilitate nu posedă o valoare probatorie și nu pot sta la baza sentinței emise de instanța de judecată.

Sentința de achitare sau de condamnare emisă de către instanța de judecată nu este una definitivă și este susceptibilă de a fi atacată în instanța ierarhic superioară. Căile de atac reprezintă o instituție de drept creată în scopul preîntâmpinării și înlăturării erorilor de drept și de fapt comise la realizare a justiției.

Acestea sunt unele mijloace procesuale care permit un nou examen al procesului în care s-a pronunțat una sau mai multe hotărâri judecătorești, în vederea desființării, totale sau parțiale a acestora atunci când sunt greșite în fapt sau în drept [116, p. 5].

„Căile de atac reprezintă instituția de drept creată tocmai în scopul preîntâmpinării și înlăturării erorilor în sfera de realizare a justiției. Ele sunt mijloacele procesuale care permit un nou examen al procesului în care s-a pronunțat una sau chiar mai multe hotărâri judecătorești, în vederea desființării, totale sau parțiale a acestora atunci când sunt greșite, în fapt sau în drept. Rezultă că obiectul căilor ordinare de atac constă într-o nouă apreciere a stării de drept și de fapt a cauzei, iar finalitatea lor în repararea erorilor comise în instanța de fond” [112, p. 5].

Cercetarea judecătorească în apel, ca etapă procesuală, este facultativă. Apelantul este în drept să solicite administrarea probelor noi în condițiile prevăzute de art. 413 alin. (3) al codului de procedură penală sau cercetarea suplimentară a probelor administrate în prima instanță [71, p. 1087].

Legiuitorul autohton reglementează procedura de administrare a noilor probe în instanța de apel, așadar, la cererea părților instanța de apel poate cercetata probele administrate de prima instanță precum și poate administra probe noi. În cazul invocării necesității de administrare a noilor probe, în mod obligatoriu, părțile vor indica aceste probe în cerere și mijloace cu ajutorul cărora acestea pot fi administrate, și una din condițiile de bază este că vor invoca motivul care a împiedicat prezentarea lor în prima instanță.

Cu privire la obligativitatea părților de a indica motivele care au împiedicat prezentarea lor în prima instanță s-a expus și Colegiul Penal al CSJ, astfel „instanța de recurs reține că instanța de apel a mai atenționat și asupra faptului că rapoartele de expertiză efectuate în speță au fost prezentate participanților la proces anterior, în cadrul urmăririi penale, însă doar după remiterea cauzei la rejudecare în instanța de apel, apărătorul a înaintat o astfel de cerere, circumstanță, ce repetat confirmă faptul lipsei oportunității numirii unei expertize repetate, în speță, dar și intenția de tergiversare a examinării cauzei” [47, pct. 12].

Mai mult decât atât, Colegiul penal atestă că rapoartele de expertiză efectuate în cauză nu au fost contestate de către partea apărării la etapa respectivă, depunând cerere abia la etapa apelului, fără a indica motivele ce au împiedicat efectuarea expertizei judiciare medico-legale repetate, la urmărirea penală sau în prima instanță, contrar prevederilor art. 413 alin. (4) Cod de procedură penală.

Cererea părților în mod obligatoriu va cuprinde și motivul care a împiedicat prezentarea acestei probe în instanța de apel. Neargumentarea cererii înaintate, ca efect poate duce la respingerea acesteia.

În cazul în care s-a acceptat administrarea de probe noi sau cercetarea suplimentară a probelor administrate în prima instanță, începe o nouă etapă a ședinței de judecată în instanța de apel, și anume cercetarea judecătorească [71, p. 1087].

3.3. Concluzii la capitolul III

Urmărirea penală, ca fază distinctă a procesului penal, posedă anumite caracteristici particulare, care individualizează această etapă și datorită acestor particularități, procedura de dispunere a expertizei judiciare diferă în comparație cu procedura de dispunere expertizei judiciare în faza de judecată;

– Dispunerea expertizei judiciare constituie obligația pozitivă a organului de urmărire penală pentru cercetarea obiectelor, fenomenelor sau a psihicului uman etc., când pentru examinarea cărora sunt necesare cunoștințe speciale. Prin dispunerea expertizei judiciare este respectat dreptul persoanei la o anchetă efectivă;

– Informarea părților cu privire la dispunerea expertizei judiciare reprezintă o obligație pozitivă a organului de urmărire penală prin care este respectat dreptul persoanei la apărare și egalitatea armelor, astfel, părților la proces le sunt create condiții egale în procesul dispunerii expertizei judiciare, care se manifestă prin posibilitatea de a fi informate cu privire la întrebările la care urmează să răspundă expertul precum și modificarea acestora, informarea cu privire instituția de expertiză judiciară, identitatea expertului judiciar care va efectua cercetarea precum și vechimea în muncă și specialitatea. Totodată, părților le este oferită posibilitatea să desemneze un expert pentru efectuarea cercetării, sau includerea acestuia în comisia de experți;

– Pe lângă obligația organului de urmărire penală de a dispune efectuarea expertizei judiciare pentru soluționarea unor circumstanțe pentru care sunt necesare cunoștințe speciale, la fel, legiuitorul a oferit dreptul părților de a depune o cerere privind dispunerea efectuării expertizei judiciare. La rândul său, organul de urmărire penală nu este obligat să accepte cererea depusă, organul de urmărire penală o va soluționa în condițiile art. 247 CPP, în cazul respingerii cererii cu privire la dispunerea expertizei judiciare, articolul 20 din Constituție nu le eliberează de obligația prezentării unor motive suficiente în această privință;

– Dispunerea expertizei judiciare din inițiativă proprie și pe cont propriu constituie o garanție suplimentară de care beneficiază părțile la proces pentru realizarea drepturilor lor;

– Considerăm că termenul efectuării cercetării ar trebui să fie unul rezonabil, din considerentul sancțiunilor care pot fi aplicate în situația nerespectării termenelor;

– În scopul eficientizării activității organului de urmărire penală, procurorului și a instanțelor judecătorești precum și respectarea termenului rezonabil al urmăririi penale,

ordonatorul expertizei judiciare, reieșind din specificul cercetării trebuie să întreprindă anumite acțiuni pentru a obține informație maximă în urma realizării expertizei. De exemplu, pentru a identifica persoana, obiectul etc. este necesar ca să fie colectate mostre pentru comparație sau obiectul să fie ridicat în urma acțiunilor de urmărire penală. Planificarea corectă a activității la dispoziția expertizei judiciare va minimaliza necesitatea efectuării expertizelor judiciare suplimentare, repetate sau întocmirea raportului de refuz privind efectuarea expertizei judiciare;

– În scopul soluționării unor neclarități, deficiențe ori pentru a preciza metodele aplicate, expertul judiciar poate fi audiat de către organul de urmărire penală sau procuror. Însă reieșind din atribuțiile ofițerului de urmărire penală, acesta nu este în drept să audieze expertul judiciar. La fel, reieșind din practica națională, deducem faptul că instanța de judecată pune la baza sentinței de condamnare sau achitare declarațiile expertului. Așadar, instanța de judecată constată elementul de fapt din declarațiile expertului judiciar, declarațiile căruia nu constituie mijloc de probă în cadrul procesului penal;

– Reglementând procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată, legiuitorul doar a indicat la prevederile art. 142-155 CPP, neluând în considerare anumite reguli și principii care guvernează această fază a procesului penal.

– Contradictorialitatea judecării cauzei și rolul pasiv al instanței de judecată, în mod radical modifică procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată în comparație cu urmărirea penală. Așadar, instanța de judecată, examinând materialele cauzei, nu va purcede la dispoziția expertizei judiciare din oficiu, ci doar la cererea părților la proces.

– În scopul respectării dreptului de a cere recuzarea expertului judiciar, instanța de judecată și organul de urmărire penală sunt obligați să comunice părților cine va efectua expertiza judiciară, însă legiuitorul nu prevede expres ce informație trebuie să fie comunicată părților, chiar și informația care în opinia noastră nu prezintă interes poate servi ca temei pentru recuzarea expertului judiciar.

– Dreptul la recuzarea unor participanți la proces face parte din dreptul persoanei la un proces echitabil, totuși legiuitorul autohton nu a luat în calcul o astfel de garanție, și nu i-a oferit bănuțului dreptul de a cere recuzarea expertului judiciar. Analizând drepturile și obligațiile bănuțului, constatăm că acesta este parțial privat de dreptul său de a cere recuzarea expertului judiciar.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Analizând prevederile legale cu privire la expertiza judiciară în procesul penal, au fost identificate unele lacune de ordin legislativ, care în mod inevitabil creează impedimente în activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești. În doctrina națională nu a fost abordat subiectul expertizei judiciare sub aspect procesual, însă tangențial au fost examinate unele subiecte care se referă la acest procedeu probatoriu, dar considerăm că acele abordări fragmentare reflectate în literatura de specialitate autohtonă nu relevă în ansamblu toate lacunele legislative ale expertizei judiciare. Astfel, pentru realizarea obiectivelor propuse ale prezentei teze de doctor, a fost examinată literatura de specialitate atât națională, cât și de peste hotare. Totodată, baza empirică a lucrării este caracterizată prin examinarea practicii CtEDO, a Curții Constituționale a RM, a Colegiului Penal al CSJ, a sentințelor instanțelor judecătorești etc., datorită cărora a fost creată o imagine cu privire la aplicabilitatea normelor procesuale și erorile comise de organul de urmărire penală și instanțele judecătorești în procesul dispunerii expertizei judiciare și aprecierii raportului de expertiză judiciară.

Conform scopului și obiectivelor lucrării, precum și a practicii judiciare reliefate în prezenta teză de doctor, formulăm următoarele concluzii:

– Expertiza judiciară, ca procedeu probatoriu în cadrul procesului penal, cunoaște mai multe etape de dezvoltare, care au avut un efect pozitiv asupra procesului de perfecționare atât legală, cât și metodică a acestei instituții. Însă odată cu intrarea în vigoare a Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, precum și modificări ulterioare ale CPP, precum și Deciziile Curții Constituționale, unele probleme cu care s-au întâlnit organele competente au fost soluționate, însă omisiuni de ordin legislativ persistă și creează impedimente la respectarea garanțiilor procesuale ale părților la proces;

– În doctrina națională, instituției expertizei judiciare îi lipsește un studiu procesual în care să fie reflectate, în ansamblu, toate particularitățile acestei instituții. În lucrări, în domeniul procesului penal, tangențial au fost abordate și cercetate unele particularități ale acestei instituții, însă în prezenta lucrare, datorită evoluției practicii judiciare naționale, practica CtEDO precum și a materialelor științifice, a creat posibilitatea să identificăm acele elemente care definesc această instituție a dreptului procesual penal și să evidențiem particularitățile acesteia reieșind din faza procesului penal când pentru clarificarea unor circumstanțe sunt necesare cunoștințe speciale;

– Oricât de bine nu ar fi redactată o normă juridică, întotdeauna va fi loc de interpretare, însă pentru claritate, marja de interpretare trebuie să fie minimă. În cazul expertizei judiciare, legiuitorul a lăsat loc de interpretare care influențează în mod direct procedura de dispunere a expertizei judiciare atât în faza de urmărire penală cât și în faza de judecată. Interpretarea

ambiguă a legii afectează în mod direct drepturile și libertățile persoanei la dispunerea expertizei judiciare: recuzarea expertului judiciar, audierea expertului judiciar de către ofițerul de urmărire penală etc., precum și la comunicarea raportului de expertiză al părților, nu este clară cum vor fi apreciate declarațiile expertului care conform art. 93 CPP nu constituie mijloc de probă în cadrul procesului penal.

– Lipsa de claritate a normei de procedură penală am stabilit-o și în prevederile art. 374 CPP, care nu face nici o diferență dintre procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată cu faza de urmărire penală. Prevederile art. 374 CPP nu lasă loc de interpretare, aceste prevederi sunt absolut eronate, deoarece, pentru a nu se complica, legiuitorul doar face referire la prevederile art. 142-153 CPP, neluând în calcul că instanța de judecată nu este în drept să dispună efectuarea expertizei judiciare din oficiu, fapt care rezultă din principiile care guvernează faza de judecată;

– Aprecierea raportului de expertiză judiciară ca mijloc de probă în cadrul procesului penal reprezintă obligația pozitivă a judecătorului și a persoanei care efectuează urmărirea penală, care constă în examinarea acestuia și aprecierea în coraborare cu celelate probe administrate în cadrul procesului penal. În comparație cu celelate mijloace de probă, procesul de aprecierea a acestuia este unul complex și în unele cazuri necesită aplicarea cunoștințelor speciale de către persoana care le posedă.

– În procesul elaborării prezentei teze de doctor, de către autor a fost examinată practica judiciară a Colegiului Penal al CSJ, precum și Hotărârile Curții Constituționale a RM. Datorită practicii Colegiului Penal al CSJ, am identificat unele lacune legislative care vizează procedura atât de dispunere cât și comunicare a raportului de expertiză judiciară. Curtea Constituțională, la rândul său, a realizat controlul constituționalității ale unor expresii care fac parte din norme procedurale care reglementează domeniul expertizei judiciare. Cu privire la dispunerea expertizei judiciare din contul părților, Curtea Constituțională menționează că aceasta este o garanție suplimentară de care beneficiază părțile la proces.

– În doctrina dreptului procesual penal, precum și în practica judiciară, este discutabilă întrebarea referitoare la cheltuielile judiciare suportate în urma efectuării expertizei judiciare. În acest sens, Înalta Curte a reiterat că în cazul în care expertiza judiciară este dispusă pentru clarificarea circumstanțelor care au importanță pentru cauza penală, cheltuielile vor fi suportate din contul statului, însă dacă expertiza judiciară este dispusă la inițiativa părților și din contul acestora, partea care a solicitat efectuarea acesteia va suporta cheltuielile.

– În cazul contradicțiilor între raportul de expertiză judiciară și declarațiile expertului cu privire la raport, instanța de judecată națională a dat prioritate declarațiilor expertului, care nici nu constituie un mijloc de probă în cadrul procesului penal.

În urma studiului realizat, au fost identificate unele omisiuni legislative care în opinia noastră nu corespund exigențelor unui proces echitabil. Așadar, înaintăm o serie de recomandări care ar contribui la aplicarea uniformă a legislației procesual penale în procesul dispunerii, aprecierii precum și audierii expertului judiciar:

– De redenumit Secțiunea a VII-a a Cap. I al Titlului I al CPP în „*Expertiza judiciară*”;

Actualmente Secțiunea a VII-a a Cap. I al Titlului I al CPP este intitulată „*Efectuarea expertizei judiciare*”, însă susținem că Sec. VII nu reglementează procedura de efectuare propriu-zisă a expertizei judiciare, dar prevede unele aspecte procesuale ale expertizei judiciare;

– Art. 93 alin. 2 pct. 1 al CPP de modificat în următoarea redacție: *declarațiile bănuitului, învinuitului, inculpatului, ale părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului, expertului judiciar, specialistului.*

Expertul judiciar este audiat cu privire la raportul de expertiză judiciară prezentat de către acesta dacă raportul de expertiză nu este clar sau are unele deficiențe, dar nu este necesar de a fi efectuate investigații suplimentare. Declarațiile expertului contribuie la aprecierea justă a acestui mijloc de probă, precum și influențează asupra aprecierii acestuia de către persoana care efectuează urmărirea penală sau judecător, însă declarațiile expertului nu sunt incluse de legiuitor în categoria mijloacelor de probă;

– Art. 57 alin. 2 pct. 5 al CPP de modificat în următoarea redacție: *citează și audiază persoane în calitate de bănuیت, parte vătămată, martor, expert judiciar;*

Art. 153 al CPP oferă posibilitatea ofițerului de urmărire penală să audieze expertul cu privire la raportul prezentat, însă în atribuțiile acestuia nu este indicat că acesta poate audia expertul cu privire la raportul de expertiză judiciară prezentat.

– Art. 64 alin. 2 pct. 14 al CPP de modificat în următoarea redacție: *să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, judecătorului de instrucție, interpretului, traducătorului, expertului judiciar;*

Reieșind din art. 64 alin. 2 pct. 14 al CPP, bănuitului nu i se oferă dreptul de a cere recuzarea expertului judiciar, astfel afectând dreptul la apărare al acestuia, dreptul la apărare constă din toate prerogativele și posibilitățile de care beneficiază persoana, potrivit legii, în vederea apărării intereselor ei, prin urmare considerăm că norma menționată supra urmează a fi modificată.

– Art. 153 al CPP să fie completat cu alin. 3 cu următorul conținut: *În cazul unor deficiențe sau necalarități ale raportului de expertiză judiciară, părțile la proces sunt în drept să participe la audierea expertului.*

În vederea respectării principiului egalității armelor la proces, părților le sunt create condiții egale pentru realizarea intereselor lor, așadar, susținem părerea că în cazul audierii expertului va participa doar reprezentantul organului de urmărire penală, astfel încălcăm dreptul la apărare al bănuțului, din acest considerent susținem părerea că la audierea expertului de către reprezentantul organului de urmărire penală participarea bănuțului, învinuțului și apărătorului acestuia va contribui la respectarea dreptului la apărare al acestuia.

– Art. 374 CPP reglementează procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată, în norma dată, legiuitorul doar a făcut referire la prevederile art. 142-155 CPP, dar nu a luat în calcul specificul fazei de judecată. În acest sens, opinăm că prevederile art. 374 CPP urmează a fi modificate în următoarea redacție: *Dispunerea de către instanță a efectuării expertizei judiciare și audierea expertului în ședința de judecată se fac în cazurile și în condițiile prevăzute în art. 142-155, respectând principiile nemijlocirii, oralității și contradictorialității.*

Planuri de cercetare de perspectivă

- elaborarea ghidului privind dispunerea expertizei judiciare în faza de urmărire penală;
- analiza practicii CtEDO, a Curții Constituționale și a Colegiului Penal al CSJ cu privire la aplicabilitatea normelor de procedură referitoare la expertiza judiciară;
- publicarea studiului monografic cu privire la expertiza judiciară în procesul penal.

BIBLIOGRAFIE

1. Aionitoaie C., Bercheșan V., Dumitrașcu I.N., Pletea C. Tratat de metodică criminalistică. V. I. Craiova: Ed. „Carpați”. 376 p. ISBN 973-95706-2-3.
2. Airapetean A., Corgoja M. Compensarea cheltuielilor judiciare suportate de stat pentru instrumentarea cauzelor penale – corelarea normelor de drept procesual penal și practica judiciară. În: *Legea și Viața*. Chișinău, 2018, nr. 9, pp. 12-17. ISSN 1810-309X.
3. Arnoux Y. *Le recours a l'expert en matiere penale*. Presses Universitaires d'Aix-Marseille, Aix-en-Provence, 2004.
4. Baltaga E. *Aplicarea cunoștințelor speciale medicale la cercetarea cauzelor penale*. Teză de doctorat. Chișinău: 2012. 198 p.
5. Benoni B. *Identificarea criminalistică*. În: *Colecția de articole AIT 2009*. București: Ed. AIT Laboratories, 2009. 151 p. ISBN 978-973-88201-6-6
6. Beznițchi C. Unele considerații privind clasificarea probelor în procedura penală. În: *Revista Națională de Drept*. Nr. 1-3. Chișinău, 2018, p. 66.
7. Bîrsan C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*. Vol. I. București: ALL Beck, 2005. 1251 p. ISBN 973-655-573-9.
8. Bogdan D., Selegean M. *Drepturile și libertățile fundamentale în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*. București: Ed. „ALL Beck”, 2005. 688 p.
9. Bohlander M. *Principles of German Criminal Procedure*. Oregon: Hart Publishing, 2012.
10. Bowers M. *Forensic Testimony: Science, Law and Evidence*. USA: Elsevier. 2014..
11. Carp S. *Drept execuțional-penal*. Chișinău: Tipogr. „Bons Offices”, 2010. 344p. ISBN 978-975-935-38-8.
12. Cataraga O. Priviri asupra validării metodicilor de expertiză judiciară. În: *Argumentarea științifică a rapoartelor de expertiză judiciară, Conferință științifico-practică internațională a experților judiciari*. 13 aprilie 2018. Chișinău, 2018. pp. 23-25. ISSN 1810-309X
13. Cauza Beraru c. României. Hotărârea din 18.03.2014. [Citat la 02.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-141910>
14. Cauza Brandstetter c. Austriei. Hotărârea din 27.08.1991. [Citat la 05.04.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57683>
15. Cauza Buhaniuc c. Republicii Moldova. Hotărârea din 28.01.2014. [Citat la 08.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154883>
16. Cauza Ciobanu c. Republicii Moldova. Hotărârea din 24.05.2015. [Citat la 02.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152427>

17. Cauza Cottin c. Belgiei. Hotărârea din 02.06.2005. [Citat la 18.08.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69233>
18. Cauza Dogotar c. Republicii Moldova. Hotărârea din 4.09.2018. [Citat la 24.08.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-186010>
19. Cauza Eugenia Lazăr c. României. Hotărârea din 16.02.2010. [Citat la 07.04.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123214>
20. Cauza Ghimp și alții c. Republicii Moldova. Hotărârea din 30.10.2012. [Citat la 11.02.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-124597>
21. Cauza Gregacevic c. Croației. Hotărârea din 10.10.2012. [Citat la 09.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112090>
22. Cauza H.L. c. Marii Britanii. Hotărârea din 5.01.2005. [Citat la 24.08.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-185580>
23. Cauza Huseyn și alții c. Azerbaidjanului. Hotărârea din 26.07.2011. [Citat la 09.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105823>
24. Cauza Krasniki c. Republicii Cehe. Hotărârea din 28.09.2006. [Citat la 05.04.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72590>
25. Cauza Luberti c. Italiei. Hotărârea din 23.02.1984. [Citat la 24.08.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-94318>
26. Cauza Mantovanelli c. Franței. Hotărârea din 18.03.1997. [Citat la 02.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58023>
27. Cauza Micallef c. Maltei. Hotărârea din 15.10.2009. [citată la 19.11.2021] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122959>
28. Cauza Mirilashvili c. Rusiei. Hotărârea din 10.07.2007. [Citat la 29.01.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90099>
29. Cauza penală nr. 2014450191.
30. Cauza penală nr. 2015210387.
31. Cauza penală nr. 2015421107.
32. Cauza penală nr. 2015482180.
33. Cauza Reinhardt și Slimane-Kaïd c. Franței. Hotărârea din 31.03.1998. [Citat la 22.08.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62709>
34. Cauza Rowe și Daves c. Marii Britanii. Hotărârea din 16.02.2000. [Citat la 09.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-184263>

35. Cauza Sara Lind Eggertsdottir c. Islandei. Hotărârea din 05.10.2007. [Citat la 21.08.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81432>
36. Cauza Sürmeli c. Germaniei. Hotărârea din 8.06.2006. [Citat la 07.04.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-75690>
37. Cauza Tomac c. Republicii Moldova. Hotărârea din 16.03.2021. [Citat la 18.03.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-208953>
38. Cod de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
39. Codul de procedură penală nr. 42 din 24.03.1961. În: Veștile R.S.S.M. Nr. 10 din 24.04.1961.
40. Cojocar R. Infrațiunea de pruncucidere. Chișinău: Ed. „Cartea Militară”, 2020. 324 p. ISBN 978-9975-3364-9-9
41. Constantin R., Pompil D., Ioniță M. Expertizele - mijloc de probă în procesul penal. București: Ed. Tehnică. 276 p. ISBN 973311443x
42. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994.
43. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale nr. 1950 din 04.11.1950. În vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997. În: Tratatul Internațional, 30.12.1998, nr. 1. 390 p. ISBN: 9975-73-022-1.
44. Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la New York la 13 decembrie 2006. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 166 din 09.07.2010. În: Monitorul Oficial al RM nr. 126-128 din 23.07.2010.
45. Cușnir V, Rusu V. Expertizele judiciare și constatările tehnico-științifice în procesul penal. În: Culegerea de articole realizate în cadrul proiectului: „Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european”. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2019. 579 p. ISBN 978-9975-3298-2-8.
46. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 17.11.2020. Dosarul nr. 1ra-759/2020. [Citat 31.03.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17422
47. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 2.03.2021. Dosarul nr. 1ra-300/21. [Citat la 02.04.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18090
48. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 21.10.2020. Dosarul nr. 1ra-1624/2020. [Citat 31.03.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16993

49. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 25.06.2019. Dosarul nr. 1ra-1047/2019. [Citat la 07.04.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11041
50. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 28.02.2018. Dosarul nr. 1ra-473/2018. [Citat la 18.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10592
51. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 29.05.2018. Dosarul nr. 1ra-946/2018. [Citat la 19.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11287
52. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 30.05.2018. Dosarul nr. 1ra-971/2018. [Citat la 20.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11041
53. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 8.11.2017. Dosarul nr. 1ra-1542/2017. [Citat la 18.08.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9654
54. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 26.01.2021. Dosarul nr. 1ra-133/2021. [Citat la 31.03.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17902
55. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 01.12.2020. Dosarul nr. 1ra-1333/20. [Citat la 31.03.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17567
56. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 9.02.2021. Dosarul nr. 1ra-17/2021. [Citat la 31.03.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17912
57. Decizia Colegiului penal al CSJ din 24.02.2015. Dosarul nr. 1ra-43/2015. [Citat la 02.02.2021] http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3948
58. Decizia Colegiului Penal al CSJ din 11.02.2021. Dosarul nr. 1ra-25/2021. [Citat la 31.03.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17715
59. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 29.01.2008. Dosarul nr. 1ra - 12/2008.
60. Decizia Colegiului penal lărgit al CSJ din 24.02.2015. Dosarul nr. 1ra-43/2015 (Citat la 02.02.2021) Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3948
61. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 123 din 25.11.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (articolul 342 alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (motivarea încheierii de refuz privind audierea martorilor apărării)). (Sesizarea nr. 129g/2019). Pct. 15 [Citat la 28.08.2020] Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_123_2019_129g_2019_rou.pdf
62. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14.03.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (invocarea nulității probelor la ședința preliminară). Pct. 24 (Sesizarea nr. 50g/2019). [Citat la 25.08.2020] Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_38_2019_50g_2019_rou.pdf

63. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 27.01.2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (articolul 347 alin. (3) din Codul de procedură penală). Pct. 10 (Sesizarea nr. 197g/2020). [Citat la 24.08.2020] Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_9_2020_197g_2019_rou.pdf
64. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova: nr. 98 din 6 septembrie 2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 116g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 142 alin. (2) din Codul de procedură penală (plata pentru efectuarea expertizei în cauzele penale). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 441-447. Pct. 24 [Citat la 18.08.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111127&lang=ro
65. Decizia Curții Constituționale a RM nr. 11 din 26.01.2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din Codul de procedură penală (atribuțiile Agenției de Recuperare a Bunurilor Infraționale și previzibilitatea noțiunilor de „bun infrațional” și „investigații financiare paralele).
66. Decizia Curții Constituționale a României nr. 336 din 30 aprilie 2015. [citat la 20.11.2021] Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/168078>
67. Decizia Curții Constituționale a României nr. 383 din 27 mai 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 102 alin. (2) și ale art. 342-346 din Codul de procedură penală.
68. Dima E., Cobet D., Manea L., Dănilă E. Dicționar explicativ ilustrat al limbii române. Chișinău: Ed. „ARC”, Ed. „GUNIVAS”, 2007. 2280 p. p. 694. ISBN 978-9975-61-155-8 (ARC) ISBN 978-9975-908-04-7 (GUNIVAS).
69. Dogăroiu C. Identificarea persoanei în medicina legală. București: Ed. AIT Laboratories, 2011. 235 p. ISBN 978-606-8363-03-5
70. Dolea I. Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Chișinău: Cartea Juridică, 2016. 1160 p. ISBN 978-9975-3111-3-7
71. Dolea I. Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Ediția II. Chișinău: „Cartea Juridică”, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6
72. Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal. Chișinău: Cartea Juridică. 2009. 416 p. ISBN 978-9975-9927-7-0.
73. Dolea I. Probele în procesul penal. Îndrumar pentru Avocați. Chișinău: Tiopografia-Sirius, 2016. 55 p. ISBN 978-9975-57-202-6
74. Dolea I., Roman D., Sedlețchi I., Vîzdoagă T. Drept procesual penal. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.

75. Dongoroz V., Kahane S., Antoniu G. ș.a. Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială. Vol. V. București: Ed. „ALL BECK”, 2003.
76. European Commission for Democracy through Law. Opinion on Draft Amendments to Laws on the Judiciary of Serbia. Adopted by the Venice Commission at its 94th Plenary Session (Venice, 8-9 March 2013).
77. Extras din Hotărârea Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 30.07.2018. Dosarul nr. 1-326/2018. [Citat la 31.03.2021] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
78. Furnică L. Unele considerente privind noțiunea și importanța declarațiilor martorului și ale părții vătămate în procesul penal. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție Jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”. Vol. I. Chișinău, 2006.
79. Gheorghică M. Tratat de criminalistică. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2017, 872 p. ISBN 978-9975-53-834-3.
80. Gherasim D. Particularitățile audierii expertului în cadrul cercetării judecătorești. În: „Legea și Viața”. Chișinău, 2015, nr. 12, pp. 71-75. ISSN 1810-309X.
81. Golubenco Gh., Chiotici D. Noțiunea „Cunoștințe specializate” în dreptul procesual penal al României și Republicii Moldova. În: Revista „Studii juridice universitare”. Chișinău, 2016. ISSN 1857-4122.
82. Hielkema J. Experts in Dutch Criminal Procedure // Complex Cases: Perspectives on the Netherlands Criminal Justice System / Ed. by M. Malsch, J.F. Nijboer. Amsterdam: thela Thesis, 1999.
83. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 18 din 22.05.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului). (Sesizarea nr. 27g/2017).
84. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 26 din 27 septembrie 2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 142-XVI din 26 iunie 2008 cu privire la ipotecă. [citat la 19.11.2021] Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h2627092016ro94ec9.pdf>
85. Hotărârea de Guvern nr. 195 din 24.03.2017 privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare. În Monitorul Oficial nr. 109-118 art. 274 din 07.04.2017.
86. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea tarifelor la serviciile de expertiză judiciară și extrajudiciară nr. 194 din 24.03.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 109-118. [Citat la 18.08.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119444&lang=ro

87. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la respectarea legislației în cazurile despre aplicarea, schimbarea, prelungirea și revocarea măsurilor de constrângere cu caracter medical” nr. 23 din 12.12.2005.
88. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 11 din 24 decembrie 2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor.
89. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 7 noiembrie 2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală.
90. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 2 din 26 decembrie 2012 cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analoagelor acestora și a precursorilor.
91. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20 din 8 iulie 1999 despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației în cadrul examinării cauzelor penale referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport.
92. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 9 noiembrie 1998 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor.
93. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procesul penal nr. 11 din 24.12.2010.
94. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție privind sentința judecătorească nr. 5 din 19.05.2006.
95. <http://asociatiadidactica.ro/wp-content/uploads/2020/10/Expertiza-judiciara.pdf> [Citat 10.08.2020].
96. <https://english.nrgd.nl/find-an-expert/> [citat 09.10.2021]
97. <https://studfile.net/preview/6706314/page:61/> [citat 11.09.2021]
98. Încheierea din 17.02.2020 (dosar 1-154/18) emisă de Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani.
99. Ionescu-Dolj, I. Curs de procedură penală. București, SOCEC & CO, 1926. În: Dolea, I., Roman, D., Sedlețchi I., Vizdoagă, T. Drept procesual penal. Ch. Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.
100. Jidovu N. Drept procesual penal. Ediția 2. București: Editura C.H. BECK. 2007. 712 p. ISBN 973-115-161-8
101. Kahane S. Drept procesual penal. București: Ed. „Didactică și Pedagogică”, 1963.

102. Lazăr V., Pascu I. Drept penal. Partea specială. București: Lumina Lex, 2003. 704 p. ISBN 973-588-634-0
103. Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar: nr. 68 din 14.04.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157-162.
104. Legea Republicii Moldova cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale nr. 1086 din 23.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 144-145 art. 1056. Abrogată prin LP 68 din 14.04.16, Monitorul Oficial nr. 157-162/10.06.16 art. 316.
105. Legea Republicii Moldova nr. 264 din 28.07.2006 cu privire la modificarea codului de procedură penală al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 170-173 din 03.11.2006.
106. Legea Republicii Moldova nr. 316 din 22.12.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 40-47 din 09.02.2018, art. 108.
107. Legea Republicii Moldova nr. 66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 – XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 155-159 din 27.07.2012, art. 510
108. Legea Republicii Moldova nr. 371 din 29.12.2005 privind modificarea și completarea Legii nr. 1086 – XIV din 23.06.2000 cu privire la expertiză judiciară. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 25-27 art. 107.
109. Legea Republicii Moldova privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 50-51. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108548&lang=ro
110. Mateuț Gh. Procedură penală. Partea generală. București: Ed. Universul Juridic. 1197 p.
111. Măcelaru V. Balistica judiciară. București, 1972. 176 p.
112. Mihăiescu D.V., Rămureanu V. Căile extraordinare de atac în procesul penal. București: Ed. Științifică. 1970.
113. Mihuleac E. Expertiza judiciară. București, 1971. 351 p.
114. Ministerul Justiției al Republicii Moldova, © 2020 [Citat la 18.08.2020]. Disponibil: <http://www.justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=6&id=2463>
115. Moraru V., Gherasim D.. Aspecte conceptuale referitoare la cercetarea judecătorească în procesul penal al Republicii Moldova. Chișinău, În. „Legea și Viața”, Nr. 4. 2014. Pp. 28-34. ISSN 1810-309X.

116. Mrejeru T., Mrejeru B. Căile ordinare de atac în procesul penal. București: Ed. Universitară. 2007. p. 5. 236 p. ISBN: 978-973-749-167-1
117. Neagu I. Tratat de procedură penală, vol. I. București: Ed. „Global Lex”, 2004. p. 293. 487 p. ISBN 973-86207-4-0.
118. Neagu I. Tratat de procedură penală. București, Ed. Pro. 1997. 732 p. ISBN 973-97447-9-6
119. Neicuțescu O. Obiectivitate și subiectivism în expertiza criminalistică. Tz. de dr. în drept. Chișinău, 2009. P. 97.
120. Nistoreanu Gh., Apetrei M., Nae L., Paraschiv C.A. Drept procesual penal. Partea Generală. București: Continent XXI, 1994, p. 133 202 p. ISBN 973-96679-1-0
121. Odagiu I., Luchin L. Expertize judiciare. Ghid practic. Chișinău: Print-Caro, 2011. 132 p. p. 7. ISBN 978-9975-935-83-8
122. Odagiu Iu., Todica V. Expertize judiciare. Chișinău: Centrul ed. poligr. al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2002. 76 p. p. 8. ISBN 9975-930-35-2
123. Odagiu Iu., Osoianu T., Andronache A., Caminschi I. Drept procesual penal. Partea generală. Chișinău: 2009, Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI. 451 p. p. 321. ISBN 978-9975-935-12-8
124. Olteanu G.I., Ruiu M. Tactica Criminalistică. București: Ed. AIT Laboratories, 2009. P. 86 342 p. ISBN 978-973-88201-4-2
125. Ordinul Inspectoratului General al Poliției cu privire la aprobarea Procedurii operaționale standard privind „Disponerea expertizelor judiciare în procesul penal” nr. 463 din 27.11.2019.
126. Ordonanța nr. 2 din 21 ianuarie 2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară. În: Monitorul Oficial al României nr. 26 din 25 ianuarie 2000. [Citat la 25.08.2020]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/20653>
127. Osoianu T. Desăvârșirea reglementării actelor de urmărire penală în procesul penal al Republicii Moldova. Chișinău, 2000. 112 p.
128. Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală. Chișinău: Editura „Cartea Militară”, 2020. 338 p. ISBN 978-9975-3366-0-4.
129. Osoianu T., Orândaș V. Procedură penală. Partea generală. Curs universitar. Chișinău, 2004. 256 p. ISBN 9975-9835-5-3
130. Osoianu T., Ostavciuc D. Urmărire penală. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2021. 494 p.
131. Ostavciuc D. Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii. Tz. de doctor în drept. Chișinău, 2015. 216 p.

132. Pilat A. Procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de urmărire penală. În: Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference „Scientific Horizon in the Context of Social Crises”, Tokyo, Japan, 6-8.02.2021. 1218 p. ISBN 978-4-272-00922-0.
133. Pilat A. Raport de expertiză ca mijloc de probă în cadrul procesului penal. În: Argumentarea științifică a rapoartelor de expertiză judiciară, Conferință științifico-practică internațională a experților judiciari. 13 aprilie 2018. Chișinău, 2018. pp. 107-110. ISSN1810-309X
134. Pilat S. Vandalismul (Analiză juridico-penală). Chișinău: Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI. 2018. p. 59. 268 p. ISBN 978-9975-121-45-3
135. Poalelungi M. Obligațiile pozitive și negative ale statului prin prisma Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale: tz. de doc. habilitat în drept. Chișinău, 2015. 324 p.
136. Poalelungi M., Dolea, I., Gurschi C., Vîzdoagă T. ș.a. Manualul judecătorului pe cauze penale. Chișinău, „Tipografia Centrală”. p. 62 n. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0.
137. Recomdarea 38 a Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent până la declanșarea urmăririi penale.
138. Ross M., Chalmers J., Walker and walker: the law of evidence in Scotland. 3rd ed. – Edinburgh: Tottel, 2009. P. 298.
139. Rusnac C. Aspecte ale prevenirii erorilor în procesul elaborării și realizării politicii în domeniul expertizei judiciare. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”, nr. 10/2019, pp. 157-166. ISSN 1857-0976
140. Rusnac C. Investigare criminalistică a faptelor săvârșite în legitima apărare: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2015. 179 p.
141. Rusu L. Principiul contradictorialității în procesul penal: reglementări naționale și de drept comparat: tz. de doct. în drept. Chișinău. 2016. p. 143-144. 193 p.
142. Rusu V., Gherasim D., Botnaru C. Locul și rolul cercetării judecătorești în cadrul fazei de examinare a cauzei penale în prima instanță de judecată. În: Avocatul, Revista științifico-practică și informativă de drept. Nr. 1/3 2016. PP. 22-8. ISSN 1810-7141.
143. Rusu V., Rusu I. Reflecții de ordin doctrinar privind deosebirile și asemănările dintre expertizele judiciare și constatările tehnico-științifice sau medico-legale. În: Revista Națională de Drept. Chișinău, 2018, nr. 4-6, pp. 20-24. ISSN 1811-0770.
144. Sentința Judecătoria Chișinău cu sediul la Buiucani nr. 1-326/2018.

145. Sesizare nr. 21g, privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 64, 66, 68 și 149 a CPP prezentată în conformitate cu art. 135 din Constituție. <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h2627092016ro94ec9.pdf> Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/21g_2021.02.04.pdf
146. Stancu E. Investigare științifică a infracțiunilor. Partea I. București, 1986. P. 40 344 p.
147. Stancu E., Manea T. Tactică criminalistică (I). Curs universitar. Ed. Universul juridic. București, 2017. 224 p. ISBN 978-606-39-0115-7
148. Țoncu S. Judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală. tz. de doct. în drept. Chișinău, 2019. 187 p.
149. Udroi M. Procedură penală. Partea Generală. București: Ed. C.H. Beck, 2019. 710 p. ISBN 978-606-18-0897-7.
150. Udroi M. Procedura penală. Partea Specială. Ediția 5. Revizuită și adăugită. București: Editura „C.H. Beck”, 2018. 871 p. ISBN 978-606-18-0766-6
151. Vîzdoagă T. Apărarea în cauzele penale. Chișinău: CEP USM, 2020. 169 p. ISBN 978-9975-149-91-4.
152. Volonciu N. Tratat de procedură penală. Partea generală. București: PAIDEIA, 1996. p. 393. 510 p. ISBN 973-9131-01-8
153. Аверьянова Т.В. Эксперт. Руководство для экспертов органов внутренних дел. Москва: КиноРус. 2003. 592 с. С. 315. ISBN 5-7858-0118-3
154. Багдасаров Р.В. Принцип состязательности в уголовном процессе России и стран Европейского Союза. Москва: Юрлитинформ, 2008. 216 стр. ISBN 978-5-93295-421-8
155. Белкин А.Р. Теория доказывания: Научно-методическое пособие. Москва: Норма. 1999. 429 с. ISBN 5-89123-323-1.
156. Белкин Р.С. Курс криминалистики. Т.3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. Москва, Юристъ, 1997. 478 с. ISBN 5-7357-0201-7.
157. Бишманов Б.М. Эксперт и специалист в уголовном судопроизводстве. Москва: Моск. Психолого-социальный институт, 2003. 224 с. ISBN: 5-89502-570-6.
158. Бозров В.М. Судебное следствие. - Екатеринбург. 1992. 286 с.
159. Быков В.М. Заключение и показание специалиста как новый вид доказательств. В: Материалы 2-й Всероссийской научно-практической конференции по криминалистике и судебной экспертизе «Криминалистические средства и методы в раскрытии и расследовании преступлений» в 3 т. - М.: ЭКЦ МВД России, 2004. Т.1.
160. Бычкова С.Ф. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан. Институт специальных знаний. Научно-практический комментарий. Алматы, 2000.

161. Владимиров Л.Е. Учения об уголовных доказательствах. Часть общая и особенная – 3 изд. Спб. Законоведение.
162. Головки Л.В. Материалы к построению сравнительного уголовно-процессуального права: источники, доказательства, предварительное производство. Кн. 11, Москва: Правоведения.
163. Громов Н.А. Уголовный процесс России. Москва: Юристъ, 1998. 552 р. ISBN 5-7975-0094-9
164. Дулов А.В. Права участников судебной экспертизы. Минск, 1963. 407 с.
165. Закон про судову експертизу України. № 4038-ХІІ от 25 лютого 1994 року. Відомості Верховної Ради України, 1994, № 28, ст.232. [Citat la 25.08.2020]. Disponibil: <http://consultant.parus.ua/?doc=0AY9N95920>
166. Закон Республики Беларусь о судебно – экспертно деятельность г. № 281-3 от 18 декабря 2019. [Citat la 25.08.2020]. Disponibil: https://pravo.by/upload/docs/op/H11900281_1577739600.pdf
167. Зинатуллин З.З. Уголовно-процессуальное доказывание. Ижевск. 1993. С. 107.
168. Кивалов С.Н., Мищенко С.Н., Захарченко Д.Ю. „Уголовный процессуальный кодекс Украины: Научно-практический комментарий”. Харьков: Одиссей, 2013 216 с.
169. Кирица В., Пилат А. Судебная экспертиза в уголовном судопроизводстве. In: Modern scientific challenges and trends. Collection of Scientific Works. Part 2. Warsaw: Poland. 2018. pp. 112-116. ISBN 978-83-949403-3-1
170. Комисаров В., Гаврилов М. Назначения компьютерно-технических экспертиз. În: Законность. 1/2000.. ISSN 0869-4486
171. Корневский Ю.В. Доказывание в уголовном процессе (закон, теория, практика). Москва: Юристъ, 2000. р. 154. 272 р. ISBN 5-7975-0318-2.
172. Корухов, Ю.Г. Правовые основы применения научно-технических средств при расследовании преступлений. Москва, Юрид. лит., 1974. 219 с.
173. Кудрявцев И.А. Комплексная судебная психолого-психиатрическая экспертиза. М., 1999. 497 с. ISBN 5-211-04160-7
174. Кудрявцева А.В. Заключение и показания специалиста как вид доказательств в уголовном процессе России. В: Актуальные проблемы теории и практики уголовного судопроизводства и криминалистики. Москва: Академия управления МВД России, 2004. с. 56. ISSN 2072-9391.
175. Лифшиц Е.М., Михайлов В.А. Назначение и производство экспертизы. Волгоград: 1977. 124 с.

176. Махов В.Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений. Москва: Изд-во Рос. Ун-та Дружбы народов. 2000. 296 с. ISBN 5-209-01020-1
177. Михайлов В.А. Судебная экспертиза в уголовном судопроизводстве. Москва: Изд.-во Российской таможенной академии. 2013. 210 с. ISBN 978-5-9590-0726-3
178. Морозов Г.Е. Участие специалистов в стадии предварительного расследования. дис. К.Ю.Н. Саратов. 1977.
179. Мухин И.И. Объективная истина и некоторые вопросы оценки судебных доказательств. Ленинград, 1971. 183 р.
180. Назаров В.А. Назначения и проведения экспертизы в уголовном процессе. Авто.реф. дис. К.Ю.Н. Екатеринбург. 1999.
181. Одажиу Ю., Пилат А.: «Исследования заключения эксперта в рамках судебного следствия» // Publicat în materialele conferinței științifico-practice internaționale: Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення : матер. I Міжнар. Наук.-практ. Конф. Дніпро, 17 черв. 2021 р. 266 с.
182. Орлов Ю.К. Заключение эксперта и его оценка по уголовным делам: Учебное пособие. Москва: Юрист, 1995. 64 с. ISBN 5-7357-0057-х.
183. Орлов Ю.К. Основы теории доказательств в уголовном процессе. Москва, 2000. 313 р. ISBN 5-8369-0086-8.
184. Орлов Ю.К. Производство экспертизы в уголовном процессе. Москва: Юрид. Лит. 1984. 80 С.
185. Орлов Ю.К. Процессуальные вопросы дополнительных и повторных экспертиз // Вопросы теории судебной экспертизы. Москва: 1977.
186. Осояну Т., Пилат А. Соблюдения прав участников уголовного процесса переназначение экспертизы и исследования эксперта. В: Материалах международной научно-практической конференции. Алматы, 2020. 240 с. ISBN 978-601-8078-30-3.
187. Осояну Т. Уголовно-процессуальное право Республики Молдова: Часть общая: (курс лекций). Кишинэу, Тірогр. „Orhei”.с. 113 200 с. ISBN 9975-9738-8-х
188. Палиашвили А.Я. Экспертиза в суде по уголовным делам. Москва, 1973. 144 р.
189. Пашкевич П.Ф. Объективная истина в уголовном судопроизводстве. Москва, 1961. 171 р.
190. Петрухин И.Л. Заключение эксперта. Теория доказательств в советском уголовном процессе. Москва: 1973. 736 с.
191. Петрухин И.Л. Оценка заключения эксперта. 1967.№ 3.

192. Петрухин И.Л. Свобода личности и уголовно-процессуальное принуждение. Москва. 1985. 239 с.
193. Петрухин И.Л. Экспертиза как средство доказывания в Советском уголовном процессе. Москва: Юрид. Лит., 1964.
194. Россинская Е.Р. Судебная компьютерно-техническая экспертиза. В: Право и закон. Москва. 2001.
195. Рыжаков А.П. Следственные действия и иные способы собирания доказательств. Москва, ИИД «Филинь». 336 с.
196. Самутичева Е. Ю. Заключение эксперта и его оценка в уголовном процессе. (сравнительно-правовое исследование). дис. К.Ю.Н. Москва, 2015.
197. Сахнова Т.В. Судебная экспертиза. Москва, 1999. 368 с. ISBN 5-89391-052-4
198. Скоморохов А.Г, Сосенушкина М.Н. Информ .бюлл. Акаи.управления МВД России. - 1998. - № 6. ISSN 2072-9391.
199. Степуненкова В.К. Судебная экспертиза и исследование обстоятельств, образующих состав преступления. Москва: Юрид. лит, 1975.
200. Стойко Н.Г., Семухина О.Б. Уголовный процесс в США. Красноярск, 2000. 315 с.
201. Стойко Н.Г., Шагинян А.С. Уголовный процесс Англии и Уэльса, Бельгии и Дании: сравнительно-правовой аспект. Красноярск. 1997. 81ст.
202. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Основные положения науки уголовного процесса. Т. 1. М., 1968. 468 с.
203. Строгович М.С. Природа советского уголовного процесса принцип состязательности. Москва: Юридическое Издательство НКЮ Союза ССР. 1939. 152 с.
204. Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва, 1997. 320 с. ISBN 5-89391-014-1
205. Уголовный процессуальный кодекс Украины от 13 апреля 2012 года № 4651-VI. [citat la 11.10.2021]. Disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=31197178#pos=7;-144
206. Федеральный закон "О государственной судебно-экспертной деятельности в Российской Федерации" от 31.05.2001 N 73-ФЗ. Принят Государственной Думой 5 апреля 2001 года. [Citat la 25.08.2020]. Disponibil: <http://base.garant.ru/12123142/>
207. Филимонов Б.А. Основы теории доказательств в германском уголовном процессе. Москва: Спарк, 1994. 175 ст.
208. Хальков А. Вопросы, возникающие при особом порядке судебного разбирательства. В: Российская Юстиция. 2003, № 1. ISSN 0131-6761.

209. Харченко Д.А. Судебная экспертиза в российском уголовном судопроизводстве. дис. К.Ю.Н. Иркутск, 2006. С. 153.
210. Цховребова И.А. Уголовно-правовое значение судебной экспертизы Уголовный процесс и криминалистика на рубеже веков. Сб. науч. трудов. - М.: Изд-во Академии управления МВД России, 2000. ISSN 2072-9391.
211. Чеджемов Г.Б. Судебное следствие. М., 1979.
212. Чельцов М.А. Советский уголовный процесс. Москва: «ЮЛ», 1951.
213. Чельцов М.А., Чельцова Н.В. Проведение экспертизы в советском уголовном процессе. Москва, 1954. 278 р.
214. Шиканов В.И. Актуальные вопросы уголовного судопроизводства и криминалистики в условиях современного научно-технического прогресса. Иркутск: Восточно-Сиб. кн. издательство, 1978. 190 с.
215. Шляхов А.Р. Правовые основы организации и деятельности судебно-экспертных учреждений СССР// Правовые проблемы судебной экспертизы. Вып. 22. М., 1976.
216. Шляхов А.Р. Судебная экспертиза: организация и проведения. Москва, Юридическая литература, 1979. 168 с.
217. Эйсман А.А. Заключение эксперта. Структура и научное обоснование. Москва: 1967. 152 с.
218. Эксперт. Руководство для экспертов органов внутренних дел / Под ред. Т.В. Аверьяновой, В.Ф. Статкуса. - М.: НОРМА, 2003. 592 с. ISBN 5-7858-0118-3.
219. Юрков Ю.К. Проведение экспертизы в суде. Правовые и организационной – практические вопросы. Москва: Юрид. Лит., 1975. 160 с.

ANEXA 1. Raportul de expertiză judiciară primară

CP 7.8-F5(1)

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
INSPECTORATUL GENERAL AL POLIȚIEI
CENTRUL TEHNICO-CRIMINALISTIC ȘI EXPERTIZE JUDICIARE

MD 2059, mun. Chișinău, str.-la Putna (V. Komarov), 10, tel.(373-22)868-222, email: criminalist@igp.gov.md

RAPORT DE EXPERTIZĂ JUDICIARĂ*

34/12/1-R-
(nr. de ordine)

mun. Chișinău
(locul efectuării examinării)

13.01.2022
(data luna, anul)

CTCEJ a primit ordonanța pentru efectuarea expertizei judiciare dactiloscopice primare, dispusă la data de 03.01.2022 de OUP al SUP al IP Botanica, inspector superior [redacted], în cadrul cauzei penale înregistrată cu nr. [redacted], cu scrisoare de expediere nr. [redacted] din data de 03.01.2022.

Circumstanțele cazului: la data de 20.12.2021 în perioada de timp cuprinsă între orele 22:00 și până la data de 21.12.2021 08:00, persoane neidentificate de organul de urmărire penală, prin deteriorarea oglinzilor retrovizoare a automobilului de model "[redacted]" de culoare neagră, cu n/î [redacted], or. Chișinău, au sustras două mecanisme de funcționare a oglinzilor, în sumă de 6000 de lei.

Expert judiciar: [redacted] expert-criminalist principal al Secției examinări și evidențe dactiloscopice, inspector principal, având studii superioare, calitatea de expert judiciar, licența nr. EJ cu n [redacted] calificarea – expert judiciar de categoria II, cu vechimea în munca de specialitate 6 ani, a efectuat o expertiză judiciară dactiloscopică primară.

Expertul stagiar: [redacted] expert-criminalist al Secției examinări și evidențe dactiloscopice a Direcției Centru 1 a Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției al MAI, inspector, având studii superioare, calitatea de expert stagiar, cu vechimea în muncă de până la un an, a participat la efectuarea unei expertize judiciare dactiloscopice primare.

DECLARAȚIE

Drepturile și obligațiunile expertului prevăzute la art. 88 CPP RM, art. art. 51, 52 ale Legii nr. 68 din 14.04.2016, art. 154 al CPC RM, alin. 2¹ art. 390 al CC RM mi-au fost explicate.

Despre răspunderea pentru prezentarea cu bună știință a unei concluzii false conform art. 312 și despre divulgarea datelor urmăririi penale conform art. 315 al CP al RM sunt avertizat.

[redacted]
N.P.

MATERIA [redacted] LA DISPOZIȚIE:

1. Cinci benzi adezive transparente („scotch”) cu urme papilare, ridicate în cadrul cercetării la fața locului din data de 21.12.2021, în urma examinării automobilului de model „Mercedes S 221” de culoare neagră, cu n/î [redacted] amplasat pe str. N. Zelinski 15/6, or. Chișinău.

2. Fișa dactiloscopică cu impresiunile digitale și palmare a cet. [redacted] [redacted] 18.07.1989.

ÎNTREBĂRI ÎNAINTATE SPRE SOLUȚIONARE:

1. Sunt oare valabile pentru identificarea persoanei (lor) urmele papilare copiate pe suprafața celor cinci benzi adezive („scotch”), ridicate în cadrul cercetării la fața locului din data de 21.12.2021.

Dosar examinare nr. 34/12/1-C-69(22)

Pagina 1 din 4

Multiplicare/eliberarea copieii raportului este permisă numai în conformitate cu legislația în vigoare și doar în întregul său.

ANEXA 1.1 Raportul de expertiză judiciară primară

în urma examinării automobilului de model "Mercedes S 221" de culoare neagră, cu nr. [REDACTAT] amplasat pe str. N. Zelinski 15/6, or. Chișinău?

2. Dacă urmele sunt valabile, au fost oare acestea create de cet. [REDACTAT] a.n. [REDACTAT] sau de altă(e) persoană(e)?

Notă: Întrebările au fost redactate de către expert cu acordul ordonatorului, conform metodicii, cu păstrarea sensului inițial.

DESCRIERI, EXAMINĂRI și CONSTATĂRI:

13.01.2022

(inceput: data, luna anului)

13.01.2022

(finit: data, luna, anul)

Obiectele au fost prezentate la examinare de către solicitant ambalate într-un plic codificat de către secretariatul CTCEJ cu 69-1/1 (vezi imaginea nr.1 din planșa ilustrativă).

Plicul are o formă dreptunghiulară, este fabricat din hârtie de culoare albă cu dimensiunile de 247x354mm. Pe aversul și reversul plicului nu există nici o inscripție. Clapa plicului este lipită de suprafața propriu zisă a acestuia (vezi imaginea nr.1, nr.2 din planșa ilustrativă).

Din plic au fost extrase două picuri, de dimensiuni diferite, având fiecare din ele câte o formă relativ dreptunghiulară, acestea au fost codificate de către expert conform CP 7.4(1) p.6.2.2 cu 69-1/1-1/2 și 69-1/1-2/2 (vezi imaginea nr.3 din planșa ilustrativă).

Plicul codificat cu 69-1/1-1/2 are o formă dreptunghiulară, este fabricat din hârtie de culoare albă cu dimensiunile de 162x115mm. Pe aversul plicului este prezentă o șampilă și un text de tipar de culoare albastră ce nu prezintă interes pentru cauza dată. Clapa plicului este lipită cu bandă adezivă de suprafața propriu zisă a acestuia. Pe partea reversă a plicului este prezent un text de mână de culoare albastră cu următorul conținut: "CFL din 21.12.2021, str. N. Zelinski 15/6 Rid: 5 folii adezive cu urme papilare [REDACTAT] (vezi imaginea nr.4, nr.5 din planșa ilustrativă).

Plicul codificat cu 69-1/1-2/2 are o formă dreptunghiulară, este fabricat din hârtie de culoare cafenie cu dimensiunile de 228x160mm. Pe aversul plicului este lipit un ecuson de hârtie de formă dreptunghiulară de culoare albă, pe suprafața căruia este prezent un text de tipar de culoare neagră cu următorul conținut: "Fișa dactiloscopică pe cauza penală nr. [REDACTAT] amprentată partea vătămată cet. [REDACTAT], plic de hârtie bej numerotat sub nr.1. Ofițer de urmărire penală al SUP a IP Botanica al D.P. a mun.Chișinău inspector superior [REDACTAT], tot aici mai este prezentă o semnătură din numele acestei persoane. Clapa plicului este lipită de suprafața propriu zisă a acestuia. (vezi imaginea nr.6, nr.7 din planșa ilustrativă).

Din plicul codificat cu 69-1/1-1/2 au fost extrase cinci fragmente de benzi adezive („scotch”), (în continuare bandă adezivă) având fiecare din ele câte o formă relativ dreptunghiulară, acestea sunt înleiate pe câte un fragment de filă de hârtie care au fost codificate de către expert conform CP 7.4(1) p.6.2.2 cu 69-1/1-1/2-1/5, 69-1/1-1/2-2/5, 69-1/1-1/2-3/5, 69-1/1-1/2-4/5, și 69-1/1-1/2-5/5.

Fragmentele benzii adezive prezintă următoarele caracteristici: (vezi imaginea nr.8 din planșa ilustrativă).

- fragment de bandă adezivă cu dimensiunile 107x44mm, codificată cu 69-1/1-1/2-1/5;
- fragment de filă de hârtie cu dimensiunile 47x50mm, fragment de bandă adezivă cu dimensiunile 45x50mm, codificată cu 69-1/1-1/2-2/5;
- fragment de filă de hârtie cu dimensiunile 52x49mm, fragment de bandă adezivă cu dimensiunile 48x49mm, codificată cu 69-1/1-1/2-3/5;
- fragment de filă de hârtie cu dimensiunile 52x75mm, fragment de bandă adezivă cu dimensiunile 48x75mm, codificată cu 69-1/1-1/2-4/5;
- fragment de filă de hârtie cu dimensiunile 60x52mm, fragment de bandă adezivă cu dimensiunile 60x48mm, codificată cu 69-1/1-1/2-5/5;

Din plicul codificat cu 69-1/1-2/2 a fost extrasă fișa dactiloscopică a cet. [REDACTAT] a.n. 18.07.1989.

Dosar examinare nr.34/12-1-C-69(22)

Multiplacarea/eliberarea copie/ raportului este permisă numai de autoritatea cu legislația în vigoare și doar în întregul său.

Pagina 2 din 4

ANEXA 1.2 Raportul de expertiză judiciară primară

La examinarea vizuală a benzilor adezive, sub diferite unghiuri față de sursa naturală de lumină (lumina zilei), a celei artificiale, lanternă și lampa de masă, cu ajutorul lupei cu grosismentul 4x, **s-a stabilit** că, pe suprafața stratului lipicios s-au copiat urme papilare sub formă de depuneri a unui praf dactiloscopic de culoare gri după cum urmează:

➤ Pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-1/5**, s-au copiat cinci urme papilare în care s-au reflectat desene papilare neregulate reprezentate prin ștersături, suprapuneri și desene îmbăcsite, cu un număr mic de caracteristici individuale, acestea limitându-se la 2-3 indici (vezi imaginea nr.9 din planșa ilustrativă);

➤ Pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-2/5**, s-a copiat o urmă papilară, de formă relativ ovală, cu dimensiunile maxime de 12x16mm, aceasta este amplasată în centrul benzii adezive. În cuprinsul urmei s-au reflectat creste papilare arcuite, fluxul cărora redau zona centrală cu un nucleu redat clar, mai sus este redat un fragment al zonei distală, parțial redată prin ștersături, la dreapta de zona centrală sunt redată creste papilare din zona marginală și cea bazală, fluxul cărora formează în partea de jos a urmei o deltă. Cele menționate anterior redau o urmă digitală cu tipul desenului papilar laț (vezi imaginea nr.10, nr.11 din planșa ilustrativă);

➤ Pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-3/5**, s-a copiat o urmă papilară, de formă relativ ovală, cu dimensiunile maxime de 14x28mm, aceasta este amplasată în centrul benzii adezive. În cuprinsul urmei s-au reflectat creste papilare arcuite, fluxul cărora redau zona centrală cu un nucleu redat clar, mai sus este redată zona distală, la dreapta de zona centrală sunt redată neclar creste papilare din zona marginală și cea bazală, fluxul cărora formează în partea de jos a urmei o deltă. Cele menționate anterior redau o urmă digitală cu tipul desenului papilar laț, subtipul laț biliniar (vezi imaginea nr.12, nr.13 din planșa ilustrativă);

➤ Pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-4/5**, s-au copiat două urme papilare aranjate relativ sub același unghi și având aceleași contraste, astfel (vezi imaginea nr.14, nr.15 din planșa ilustrativă):

- prima urmă are o formă relativ ovală, cu dimensiunile maxime de 12x35mm, aceasta este amplasată la distanța de 5mm din partea dreaptă și 16mm din partea de sus a benzii adezive. În cuprinsul urmei s-au reflectat creste papilare arcuite, fluxul cărora redau zona centrală cu un nucleu redat clar, mai sus este redat un fragment al zonei distală, la dreapta de zona centrală sunt redată creste papilare din zona marginală și cea bazală, fluxul cărora formează în partea de jos a urmei o deltă, la fel formează în partea de jos a urmei lațuri ce au deschizătura spre marginea stângă a urmei. Cele menționate anterior redau o urmă digitală, tipul desenului papilar nu poate fi stabilit, deoarece nu este reflectată total zona centrală și bazală a falangetei (vezi imaginea nr.14, nr.15 din planșa ilustrativă);

- în cealaltă urmă papilară s-au reflectat desene papilare neregulate reprezentate prin desene îmbăcsite și neclare, cu un număr mic de caracteristici individuale (imaginea urmelor papilare anterior menționate este redată în aspectul general al benzii adezive).

➤ Pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-5/5**, s-au copiat trei urme papilare în care s-au reflectat desene papilare neregulate reprezentate prin ștersături, suprapuneri și desene îmbăcsite, cu un număr mic de caracteristici individuale, acestea limitându-se la 2-3 indici (vezi imaginea nr.17 din planșa ilustrativă);

În **teri urme digitale** și anume: **o urmă** copiată pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-2/5**, **o urmă** copiată pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-3/5**, **o urmă** cu dimensiunile 12x35mm, copiată pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-4/5**, sunt destul de clar și complet redată detaliile de desen papilar ce conțin caracteristici generale (formă, gradul de curbură a creștelor papilare etc.) cât și individuale (începuturi, sfârșituri, fragmente, contopiri și bifurcații etc.) care le individualizează și formează complexe de identificare pentru fiecare urmă în parte, fapt ce ne permite de a formula concluzia că, aceste urme, **sunt valabile** pentru identificarea persoanei(lor).

În **nouă urme papilare** și anume: **cinci urme** copiate pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-1/5**, **o urmă** copiată pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-4/5** și **trei urme** copiate pe banda adezivă codificată cu nr. **69-1/1-1/2-5/5**, s-au reflectat desene papilare de o formă neregulată, sub formă de suprapuneri, pete, ștersături dinamice și creste papilare cu un număr redus de caracteristici generale

și individuale care nu le individualizează și nu formează complexe de identificare pentru fiecare urmă în parte, fapt ce ne permite de a concluziona că, acestea **sunt nevalabile**, pentru identificarea persoanei(lor).

În calitate de material comparativ la cercetare au fost prezentate impresiunile digitale și palmare ale c. [REDACTED] (imaginea nr.18, nr.19 din planșa ilustrativă), imprimate pe foaie tipizată de format A4 (dimensiunile 296x210mm), executate cu vopsea tipografică de culoare neagră, pe care s-au reflectat complet și clar impresiunile digitale și palmare ce corespund impresiunilor de control și pentru examenul comparativ sunt valabile.

La examinarea comparativă prin metoda confruntării a celor trei urme digitale anterior descrise și stabilite valabile, cu impresiunile digitale ale [REDACTED] au fost stabilite:

Coincidențe după caracteristicile de tip general (tip, subtip, formă, deltă, aranjare reciprocă) și după caracteristicile individuale (început, sfârșit de creastă papilară, bifurcare, contopire, etc.) între:

- între urma digitală copiată pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-2/5** și impresiunea degetului arătător al mâinii stângi a c. [REDACTED]
- între urma digitală copiată pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-3/5** și impresiunea degetului mijlociu al mâinii stângi a c. [REDACTED]
- între urma digitală cu dimensiunile de 12x35mm, copiată pe banda adezivă codificată cu **69-1/1-1/2-4/5** și impresiunea degetului mijlociu al mâinii stângi a [REDACTED]

Coincidențele stabilite sunt esențiale, stabile și suficiente pentru a formula concluzia certă că, cele trei urme digitale, valabile, au fost create de [REDACTED] cu degetele arătător și mijlociu ale mâinii stângi.

Note:

1. Metode/proceduri tehnice utilizate: **CPT 9.2-01(5)** Stabilirea valabilității urmelor papilare și identificarea persoanelor.
2. Echipament, materiale utilizate: obiectele au fost examinate cu lupa (grosiment 4X), măsurate cu rigla milimetrică și au fost fixate cu aparat foto „Canon EOS 700D”, scanate cu scannerul „Epson V800 PHOTO”.
3. Raportul de expertiză judiciară și anexele au fost imprimate la dispozitivul: Ricoh Aficio SP C430DN PCL pe 9 file.

CONCLUZII:

1. Trei urme digitale copiate pe trei din cele cinci benzi adezive, ridicate în cadrul cercetării la fața locului din data de 21.12.2021, în urma examinării automobilului de model „Mercedes S 221” de culoare neagră, cu nr C [REDACTED], amplasat pe str. N. Zelinski 15/6, or. Chișinău, dintre care: o urmă copiată pe banda adezivă cu dimensiunile 45x50mm, o urmă copiată pe banda adezivă cu dimensiunile 48x49mm, o urmă cu dimensiunile 12x35mm, copiată pe banda adezivă cu dimensiunile 48x75mm, sunt valabile pentru identificarea persoanei(lor).

Nouă urme papilare, dintre care: cinci urme copiate pe banda adezivă cu dimensiunile 107x44mm, o urmă copiată pe banda adezivă cu dimensiunile 48x49mm și trei urme copiate pe banda adezivă cu dimensiunile 60x48mm, nu sunt valabile pentru identificarea persoanei(lor).

2. Cele trei urme digitale, stabilite valabile, au fost create de [REDACTED] a [REDACTED] cu degetele arătător și mijlociu ale mâinii stângi.

Expert judiciar:

[REDACTED]
N.P.

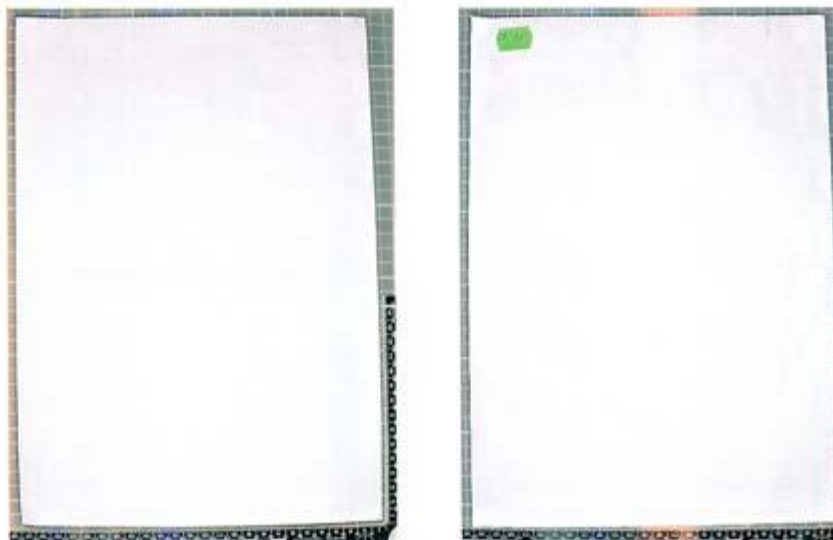

ANEXA 1.3 Anexa la Raportul de expertiză judiciară primară

CP 7.8-F9(1)

Anexa la Raportul de expertiză judiciară nr. 3

PLAȘA ILUSTRATIVĂ

Imaginea nr.1, nr.2 Aspectul Aspectul plicului codificat cu nr. 69-1/1-1/2 prezentat la examinare (avers și revers).

Imaginea nr.3 Aspectul plicurilor extrase din plicul codificat cu 69-1/1 prezentat la examinare.

Dosar examinare nr. 34/12-1-C-69(22)

Pagina 1 din 5

ANEXA 1.4 Anexa la Raportul de expertiză judiciară primară

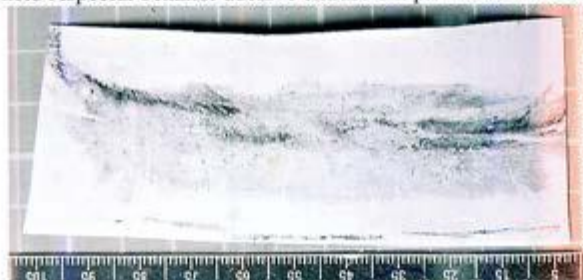
Imaginea nr.4, nr.5 Aspectul plicului codificat cu **nr. 69-1/1-1/2** prezentat la examinare (avers și revers).

Imaginea nr.6, nr.7 Aspectul plicului codificat cu **nr. 69-1/1-2/2** prezentat la examinare (avers și revers).

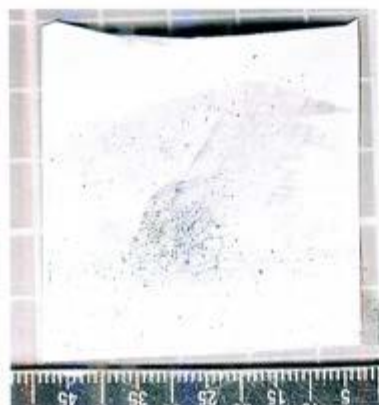

Imaginea nr.8 Aspectul benzilor adevize extrase din plicul codificat cu **69-1/1-1/2**.

Imaginea nr.9 Aspectul benzii adevize codificată cu **69-1/1-1/2-1/5**.

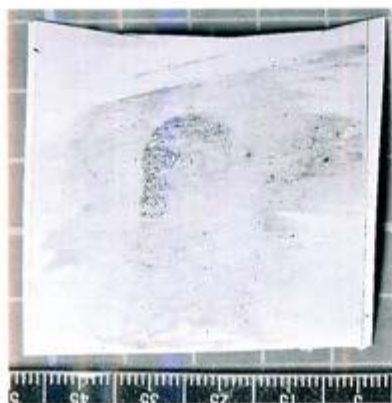
ANEXA 1.5 Anexa la Raportul de expertiză judiciară primară

Imaginea nr.10 Aspectul benzii adezive codificată cu 69-1/1-1/2-2/5.

Imaginea nr.11 Aspectul urmei digitale cu dimensiunile 12x16mm de pe banda adezivă codificată cu 69-1/1-1/2-2/5.

Imaginea nr.12 Aspectul benzii adezive codificată cu 69-1/1-1/2-3/5.

Imaginea nr.13 Aspectul urmei digitale cu dimensiunile 14x28mm de pe banda adezivă codificată cu 69-1/1-1/2-3/5.

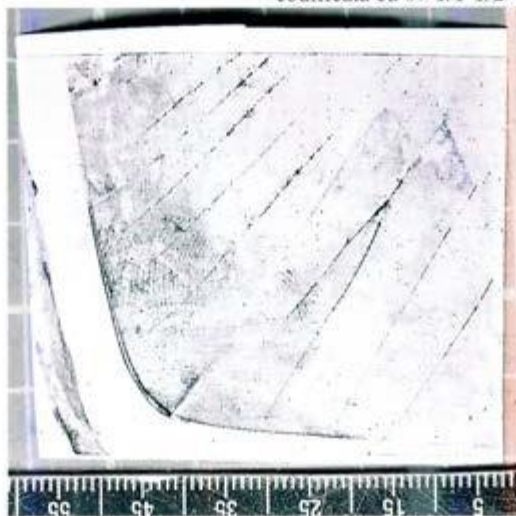
ANEXA 1.6 Anexa la Raportul de expertiză judiciară primară

Imaginea nr.14 Aspectul benzii adezive codificată cu 69-1/1-1/2-4/5.

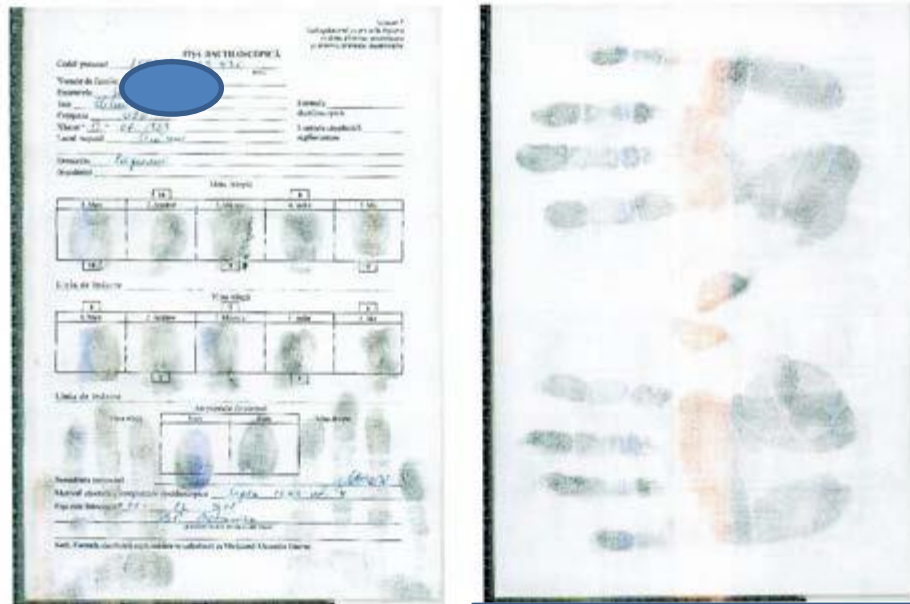

Imaginea nr.15 Aspectul urmei digitale cu dimensiunile 12x35mm de pe banda adezivă codificată cu 69-1/1-1/2-4/5.

Imaginea nr.17 Aspectul benzii adezive codificată cu 69-1/1-1/2-5/5.

ANEXA 1.7 Anexa la Raportul de expertiză judiciară primară

Imaginea nr.18, nr.19 Aspectul fișei dactiloscopice prezentată la examinare (avers și revers).

Expert-judiciar:

N.P.

ANEXA 2 Raportul de expertiză judiciară complexă

CP 7.8-F5(1)

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
INSPECTORATUL GENERAL AL POLIȚIEI
CENTRUL TEHNICO-CRIMINALISTIC ȘI EXPERTIZE JUDICIARE

MD 2059, mun. Chișinău, str.-la Putna (V. Komarov), 10, tel.(373-22)868-222, email: criminalist@igp.gov.md

RAPORT DE EXPERTIZĂ JUDICIARĂ*

34/12/1-R-

(nr. de ordine)

mun. Chișinău

(locul efectuării examinării)

03.03.2022

(data, luna, anul)

CTCEJ a primit ordonanța pentru efectuarea expertizei judiciare complexe dactiloscopice și chimice, dispusă la data de 04.02.2022 de OUP al SUP CO a DGUP, comisar Anatolie RUSU, în cadrul cauzei penale înregistrată cu nr. [redacted] cu scrisoare de expediere nr. 34/11-553 din data de 09.02.2022.

Circumstanțele cazului: în urma percheziției efectuate la data de 02.02.2022 la locația cu coordonatele: 47.026749, 28.788106 și 47.027361, 28.78848, au fost depistate și ridicate două pachete zip-lock ambalate în bandă izolantă neagră și roșie în interior cu masă vegetală uscată cu un miros specific, care au fost împachetate în pachet cu nr.3 și nr.4.

Expert judiciar: [redacted] expert-criminalist principal al Secției examinări și evidențe dactiloscopice, inspector principal, având studii superioare, calitatea de expert judiciar, licența nr.EJ cu nr. [redacted] calificarea – expert judiciar de categoria II, cu vechimea în munca de specialitate 6 ani, a efectuat o expertiză judiciară complexe dactiloscopice și chimice.

Expertul stagiar: [redacted] expert-criminalist al Secției examinări și evidențe dactiloscopice a Direcției Centru 1 a Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției al MAI, inspector, având studii superioare, calitatea de expert stagiar, cu vechimea în muncă de până la un an, a participat la efectuarea unei expertize judiciare complexe dactiloscopice și chimice.

DECLARAȚIE

Drepturile și obligațiunile expertului prevăzute la art. 88 CPP RM, art. art. 51, 52 ale Legii nr. 68 din 14.04.2016, art.154 al CPC RM, alin.2¹ art. 390 al CC RM mi-au fost explicate.

Despre răspunderea pentru prezentarea cu bună știință a unei concluzii false conform art. 312 și despre divulgarea datelor urmăririi penale conform art. 315 al CP al RM sunt avertizat.

[redacted]
N.P.

MATERIALE PUSE LA DISPOZIȚIE:

1. Două pachete improvizate din bandă izolantă, ridicate în cadrul cercetării la fața locului la data de 02.02.2022, în rezultatul cercetării la locația cu coordonatele: [redacted] 28.78848.

ÎNTREBĂRI ÎNAINTATE SPRE SOLUȚIONARE:

1. Sunt oare careva urme papilare pe suprafețele celor două pachete improvizate din bandă izolantă, ridicate la data de 02.02.2022 în rezultatul cercetării la locația cu coordonatele: [redacted] și 47.027361, 28.78848? Dacă da sunt ele valabile pentru identificarea persoanei(lor)?

2. Dacă urmele date au fost create de careva dintre persoanele, ale căror impresii papilare se află în baza de date AFIS?

Dosar examinare nr.34/12/1-C-764(22)

Multiplicare/eliberarea copieii raportului este permisă numai în conformitate cu legislația în vigoare și doar în întregul său.

Pagina 1 din 5

ANEXA 2.1 Raportul de expertiză judiciară complexă

Notă: Întrebările au fost redactate de către expert cu acordul ordonatorului, conform metodicii, cu păstrarea sensului inițial.

DESCRIERI, EXAMINĂRI ȘI CONSTATĂRI:

28.02.2022

(inceput: data, luna, anul)

03.03.2022

(finisat: data, luna, anul)

Obiectele au fost prezentate la examinare de către solicitant ambalate în două plicuri codificate de către secretariatul CTCEJ cu 764-1/2 și 764-1/2 (vezi imaginea nr. 1 din planșa ilustrativă).

Plicul codificat cu 764-1/2 are o formă dreptunghiulară, este fabricat din hârtie de culoare albă cu dimensiunile de 160x115mm. Pe aversul plicului este lipit un ecuson de hârtie de formă dreptunghiulară de culoare albă, pe suprafața căruia este prezent un text de tipar de culoare neagră cu următorul conținut " *Pachet nr.3 Cauza [redacted] rezultatul CFL, efectuată la în curtea blocului locativ str. Ion Pelivan mun.Chișinău. (locație cucoordonatele: 47.026749, 28.788106;) OI al INI Ursachi Eugeniu OUP al DGUP Rusu Anatolie* ", tot aici mai sunt prezente semnăturile din numele a acestor persoane. Clapa plicului este lipită cu bandă adezivă de suprafața propriu zisă a acestuia (vezi imaginea nr. 2, nr.3 din planșa ilustrativă).

Plicul codificat cu 764-2/2 are o formă dreptunghiulară, este fabricat din hârtie de culoare albă cu dimensiunile de 160x115mm. Pe aversul plicului este lipit un ecuson de hârtie de formă dreptunghiulară de culoare albă, pe suprafața căruia este prezent un text de tipar de culoare neagră cu următorul conținut " *Pachet nr. [redacted] în rezultatul CFL, efectuată la în curtea blocului locativ str. Ion Pelivan mun.Chișinău. (locație cucoordonatele: 47.027361, 28.78848;) OI al INI Ursachi Eugeniu OUP al DGUP Rusu Anatolie* ", tot aici mai sunt prezente semnăturile din numele a acestor persoane. Clapa plicului este lipită cu bandă adezivă de suprafața propriu zisă a acestuia. (vezi imaginea nr.4, nr.5 din planșa ilustrativă).

Plicurile au fost tăiate în partea de sus, obiectele au fost extrase și examinate, în cadrul Secției examinări și evidențe dactiloscopice a Direcției Centru 1 a CTCEJ de expertul judiciar Grigorii Bezu în prezența expertului judiciar Bulat Lucia din cadrul Secției examinări substanțe a Direcției Centru 2 a CTCEJ.

Din plicul codificat cu 764-1/2, a fost extras un pachet improvizat, codificat de către expert conform CP 7.4(1) p.6.2.2 cu 764-1/2-1/1. Obiectul fiind de o formă relativ hexagonală, format din bandă izolantă de culoare neagră și roșie, cu dimensiunile aproximativ 47x26mm (imaginea nr.6, nr.7 din planșa ilustrativă).

Din plicul codificat cu 764-2/2 a fost extras un pachet improvizat, codificat de către expert conform CP 7.4(1) p.6.2.2 cu 764-2/2-1/1. Obiectul fiind de o formă relativ dreptunghiulară, format din bandă izolantă de culoare neagră și roșie, cu dimensiunile aproximativ 45x20mm (imaginea nr. 8, nr.9 din planșa ilustrativă).

În scopul stabilirii dacă pe suprafețele celor două pachete improvizate din bandă izolantă, prezentate spre examinare, sunt urme latente, acestea au fost examinate vizual la lumina zilei și artificială cu ajutorul lupei, apoi cu Sistemul FSIS, în rezultat careva urme papilare nu au fost depistate.

În scopul stabilirii dacă pe suprafețele celor două pachete improvizate din bandă izolantă, prezentate la examinare, a fost aplicată metoda fizico-chimică a relevării urmelor papilare prin prelucrarea acestora cu vapori de cyanoacrylate (CNA), care este un procedeu de polimerizare cu vapori cyano - a substanței adipo-sudoripară din urmele papilare. Obiectele supuse examinării se introduc într-un spațiu închis, împreună cu proba martor adică în instalația „VOIGTLANDER 3315-0", în așa mod încât suprafețele obiectelor să fie expuse maximal la vapori, se ajustează un climat interior de 80% de umiditate și se încălzește substanța de cyano la o temperatură de 130°C. Metoda dată de relevare a urmelor papilare se aplică în conformitate cu procedura tehnică aprobată.

La examinarea vizuală a celor două pachete improvizate din bandă izolantă, sub diferite unghiuri față de sursa naturală de lumină (lumina zilei) și cu ajutorul lupei cu grosismentul 4x, a fost stabilit că

Dosar examinare nr.34/12/14-764(22)

Multiplacarea/eliberarea copieii raportului este permisă numai în conformitate cu legislația în vigoare și doar în întregul său.

Pagina 2 din 5

ANEXA 2.2 Raportul de expertiză judiciară complexă

pe suprafețele celor două pachete improvizate din bandă izolantă, în urma prelucrării cu vapori de cyanoacrylate, careva urme papilare nu s-au relevat (*imaginea nr.10-13 din planșa ilustrativă*).

În continuare în scopul de a depista careva urme papilare pe suprafețele părților componente ale pachetelor improvizate acestea au fost desfăcute.

În urma desfacerii pachetului improvizat din bandă izolantă codificat cu 764-1/2-1/1 au fost obținute trei obiecte care au fost codificate de către expert conform CP 7.4(1) p.6.2.2 cu 764-1/2-1/1-1/3, 764-1/2-1/1-2/3 și cu 764-1/2-1/1-3/3, și anume (*imaginea nr.14-16 din planșa ilustrativă*):

- obiectul codificat cu 764-1/2-1/1-1/3 reprezintă un fragment de bandă izolantă cu dimensiunile 126x16mm de culoare roșie;

- obiectul codificat cu 764-1/2-1/1-1/3 reprezintă un fragment bandă izolantă cu dimensiunile 162x18mm de culoare neagră, codificată cu 764-1/2-1/1-2/3;

- obiectul codificat cu 764-1/2-1/1-3/3, reprezintă un pachetel de tip zip-lock cu dimensiunile de 40x77mm, fabricat din polietilenă transparentă, gura de deschidere a pachetelor au longitudinal aplicată bandă de culoare roșie. Din pachetul menționat a fost extras un alt pachetel de tip zip-lock ce a fost codificat și el conform aceluiași CPT de către expert cu 764-1/2-1/1-3/3-1/1, acest pachet are aceleași caracteristici ca și cel anterior menționat doar că în acest pachet este prezentă o masă vegetală de o culoare verde-gălbuie.

În urma desfacerii pachetului improvizat din bandă izolantă codificat cu 764-2/2-1/1 au fost obținute patru obiecte care au fost codificate de către expert conform CP 7.4(1) p.6.2.2 cu 764-2/2-1/1-1/4, 764-2/2-1/1-2/4, 764-2/2-1/1-3/4 și cu 764-2/2-1/1-4/4, și anume (*imaginea nr.18-19 din planșa ilustrativă*):

- obiectul codificat cu 764-2/2-1/1-1/4 reprezintă un fragment de bandă izolantă cu dimensiunile 127x16mm de culoare roșie;

- obiectul codificat cu 764-2/2-1/1-2/4 reprezintă un fragment bandă izolantă cu dimensiunile 104x18mm de culoare neagră;

- obiectul codificat cu 764-2/2-1/1-3/4 reprezintă un fragment bandă izolantă cu dimensiunile 278x18mm de culoare neagră;

- obiectul codificat cu 764-2/2-1/1-4/4, reprezintă un pachetel de tip zip-lock cu dimensiunile de 40x77mm, fabricat din polietilenă transparentă, gura de deschidere a pachetelor au longitudinal aplicată bandă de culoare roșie. Din pachetul menționat a fost extras un alt pachetel de tip zip-lock ce a fost codificat și el conform aceluiași CPT de către expert cu 764-1/2-1/1-3/3-1/1, acest pachet are aceleași caracteristici ca și cel anterior menționat doar că în acest pachet este prezentă o masă vegetală de o culoare verde-gălbuie.

În scopul stabilirii dacă pe suprafețele fragmentelor de bandă izolantă și a celor patru pachete de tip „zip-lock” prezentate la examinare, sunt prezente urme papilare latente, au fost examinate vizual, la lumina naturală, artificială și cu ajutorul lupei cu grosismentul 4x sub diferite unghiuri și cu ajutorul instalației FSIS în rezultat sau depistat fragmente de urme papilare slab vizibile.

În continuare pentru un rezultat mai eficient și în scopul stabilirii dacă pe suprafețele fragmentelor de bandă izolantă și a celor patru pachete de tip „zip-lock” sunt prezente urme papilare a fost repetat același proces de relevare cu cyanoacrylate (CNA), descris mai sus.

În urma examinării a celor cinci fragmente de bandă izolantă și a celor patru pachete de tip „zip-lock”, după prelucrarea acestora cu vapori de cyanoacrylate (*imaginea nr.22, nr.23 din planșa ilustrativă*), la lumină de zi și artificială cu ajutorul unei lupe (grosisment 4X), s-a stabilit că pe suprafața acestora sub formă de sediment de culoare albă s-au relevat urme papilare după cum urmează:

➤ Pe suprafața benzii izolante codificată cu 764-2/2-1/1-2/4, sub formă de sediment de culoare albă, s-a relevat o urmă papilară de o formă nedeterminată cu dimensiunile maxime de 28x16mm, amplasată la distanța de 32mm de la marginea dreaptă și 2mm de marginea de jos de a benzii izolante. În cuprinsul urmei s-au reflectat creste papilare arcuite, fluxul cărora redau zona distală. Cele menționate anterior redau o urmă digitală, tipul desenului papilar nu poate fi stabilit, deoarece nu este reflectată zona centrală și bazală a falangetei (*vezi imaginea nr.24-26 din planșa ilustrativă*);

➤ Pe suprafața benzii izolante codificată cu 764-2/2-1/1-3/4, s-au relevat două urme papilare

ANEXA 2.3 Raportul de expertiză judiciară complexă

sub formă de sediment de culoare albă, astfel (vezi imaginea nr.27 din planșa ilustrativă):

- Urma de formă nedeterminată cu dimensiunile maxime de 20x16mm, amplasată la distanța de 42mm de la marginea dreaptă și 4mm de marginea de jos de a benzii izolante. În cuprinsul urmei s-au reflectat creste papilare arcuite, fluxul cărora redau zona distală și un fragment al zonei marginale stânga. Cele menționate anterior redau o urmă digitală, tipul desenului papilar nu poate fi stabilit, deoarece nu este reflectată zona centrală și bazală a falangetei (vezi imaginea nr.28, nr.29 din planșa ilustrativă);

- Urma de formă ovală cu dimensiunile maxime de 19x17mm, amplasată la distanța de 26mm de la marginea dreaptă și 2mm de marginea de jos de a benzii izolante. În cuprinsul urmei s-au reflectat creste papilare arcuite, fluxul cărora redau zona centrală cu un nucleu redat clar, mai sus este redată zona distală, la dreapta de zona centrală sunt redată creste papilare din zona marginală și parțial bazală, fluxul cărora formează în partea de jos a urmei o deltă, la fel formează în partea de jos a urmei lațuri ce au deschizătura spre marginea stângă a urmei. Cele menționate anterior redau o urmă digitală, tipul desenului papilar nu poate fi stabilit, deoarece nu este reflectată zona centrală și bazală a falangetei (vezi imaginea nr.30, nr.31 din planșa ilustrativă);

Notă: Urmele digitale relevate și descrise au fost supuse procedurii de inversie în culori conform procedurilor tehnice.

Totodată pe suprafețele benzilor izolante și a celor patru pachete de tip „zip-lock”, în urma prelucrării cu vapori de CNA sau relevat și o multitudine de urme papilare slab vizibile cu îmbăcșiri și ștersături, având un număr mic de indici individuali până la 4-6 indici.

În **trei urme digitale** relevate pe suprafața a două din cele cinci benzi izolante rezultate în urma desfacerii pachetelor de tip „zip lock” și anume: **o urmă digitală** de pe suprafața benzii izolante codificat cu 764-2/2-1/1-2/4 și **două urme digitale** cu dimensiunile 20x16mm și 19x17mm de pe suprafața benzii izolante codificat cu 764-2/2-1/1-3/4, rezultat în urma desfacerii pachetului din bandă izolantă, sunt destul de clar și complet redată detaliile de desen papilar ce conțin caracteristici generale (formă, gradul de curbura a creștelor papilare etc.) cât și individuale (începuturi, sfârșituri, fragmente, contopiri și bifurcații etc.) care le individualizează și formează complexe de identificare pentru fiecare urmă în parte, fapt ce ne permite de a formula concluzia că, aceste urme **sunt valabile** pentru identificarea persoanei(lor).

În celelalte urme papilare relevate pe suprafețele celorlalte trei benzi izolante rezultate în urma desfacerii pachetelor de tip „zip lock” și a pachetelor de tip „zip-lok” propriuzise, s-au reflectat desene papilare de o formă neregulată, sub formă de suprapuneri, pete, ștersături dinamice și creste papilare cu un număr redus de caracteristici generale și individuale care nu le individualizează și nu formează complexe de identificare pentru fiecare urmă în parte, fapt ce ne permite de a concluziona că, acestea **sunt nevalabile**, pentru identificarea persoanei(lor).

Notă:

1. Metode/proceduri tehnice utilizate: CPT 9.1-01(5) Căutarea, depistarea și relevarea urmelor papilare; CPT 9.2-01(5) Stabilirea valabilității urmelor papilare și identificarea persoanelor.
2. Echipament, materiale utilizate: obiectele au fost examinate cu lupa (grosiment 4X), Sistemul FSIS și prelucrate cu substanță de cyanoacrylate, instalația „VOIGTLANDER 3315-0”, măsurate cu rigla milimetrică și au fost fixate cu aparat foto „Canon EOS 700D”.
3. Raportul de expertiză judiciară și anexele au fost imprimate la dispozitivul: Ricoh Aficio SP C430DN PCL pe 10 file.

CONCLUZII:

1. Pe suprafața a două fragmente de bandă izolantă, obținute la desfacerea a unui pachet din cele două, ridicate la data 02.02.2022 în rezultatul cercetării la locația cu coordonatele: [REDACTAT], [REDACTAT] sunt trei urme digitale, anume: o urmă cu dimensiunile 28x16mm de pe banda izolantă cu dimensiunile 104x18mm, două urme digitale cu dimensiunile 20x16mm și

Dosar examinare nr.34/12

Multiplacare/eliberarea copie raportului este permisă numai în conformitate cu legislația în vigoare și doar în întregul său.

Pagina 4 din 5

ANEXA 2.4 Raportul de expertiză judiciară complexă

19x17mm de pe banda izolantă cu dimensiunile 278x18mm, care sunt valabile pentru identificarea persoanei(lor).

Pe suprafețele celorlalte benzi izolante și a celor patru pachete de tip zip-lock, obținute în urma desfacerii pachetelor improvizate sunt o multitudine de urme papilare care nu sunt valabile pentru identificarea persoanei(lor).

2. De a da răspuns la întrebarea „Dacă urmele date au fost create de careva dintre persoanele, ale căror impresiuni papilare se află în baza de date AFIS?” nu ține de expertiza dactiloscopică.

Notă: Urmele papilare stabilite valabile, vor fi introduse în sistemul automatizat dactiloscopic AFIS și în cazul stabilirii persoanei ve-ți fi informat suplimentar.

Expert judiciar:

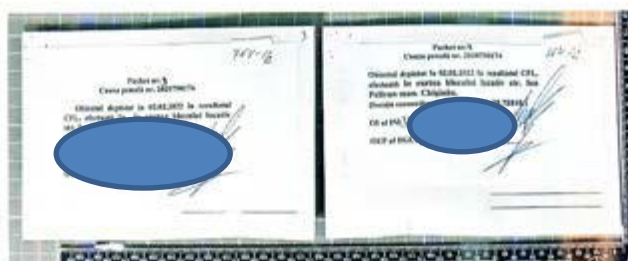
ANEXA 2.5 Anexa la Raportul de expertiză judiciară complexă

CP 7.8-F9(1)

Anexa la Raportul de expertiză judiciară nr. 34/12/1-C-

din 03.03.2022

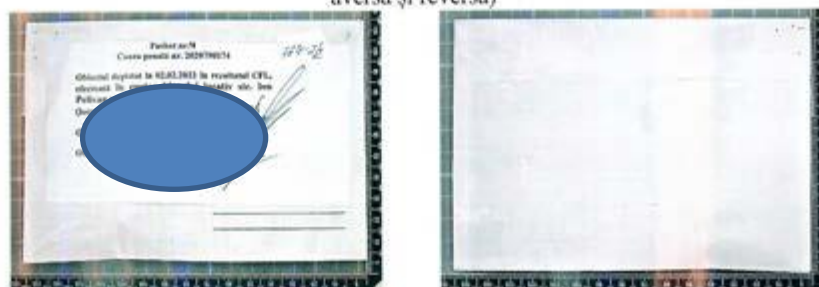
PLANȘA ILUSTRATIVĂ

Imaginea nr.1 Aspectul general al obiectelor prezentate la examinare.

Imaginea nr.2, nr.3 Aspectul general al plicului prezentat la examinare codificat 764-1/2.(partea aversă și reversă)

Imaginea nr.4, nr.5 Aspectul general al plicului prezentat la examinare codificat 764-2/2.(partea aversă și reversă)

Imaginea nr.6, nr.7 Aspectul general al obiectului extras din plicul codificat 764-1/2-1/1 (avers și revers).

Dosar examinare nr.34-12/1-C-764(22)

Pagina 1 din 5

ANEXA 2.6 Anexa la Raportul de expertiză judiciară complexă

Imaginea nr.8, nr.9 Aspectul general al obiectului extras din plicul codificat 764-2/2-1/1 (avers și revers).

Imaginea nr.10, nr.11 Aspectul general al obiectului extras din plicul codificat 764-1/2-1/1 (după prelucrare) (avers și revers).

Imaginea nr.12 nr.13 Aspectul general al obiectului extras din plicul codificat 764-2/2-1/1 (după prelucrare) (avers și revers).

Imaginea nr.14, nr.15 Aspectul general al fragmentelor de bandă izolantă și a pachetului de tip "zip-lock" în urma desfacerii obiectului codificat 764-1/2-1/1 (avers și revers).

ANEXA 2.7 Anexa la Raportul de expertiză judiciară complexă

Imaginea nr.16 Aspectul general al pachetului de tip „zip-lock” codificat 764-1/2-1/1-3/3.

Imaginea nr.17 Aspectul general al pachetului de tip „zip-lock” extras din pachetului de tip „zip-lock” codificat 764-1/2-1/1-3/3-1/1.

Imaginea nr.18, nr.19 Aspectul general al fragmentelor de bandă izolantă și a pachetului de tip „zip-lock” în urma desfacerii obiectului codificat 764-2/2-1/1 (avers și revers).

Imaginea nr.20 Aspectul general al pachetului de tip „zip-lock” codificat 764-2/2-1/1-4/4.

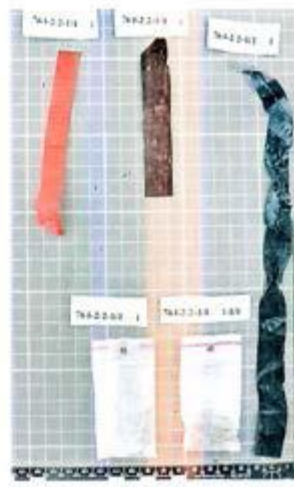

Imaginea nr.21 Aspectul general al pachetului de tip „zip-lock” extras din pachetului de tip „zip-lock” codificat 764-2/2-1/1-4/4-1/1.

ANEXA 2.8 Anexa la Raportul de expertiză judiciară complexă

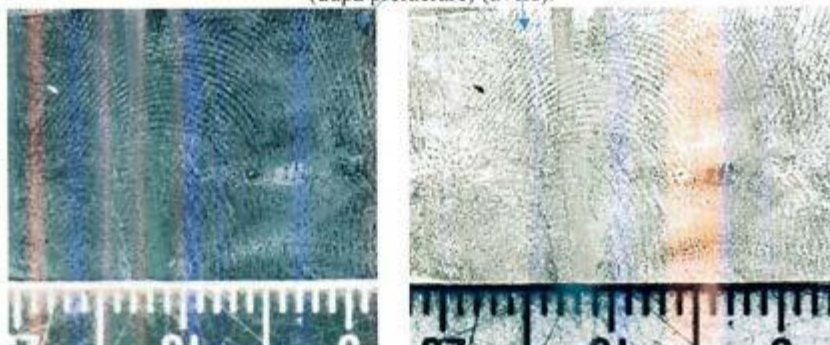
Imaginea nr.22 Aspectul general al obiectelor în urma desfacerii obiectului codificat 764-1/2-1/1 (după prelucrare).

Imaginea nr.23 Aspectul general al obiectelor în urma desfacerii obiectului codificat 764-2/2-1/1 (după prelucrare).

Imaginea nr.24 Aspectul general al benzii izolante codificată (după prelucrare) (avers).

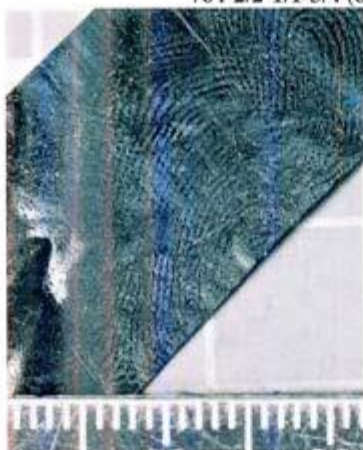

Imaginea nr.25, nr.26 Aspectul urmei digitale cu dimensiunile 28x16mm, depistate pe suprafața fragmentului de bandă izolantă codificată cu 764-2/2-1/1-2/4(cu și fără aplicarea inversiei de culori).

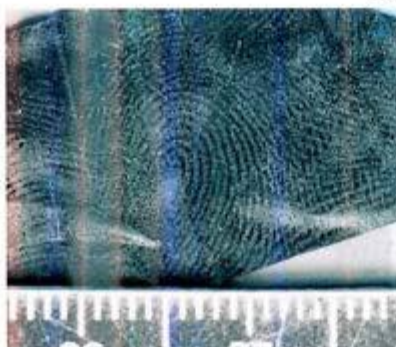
ANEXA 2.9 Anexa la Raportul de expertiză judiciară complexă

Imaginea nr.27 Aspectul general al benzii izolante codificată 764-2/2-1/1-3/4 (după prelucrare) (revers).

Imaginea nr.28, nr.29 Aspectul urmei digitale cu dimensiunile 20x16mm, depistate pe suprafața fragmentului de bandă izolantă codificată cu 764-2/2-1/1-2/4 (cu și fără aplicarea inversiei de culori).

Imaginea nr.30, nr.31 Aspectul urmei digitale cu dimensiunile 10x13mm, depistate pe suprafața fragmentului de bandă izolantă codificată cu 764-2/2-1/1-2/4 (cu și fără aplicarea inversiei de culori).

Expert judiciar:

(semnătura)

N.P.

ANEXA 3 Raportul de expertiză judiciară suplimentară

CP 7.8-F5(1)

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
INSPECTORATUL GENERAL AL POLIȚIEI
CENTRUL TEHNICO-CRIMINALISTIC ȘI EXPERTIZE JUDICIARE

MD 2059, mun. Chișinău, str.-la Putna (V. Komarov), 10, tel.(373-22)868-222, email: criminalist@igp.gov.md

RAPORT DE EXPERTIZĂ JUDICIARĂ *

34/12/I-R-4
(nr. de ordine)

mun. Chișinău
(locul efectuării examinării)

07.12.2021
(data, luna, anul)

CTCEJ a primit ordonanța pentru efectuarea expertizei judiciare dactiloscopice suplimentare, dispusă la data de 30.11.2021, de OUP al SUP a IP Rîșcani al DP mun. Chișinău, de către inspectorul, Rosca Mihaela, în cadrul cauzei penale înregistrată cu [redacted] cu scrisoare de expediere [redacted]

Circumstanțele cazului: în intervalul de timp cuprins între orele 09:00 data de 04.10.2021 și orele 17:00 data de 05.10.2021, persoane neidentificate de organul de urmărire penală în mod tainic au pătruns în ap. nr.5, ce aparține cet.-lui Fala Victoria amplasat pe str. Florilor 4/5, or. Chișinău, de unde au sustras bunuri în sumă de 115 000 de lei.

Expert judiciar: [redacted] expert-criminalist principal al Secției examinări și evidențe dactiloscopice, inspector principal, având studii superioare, calitatea de expert judiciar, licența nr. EJ [redacted] calificarea – expert judiciar de categoria II, cu vechimea în munca de specialitate 6 ani, a efectuat o expertiză judiciară dactiloscopică suplimentară.

DECLARAȚIE

Drepturile și obligațiunile expertului prevăzute la art. 88 CPP RM, art. art. 51, 52 ale Legii nr. 68 din 14.04.2016, art.154 al CPC RM, alin.2¹ art. 390 al CC RM mi-au fost explicate.

Despre răspunderea pentru prezentarea cu bună știință a unei concluzii false conform art. 312 și despre divulgarea datelor urmăririi penale conform art. 315 al CP al RM sunt avertizat.

[redacted]
N.P.

CELE PUSE LA DISPOZIȚIE:

- Șapte benzi de [redacted] te "scotch", cu urme papilare, ridicate în cadrul cercetării la fața locului din data de [redacted] tuată în ap. nr.5, ce aparține cet.-lui Fala Victoria amplasat pe str. Florilor 4/5, or. Chișinău.
- Fisele dactiloscopice cu impresiunile digitale și palmare ale: [redacted]
- Copia raportului de expertiză judiciară cu [redacted]

ÎNTREBĂRILE ÎNAINȚATE SPRE SOLUȚIONARE:

- Cele cinci urme papilare stabilite valabile și neidentificate în cadrul raportului de expertiză [redacted]
- În cazul în care urmele sunt create de către o altă(e) persoană(e) de verificat în cartoteca arhivei IGP al MAI.

Notă: Întrebările au fost redactate de către expert conform metodicii, cu acordul ordonatorului.

Dosar examinare nr.34/12/I-C-4837(21)

Multiplicarea/eliberarea copieii raportului este permisă [redacted] conformitate cu legislația în vigoare și doar în întregul său.

Pagina 1 din 4

ANEXA 3.1 Raportul de expertiză judiciară suplimentară

LUCRĂRI ANTERIOARE:

Raport de expertiză judiciară cu №34/121-R-4218 din 01.11.2021, întocmit de către [redacted] expert-criminalist principal al SEED a Direcției Centrul a CTCEJ al IGP al MAI, inspector superior, cu formularea următoarelor concluzii:

1. Cinci urme papilare copiate pe patru din cele șapte benzi adezive transparente "scotch", ridicate în cadrul cercetării la fața locului din data de 05.10.2021, efectuată în ap. nr.5, ce aparține cet-lui Fala Victoria amplasat pe str.Florilor 4/5, or.Chișinău și anume două urme digitale cu dimensiunile de 13x13mm și 14x17mm copiate pe banda cu inscripția "1.De pe cutia tel.Iphone", o urmă palmară copiată pe banda cu inscripția "2.De pe suprafața ușii de la balcon interior", o urmă digitală cu dimensiunile de 15x20mm copiată pe banda cu inscripția "4.De pe suprafața ușii de la balcon spre exteriorul balconului", o urmă digitală cu dimensiunile de 24x13mm copiată pe banda cu inscripția "5.De pe suprafața ușii de la balcon partea de sus de lângă mâner exterior", prezentate la examinare, sunt valabile, pentru identificarea persoanei(lor).

Celelalte douăzeci și opt de urme papilare dintre care o urmă copiată pe banda cu inscripția "1.De pe cutia tel.Iphone", patru urme copiate pe banda cu inscripția "4.De pe suprafața ușii de la balcon spre exteriorul balconului", o urmă copiată pe banda cu inscripția "4.De pe suprafața ușii de la balcon spre exteriorul balconului", și o urmă copiată pe banda cu inscripția "5.De pe suprafața ușii de la balcon partea de sus de lângă mâner exterior", o urmă copiată pe banda cu inscripția "6.De pe suprafața ușii balcon partea de jos lângă mâner exterior" și douăzeci de urme copiate pe banda cu inscripția "7.De pe suprafața sticlei ușii sertarului din camera dormitorului din stânga partea exterioară", nu sunt valabile, pentru identificarea persoanei(lor).

1. Cele cinci urme papilare stabilite valabile (patru urme digitale și o urmă palmară), au fost create nu de cet.Fala Valeriu Petru a.n.20.04.1995, nu de cet.Fala Victoria Vitalie a.n.29.10.1996, ci de altă(e) persoană(e).

3. De a da răspuns la întrebarea „Dacă urmele papilare valabile au fost create de careva persoane din masivul central de urme papilare AFIS?” nu ține de expertiza dactiloscopică.

DESCRIERI, EXAMINĂRI ȘI CONSTATĂRI:

06.12.2021

(inceput: data, luna, anul)

07.12.2021

(finisat: data, luna, anul)

Obiectele au fost prezentate la examinare de către solicitant ambalate într-un plic ce a fost codificat de către secretariatul CTCEJ cu nr.4837-1/1 împreună cu fișele dactiloscopice ale [redacted] (vezi imaginea nr.1 din planșa ilustrativă).

Plicul are o formă dreptunghiulară, și este fabricat din hârtie de culoare albă cu dimensiunile de 162x227mm. Pe aversul plicului este lipit un ecuson de hârtie de culoare albă sunt prezente inscripțiile relate în cadrul raportului de expertiză inițială. Pe reversul plicului este lipit un ecuson de hârtie de culoare albă, pe suprafața acestuia este prezent un text de tipar cu următorul conținut "Nr.(4837-1/1) În această plic sunt împachetate șapte benzi adezive transparente "scotch" cu urme papilare ridicate în cadrul cercetării la fața locului din data de 05.10.2021, efectuată în ap. nr.5, ce aparține cet-lui Fala Victoria amplasat pe [redacted] Anexă la raportul de expertiză cu numărul 34/121-R-4218, din data de 01 noiembrie 2021. Expert-criminalist principal al SEED, din cadrul Direcției Centrul a CTCEJ inspector principal: [redacted] i. Ofițerului de urmărire penală al SUP IP Rîșcani al DP mun. Chișinău, OUP Roșca Mihaela, în cadrul cauzei penale înregistrată cu nr.2021021055", tot aici mai este prezentă o semnătură din numele expertului. Clapa plicului este lipită cu bandă adezivă de suprafața propriu zisă a acestuia (vezi imaginea nr.2, nr.3 din planșa ilustrativă).

Componența plicului este redată în cadrul raportului de expertiză primară cu №34/121-R-4218 din 01.11.2021.

Dosar-examinare nr.34/121-C-4837(21)

Pagina 2 din 4

Multiplicarea/eliberarea copieii raportului este permisă numai în conformitate cu legislația în vigoare și doar în întregul său.

ANEXA 3.2 Raportul de expertiză judiciară suplimentară

Se supun examinării **cinci urme papilare**, stabilite valabile în cadrul raportului de expertiză judiciară cu **№34/12/I-R-4281** din **01.11.2021** și ilustrate în imaginile nr.7, nr.8, nr.10, nr.13, nr.14, din planșa ilustrativă anexă la același raport de expertiză judiciară.

În calitate de material comparativ la cercetare au fost prezentate impresiunile digitale ale: **[REDACTAT]** pe fișă dactiloscopică de tip standard (*imaginea nr.8-nr.24 din planșa ilustrativă*) tipărite pe foaie format A4 (dimensiunile 296x210mm), executate cu vopsea tipografică de culoare neagră, pe care s-au reflectat complet și clar impresiunile digitale și palmare ce corespund impresiunilor de control și pentru examenul comparativ sunt valabile (*vezi imaginea nr.4-7 din planșa ilustrativă*).

La examinarea comparativă prin metoda confruntării a celor **cinci urme digitale și palmare**, stabilite valabile, indicate supra, cu impresiunile digitale și palmare ale **[REDACTAT]** au fost stabilite:

Coincidențe după caracteristicile de tip general (tip, subtip, formă, deltă, aranjare reciprocă) și după caracteristicile individuale (început, sfârșit de creastă papilară, bifurcare, contopire, etc.) între:

- între urma digitală cu dimensiunile 13x13mm, copiată pe banda adezivă cu inscripția "1.De pe cutia tel.Iphone" și impresiunea degetului arătător a mâinii drepte a **[REDACTAT]**
- între urma digitală cu dimensiunile de 14x17mm, copiată pe banda adezivă cu inscripția "1.De pe cutia tel.Iphone" și impresiunea degetului mijlociu al mâinii drepte a **[REDACTAT]**
- între urma digitală cu dimensiunile de 15x20mm, copiată pe banda adezivă cu inscripția "4.De pe suprafața ușii de la balcon spre exteriorul balconului" și impresiunea degetului mijlociu al mâinii drepte a **[REDACTAT]**;
- între urma digitală cu dimensiunile de 24x13mm, copiată pe banda adezivă cu inscripția "5.De pe suprafața ușii de la balcon partea de sus de lângă mâner exterior" și impresiunea degetului arătător al mâinii drepte a **[REDACTAT]**

Pentru ilustrarea caracteristicilor coincidente între urma digitală copiată pe banda adezivă cu inscripția: „5.De pe suprafața ușii de la balcon partea de sus de lângă mâner exterior” și impresiunea degetului arătător al mâinii drepte a **[REDACTAT]** de pe fișă dactiloscopică adusă la aceeași scară, cu cifre de același ordin, cu colorant roșu sunt marcați următorii indici de coincidență: (*vezi imaginea nr.8-11 din planșa ilustrativă*)

- Sfârșit de creastă papilară.....1, 3, 8;
- Bifurcație.....2, ;
- Început de creastă papilară.....4, 7, 12, 13, 14;
- Fragment.....5;
- Contopire.....6, 11, 15;
- Punct.....9, 10.

Totodată s-au mai stabilit și diferențe după caracteristice generale (formă, gradul de curbură a creștelor papilare etc.) și după caracteristicile individuale (începuturi, sfârșituri, contopiri și bifurcații, fragmente ale creștelor papilare) între: **urma palmară** copiată pe banda adezivă cu inscripția "2.De pe suprafața ușii de la balcon interior".

Coincidențele stabilite sunt esențiale, stabile și suficiente pentru a formula concluzia certă că: **două urme digitale** cu dimensiunile de 13x13mm și 14x17mm, copiate pe banda adezivă cu inscripția "1.De pe cutia tel.Iphone", **o urmă digitală** cu dimensiunile 15x20mm, copiată pe banda adezivă cu inscripția "4.De pe suprafața ușii de la balcon spre exteriorul balconului", **o urmă digitală** cu dimensiunile 24x13mm, copiată pe banda adezivă cu inscripția "5.De pe suprafața ușii de la balcon partea de sus de lângă mâner exterior", au fost create de ce **[REDACTAT]** **08.03.2003**, cu degetele arătător și mijlociu al mâinii drepte.

Diferențele stabilite sunt esențiale, stabile, firești și suficiente pentru a formula concluzia certă că **urma palmară** cu inscripția "2.De pe suprafața ușii de la balcon interior", a fost creată nu de **cet.**

ANEXA 3.3 Raportul de expertiză judiciară suplimentară

[REDACTED] ci de altă persoană.

Notă:

2. Metode/proceduri tehnice utilizate: CPT 9.2-01(5) Stabilirea valabilității urmelor papilare și identificarea persoanelor.

3. Echipament, materiale utilizate: lupa (grosisment 4X), rigla milimetrică, aparat de fotografiat Canon EOS 700D, stativ cu lumină albă artificială.

4. Raportul de expertiză judiciară și anexele au fost imprimate la dispozitivul: Ricoh Aficio SP C430DN PCL pe 7 file.

CONCLUZII:

1. Patru urme digitale dintre care: urma cu dimensiunile 13x13mm și 14x17mm, copiate pe banda adezivă cu inscripția "1.De pe cutia tel.Iphone", urma cu dimensiunile 15x20mm, copiată pe banda adezivă cu inscripția "4.De pe suprafața ușii de la balcon spre exteriorul balconului" și urma cu dimensiunile 24x13mm, copiată pe banda adezivă cu inscripția "5.De pe suprafața ușii de la balcon partea de sus de lângă mâner exterior", ridicate în cadrul cercetării la fața locului din data de 05.10.2021, efectuată în ap. nr.5, ce aparține cet-lui [REDACTED] amplasat pe [REDACTED] or. Chișinău stabilite valabile în cadrul raportului de expertiză judiciară №34/12/1-R-4281 din 01.11.2021, au fost create de cet [REDACTED] cu degetele arătător și mijlociu al mâinii drepte.

Urma palmară copiată pe banda cu inscripția "2.De pe suprafața ușii de la balcon interior", a fost creată nu de [REDACTED], [REDACTED] 30.10.1971, ci de altă persoană.

2. De a da răspuns la întrebarea "În cazul în care urmele sunt create de către o altă(e) persoană(e) de verificat în cartoteca arhivei IGP al MAI" nu ține de expertiza dactiloscopică.

Notă: Urma palmară stabilite valabilă și neidentificată, va fi introdusă în sistemul automatizat dactiloscopic AFIS și în cazul stabilirii persoanei(lor) ve-ți fi informat suplimentar.

Expert judiciar:

[REDACTED]
semnătura

[REDACTED]
N.P.

ANEXA 3.4 Anexa la Raportul de expertiză judiciară suplimentară

CP 7.8-F9(1)

Anexa la Raportul de expertiză judiciară nr. 34/12/1-C- [REDACTED]

PLANȘA ILUSTRATIVĂ

Imaginea nr.1 Aspectul obiectelor prezentate la examinare.

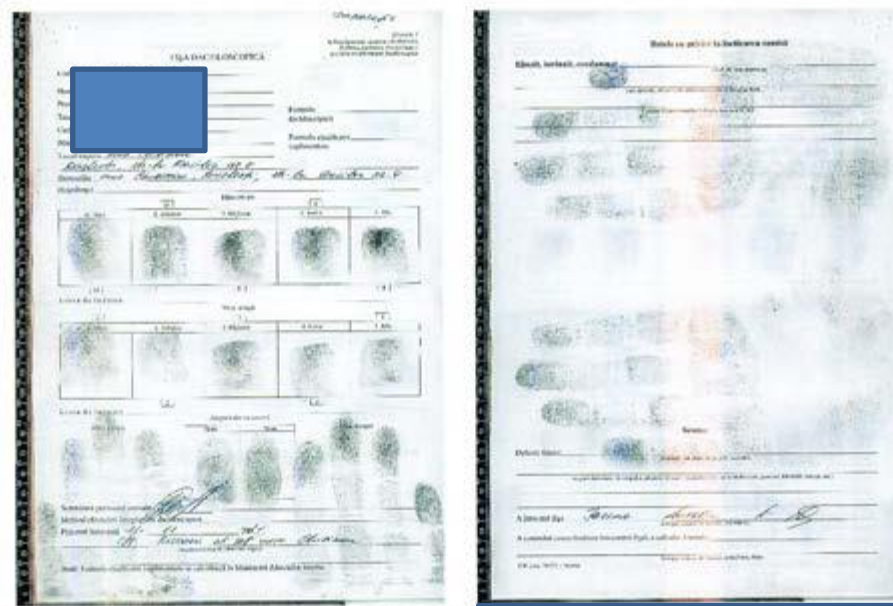
Imaginea nr.2, nr.3 Aspectul plicului codificat 4837-1/1 prezentat la examinare (avers și revers).

ANEXA 3.5 Anexa la Raportul de expertiză judiciară suplimentară

Imaginea nr.4, nr.5 Aspectul fișei dactiloscopice a ce [redacted] prezentată la examinare.

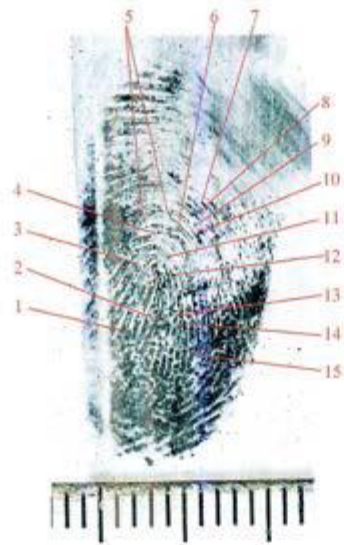
Imaginea nr.6, nr.7 Aspectul fișei dactiloscopice a ce [redacted] prezentată la examinare.

Dosar examinare nr. 34-12-1-C-4837(21)

(semnătură)

Pagina 2 din 3

ANEXA 3.6 Anexa la Raportul de expertiză judiciară suplimentară

Imaginea nr.8 Aspectul urmei digitale cu dimensiunile de 24x13mm, copiată pe banda cu inscripția "5.De pe suprafața ușii de la balcon partea de sus de lângă mâner exterior".

Imaginea nr.9 Aspectul impresiunii degetului arătător al mâinii drepte a [redacted]

IMAGINI DE CONTROL

Imaginea nr.10 Aspectul urmei digitale cu dimensiunile de 24x13mm, copiată pe banda cu inscripția "5.De pe suprafața ușii de la balcon partea de sus de lângă mâner exterior".

Imaginea nr.11 Aspectul impresiunii degetului arătător al mâinii drepte a [redacted]

Expert-judiciar:

[redacted]
N.P.

ANEXA 4 Raportul de constatare tehnico - științifică

CP 7.8-F7(1)

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
INSPECTORATUL GENERAL AL POLIȚIEI
CENTRUL TEHNICO-CRIMINALISTIC ȘI EXPERTIZE JUDICIARE

MD 2059, mun. Chișinău, str.-la Putna (V. Komarov), 10, tel. (373-22)868-222, email: criminalist@igp.gov.md

RAPORT DE DE CONSTATARE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ *

34/12/1-R-
(nr. de ordin)

mun. Chișinău
(locul efectuării examinării)

08.11.2021
(data, luna, anul)

Centru Tehnico-Criminalistic și Expertize judiciare a primit demersul pentru efectuarea constatării tehnico-științifice dispusă la data de 22.10.2021 de șeful IP Taraclia în cadrul materialului procesului penal înregistrat cu cu scrisoare de expediere

Circumstanțele cazului: La data de 21.10.2021, în urma percheziției efectuate la domiciliul amplasat pe au fost depistate și ridicate obiecte, probabil, folosite la consumul de substanțe narcotice.

Specialist: expert-criminalist principal al Secției examinări și evidențe dactiloscopice, inspector principal, având studii superioare, calitatea de expert judiciar, licența nr.EJ cu nr.068210, calificarea – expert judiciar de categoria II, cu vechimea în munca de specialitate 6 ani, a efectuat o constatare tehnico-științifică în domeniul dactiloscopiei.

DECLARAȚIE

Drepturile și obligațiile specialistului prevăzute la art. 87 CPP RM, mi-au fost explicate.

Despre răspunderea pentru prezentarea cu bună știință a unei concluzii false conform art. 312 și despre divulgarea datelor urmăririi penale conform art. 315 al CP al RM sunt avertizat.

MATERIALE PUSE LA DISPOZIȚIE:

- Patru fragmente de butelie din , un fragment de folie de staniol, ridicate la data de 27.07.2021, în cadrul percheziției efectuate la domiciliul amplasat pe r-n. Taraclia.

ÎNTREBĂRI ÎNAINȚATE SPRE SOLUȚIONARE:

- Sunt oare careva urme papilare pe suprafața obiectelor ridicate la data de 27.07.2021, în cadrul percheziției efectuate la domiciliul amplasat pe Dacă da sunt ele valabile pentru identificare persoanei?

Întrebarea a fost redactată de către expert cu acordul ordonatorului.

DESCRIERI, EXAMINĂRI ȘI CONSTATĂRI:

08.11.2021
(început: data, luna, anul)

08.11.2021
(înisat: data, luna, anul)

Obiectele au fost prezentate la examinare de către solicitant ambalate în două plicuri, codificate de către secretariatul CTCEJ cu 4363-1/2 și 4363-2/2. (vezi imaginea nr.1 din planșa ilustrativă).

Dosar examinare nr.34/12/1-C-4363(21)

Pagina 1 din 3

Multiplicarea și liberul acces la raportul este permisă numai în conformitate cu legislația în vigoare și doar în întregul său.

ANEXA 4 Raportul de constatare tehnico - științifică

Plicul codificat **4363-1/2**, are o formă dreptunghiulară, acesta este fabricat din hârtie de culoare albă cu dimensiunile de 229x162mm. Pe reversul plicului este prezent un text de mână de culoare albastră cu următorul conținut: "Пакет 1 В данном пакете опечатано фольга с налетом коричневого цвета обнаруженное в ходе обыска в домовладении расположенное по адресу с. [REDACTED], tot aici mai sunt prezente șapte semnături din numele participanților. Clapa plicului este lipită cu bandă adezivă de suprafața propriu zisă a acestuia, tot aici sunt prezente două ecusoane de hârtie de formă patrulateră de culoare albă, pe suprafața căruia este aplicată impresiunea unei ștampile de culoare violetă în interiorul căreia este prezentă inscripția „PENTRU PACHETE” (vezi imaginea nr.2, nr.3 din planșa ilustrativă).

Plicul codificat **4363-2/2**, are o formă dreptunghiulară, acesta este fabricat din hârtie de culoare albă cu dimensiunile de 229x323mm. Pe reversul plicului este prezent un text de mână de culoare albastră cu următorul conținut: "Пакет 2 В данном пакете опечатано четыре фрагменты пластиковых бутылок в ходе обыска в домовладении расположенное по адресу с. [REDACTED], tot aici mai sunt prezente șapte semnături din numele participanților. Clapa plicului este lipită cu bandă adezivă de suprafața propriu zisă a acestuia, tot aici sunt prezente două ecusoane de hârtie de formă patrulateră de culoare albă, pe suprafața căruia este aplicată impresiunea unei ștampile de culoare violetă în interiorul căreia este prezentă inscripția "PENTRU PACHETE" (vezi imaginea nr.4, nr.5 din planșa ilustrativă).

Din plicul codificat **4363-1/2**, a fost extras un obiect din folie de staniol, de formă rotundă, cu diametrul 31mm, care a fost codificat de către expert conform CP 7.4(1) p.6.2.2 cu **4363-1/2-1/1**. Obiectul din folie de staniol, este de culoare sură, confecționat din material opac, este adaptat sub forma unui capac. În mijlocul acestuia sunt prezente urme de ardere cu depuneri de culoare brun-negru, tot aici mai există și 14 găuri cu diametru diferit (vezi imaginea nr.6, nr.7, nr.8 din planșa ilustrativă).

Din plicul codificat **4363-2/2**, au fost extrase patru fragmente de butelie din plastic (partea de sus) de formă conică, care au fost codificate de către expert conform CP 7.4(1) p.6.2.2 cu **4363-2/2-1/4**, **4363-2/2-2/4**, **4363-2/2-3/4**, **4363-2/2-4/4**. Acestea sunt confecționate din masă plastică semitransparentă, pe suprafața cărora există depuneri de o substanță de culoare albă. Obiectele au următoarele dimensiuni și inscripții: (vezi imaginea nr.9, nr.10 din planșa ilustrativă)

Fragment de butelie din plastic codificat **4363-2/2-1/4**, cu lungimea 70mm, diametrul părții superioare 25mm, la distanța de 14mm de aceasta, în partea exterioară, se află un inel de culoare albă, partea inferioară a obiectului este de formă ovală cu margini neregulate cu dimensiunile 81x55mm, la distanța de 13 mm de la marginea inferioară este prezentă inscripția "17/09/15 09:20 15/03/16 3";

Fragment de butelie din plastic codificat **4363-2/2-2/4**, cu lungimea 98mm, diametrul părții superioare 25mm, la distanța de 14mm de aceasta, în exterior, se află un inel de culoare albă, în interiorul acestuia este prezentă o substanță de culoare cafenie, partea inferioară a obiectului este de formă aproximativ rotundă cu margini neregulate cu dimensiunile 81x76mm;

Fragment de butelie din plastic codificat **4363-2/2-3/4**, cu lungimea 62mm, diametrul părții superioare 25mm, la distanța de 14mm de aceasta, în exterior, se află un inel de culoare roșie, partea inferioară a obiectului este de formă ovală cu margini neregulate cu dimensiunile 61x49mm, la distanța de 10 mm de la marginea inferioară este prezentă inscripția "10/07/13 21:26 06/01/14 3";

Fragment de butelie din plastic codificat **4363-2/2-4/4**, cu lungimea 75mm, diametrul părții superioare 25mm, la distanța de 14mm de aceasta, în exterior, se află un inel de culoare albă, partea inferioară a obiectului este de formă ovală cu margini neregulate cu dimensiunile 74x65mm, la distanța de 15 mm de la marginea inferioară este prezentă inscripția "19/06/12 12:14 16/12/12 3".

În scopul stabilirii dacă pe suprafața celor patru fragmente de butelie și a obiect din folie de staniol prezentate spre examinare, sunt urme latente, acesta a fost examinat vizual la lumina zilei și artificială cu ajutorul lupei, apoi cu Sistemul FSIS astfel, în rezultatul examinării vizuale a acestora, pe partea aversă și reversă, nu au fost depistate urme papilare.

ANEXA 4.1 Raportul de constatare tehnico - științifică

Pentru a stabili dacă pe suprafața celor patru fragmente de butelie și a obiectului din folie de staniol prezentate spre examinare, sunt urme latente, a fost aplicată metoda fizico-chimică a relevării urmelor papilare prin prelucrarea lor cu vapori de cyanoacrylate (CNA), care este un procedeu de polimerizare cu vapori cyano - a substanței adipo-sudoripară din urmele papilare. Obiectele supuse examinării se introduc în instalația „VOIGTLANDER 3315-0”, cu ridicarea temperaturii în interior până la 130 ° și umiditatea de 80%, în așa mod încât suprafața acestora să fie expusă maximal la vapori.

În urma examinării vizuale a celor patru fragmente de butelie și a obiectului din folie de staniol, la lumina de zi și artificială cu ajutorul unei lupe (grosisment 4X), după prelucrarea acestora cu vapori de CNA, s-a stabilit că pe suprafața lor au fost depistate fragmente de creste papilare aranjate paralel, sub formă de depunere a unei substanțe de culoare albă, puțin arcuite și slab vizibile, care luate fiecare în parte au câte un număr insuficient de caracteristici individuale (vezi imaginea nr. 11-16 din planșa ilustrativă).

În **urmele papilare** relevate pe suprafețele celor patru fragmente de butelie și a obiectului din folie de staniol, s-au reflectat desene papilare de o formă neregulată, sub formă de pete și creste papilare, cu un număr redus de caracteristici generale și individuale care nu le individualizează și nu formează complexe de identificare pentru fiecare urmă în parte, fapt ce ne permite de a concluziona că, acestea **sunt nevalabile**, pentru identificarea persoanei(lor).

Note:

1. Metode/proceduri tehnice utilizate: **CPT 9.1-01(5)** Căutarea, depistarea și relevarea urmelor papilare; **CPT 9.2-01(4)** Stabilirea valabilității urmelor papilare și identificarea persoanelor.

2. Echipament, materiale utilizate: obiectele au fost examinate cu lupa (grosisment 4X), Sistemul FSIS, și prelucrate cu substanță de cyanoacrylate în instalația „VOIGTLANDER 3315-0”, măsurate cu rigla milimetrică și au fost fixate cu aparat foto „Canon EOS 700D”;

3. Raportul de constatare tehnico-științifică și anexele au fost imprimate la dispozitivul: Ricoh Aficio SP C430DN PCL pe 6 file.

CONCLUZII:

Pe suprafețele celor patru fragmente de butelie și a obiectului din folie de staniol, ridicate în cadrul cercetării la fața locului din data de 27.07.2021, în cadrul percheziției efectuate la domiciliul amplasat pe strada [REDACTAT], sunt multiple urme papilare, care nu sunt valabile, pentru identificarea persoanei(lor).

Specialist:

[REDACTAT]
N.P.

(semnătură)

Dosar examinare nr.34/12/1-C-4363(21)

Pagina 3 din 3

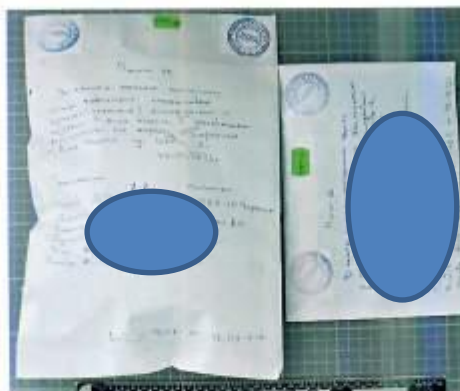
Multiplăcarea/eliberarea copieî raportului este permisă numai în conformințe cu legislația în vigoare și doar în întregul său.

ANEXA 4.2 Anexa la Raportul de constatare tehnico - științifică

CP 7.8-F9(1)

Anexa la Raportul de constatare tehnico-științifică nr.34/12/1-C-4363 din 08.11.2021

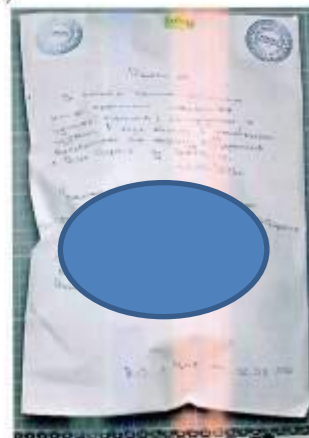
PLANȘA ILUSTRATIVĂ

Imaginea nr.1 Aspectul general al obiectelor prezentate la examinare.

Imaginea nr.2, nr.3 Aspectul general al plicului prezentat la examinare codificat 4363-1/2.(partea aversă și reversă)

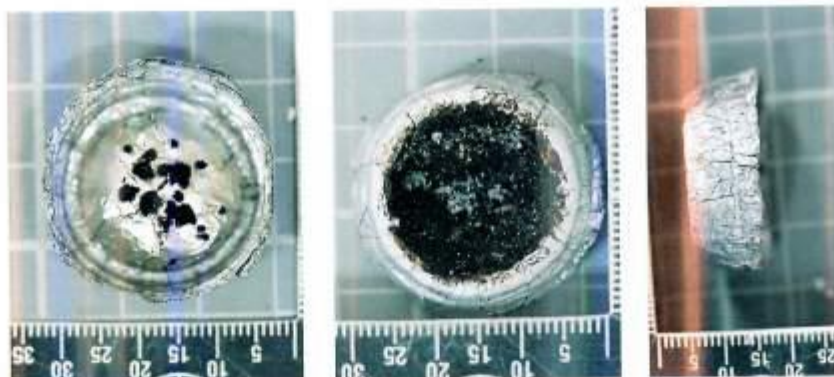
Imaginea nr.4, nr.5 Aspectul general al plicului prezentat la examinare codificat 4363-2/2.(partea aversă și reversă)

Dosar examinare nr.34/12/1-C-4363(21)

Pagina 1 din 3

ANEXA 4.3 Anexa la Raportul de constatare tehnico - științifică

Imaginea nr.6, nr.7, nr.8 Aspectul general al obiectului extras din plicul codificat 4363-1/2.

Imaginea nr.9 Aspectul general al obiectelor extrase din plicul codificat 4363-2/2.

Imaginea nr.10 Aspectul general al obiectelor extrase din plicul codificat 4363-2/2.

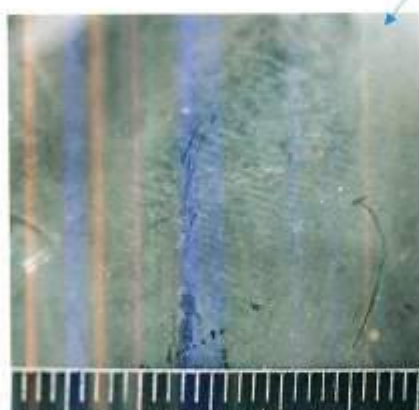

Imaginea nr.11, nr.12, nr.13 Aspectul general al obiectului extras din plicul codificat 4363-1/2 (după prelucrare).

ANEXA 4.4 Anexa la Raportul de constatare tehnico - științifică

Imaginea nr.14 Aspectul general al obiectelor extrase din plicul codificat 4363-2/2 (după prelucrare).

Imaginea nr.15, nr.16 Aspectul unora dintre urmele papilare depistate pe suprafața fragmentului de butelie extras din plicul codificat cu 4363-2/2.

Specialist:

N.P.

ANEXA 5 Ordonanță privind dispunerea expertizei judiciare complexe

ORDONANȚĂ
privind dispunerea efectuării
expertizei complexe dactiloscopice și chimice

mun. Chișinău

04. 02. 2022

Organul de urmărire penală reprezentat de către ofițerul SUP CO a DGUP a IGP, comisar [redacted] examinând materialele cauzei penale nr. [redacted]

A CONSTATAT:

d. J. Gudca
A. Cocorova
4.02.2022

Urmărirea penală pe cauza penală nr. [redacted] a fost pornită la 16.12.2020, de către organul de urmărire penală al Direcției generale urmărire penală, în temeiul bănuielii rezonabile de comitere a infracțiunii prevăzute de art. 217¹ alin. (4) lit. d) din Codul penal, pe faptul o perioadă nestabilă de timp și până în prezent, persoane necunoscute, utilizând rețelele de socializare, preponderent platforma „Telegram”, au creat un grup cu denumirea „@farmaciafamiliei”, prin intermediul căruia promovează printre consumatorii de droguri și potențiali clienți, magazine virtuale cum ar fi „@MrExy”, „@MrGardener”, „@BMW_MD_S” și altele la moment necunoscute care la rândul lor organizează transportarea, comercializarea și consumul diferitor tipuri de droguri, printre care - sare "соль", marihuană, pastile Ecstasy - „MDMA” în proporții deosebit de mari.

În urma efectuării acțiunilor de urmărire penală și a acțiunilor speciale de investigație a apărut o bănuială rezonabilă că infracțiunea dată a fost comisă de către mai mulți figuranți, printre care cu funcții de realizare, transportare a drogurilor, etnobotanicelor și analogilor acestora s-a dovedit a fi Gricolovschi Andrei Serghei a.n. 10.00.1999, domiciliat în mun. Chișinău str. Alba Iulia 3 ap. 81 și Anastas Dorian Gheorghii a.n. 19.07.1997 domiciliat mun. Chișinău str. Piața Unirii Principatelor 1 ap. 271.

Astfel, la 01.02.2022, în rezultatul percheziției la domiciliul cet Anastas Dorian Gheorghii a.n. 19.07.1997 din mun. Chișinău str. Piața Unirii Principatelor 1 ap. 271 au fost depistat și ridicat telefonul mobil de model "Oppo 4 Lite" cu numărul de IMEI(1): [redacted] și IMEI (2): [redacted] în meniul căruia au fost depistate imagini și coordonatele cu ascunzișuri, cu presupusele droguri.

Astfel, la 02.02.2022 fiind efectuată cercetarea la fața locului în locația cu coordonatele: [redacted], a fost depistat și ridicat un pachet zip-lock ambalat în bandă izolantă culoare neagră și roșie în interior cu substanță în formă de praf cu miros specific, care s-au împachetat în pachetul nr. 1

Luând în considerație cele relatate, pentru crearea bazei probatorii, stabilirea obiectivă și examinarea sub toate aspectele a circumstanțelor cazului dat sunt necesare cunoștințele unor specialiști în domeniul dactiloscopiei și chimiei, și în conformitate cu prevederile art. art. 57, 142, 143, 144, 147, 149 și art. 255 CPP RM, -

DISPUNE:

1. Efectuarea expertizei chimice, poruncind executarea ei experților CT-C și EJ al IGP al MAI.
2. Spre soluționare experților a pune următoarele întrebări:
  - a. Sânt oare pe suprafața obiectelor din conținutul pachetului nr. 1 (din hârtie de culoare albă), sigilate cu aplicarea semnăturilor, ridicate în cadrul cercetării la fața locului în locația cu coordonatele: [redacted] careva urme dactiloscopice valabile pentru identificare?
  - b. Dacă da, acestea aparțin căreiva persoane din masivul central de urme de mâni AFIS sau unei terțe persoane?

ANEXA 5.1 Ordonanță privind dispunerea expertizei judiciare complexe

c. Se conțin droguri sau analogele lor în conținutul pachetului nr. 1 (din hârtie de culoare albă), sigilat cu aplicarea semnăturilor, cu bunurile ridicate în cadrul cercetării la fața locului în locația cu coordonatele: [REDACTAT]?

d. În caz afirmativ, la ce grup/tip de droguri se referă acestea și care este cantitatea/masa acestora?

3. La dispoziția experților a pune:

- pachetul nr. 1 (din hârtie de culoare albă), sigilat cu aplicarea semnăturilor, cu bunurile ridicate în cadrul cercetării la fața locului în locația cu coordonatele: 46.993187, 28.847234.

- Copia ordonanței de numire a expertizei.

4. Totodată ne exprimăm acordul ca expertiza complexă dactiloscopică și chimică să fie executată de un expert criminalist al CT-C și EJ al IGP al MAI.

[REDACTAT]

[REDACTAT]

ANEXA 6. Ordonanță privind dispunerea expertizei judiciare primare.

CP 7.1 - F2(1)

ORDONANȚĂ
cu privire la dispunerea expertizei
dactiloscopice

mun. Bender

04.02.2022
04.02.2022

Organul de urmărire penală al [redacted], reprezentat de ofițerul superior de urmărire penală, inspector principal, Alexandru Calugar, examinând cauza penală [redacted] începută la 13.01.20 în baza elementelor infracțiunii prevăzute de art.322 alin.(1) Cod Penal R. Moldova,-

Constat:

La dată și oră nestabilită, o persoană neidentificată la moment de către organul de urmărire penală, a efectuat transmiterea tăinuită de control pe teritoriul Penitenciarului [redacted], prin intermediul serviciului "Poșta Moldovei", colet în adresa deținutului, Alexandrov Veaceslav, în interiorul căruia erau diferite obiecte printre care la data de 10.12.2021, aproximativ la ora 15:40, a fost depistat și ridicat în cadrul verificării de către angajații instituției un telefon mobil de model Samsung a cărui transmitere ori păstrare este interzisă conform anexei nr.7 a Hotărârii Guvernului nr.583 din 26.05.2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați.

Conform raportului de constatare tehnico-științifică nr.34/12/1-R-5255 din data de 30.12.2021, pe suprafața cutiei "Сода Пищевая", depistată și ridicată pe data de 28.11.2021 în Penitenciarului nr.12 Bender, amplasat în mun. Bender, str. Sovetscaia, 65, a fost depistată o urmă papilară valabilă pentru identificarea persoanei.

Luând în considerație cele relatate mai sus precum și faptul că pentru a stabili cui aparține urma papilară, sunt necesare cunoștințe speciale în domeniul dactiloscopiei, conducându-mă de prevederile art.57, 142 și 144 din CPP,

Dispon:

1. A efectua în cauza nominalizată expertiza dactiloscopică, realizarea acesteia de a pune în sarcina Centrului Tehnico-Criminalistic și Expertize Judiciare al IGP al MAI.
2. A solicita expertului răspunsuri la următoarele înrebări:
  - a) Urmă papilară depistată în cadrul efectuării constatării tehnico-științifice nr.34/12/1-R-5255 din data de 30.12.2021, de pe suprafața cutiei "Сода Пищевая", depistată și ridicată pe data de 28.11.2021 în Penitenciarului nr.12 Bender, amplasat în mun. Bender, str. Sovetscaia, 65, aparține cet. Coșcodan Igor Serghei, a.n. 26.06.1994, domiciliat Călărași, Leordoaia cetățean al Republicii M [redacted] sau altei personae?
  - b) Dacă urma depistată aparține lui Coșcodan Igor Serghei, a.n. 26.06.1994, atunci de la care mână și de la care deget a fost lăsată?
3. A pune la dispoziția expertului:
  - Copia raportului de constatare tehnico-științifică nr.34/12/1-R-5255 din data de 30.12.2021;
  - fișa dactiloscopică a cet. Coșcodan Igor Serghei, a.n. 26.06.1994, domiciliat Călărași, Leordoaia cetățean al Republicii Moldova, [redacted]

ANEXA 7. Încheierea instanței de judecată privind dispunerea expertizei judiciare.

Dosarul nr. 1-18/2022

ÎN CHEIERE

09 februarie 2022

mun. Strășeni

Judecătoria Strășeni (sediul Central)

în componența:

Președintele ședinței,

judecătorul

Grefier

Cu participarea:

Procurorului

Avocatului inculpatului

Sergiu Osoianu

Corina Botnari

Alexandra Cotun

Alexandru Vasileachi

examinând în ședință judiciară publică cauza penală de învinuire a lui Filip Valeriu de comiterea infracțiunii prevăzute de art.325 alin. (1) Cod penal,-

c o n s t a ț ă :

[REDACTAT] este învinuit de faptul că la 26 mai 2019, aproximativ la orele 09:00, în mun. Strășeni str. M. Eminescu, în preajma pieței agricole, [REDACTAT] numit prin ordinul n [REDACTAT] în funcție de subofițer superior de sector al sectorului de poliție nr.1 al Inspectoratului de poliție Strășeni, în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu, a depistat parcat neregulamentar automobilul de model „Volkswagen Passat” cu [REDACTAT], proprietar al căruia s-a dovedit a fi cet. Filip Valeriu Andrei, a.n.18.01.1979, domiciliat în satul Pânășești raionul Strășeni, căruia i-a fost adus la cunoștință articolul din Codul contravențional conform căruia îi v-a fi aplicată o sancțiune contravențională pentru parcarea neregulamentară a automobilului sus menționat.

În timpul documentării, [REDACTAT] cunoscând despre faptul că [REDACTAT] este persoană cu funcție publică, de mai multe ori i-a solicitat ultimului eliberarea de răspundere contravențională, propunându-i mijloace bănești colaboratorului, ulterior fiind avertizat conform prevederilor art.352 Cod penal despre răspunderea penală pentru mituirea colaboratorului de poliție, Filip Valeriu a aruncat pe bancheta conducătorului auto a automobilului de serviciu de model „Dacia Logan” cu n/i MAI 1576, suma de 100 lei în bancnote cu valoarea nominală după cum urmează: două bancnote a câte 5 lei, patru bancnote a câte 10 lei și o bancnotă cu nominalul 50 lei, pentru a nu-i întocmi proces-verbal cu privire la contravenție conform art.238 alin(2) Cod contravențional.

În cadrul ședinței de judecată, avocatul inculpatului Alexandru Vasileachi a solicitat în conformitate cu prevederile art. 66, 68, 88, 93, 142, 144, 145 din C.P.P., pentru constatarea circumstanțelor care în opinia sa au importanță probatorie pentru cauza penală care vor putea fi utilizate în apărarea intereselor inculpatului Filip Valeriu și dat fiind faptul că pentru aceasta sunt necesare cunoștințe speciale în domeniul tehnico-criminalistic, dispunerea efectuării expertizei dactiloscopice, cu investigarea bancnotele cu valoarea nominală de 5 lei - 2 bancnote, 10 lei -4 bancnote și 50 lei - 1 bancnote, transmise spre păstrare contabilității IP Strășeni în baza

ANEXA 7.1 Încheierea instanței de judecată privind dispunerea expertizei judiciare.

ordonanței din 17.12.2019. Executarea expertizei să fie pusă în sarcina Centrului tehnico-criminalistic și expertiză judiciară al IGP a MAI (mun. Chișinău, str-la Putna 10).

La fel, prezenta cerere este întemeiată și pe faptul, că prin ordonanța din 01.08.2019 OUP a dispus efectuarea expertizei dactiloscopice a bancnotelor, însă de fapt întrebările adresate prin ordonanța respectivă, nu se refer la expertiza dactiloscopică.

Pentru efectuarea expertizei, să fie obligat IP Strășeni să prezinte bancnotele pentru efectuarea expertizei, Or în baza ordonanței din 17.12.2019 anume acestei instituții au fost transmise spre păstrare bancnotele solicitate a fi supuse expertizării.

Procurorul Alexandra Cotun, a pledat pentru respingerea cererii înaintate, or astfel inculpatul cu avocatul său urmăresc scopul tergiversării examinării cauzei penale.

Audiind participanții la proces, examinând materialele cauzei penale, instanța de judecată ajunge la concluzia că cererea este întemeiat și pasibil de admis cu dispunerea efectuării expertizei dactiloscopice.

În drept, instanța de judecată reține că, în temeiul art. 142 alin. (1) C.P.P., expertiza judiciară se dispune în cazurile în care pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală sânt necesare cunoștințe specializate în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau în alte domenii. Posedarea unor asemenea cunoștințe specializate de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către judecător nu exclude necesitatea dispunerii expertizei judiciare.

Dispunerea expertizei judiciare se face, la cererea părților, de către organul de urmărire penală, procuror sau de către instanța de judecată, precum și din oficiu de către organul de urmărire penală sau procuror.

În temeiul art. 142 alin. (2) C.P.P., părțile, din inițiativă proprie și pe cont propriu, sânt în drept, prin intermediul organului de urmărire penală, al procurorului sau al instanței de judecată, să înainteze instituției publice de expertiză judiciară/biroului de expertiză judiciară o cerere privind efectuarea expertizei judiciare pentru constatarea circumstanțelor care, în opinia lor, vor putea fi utilizate în apărarea intereselor lor. În acest caz, organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată este obligată să remită instituției publice de expertiză judiciară/biroului de expertiză judiciară materialele necesare efectuării expertizei judiciare. Raportul de expertiză judiciară întocmit la cererea părților se prezintă de către parte organului de urmărire penală, procurorului sau instanței de judecată, se anexează la materialele cauzei penale și urmează a fi apreciat în coroborare cu alte probe. În cazul în care, reieșind din concluziile formulate de experți în rapoartele de expertiză anterioare, se constată inoportunitatea dispunerii expertizei judiciare solicitate de către părți, iar efectuarea unei alte expertize va condiționa tergiversarea procesului penal, organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată respinge cererea părților.

Raportând circumstanțele de fapt la normele de drept reținute supra, având în vedere obiectul judecării prezentei cauze penale, pentru elucidarea sub toate aspectele a circumstanțelor relevante pentru soluționarea prezentei cauze și pentru stabilirea veridicității documentelor, instanța de judecată ajunge la concluzia că este întemeiată efectuarea expertizei dactiloscopice cu investigarea bancnotelor.

ANEXA 7.2 Încheierea instanței de judecată privind dispunerea expertizei judiciare.

În acest context, ținând cont de prevederile art. 75 alin. (3) din Legea nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, având în vedere că în cauzele penale cheltuielile pentru efectuarea expertizei sânt suportate de către ordonatorul expertizei judiciare din bugetul alocat, precum și ținând cont de natura juridică a expertizei judiciare pasibile de efectuat, instanța de judecată consideră că, cheltuielile pentru efectuare expertizei urmează a fi încasate din contul inculpatului.

În același timp, reieșind din natura juridică a expertizei judiciare pasibile de efectuat, instanța de judecată constată că, ordonarea efectuării expertizei dactiloscopice urmează a fi încredințată Centrului tehnico-criminalistic și expertiză judiciară al IGP a MAI.

Astfel, având în vedere scopul procesului penal, pentru stabilirea adevărului și respectarea dreptului inculpatului la un proces echitabil, instanța de judecată ajunge la concluzia că cererea avocatului în interesul inculpatului privind dispunerea efectuării expertizei dactiloscopice, urmează a fi admisă.

În conformitate cu art. art. 142 – 145, 342 C.P.P., instanța de judecată,-

d i s p u n e :

Se admite cererea avocatului Alexandru Vasilachi, în interesele lui Valeriu Filip.

Se dispunerea efectuarea unei expertize dactiloscopice de către un specialist în domeniu, cu formularea următoarelor întrebări:

1. Dacă pe suprafața bancnotelor nominalizate (prezentate spre examinare), sunt prezente urme papilare / amprente ce aparțin învinutului Filip Valeriu ?

Efectuarea expertizei a pune în sarcina Centrului tehnico-criminalistic și expertiză judiciară al IGP a MAI, mun. Chișinău, stradela Putna nr.10.

Se somează experții de răspunderea penală conform art. 312 C.P., în cazul prezentării cu bună știință a unui raport de expertiză fals.

Se prezintă experților pentru efectuarea expertizei materialele cauzei penale nr. 1-71/2022, vol.I-245 file, vol.II -58 pe file.

Se obligă conducerea IP Strășeni și Organul de Urmărire Penală, să prezinte la adresa Centrului tehnico-criminalistic și expertiză judiciară al IGP a MAI, mun. Chișinău, stradela Putna nr.10, bancnotele recunoscute și anexate ca corp delict la cauza penală prin Ordonanța din 17 decembrie 2019 emisă de OUP a IP Strășeni Ion Bulgaru, transmise la păstrare în contabilitatea IP Strășeni..

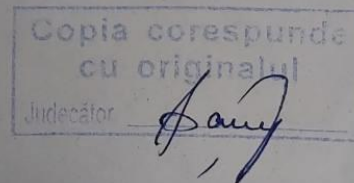
Se prezintă experților pentru efectuarea expertizei bancnotele cu valoarea nominală de 5 lei - 2 bancnote, 10 lei - 4 bancnote și 50 lei - 1 bancnote.

Achitarea cheltuielilor pentru efectuarea expertizei dactiloscopice se pune în sarcina inculpatului Filip Valeriu.

Încheierea se contestă odată cu fondul cauzei.

Președintele ședinței
Judecător

Sergiu Osoianu

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Pilat Artiom, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Pilat Artiom

_____

„_____” _____ 2022

CV al autorului

DATE PERSONALE:

Numele, prenumele: PILAT Artiom

Data nașterii: 14.06.1992

Locul nașterii: Republica Moldova, mun. Bălți

STUDII

1999-2008 – Liceul Teoretic „Alexandru Ioan Cuza”, mun. Bălți.

2008-2011 – Liceul de Cadeți „Sf. Gheorghe”, mun. Chișinău.

2011-2015 – Licență în drept, Facultatea Drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

2015-2016 – Studii de masterat, Specializarea Drept penal, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

2017-2021 – Studii de doctorat, Specialitatea 554.03-Drept procesual penal, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova.

Activitatea profesională

2015-2016 – Expert criminalist în cadrul Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al IGP a MAI, mun. Chișinău.

2016-prezent – Asistent universitar al Catedrei „Procedură penală, Criminalistică și Securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM.

Domeniile de activitate științifică.

Drept procesual penal.

CURSURI DE FORMARE, SEMINARE:

- Aplicație practică (training) cu tematica „On the Practical Application of Stereomicroscope STEMI 508, Carl Zeiss” („Practica aplicării Stereomicroscope STEMI 508, Carl Zeiss”), 20-24 octombrie 2015, (Centrul tehnico-criminalistic și expertize judiciare al IGP a MAI al RM) Chișinău.
- Aplicație practică (training) cu tematica „AFIS System Administration and Operation”, 21-25 martie 2016, (Centrul tehnico-criminalistic și expertize judiciare al IGP a MAI al RM) Chișinău.
- Aplicație practică (training) cu tematica „Activitatea criminalistică în domeniul afacerilor interne” din cadrul Programului de cooperare polițienească al Parteneriatului Estic (PaE), 23-26.05.2016, (Centrul tehnico-criminalistic și expertize judiciare al IGP a MAI al RM) Chișinău.
- Seminarul de instruire „Academic Training in the Field of Organized Crime” organizat în baza proiectului „Eastern Partnership Police Cooperation Programme”, 26.02-01.03.2018 (Chișinău).
- Международный курс „Неделя с грузинской полицией”, 11-13 июня 2019 г. (Грузия, г. Тбилиси).
- Concursul de Procese Simulate de Drept Penal, desfășurat de ELSA Republic of Moldova (calitatea de jurat), 05 mai 2021, Chișinău.
- Forumul Național „Justiție pentru toți – Agenda 2030”, 30 iunie-01 iulie 2021, Chișinău.

PARTICIPĂRI LA FORURI ȘTIINȚIFICE:

Conferințe științifice internaționale:

- Conferința științifico-practică internațională a experților judiciari dedicată Zilei naționale a expertului judiciar cu genericul „Argumentarea științifică a rapoartelor de expertiză judiciară”, mun. Chișinău, 13-14 aprilie 2018, raportul științific cu titlul: „Raport de expertiză ca mijloc de probă în cadrul procesului penal”.
- Concursul internațional în numele Profesorului Universitar „Evghenii Martîncik”, cu genericul: „Отправление правосудия по уголовным делам через призму уголовно-процессуального, криминалистического, оперативно-розыскного и судебно-экспертного опыта”, Ediția a IX-a, 14-24 decembrie 2019 (Federația Rusă, or. Kursk), raportul științific cu titlul: „Порядок назначения экспертизы, исследования и оценка заключения эксперта в уголовном процессе”, nominația la categoria: „Комплексный подход к научному исследованию”.
- Международная научно-практическая конференция „Аубакировские чтения”, 19 февраля 2020 года, Республика Казахстан, г. Алматы, raportul științific cu titlul: „Соблюдение прав участников уголовного процесса при назначении экспертизы и исследования эксперта”.
- Conferința științifico-practică internațională „Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept”, (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM), 04 decembrie 2020, raportul științific cu titlul: „Sporirea eficienței procesului de pregătire a cadrelor pentru Ministerul Afacerilor Interne”.
- Conferința științifico-practică internațională „Scientific Horizon in The Context of Social Crises”, 06-08 Februarie, 2021, Japonia, Tokyo, raportul științific cu titlul: „Procedura dispunerii expertizei judiciare în faza de urmărire penală”.
- Conferința științifico-practică internațională „Global and Regional Aspects of Sustainable Development”, 26-28 Februarie, 2021, Danemarca, Copenhaga, raportul științific cu titlul: „Utilizarea cunoștințelor speciale în procesul de judecare a cauzelor penale”.
- Международная научно-практическая конференция „Обеспечение правопорядка и противодействия преступности в Украине и в мире: проблемы и пути их решения”, 17 июня 2021 года, Украина, Днепр, raportul științific cu titlul: „Исследования заключения эксперта в рамках судебного следствия”.
- Conferința internațională „Interdisciplinaritate și cooperare în cercetarea transfrontalieră”, 02-04 decembrie 2021, Chișinău, Republica Moldova, raportul științific cu titlul: „Aspecte procesuale privind recuzarea expertului judiciar în faza de urmărire penală”.
- Conferința științifică cu participare internațională: „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”, (în regim de videoconferință), 09 decembrie 2021, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, raportul științific cu titlul: „Respectarea dreptului la apărare la dispunerea expertizei judiciare”.

Conferințe științifice naționale:

- Conferința științifică studențească „Probleme actuale de drept penal, drept execuțional-penal și criminologie”, Ediția a V-a, (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM), 13 aprilie 2016, raportul științific cu titlul: „Analiza juridico-penală a infracțiunii de genocid”.
- Simpozionul științifico-practic anual „Lecturi AGEPI-2016”, ediția a XVIII-a, (AGEPI), 21-22 aprilie 2016, raportul științific cu titlul: „Dreptul de autor și drepturile conexe în sistemul de drept romano-germanic”.
- Conferința științifică studențească „Contribuția Organizației Națiunilor Unite în asigurarea și respectarea drepturilor omului”, (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM), 25 octombrie 2016.
- Conferința științifico-practică „Focarele separatiste și impactul lor asupra terorismului contemporan”, (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM), 16-17 martie 2017, raportul științific cu titlul: „Refugiații – victimele regimului separatist”.
- Simpozionul științifico-practic anual de proprietate intelectuală „Lecturi AGEPI-2017”, ediția a XIX-a, (AGEPI), 19-20 aprilie 2017, raportul științific cu titlul: „Dreptul de autor și drepturile conexe în sistemul de drept anglo-saxon”.
- Simpozionul științifico-practic internațional anual de proprietate intelectuală „Lecturi AGEPI-2018”, Ediția a XX-a, (AGEPI), 25 aprilie 2018, raportul științific cu titlul: „Răspunderea penală pentru încălcarea dreptului de autor”.
- Conferința științifico-practică internațională „Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere”, (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM), 26 iunie 2018, raportul științific cu titlul: „Efectuarea expertizelor judiciare în temeiul comisiei rogatorii internaționale”.
- Conferința științifică a doctoranzilor cu genericul „Criminalitatea în Republica Moldova – tendințe, probleme de prevenire și combatere”, (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM), 25 septembrie 2018, raportul științific cu titlul: „Aportul expertizei judiciare în combaterea corupției”.
- Simpozionul științifico-practic internațional anual de proprietate intelectuală „Lecturi AGEPI-2019”, Ediția a XX-a, (AGEPI), 24 aprilie 2019, raportul științific cu titlul: „Răspunderea penală pentru încălcarea dreptului de autor”.
- Masa rotundă „Aspecte de prevenire și investigare a infracțiunilor informatice și a infracțiunilor din domeniul telecomunicațiilor”, 29 aprilie 2019, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM.
- Conferința științifică a studenților-doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, 24 ianuarie 2020, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, raportul științific cu titlul: „Relația dintre raportul de expertiză judiciară și raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală ca mijloc de probă”.
- Conferința științifică a studenților-doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, Ediția a II-a, 26 iunie 2020, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, raportul științific cu titlul: „Contradictorialitatea și corelația acesteia cu instituția expertizei judiciare”.
- Conferința științifică a studenților-doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, Ediția a III-a, 25 martie 2021, Academia

„Ștefan cel Mare” a MAI al RM, raportul științific cu titlul: „Disponerea expertizei judiciare în faza de judecată”.

- Simpozionul științifico-practic internațional anual de proprietate intelectuală „Lecturi AGEPI-2021”, Ediția a XXI-a, (AGEPI), 26 aprilie 2021, raportul științific cu titlul: „Dreptul de autor în sistemul de drept anglo-saxon”.

- Conferința științifico-practică studențească cu genericul „Instituțiile dreptului procesual penal și a criminalistici care contribuie la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale părților la proces”, 02 decembrie 2021, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE

- Pilat Artiom, Pilat Sofia: „Cooperarea internațională în domeniul dispunerii și efectuării expertizei judiciare”. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Științe socioumane. Ediția a XVII-a, nr. 2. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, 2017. 84 p., pp. 52-57. ISSN 1857-0976. ISBN 978-9975-121-58-3. CZU 34:378.4(478-25)(082)=135.1=161.1. A 15, Categoria – C.

- Pilat Artiom: „Condițiile de validare a raportului de expertiză judiciară”. În: Revista științifico-practică „Legea și viața” nr. 2 (314) 2018. 56 p., pp. 37-40. ISSN 1810-309X, Categoria – C.

- Pilat Artiom: „Raport de expertiză ca mijloc de probă în cadrul procesului penal”. În: Revista științifico-practică „Legea și viața”, Ediție specială, aprilie 2018, elaborată în baza materialelor Conferinței științifico-practice internaționale „Argumentarea științifică a rapoartelor de expertiză judiciară” din 13 aprilie 2018, mun. Chișinău. 141 p., pp. 107-110. ISSN 1810-309X, Categoria – C.

- Кирица Валентин, Пилат Артём: „Судебная экспертиза в уголовном судопроизводстве”. În: Modern Scientific Challenges and Trends. Collection of Scientific Works of the International Scientific Conference. Part 2 din 20 may, 2018, Warsaw, Poland. Warsaw: Sp. z o. o. „iScience”. 131 p., pp. 112-116. ISBN 978-83-949403-3-1. Issue 4.

- Пилат Артём: „Заклучение эксперта, средство доказывания в уголовном судопроизводстве Республики Молдова”. В: Научно-методическое обеспечение деятельности правоохранительных органов Республики Казахстан. Материалы международной научно-практической конференции, 20 июня 2018 г., г. Алматы, Республика Казахстан. Алматы: ҚР ИМ М. Есболатов атындағы Алматы академиясының ҒЗжРБЖҰБ, 2018. 359 с., с. 303-313. ISBN 978-601-7511-15-7. УДК 343(063). ББК 67.408. К 31.

- Флоря Василий, Пилат София, Пилат Артём: „Судебно-медицинская экспертиза по делам о «врачебных преступлениях»”. В: Федеральный научно-практический журнал „Медицинское право” № 4 (80), 25.07.2018, Москва. 55 с., с. 50-54. ISSN 1813-1239.

- Pilat Artiom: „Efectuarea expertizei judiciare în temeiul comisiei rogatorii internaționale”. În: Revista științifico-practică „Legea și viața” nr. 8 (320) 2018. 56 p., pp. 26-29. ISSN 1810-309X, Categoria – C.
- Pilat Artiom: „Relația dintre raportul de expertiză judiciară și raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală ca mijloc de probă”. În: Revista științifico-practică „Legea și viața”, Ediție specială, ianuarie 2020, elaborată în baza materialelor Conferinței științifice a studenților-doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, 24 ianuarie 2020, mun. Chișinău. 96 p., pp. 61-63. ISSN 1810-309X, Categoria – C.
- Осоян Тудор, Пилат Артём: „Соблюдение прав участников уголовного процесса при назначении экспертизы и исследования эксперта”. В: Аубакировские чтения. Материалы международной научно-практической конференции, 19 февраля 2020 г., г. Алматы, Республика Казахстан. Алматы: Қазақстан Республикасы ИМ М. Есболатов атындағы Алматы академиясының ҒЗЖРБЖҰБ, 2020. 240 с., с. 172-174. ISBN 978-601-8078-30-3. УДК 343. ББК 67.408. К 80.
- Pilat Artiom: „Contradictorialitatea și corelația acesteia cu instituția expertizei judiciare”. În: Revista științifico-practică „Legea și viața”, Ediție specială, august 2020, elaborată în baza materialelor Conferinței științifice a studenților-doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective” – ediția a II-a, 26 iunie 2020, mun. Chișinău. 110 p., pp. 66-68. ISSN 1810-309X, Categoria – C.
- Pilat Artiom: „Procedura dispunerii expertizei judiciare în faza de urmărire penală”. În: Scientific Horizon in the Context of Social Crises. Scientific Collection „Interconf”. № 41 din 06-08 February, 2021, Tokyo, Japan. Japan: Otsuki Press, 2021. 1218 p., pp. 585-593. ISBN 978-4-272-00922-0. UDC 001.1. S 40.
- Osoianu Tudor, Pilat Artiom: „Utilizarea cunoștințelor speciale în procesul de judecare a cauzelor penale”. În: Scientific collection „Interconf” with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference „Global and Regional Aspects of Sustainable Development”. № 43 din 26-28 February, 2021, Denmark, Copenhagen. Copenhagen: Berlitz Forlag, 2021. 723 p., pp. 317-326. ISBN 978-87-615-0721-1. UDC 001.1. S. 40.
- Osoianu Tudor, Pilat Artiom: „Disponerea expertizei judiciare în faza de judecată”. În: Revista științifico-practică „Legea și viața”, Ediție specială nr. 2, aprilie 2021, elaborată în baza materialelor Conferinței științifice a studenților-doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, Ediția a III-a, 25 martie 2021, mun. Chișinău. 132 p., pp. 67-72. ISSN 1810-309X, Categoria – C.
- Одажиу Юрий, Пилат Артём: „Исследование заключения эксперта в рамках судебного следствия”. În: Забезпечення правопорядку та протидії злочинності України та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, 17 червня 2021 року, м. Дніпро, Україна. Дніпро: ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2021. 266 с., с. 66-69. УДК 34. 3-12.
- Pilat Artiom: „Procedura dispunerii expertizei judiciare în faza de urmărire penală” („Procedure for Disposal of Judicial Expertise in the Criminal Prosecution Phase”). În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Științe juridice. Nr. 14 (Scientific Annals of the Academy „Ștefan cel

Mare” of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova. Legal Sciences. Nr. 14). Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2021. 326 p., pp. 317-325. ISSN 1857-0976. ISBN 978-9975-135-44-3. CZU 34:378.635.5(478-25)(082)=135.1=111=161.1. A. 15, Categoria – B.

CALIFICĂRI

- Prin certificat de calificare nr. 0000389 din 24.09.2015, nr. de înregistrare 769 (mun. Chișinău) i-a fost conferit gradul III de calificare și este autorizat cu efectuarea expertizelor traseologice, dactiloscopice și participare la acțiuni de urmărire penală și măsuri speciale de investigații.

LIMBI VORBITE:

Română, rusă, engleză.

DATE DE CONTACT:

Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Vasile Dokucaev nr. 2, ap. 28

Tel.: (dom.) (022) 73-32-39, (mob.) 079598848

E-mail: artiom92@yandex.ru